

INSTITUUT
VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN

7^E BESCHRIJVENDE
RASSENLIJST
VOOR
GROENTEGEWASSEN
[INCLUSIEF VROEGE AARDAPPEL, AARDBEI, TABAK,
GENEESKRACHTIGE EN AROMATISCHE KRUIDEN]

1955

REDACTEUR: DR. O. BANGA

PRIJS f 1.75

1*

INHOUD

	Blz.
Inleiding	3
Redactionele mededelingen	3
Medewerkers aan de rassenlijst	3
Commissies Practijkproeven	3
Aanduidingen en afkortingen	5
Aanmelding van nieuwe rassen van groentegewassen bij de Raad voor het Kwekersrecht, ter inschrijving in het Centraal Rassenregister	6
Deelneming aan de Practijkproeven	6
Beschrijvingen van de gewassen, rassen en selecties	8
Register	171

INLEIDING

Redactionele mededelingen

De gewassen zijn alphabetisch gerangschikt. De gewassen, welke tot de kruiden worden gerekend, zijn onder deze groepsnaam opgenomen.

Voor de betekenis van de letters A, B enz. zie men pag. 8.

Zo nodig staat achter de rasnaam de kweker vermeld en meestal het jaar waarin het kwekersrecht werd verkregen.

Ten gerieve van de gebruikers namen wij uit de Rassenlijst voor Landbouwgewassen wederom het hoofdstuk over Vroege Aardappelen en enkele beschrijvingen van erwten en koolrapen over. Wij betuigen hiervoor onze hartelijke dank.

Medewerkers aan deze rassenlijst

Hieronder volgt een opsomming van de personen die de verschillende gewassengroepen hebben bewerkt:

Knol- en wortelgewassen door Dr O. Banga.

Ui en sjalot door Dr C. W. C. van Beekom, Rijkslandbouwconsulent en deskundige van de Stichting Nederlandse Uien-Federatie te Middelharnis.

Blad- en stengelgewassen door Ir J. A. Huyskes en Ir J. Sneep, directeur van het Proefstation voor de Groenteteelt in de Volle Grond te Alkmaar.

Koolgewassen door Ir J. R. Jensma.

Groenten met vlezige vruchten door Ir J. M. Andeweg.

Bonen en erwten door Ir J. M. Andeweg, Ir R. P. Lammers, deskundige van de Peulvruchten Studie Combinatie en Mej. A. Veenbaas, hoofd afd. Voedingsonderzoek van het Centraal Instituut voor Landbouwkundig Onderzoek. De overzichten van de belangrijkste ziekten van deze gewassen zijn samengesteld in overleg met Ir N. Hubbeling, onderzoeker aan het Instituut voor Plantenziektenkundig Onderzoek.

Mais door Ir W. R. Becker, onderzoeker aan het Centraal Instituut voor Landbouwkundig Onderzoek.

Tabak door Ir L. F. J. M. van der Ven, Rijkstuinbouwconsulent voor Tabaksaangelegenheden en Ir J. Bekendam.

Geneeskrachtige en aromatische kruiden door Ir G. Elzenga.

Aardbei door Mej. Ir H. G. Kronenberg.

Verder ontvingen wij in een of andere vorm medewerking van tal van personen uit vakkringen en uit de ambtelijke wereld.

Wij betuigen hiervoor onze hartelijke dank.

Commissies Practijkproeven

Een belangrijke groep van medewerkers aan de inhoud van deze rassenlijst vormden ook de leden van de verschillende commissies, die de selecties in de praktijkproeven hebben beoordeeld. De samenstelling van deze commissies vindt men in de voorafgaande uitgaven van de rassenlijst. Alleen die van de nieuwste commissies treft men hieronder aan.

INLEIDING

Commissie Practijkproeven Herfst Witte Kool 1952-1953

Dr O. Banga, voorzitter; P. Beemsterboer, C. Beemsterboer Jr (Fa C. Beemsterboer), S. de Boer, K. L. Dikstaal, B. Frederiks, C. Gutter, P. Groot, C. Muller, H. Klay, voor de tuinders in Noord-Holland; D. Barten Sr, D. Barten Jr, K. Kramer (Jac. Jong), C. Beemsterboer, F. Beemsterboer (Fa C. Beemsterboer), N. Groot Jr (N.V. Sluis en Groot), B. v. Loenen, C. Wit (J. Wit & Zn), voor de zaadproducenten; K. Paarlberg voor de verwerkings-industrie; Ir G. T. Grooters, W. Duys, P. Bruin, voor de N.A.K.-G.; Ir R. v. d. Heide, G. J. A. v. Soest (Rijkstuinbouwconsulentschap Kesteren), N. Basjes, Joh. Betzema, J. F. Dekker, C. Th. Hoedjes, J. P. Koomen (Rijkstuinbouwconsulentschap Hoorn) voor de Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst; Ir H. A. v. Hoof voor het I.P.O.; Ir J. R. Jensma, Ir J. Sneep, A. Kraai, D. Wiering voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Bewaar Witte Kool 1952-1953

Dr O. Banga, voorzitter; C. J. v. d. Berg, S. de Boer, J. de Groot, J. de Jong, C. Muller en J. v. Wonderen voor de Wittekool-telers aan de Langendijk; D. Bekker voor de Wittekooltelers te Waarland; K. L. Dikstaal, P. Groot en H. Klay voor de Wittekool-telers te Berkhout; C. Beemsterboer en P. Beemsterboer (Fa C. Beemsterboer), D. Barten Sr, D. Barten, P. Barten en K. Kramer (Fa Jac. Jong), N. Groot Jzn en W. J. Groot (N.V. Sluis en Groot), C. Wit en O. Wit (Fa. J. Wit en Zoon) voor de zaadproducenten; J. Duyves en S. Entius Pzn voor de veilingen; K. Parelberg en J. B. Verschagen voor de conservenindustrie; Ir G. T. Grooters, P. Bruin, W. Duys en H. Hoogenboom voor de N.A.K.-G.; J. Betze-ma, C. Hoedjes en J. P. Koomen voor het Rijkstuinbouwconsu-lentschap te Hoorn; O. Wiersma voor het I.B.V.T.; Ir J. R. Jens-ma, Ir J. Sneep, A. Kraai en D. Wiering voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Uien 1953

Dr Ir C. W. C. van Beekom, voorzitter; C. Kee voor de uien-telers in Noord-Holland; A. Joppe voor de uientelers in Zuid-Holland; J. J. van Maldegem voor de uientelers in Zeeland; D. Barten (Fa Jac. Jong), P. van de Have (Fa D. J. v. d. Have) en M. P. Hage (Veredelingsbedrijf Centraal Bureau) voor de zaad-producenten; C. J. N. Mulder voor de handel; Ir G. T. Grooters en W. Duys voor de N.A.K.-G.; L. Mallekote voor het Rijkstuin-bouwconsulentschap Hoorn; A. Abrahamse voor het U.C.B.; J. L. Koert, A. A. M. Fluit en de voorzitter voor de S.N.Ui.F.; Dr O. Banga, J. L. van Bennekom en J. Petiet voor het I.V.T.

Commissie Practijkproeven Radijs Rond Witpunt 1953-1954

Dr O. Banga, voorzitter; G. A. Nederpel, Jos Vallentin, B. Vink en A. A. Zuiderwijk voor de radijstelers te Loosduinen; P. J. Biemans, H. G. Ruhe, C. H. Smorenburg en A. v. d. Voort voor de radijstelers te Sloten; D. de Jong, A. v. d. Ven en W. C. Zijderveld voor de radijstelers te Hendrik-Ido-Ambacht; J. Hui-zer, W. Kranendonk, A. v. Os, C. v. Pelt en J. Schneider voor de radijstelers te Ridderkerk; L. Bastianet, J. Beumer, H. Hofman

en J. Iemenschot voor de radijstellers te Zwollerkerspel; H. Daring en D. J. Rietberg voor de veiling te Zwolle; G. Mostert voor de veiling te Barendrecht; J. J. v. d. Berg, J. A. v. d. Berg (Gebrs v. d. Berg), Jos Huizer Azn (Fa Jos Huizer Azn), N. Groot Jr (N.V. Sluis en Groot), J. Knappers en R. J. Zwaan (N.V. A. R. Zwaan en Zn) voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, W. Duys, H. Hoogenboom, P. Bruin en J. Zwaal voor de N.A.K.-G.; J. G. Klapwijk voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Amsterdam; S. J. Klapwijk en C. J. v. d. Ven voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Barendrecht; L. G. Nederpel voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Naaldwijk; Ir J. J. Pettinga en S. J. Tolsma voor het Rijkstuinbouwconsulentschap Zwolle; J. L. v. Bennekom en de voorzitter voor het I.V.T.

AANDUIDINGEN EN AFKORTINGEN

Letters vóór een rasnaam:

- A** = Algemeen aanbevolen ras.
B = Beperkt aanbevolen ras.
O = Onbelangrijk ras, dat echter voor een zeer beperkt doel nog van waarde wordt geacht.
 Deze aanduidingen gelden soms voor landelijk gebruik, maar meestal voor een bepaalde teeltwijze. Zo kan eenzelfde ras b.v. voor zomerteelt een A hebben en voor vroege teelt een B.
N = Nieuw of hier te lande nog weinig bekend ras.

Afkortingen ná een rasnaam:

- K** = Kweker.
Kw.r. = Kwekersrecht. Dit betekent, dat het ras is ingeschreven in het Centraal Rassenregister en dat de betreffende kweker er kwekersrecht op heeft.
 Het bijgevoegde jaartal geeft aan, wanneer het kwekersrecht is ingegaan.
V = Verkoper van zaad van het ras, die hiertoe door de kweker speciaal is gemachtigd.
Intr. = Introductie door de persoon wiens naam na Intr. wordt genoemd.

Andere afkortingen:

- pr.pr.** = Practijkproeven.

Personen, die een selectie voeren, die in de Practijkproeven is goedgekeurd, zijn gerechtigd in hun prijscourant achter de naam van deze selectie de letter P. met een jaartal te plaatsen; dit betekent dat de selectie in het genoemde jaar in de Practijkproeven is goedgekeurd.

INLEIDING

AANMELDING VAN NIEUWE RASSEN VAN GROENTEGEWASSEN BIJ DE RAAD VOOR HET KWEKERSRECHT, TER INSCHRIJVING IN HET CENTRAAL RASSENREGISTER

1. Voor inschrijving komen alleen in aanmerking nieuwe rassen, d.w.z. rassen, die voldoen aan de volgende drie voorwaarden:
 - a. Op het moment van indiening van de aanvraag is nog geen voortkwekingsmateriaal van het betreffende ras in de handel gebracht;
 - b. De in te schrijven rassen zijn voldoende te onderscheiden van andere rassen;
 - c. Zij zijn in voldoende mate raszuiver.
2. De mogelijkheid bestaat, dat men materiaal van een nieuw ras al vóór de indiening van de aanvraag aan telers uit geeft ter beproeving. Om latere moeilijkheden te voorkomen, vrage men hiervoor echter eerst de goedkeuring van de Raad voor het Kwekersrecht, Bezuidenhoutseweg 53, Den Haag.
3. Om inschrijving te verkrijgen, vrage men eerst een stel aanvraagformulieren plus beschrijvingsbladen voor zijn gewas aan bij de Raad voor het Kwekersrecht, Bezuidenhoutseweg 53, Den Haag. De Raad zendt deze tegen een bepaalde vergoeding toe en geeft aanwijzingen, hoe men verder moet handelen.

DEELNEMING AAN DE PRACTIJKPROEVEN

Uitnodigingen tot deelneming aan de praktijkproeven worden in overleg met de N.A.K.-G., op grond van de lijst van bij de N.A.K.-G. toegelaten selectiebedrijven, door het I.V.T. verzonden.

De zaadmonsters worden opgehaald door de N.A.K.-G., welke de monsters doorzendt naar het I.V.T., waar ze ingedeeld worden in rassengroepen. Vervolgens worden de monsters door de Directeur van het Rijksproefstation voor Zaadcontrole overgestort in zakken, waarop alleen een nummer voorkomt. Daarbij legt hij een lijst aan, waarop voorkomt van welke firma een bepaald nummer is. Deze lijst wordt onder zegel bewaard en pas geopend, wanneer de proeven afgelopen zijn en de commissie de aanbevelenswaardige nummers op haar eindvergadering heeft aangewezen.

De commissies worden samengesteld door het I.V.T. en bestaan steeds uit tuinders, zaadproducenten, vertegenwoordigers van de Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst, de N.A.K.-G. en het I.V.T.

Alle deelnemers krijgen steeds gelegenheid een of meer proeven te komen bezichtigen en hun oordeel over de waarde van de diverse nummers uit te spreken. Dit oordeel wordt door het I.V.T. als adviserend beschouwd.

In principe loopt een praktijkproef over twee opeenvolgende jaren en hij wordt op verschillende plaatsen in het land aangelegd. Na zes jaar wordt voor hetzelfde gewas opnieuw begonnen.

De lopende cyclus van de praktijkproeven ziet er voorlopig (wijzigingen voorbehouden) als volgt uit (de plusjes geven aan in welke jaren voor een bepaald gewas Practijkproeven zullen lopen):

INLEIDING

Gewassen	Jaren							
	'55	'56	'57	'58	'59	'60	'61	'62
Bloemkool (Lecerf)		+	+					+
Boerenkool				+	+			+
Consumptieraap					+			
Knolselderij					+			
Komkommer Groene		+	+					+
Witte						+	+	
Kroot Platte + Crosby	+	+					+	+
Ronde			+	+				
Lange			+	+				
Kropsla	+							+
Peulen, Vroege			+	+				
Pronkboon	+	+					+	+
Radijs Rond Rood			+	+				
Rond Witpunt					+	+		
Rode Kool Vroeg		+	+					+
Herfst		+	+					+
Bewaar		+	+					+
Savoye Kool Groen Vroeg	+					+	+	
Herfst	+					+	+	
Winter	+					+	+	
Schorseneer	+					+	+	
Spinazie Vroeg				+	+			
Zomer				+	+			
Spitskool		+	+					+
Spruitkool				+	+			+
Stoksnijsboon					+	+		
Tomaat	+					+	+	
Tuinboon	+	+				+	+	+
Ui	+		+		+		+	
Witlof	+					+	+	
Witte Kool Vroeg				+	+			
Vroege Herfst +								
Roem van Enkhuiizen				+	+			
Late Herfst + Succes				+	+			
Bewaar				+	+			
Wortel A'damse Bak	+	+					+	+
Nantes			+	+				
Winter-	+	+					+	+

AARDAPPEL

*(Solanum tuberosum L.)**(Met toestemming overgenomen uit de 30e Beschrijvende Rassenlijst voor Landbouwgewassen)*

Vroege consumptieaardappelen worden in hoofdzaak als tuinbouwgewas geteeld. Daarom wordt alleen deze groep van aardappels hier vermeld. De vroegrooibaarheid is hierbij een zeer belangrijke eigenschap. Hoe vroeger gerooid kan worden, des te hoger in de regel de prijs, die voor het product gemaakt kan worden en des te groter in het algemeen de kans op het slagen van een nagewas of van een tussenteelt. De vroegrijpende rassen zijn in de regel in vergelijking met de later rijpende matig productief en minder goed houdbaar.

Eersteling is nog steeds het belangrijkste ras. Doré heeft een betere consumptiekwaliteit bij vroeg rooien; de mogelijkheden voor export zijn echter beperkt.

Rode Eersteling wordt slechts in beperkte mate verbouwd. Het nieuwe ras Barima kan bij zeer vroeg rooien een zeer goede opbrengst geven; vorm en kwaliteit laten wel iets te wensen over.

A — Eersteling — K: W. Sim, Greenmyre, Schotland.

Dit zeer vroege ras is nog steeds de belangrijkste vroege aardappel voor consumptie en export. Wordt vooral op lichte kleigronden verbouwd; ook bruikbaar voor zandgronden.

De opbrengst is bij zeer vroeg rooien zeer goed. Consumptiekwaliteit bij zeer vroeg gebruik goed, later in vergelijking met andere rassen matig. Het vitamine C-gehalte is hoog.

De langovale, vlakogige, geelvlezige knollen hebben een zeer mooie regelmatige vorm. Weinig duurzaam.

Aanvankelijk vlug ontwikkelend, middenhoog, iets slap, behoorlijk dekkend, tamelijk grootbladig loof, dat zich na afvriezen moeilijk herstelt. Leent zich zeer goed voor tussenteelt.

Zeer vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol. Onvatbaar voor A-virus; *) besmet met X- en S-virus. Zeer vatbaar voor „stengelbont”, kringrigheid en andere knolgebreken. Vatbaar voor wratziekte.

Het pootgoed is zwak. Na veel en vooral laat spruitverlies ontstaan bij uitplanten in koude grond gemakkelijk „onderzeeërs”. Verdraagt zeer zorgvuldig snijden.

A — Doré — K: I. H. Bierma, Holwerd.

Zeer kort na Eersteling rijpende consumptieaardappel, die bij zeer vroeg rooien een goede opbrengst geeft en dan kruimig op schotel en al goed van smaak is. Wordt bij rijp rooien ge-

*) Onder A-virus wordt verstaan het virus, dat in verschillende rassen het „gewone” mozaiek veroorzaakt o.a. in de Lichte Industrie.

makkelijk te los in de kook en voldoet dan in de regel niet voor consumptie. Geeft op kleigrond betere resultaten dan op zandgrond; voldoet niet op dalgrond.

De geelvezige knollen, die iets bruin-geel van schil zijn en soms iets verspreid door de grond zitten, hebben een mooie, ovale vorm en zijn vlakogig. Rijp gerooid komen vooral op zandgrond nogal holle knollen voor. Het pootgoed eist een zeer zorgvuldige bewaring; is sterk geneigd tot onderzeeërvorming. Vooral bij dit vroege ras verdient het gebruik van grote poters aanbeveling.

Matig vlug ontwikkelend, middenhoog, vrij stevig, smalbladig, vrij goed dekkend loof; herstelt zich moeilijk na vorstschade. Nogal vatbaar voor *Phytophthora* in het loof, echter weinig in de knol. Zeer vatbaar voor schurft. Onvatbaar voor wratziekte.

Is, wat mozaïek betreft, moeilijk op peil te houden.

B — Rode Eersteling — K: H. J. Brandsma, Stiens, I. H. Bierma, Holwerd en A. H. Matthijs, Koewacht (Z.-Vl.).

Onderscheidt zich van Eersteling door een donkerrode schil. De opbrengst is gemiddeld lager, de sortering echter gunstiger. De smaak is soms iets beter dan van Eersteling; meer kruimig.

Het loof is iets steviger en ijler; vooral bij het opkomen rood aangelopen. Wat gevoeliger voor droogte en windbeschadiging. Leent zich zeer goed voor tussenteelt. Evenals bij Eersteling is het pootgoed zeer gevoelig voor ongunstige omstandigheden tijdens de bewaring en bij het poten.

N — Barima — K: Ver. Proefschooltuin „West-Friesland”, Hoorn.

Zeer vroegrijpende, lichtgeelvezige aardappel die onder gunstige omstandigheden bij zeer vroeg rooien in vergelijking met Eersteling belangrijk hogere opbrengsten kan geven met een grovere sortering. De knollen zijn evenwel minder mooi gevormd en dieper van ogen, terwijl de consumptiekwiteit, vooral bij vroeg rooien, iets minder goed is. Evenals Eersteling weinig duurzaam.

Vlug ontwikkelend, later een matig loofrijk, iets slap, matig dekkend gewas. Gevoelig voor magnesiumtekort. De indruk werd verkregen, dat dit ras zich na vorstschade moeilijk herstelt. Leent zich zeer goed voor tussenteelt. Zeer vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol en voor kringerigheid. Zeer vatbaar voor X-virus. Onvatbaar voor wratziekte.

AARDBEI

(*Fragaria ananassa* Duch.)

AANBEVELENSWAARDIGE RASSEN

Deutsch Evern. In de handel gebracht door Soltwedel te Deutsch Evern bij Hamburg. In 1903 gewonnen door J. Böttner te Frankfurt am Oder.



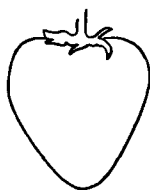
Groei kracht matig. Matig productief. Zeer matig winterhard.

Blad vlak, lichtgroen; middelste blaadje veel langer dan breed. Bladsteel afstaand behaard. Veel uitloperplanten; uitlopers rood. Zeer gevoelig voor aardbeimijt, virus en aaltjes; weinig gevoelig voor Verticillium. Bloemen tweeslachtig met veel goed stuifmeel. Zeer vroeg. Veel kans op schade door nachtvorst. Gezonde, geselecteerde klonen zijn goed vruchtbaar. Vruchten vroeg, eerste vruchten vrij groot; latere, en die van meerjarige pollen, vrij klein; vrij lang kegelvormig; kleur aantrekkelijk fris helderrood, inwendig wit, iets roodachtig, vrij sappig; goed van smaak; vrij kwetsbaar en zeer gevoelig voor vruchtrot.

Zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlees. Plukt moeilijk zonder dop. Voor verse consumptie en inblikken; matig geschikt voor invriezen.

Soms 2e bloei in het najaar. Voor volle grond en vooral voor onder glas; bij voorkeur als éénjarige teelt. Leent zich ook goed voor najaarsteelt na een kortedag-behandeling in Mei-Juni.

Oberschlesien (Moulin Rouge). Gewonnen in Duitsland door O. Schindler, vermoedelijk tussen 1914 en 1920.



Groei vrij sterk; slechts vrij weinig uitlopers. Kan vruchtbaar zijn. Winterhard. Blad zwak gegolfd; middelste blaadje even lang als breed; bladsteel afstaand behaard, haren vaak iets benedenwaarts gericht. Kleur uitlopers bruinig-oranje. Gevoeligheid voor aardbeimijt, aaltjes en bladplekken vrij gering; vrij gevoelig voor virus, zeer gevoelig voor Verticillium en zwart wortelrot. Lange, forse bloeiwijzen. Bloem tweeslachtig; kwaliteit stuifmeel tamelijk slecht.

Bloei middentijds, waardoor vrij geringe kans op nachtvorstschade. Rijping middentijds. Plukt moeilijk zonder dop. Vrucht groot, kegelvormig, helderrood, inwendig oranje. Tamelijk stevig; vrij sappig, smaak matig, iets zuur. Zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlees. Gevoelig voor zonverbranding. Door mooi uiterlijk veel gevraagd voor verse consumptie. Uitsluitend voor de volle grond.

Climax (voluit **Auchincruive Climax**). Gewonnen in 1939 en geïntroduceerd in 1947 door R. D. Reid (Department of Agriculture for Scotland) te Auchincruive in Schotland.



Aanbevolen, vooral voor de teelt voor de verse markt, mits vrijwel vrij van voorjaarsbont.

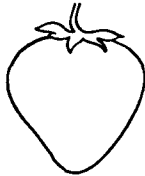
Speciaal gekweekt op resistentie tegen de roodwortelrot-zwam (*Phytophthora fragariae*), een ziekte, die hier te lande nog niet voorkomt.

Forse groeier; vroeg en veel uitlopers, rood gekleurd; productief. Blad vlak, vrij donkergroen; middelste blaadje ongeveer even lang als breed; beharing bladsteel afstaand.

Gevoelig voor aardbeimijt, zwart wortelrot en witte vlekziekte (*Mycosphaerella fragariae*), vrij gevoelig voor virus. Sterke neiging tot voorjaarsbont, waardoor soms erg degenererend. De toekomst van dit ras hangt er vanaf, of deze degeneratie door selectie is te voorkomen.

Bloemen onder het blad; bloei vrij laat; vaak een tweede bloei in de nazomer. Meeldraden goed ontwikkeld. Vruchten laat; moeilijk doppend; vrij groot; mooi van uiterlijk; regelmatig kort kegelvormig; helderrood met oranje vruchtvlees; vrij stevig, sappig, goed van smaak met duidelijk aroma. Goed zowel voor verse consumptie als voor verwerking. Goed voor invriezen. Uitsluitend voor de volle grond.

Jucunda. Gewonnen omstreeks 1854 door J. Salter te Hammer-smith, Engeland.



Groei-kraft vrij sterk. Uitloperontwikkeling laat en vrij sterk. Matig winterhard. Vrij vruchtbaar. Gevoelig voor aardbeimijt en *Verticillium*; vrij gevoelig voor virus, aaltjes en bladvlekken. Bloei laat.

Weinig kans op schade door nachtvorst. Bloemen weliswaar tweeslachtig, maar vaak weinig goed stuifmeel, daardoor bestuiving soms onvoldoende. Soms slechte vruchtzetting; in dit opzicht is de ene kloon gevoeliger dan de andere. Tussentusschenplanting van een goede stuifmeelleverancier is aan te bevelen.

Vrucht laat rijp, plukt gemakkelijk zonder dop; daardoor bij uitstek geschikt voor fabriek. Middelmatic van grootte; kegelvormig. Steenrood, inwendig wit. Vrucht vrij stevig, sappig, vrij goed van smaak en niet zeer gevoelig voor vruchtrot. Zaadjes liggen iets buiten op het vruchtvlees. Goed voor pulp en verse consumptie; niet voor invriezen. Uitsluitend volle grond.

BEPERKT AANBEVOLEN EN AANVULLENDE RASSEN

Macherauchs Frühernte

Gewonnen op het Max Planck Instituut in Duitsland, en in 1951 onder licentie in de handel gebracht.

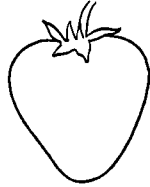
AARDBEI



Groei krachtig; vrij productief. Blad donkergroen; middelste blaadje langer dan breed. Veel uitloperplanten. Gevoelig voor meeldauw en aaltjes.

Bloei zeer vroeg. Bloemen tweeslachtig. Vruchten zeer vroeg rijp, grootte middelmatig; vrij korte vruchtstelen. Regelmatig, lang kegelvormig, iets halsvormig. Ze kunnen tamelijk gemakkelijk zonder dop worden geplukt. Vruchtkleur kersrood; vruchtvlees witachtig tot lichtrood. Stevigheid goed. Smaak goed, zoet met een duidelijk aroma. Minder gevoelig voor vruchttrot dan Deutsch Evern. Verse consumptie. Voor volle grond en onder glas.

Madame Lefebvre. Vele synoniemen. In de handel gebracht door R. Hendriksen te Reeuwijk en genoemd naar een familie in die omgeving.

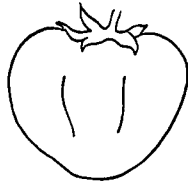


Goede groeier; vrij veel uitlopers. Zeer matig winterhard. Vruchtbaar. Blad sterk gegolfd en komvormig, vrij donkergroen; middelste blaadje ongeveer even lang als breed; bladsteel afstaand behaard. Niet gevoelig voor virus; een vrij geringe gevoeligheid voor aardbeimijt, aaltjes en bladvlekken; gevoelig voor meeldauw.

Bloei vroeg; veel kans op nachtvorstschade. Bloemen tweeslachtig.

Vruchten vroeg. Plukken niet zonder dop. Groot tot middelgroot en daardoor minder plukarbeid dan bij Deutsch Evern; kegelvormig; helderrood, inwendig oranje; vrij zacht, smaak flauw tot iets zuur. Zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlees. Volle grond onder glas. Uitsluitend verse consumptie; wegens zachtheid ongeschikt voor de fabriek. Voldoet nog slechts min of meer in Huissen; voor elders af te raden.

Madame Moutot (Madame Kooi). Franse aardbei, vermoedelijk uit het begin van deze eeuw.



Forse groeier. Kan vrij vruchtbaar zijn. Blad vlak, blauw-groen; middelste blaadje ongeveer even lang als breed; bladsteel sterk, afstaand, behaard. Vrij veel uitloperplanten; uitlopers bruinig-oranje.

Gevoeligheid voor aardbeimijt en bladvlekken vrij gering, vrij gevoelig voor virus, gevoelig voor meeldauw en Verticillium; zeer gevoelig voor aaltjes. Vaak voorjaarsbont, maar er bestaan enkele groene klonen.

Bloei vrij laat; bloemen tweeslachtig; vaak veel slecht ontwikkelde meeldraden en betrekkelijk weinig goed stuifmeel.

Misvormde vruchten komen nogal eens voor. Grote gevoeligheid voor nachtvorst, ook van de nog gesloten knoppen.

Vruchten vrij laat rijp; is vrij moeilijk zonder dop te plukken; lelijk van uiterlijk; zeer groot en grof, zeer onregelmatig

van vorm; kort kegelvormig tot hoogrondd; de grote vruchten sterk geribd en breed kamvormig; kleur ongelijkmatig rood; vruchtvlees oranje-rood; vrij stevig; soms hol; matig sappig tot iets droog, vaak melig; matig tot goed van smaak. Zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlees, gevoelig voor vruchtrot. Voor verse consumptie; ongeschikt voor invriezen. Uitsluitend volle grond, bij voorkeur op klei; voorzichtigheid met N-bemesting is geboden. Veel geteeld in Frankrijk, Zwitserland en Zuid-Duitsland. Vervanging is gewenst.

BEPROEVENSWAARDIGE RASSEN

Regina. Gewonnen op het Max Planck Instituut in Duitsland, en in 1951 onder licentie in de handel gebracht.



Groeikracht matig; veel uitloperplanten; groeiwijze tamelijk open. Matig productief. Lijkt het meest geschikt voor rijenteelt in de volle grond. Blad tamelijk gevoelig voor meeldauw. Weinig gevoelig voor virus.

Blad lichtgroen, tamelijk groot, goetvormig; middenblaadje langer dan breed. Bladsteel afstaand behaard.

Bloei vroeg; bloemen groot, tweeslachtig; middelmatig veel bloemstengels, meestal boven het blad uitstekend.

Vruchten vroeg rijp, groot, met een typische, opvallende, grote kelk; lang kegelvormig, lichtrood gekleurd; vruchtvlees wit of iets rose, stevig, tamelijk sappig en goed van smaak. Niet doppend. Minder gevoelig voor vruchtrot dan Deutsch Evern. Voor verse consumptie; niet voor fabriek. Onder glas te weinig productief.

Bowa. Gewonnen door de Proeftuin der Centrale Tuinbouwcommissie te Zaltbommel en in 1952 geïntroduceerd. Kw.r. 1952.



Groei fors. Zeer matig productief; tamelijk veel uitlopers; bruinrood van kleur. Uitsluitend geschikt voor de volle grond.

Blad sterk gegolfd, iets komvormig; middelste blaadje iets langer dan breed; bladsteel afstaand behaard. Slechts weinig gevoelig voor meeldauw en bladvlekken; matig gevoelig voor aaltjes en aardbeimijt.

Bloei middentijds. Gevoelig voor nachtvorst. Bloemen tweeslachtig; de latere bloemen zetten slecht.

Vrucht rijpt vroeg tot middentijds; niet doppend; vruchten groot; mooi van uiterlijk door gelijkmatige, afgeronde kegelvorm en glanzend lichtrode kleur; vruchtvlees wit en matig stevig; vrij sappig; goed van smaak. Gevoelig voor vruchtrot. Voldoet het beste op klei; op zandgrond zacht.

Voor verse consumptie; niet voor de fabriek.

EIGENSCHAPPEN VAN DE AARDBEIRASSEN IN CIJFERS

Rassen per groep in volgorde van rijptijd	Plant				Bloem		Vrucht										
	Groei-kracht	Aantal uitloper planten	Opbrengst per are	Winterhardheid	Weerstand tegen virus	Weerstand tegen verticillium	Nachtvorst risico	Bloei-tijd	Rijptijd	Geschiktheid voor glassteel	"Doppen"	Grootte	Uiterlijk	Weerstand tegen vervoer	Smaak	Geschiktheid voor pulp	Geschiktheid voor invriezen
Aanbevelenswaardige rassen :																	
Deutsch Evern	3	5	3	2	1	4	1	1	1	5	3	3	4	2	4	3	3
Oberschlesien	4	2	4	3	2	2	3	3	3	1	2	4	4	3	2	2	3
Climax	5	5	4	2	3	2	4	4	5	1	3	4	3	4	2	3	5
Jucunda	4	3	4	2	2	2	4	5	5	1	5	3	3	4	2	4	1
Aanvullende rassen :																	
Macherauchs Frühernte	4	5	4	3	4	2	1	1	1	4	4	3	4	3	4	—	3
Madame Lefebvre	4	4	4	3	5	2	1	1	1	4	1	4	4	2	1	1	1
Madame Moutot	5	4	3	3	2	2	1	4	4	1	3	5	2	4	2	2	1
Beproeverswaardige rassen :																	
Regina	3	5	3	3	3	—	1	1	1	3?	1	4	4	4	4	1	1
Bowa	5	5	3	5	3	—	1	3	2	1	1	4	4	2	4	1	1

Teeltwijze. In het algemeen is een hoog cijfer gunstig voor de betrokken eigenschap.

Bij bloeitijd en rijptijd betekent 1 = vroeg en 5 = laat.

ANDIJVIE

(Cichorium endivia L.)

Andijvie wordt van oudsher in hoofdzaak voor het binnenlands verbruik geteeld.

Er zijn breedbladige andijvierassen en rassen met smal, krullend blad.

De eerstgenoemde zijn het beste geschikt voor consumptie in gekookte toestand, terwijl laatstgenoemde bij gebruik in rauwe toestand het best tot hun recht komen. Daar andijvie in Nederland in hoofdzaak gekookt gegeten wordt, worden hier praktisch uitsluitend breedbladrasen geteeld en hiervan zijn er voor ons slechts twee van werkelijk belang.

Alle in Nederland bekende andijvierassen zijn gevoelig voor vernalisatie, d.w.z. dat zij na verblijf in jeugdtoestand bij temperaturen van omstreeks 0 tot 10° C doorschieten, voordat zij voldoende krop gevormd hebben. Daarom kan in de volle grond gewoonlijk niet voor eind Mei worden gezaaid. Sommige telers wachten hiermee zelfs tot de langste dag.

Daar het andijviegewas verder gevoelig is voor vorst, kan als regel niet meer na half Juli voor een vollegrondsteelt gezaaid worden. Bij latere zaai is de kans groot dat het gewas ontijdig door vorst vernietigd wordt.

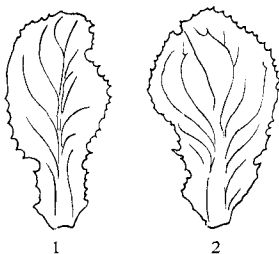
Wil men telen voor of na de bovenaangegeven grenzen, dan moet men voor de gehele teelt of voor een onderdeel ervan glas te hulp roepen.

Vollegrondsandijvie, die in de zomer oogstbaar wordt, z.g. zomerandijvie, kan wat zachter van blad zijn dan de z.g. winterandijvie, die in herfst of winter gesneden wordt. Deze laatste moet iets harder en stugger van blad zijn, omdat zij anders bij donker, vochtig weer te spoedig op het veld gaat rotten.

Voor de teelt onder glas wenst men over het algemeen vlug groeiende, volle kroppen met weinig los buitenblad.

In vele partijen andijvie komen enige „wilde” planten voor. Dit zijn verbasteringen met andere, in Nederland onbekende, rassen. Sommige telers zijn van oordeel, dat overjarig zaad minder „wilde” of vroegschietende planten levert. Deze veronderstelling is echter in het algemeen niet juist.

De zaadteelt van andijvie is in het Nederlandse klimaat zeer riskant. Het zaad rijpt eerst laat en naast de gewone moeilijkheden, die hierdoor ontstaan, bestaat het gevaar, dat de kiem tijdens de rijping van het zaad reeds gevernaliseerd



1 = Blad van Breedblad Volhart
2 = Blad van Nummer Vijf

ANDIJVIE

wordt, waardoor de planten, die eruit voortkomen, zeer snel schieten.

Voor een afbeelding, die het verschil tussen andijviezaad enerzijds en witlof- en cichoreizaad anderzijds weergeeft, wordt verwezen naar pag. 156.

BREEDBLADIGE RASSEN

A — Nummer Vijf (Monarch, Perfecta, Zomerkrop)

Blad vrij kort en breed, aan de voet vrij plotseling smaller wordend, vrij mals. Kleur groen tot enigszins geel-groen, aan de onderzijde bleek-groen.

Bladhouding vrij opgericht, waardoor de plant zich minder uitspreidt dan die van Breedblad Volhart Winter, en het hart eerder „vol” wordt.

Groeit wat sneller dan Breedblad Volhart, is echter door het zachtere blad minder bestand tegen ongunstige weersomstandigheden dan dit laatste ras. Verder gevoeliger voor bladverlies en niet zo geschikt voor langdurig vervoer.

De krop toont in de veilingkist minder dan Breedblad Volhart Winter, omdat het onderinde, door de enigszins opgerichte bladhouding, smal is en het buitenblad vaak afgepeld moet worden.

Zeer geschikt voor zomerandijvie, maar op normale gronden ook voor alle andere teelten.

Door de goede kwaliteit van het product zeer gewild. Momenteel het meest geteelde ras in Nederland.

Tot Nummer Vijf mag ook gerekend worden **Nummer Zes** of **Herfstkoning**.

Oorspronkelijk stond dit ras tussen Nummer Vijf en Breedblad Volhart in. Thans gelijkt het echter zoveel op Nummer Vijf, dat het hiermede gelijk te stellen is.

A — Breedblad Volhart Winter (Haarlems Volhart, Zwijndrechts Volhart, Tuinders Volhart, Gewone Volhart, Gewone Vroege Volhart, Breedblad Late Krop, Utrechtse Reuzenstruik, Groene Volhart)

Blad lang en vrij smal, vrij stug, kleur donkergroen. Bladhouding afstaand, waardoor de plant een enigszins platte indruk maakt en het hart lang „leeg” blijft.

Vrij goed bestand tegen ongunstig herfstweer en daardoor geschikt voor de herfstteelt in de volle grond. Schijnt in bepaalde streken van ons land de voorkeur te genieten voor de late najaars-, de winter- en de vroege voorjaarsteelt onder glas.

Kan beter tegen verzending dan Nummer Vijf en kan in de late herfst en winter zelfs korte tijd in de schuur worden opgeslagen.

Geniet voor inzouten de voorkeur, omdat het blad weinig slinkt.

In het grondras komen verschillende selecties voor, die vooral in uniformiteit kunnen verschillen.

Naast de Breedblad Volhart Winter komt nog voor de **Breedblad Volhart Zomer** (Vroege Krop, Courte de Paris).

Dit type onderscheidt zich van de Breedblad Volhart Winter op morphologisch gebied voornamelijk door het iets kortere blad. Verder is het minder tegen ongunstige weersomstandigheden en nachtvorst bestand, zodat het gebruik ervan tot de zomerteelt beperkt moet blijven.

Wordt in Nederland betrekkelijk weinig meer gebruikt.

GEKRULDBLADIGE RASSEN

Voor rauwkost als andijviesla (fiber). In hoofdzaak in particuliere tuinen en volkstuinen geteeld. Beperkte hoeveelheden worden ook door hotels, ziekenhuizen e.d. inrichtingen afgenomen.

B — Groene Krul (Fijne Krul)

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende stroken van de bladschijf aanwezig; de plant is groter dan de Kleine Groene Krul.

O — Kleine Groene Krul

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende stroken van de bladschijf aanwezig; de plant is groter dan de Moskrul, maar kleiner dan de gewone Groene Krul.

Voor particulieren.

O — Groene Moskrul

Klein, fijn plantje; er is geen bladschijf meer over, deze is geheel opgesplitst in tot de bladnerf gaande „krullen”.

Voor particulieren.

O — Gele Krul (Altijd Gele Fijne Krul)

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende stroken van de bladschijf aanwezig. Bladkleur geelgroen. Over het algemeen minder oogstzeker, maar iets malser dan de Groene.

Voor particulieren.

ARTISJOK

(*Cynara scolymus* L.)

Men oogst van de artisjok de bloemhoofdjes nog voordat de kleur van de bloemblaadjes zichtbaar is en eet de vlezige bloembodem en de vlezige delen van de omwindselblaadjes. Vermenigvuldiging is mogelijk door zaad of door scheuren in 5-6 delen. Daar de rassen meestal niet zaadvast zijn, kan scheuring voordelig zijn, vooral als men het uitgangsmateriaal in de buurt heeft. Uit het zaad plegen echter naast minder goede planten ook heel goede te komen, zodat zaai, gecombineerd met zaailingselectie, eveneens tot goede resultaten kan leiden. Men zoekt uit de zaailingen bij voorkeur de planten met

ARTISJOK/ASPERGE

een gedrongen groei en zo weinig mogelijk stekels. Verder zoekt men naar de planten met de zwaarste knoppen, de vlezigste schubben en de dikste bloembodems.

In de winter de overblijvende delen van de planten zorgvuldig tegen de vorst beschermen.

Men plante de artisjok op een beschutte, niet te vochtige plaats.

B — Groene van Laon

Hoogte van het gewas 80-100 cm. Grote bloemknoppen met brede, vlezige knopschubben en grote, vlezige bloembodem. Sterk ras. Vrij goed te overwinteren. Productief. Wat laat rijp.

B — Camus de Bretagne

Hoogte van het gewas 100-130 cm. Grote bloemknoppen met brede, dikke bloembodem. Iets vroeger dan Groene van Laon.

B — Violette Franse

Hoogte 70 cm. Bloemknoppen klein. Bloembodem klein en dik. Vroeg. Vooral om rauw te eten.

ASPERGE

(*Asparagus officinalis* L.)

De asperge is tweehuizig, d.w.z. de planten hebben of vrouwelijke of mannelijke bloemen. Uiteraard heeft dus steeds kruisbevruchting plaats. Hierdoor treedt een geweldige verbastering op. Daar de rassen bovendien zeer heterogeen van samenstelling zijn is het moeilijk om bij asperge van scherp-omlijnde rassen te spreken; men spreke liever van populaties.

Door de vormenrijkdom van de oorspronkelijke rassen zijn op de plaatsen, waar men zelf zaad gewonnen heeft, vaak andere typen ontstaan, die speciaal in kwaliteit van het oorspronkelijke ras afwijken.

Deze twee omstandigheden in aanmerking nemend, geven wij hieronder met enig voorbehoud de omschrijving van de „rassen”.

De zeer heterogene samenstelling van onze aspergerassen heeft ook tot gevolg, dat de groeikracht en daardoor de productie van plant tot plant sterk verschilt. In verband hiermede is het zeer aanbevelenswaardig bij het zaaien de zaden op onderlinge afstanden van 10 cm te leggen. Hierdoor wordt het mogelijk in de herfst de planten op het zaaibed reeds stuk voor stuk op groeikracht te beoordelen en de zwakke groeiers tijdig te verwijderen. Zodoende wordt voorkomen, dat zwakke planten, die hun gehele leven zullen achterblijven, in de bedden komen.

De eisen, die in Nederland aan asperges gesteld worden zijn: dik, helderwit, recht, gesloten, naaldscherpe kop, geen insnoering onder de kop en weinig opvallende schubben op de stengel.

A — Roem van Brunswijk (Brunswijker, Brunswijker Reuzen, Erfurter Reuzen, Bergen op Zoomse)

Top vast en gesloten; wit, maar in het licht spoedig blauw wordend. Witvlezig. Een hoog percentage zware stengels. Middelvroeg tot laat. Ontstaan uit de gewone, Hollandse asperge. Gevoelig voor roest. Te Bergen op Zoom teelt men plaatselijke selecties van de Roem van Brunswijk. Enkele selecties zijn verbasterd met Vroege van Argenteuil. De Roem van Brunswijk is het meest geteelde ras in Nederland.

B — Vroege van Argenteuil

Top spits; wordt niet gauw blauw. Niet zo'n groot percentage dikke stengels als Roem van Brunswijk, maar van fijnere kwaliteit. Vroeg, productief, loof blijft lang groen. Ontstaan uit de gewone Hollandse asperge. Gevoeliger voor weersinvloeden dan Roem van Brunswijk. Daardoor in een koud voorjaar niet vroeg en bij invallend koud weer in groei achterblijvend.

B — Mary Washington

Zeer spitse top, zeer goed gesloten. Schubben nauwelijks afzonderlijk te zien. Stengels bros, iets ovaalrond met weinig opvallende schubben. Mals, dunne schil. Wordt niet gauw blauw. Vroeg. Daar de planten eerder versleten zijn is de opbrengst, vooral van oude planten, lager dan van Roem van Brunswijk. Mary Washington vraagt een goede aspergegrond, het ras is n.l., vooral op lichte grond, spoedig versleten.

Loof blijft lang groen. Vrij ongevoelig voor aspergeroest; gevoelig voor Fusarium (voetziekte).

AUGURK

(*Cucumis sativus* L.)

De augurk wordt speciaal in de omgeving van Venlo en Roermond, in O.N.-Brabant, in de Venen en in de omgeving van de Beemster geteeld; hoofdzakelijk voor de conservenindustrie in binnen- en buitenland. De export vindt deels plaats in verse toestand, deels ingezouten.

Gladde augurken zijn beter bestand tegen vervoer in verse toestand dan scherpe, daar de doortjes van deze laatste gemakkelijk kneuzen, waardoor zwarte wondjes ontstaan.

De belangrijkste ziekten van de augurk zijn:

1. *Mozaïekziekte*, al of niet gepaard met verwelking. De mozaïekverwelking neemt sterk toe bij koud en guur weer tijdens de groei.
2. *Bladvlekkenziekten*
 - a. Bacteriebladvlekkenziekte (*Pseudomonas lachrymans*). Ronde tot onregelmatige, later bruin wordende, vlekjes op zaadlobben en bladeren.
 - b. Brandvlekkenziekte (zeer vermoedelijk *Colletotrichum lagenarium*). Vlekken op blad, stengels, ranken en

vruchten. Veroorzaakt de laatste jaren steeds meer schade; bestrijding nog niet voldoende bekend.

3. *Vruchtvuur* (*Cladosporium cucumerinum*), ook bekend als „stippel” of „plekken”. Rottende plekken op de vruchten.

Tegen mozaïekziekte is nog niet veel te doen, zolang nog niet over resistente rassen beschikt kan worden. Alleen het ras Delikatess is hiervoor wat minder gevoelig. Men verwarre overigens de verwelking, die met de mozaïekziekte samengaat, niet met de verwelkingsziekte, die te Roelofarendsveen plaatselijk voorkomt en die door een schimmel wordt veroorzaakt. Voor deze laatste zijn, voor zover bekend, alle rassen even gevoelig en is ruime vruchtwisseling of enten op *Cucurbita ficifolia* de aangewezen weg.

Voorzover bekend zijn alle gebruikelijke rassen zeer gevoelig voor brandvlekkenziekte en bacteriebladvlekkenziekte. Van vruchtvuur behoeft men geen last te hebben als men maar resistente rassen teelt. Vroeger teelde men in Limburg veel de oude *Venlose*, een matig scherpe (ruige) augurk, die zeer vatbaar was voor vruchtvuur. In de jaren tussen 1910 en 1920 is men toen overgegaan op de *Venlose Nietplekker*, een uit Duitsland afkomstig, gladvruchtig ras, dat minder gevoelig was voor vruchtvuur. Dit ras heeft algemeen opgang gemaakt en is het uitgangsras geworden voor verschillende selecties, die nog aanzienlijk minder vatbaar zijn voor het „plekken”. Het is vooral de heer J. H. Tercken te Baarlo geweest, die op dit gebied zeer verdienstelijk werk heeft verricht.

A — Baarlose Nietplekker Ras VII. — K: J. H. Tercken, Baarlo.

Gewonnen uit een kruising van Baarlose Nietplekker Ras VI x Delikatess. In de handel gebracht in 1949.

Gewas iets forser dan van Baarlose Nietplekker Ras VI, met als gevolg een snellere en betere veldbedekking, waardoor de mozaïekziekte iets minder gauw optreedt en de schade dientengevolge in de regel iets minder groot is.

Overigens is dit ras ook, evenals Baarlose Nietplekker Ras VI, zeer gevoelig voor mozaïekziekte.

Vrucht meestal mooi groen, lang, slank en recht, fijn behaard, geselecteerd op fijne pluk, echter ook voor grove pluk geschikt. Begin van de pluk iets later dan bij Baarlose Nietplekker Ras VI, maar gaat wat langer door.

Dit ras wint de laatste jaren meer en meer terrein ten koste van Baarlose Nietplekker Ras VI.

A — Baarlose Nietplekker Ras VI. — K: J. H. Tercken, Baarlo.

Gewonnen uit de *Venlose Nietplekker* en in 1937 in de handel gebracht. Tamelijk sterke groeier. Vrucht meestal mooi groen (soms echter wat bleke vruchten), lang, slank en recht, glad, fijn behaard, geselecteerd op fijne pluk, echter ook voor grove pluk geschikt. Opbrengst goed, echter zeer gevoelig voor mozaïekaantasting, waardoor de oogst — mede door koud en guur weer — vrijwel kan mislukken.

Van dit ras wordt nog steeds een aanzienlijke oppervlakte geteeld, maar het moet de laatste jaren steeds meer terrein prijsgeven aan de rassen Delikatess en Baarlose Nietplekker Ras VII.

De thans — meestal onder de naam Venlose Nietplekker — in de handel voorkomende selecties van het nietplekkertype vertonen bijna alle zeer veel overeenkomst met Ras VI.

B — Delikatess

Fors gewas, vrucht donkergroen, lang en slank, glad, wit behaard. Practisch onvatbaar voor vruchtvuur. Speciaal geschikt voor grove pluk, wordt echter de laatste jaren om zijn minder grote vatbaarheid voor mozaïekziekte ook meer en meer geteeld voor de fijne pluk. Is wat later en minder vruchtbaar. Op klei worden in ongunstige jaren de vruchten vaak krom. Op veengrond moet de plantafstand iets ruimer zijn dan bij andere rassen.

BINDSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *romana* Gars.)

Een slasoort met betrekkelijk smalle, rechtopstaande bladeren, glanzend en knappend, met zware nerven. Bij de meeste rassen sluit de krop niet uit zichzelf, maar moet hij worden dichtgebonden.

Sommige rassen zijn in staat een vrij losse krop te vormen. Overigens bestaan er overgangsvormen tussen de uitgesproken bindslavormen en de echte kropsla.

Personen, die in de zomer een iets knappende sla verkiezen boven botersla, kan aangeraden worden, de Amerikaanse ijsslarassen te beproeven; in de eerste plaats *Great Lakes* en daarnaast *New-York* en *Imperial*.

B — Parijse Gele Zelfsluitende (Paris White Cos, Blonde Maraichère)

Zaadkleur wit; blad opstaand, iets gebobbeld, zonder anthocyaan; krop zelfsluitend, tamelijk vast, bleekgroen, inwendig witachtig, van goede kwaliteit, zacht van smaak en knappend van structuur; iets later schietend dan Parijse Groene.

B — Parijse Groene (Paris Green Cos)

Zaadkleur wit; blad opstaand, matig dik, een weinig gebobbeld, aan de rand golvend, zonder anthocyaan; krop iets kleiner dan die van de Parijse Gele Zelfsluitende, iets driehoekig, vast, groen, van goede kwaliteit, tamelijk zacht en iets bitter van smaak, knappend van structuur.

BLEEKSELDERIJ/BLOEMKOOL

BLEEKSELDERIJ

(*Apium graveolens* L. var. *dulce* (Mill.) DC.)

Dit gewas wordt geteeld om de sterk ontwikkelde bladstelen, welke in gebleekte toestand een uitstekende groente verschaffen. De teelt is in Nederland niet zeer omvangrijk, zij concentreert zich in hoofdzaak in de omgeving van Veur, Loosduinen en Vinkeveen.

In bleekselderij zijn 3 hoofdgroepen te onderscheiden: de rassen met geelgroene bladstelen, die met donkergroene bladstelen en die met groenviolette bladstelen.

De laatste twee groepen komen in Nederland niet in aanmerking.

A — Goudgele Zelfblekende (Chemin Doré, Doré amélioré, Goudgele stelen)

Bladeren met lange, geelgroene bladstelen. Rechtstandig in groei, waardoor de bladstelen zich enigszins zelf bleken.

Om een fijne kwaliteit te krijgen is kunstmatig bleken toch nodig.

B — Golden Plume

Selectie uit voorgaand ras. Bladstelen wat korter en dikker.

B — Van Senten

Plaatselijk ras, geselecteerd door D. van Senten te Vinkeveen. Gelijkvormig, goede groei. Zware struiken. Matig lange bladstelen. Wordt bij Vinkeveen geteeld op de grond (niet in greppeltjes) zonder bleken; voor verse consumptie en voor de conservenindustrie.

BLOEMKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *botrytis* L.)

Men onderscheidt bij bloemkool de navolgende teeltwijzen:

1. *Vroege bloemkool*. Gezaaid wordt in de laatste week van September of in de eerste week van October. Voor kas- en rijenteelt wordt dan in de eerste helft van December uitgeplant, waarna geoogst wordt resp. van half April—half Mei en van half Mei—begin Juni. De vollegrondskool, die begin Maart is uitgeplant, wordt van begin Juni tot begin Juli geoogst. Men werkt bij deze teelten met overwinterde planten, de zgn. *weeuwenplanten*. Wanneer door vorstschade een deel hiervan verloren gaat, wordt soms begin Februari in de warme kas opnieuw gezaaid; dit zijn de zgn. *vrijsterplanten*, die in de 2e helft van Juni oogstrijp zijn.
2. *Zomerbloemkool*. Gezaaid wordt in de eerste helft van Maart, waarna in de eerste helft van Mei wordt geplant. In sommige centra wordt wat later gezaaid en dan in de derde of vierde week van Mei uitgeplant. De oogst valt in de maanden Juli en Augustus.
3. *Herfstbloemkool*. Gezaaid wordt begin Juni, waarna omstreeks half Juli wordt uitgeplant. De oogst valt van half September-November. Is het land voor de nateelt eerder beschikbaar, dan wordt uiteraard vroeger gezaaid.

4. *Winterbloemkool*. Deze teelt wordt in ons land alleen op Walcheren beoefend. Men zaait dan begin Juli, waarna half Augustus wordt uitgeplant. Hiervoor worden middelvroege zgn. „broccoli” rassen gebruikt, die omstreeks eind Maart-begin April oogstbaar zijn. Door vorstschade mislukt de teelt in andere streken meestal.

Vroege bloemkool.

A — Alpha — intr.: Fa F. de Vries en Zn, Alphen a.d. Rijn, 1926.

Blad golvend, gevouwen, afstaand. Kool wit, vast, diep, met matig grove korrel en grove wratten. Overwegend goede kwaliteit. Weinig gevoelig voor boren en schift, zeer gevoelig voor klemharten.

Door de goede kwaliteit kool en de geringe gevoeligheid voor boren behoort het tot de meest geteelde rassen. Het ras is evenwel niet vroeg, en daarom ongeschikt voor kas- en rijenteelt.

A — Vroege Alpha-achtige typen

Door selectie in en kruising met Alpha zijn een aantal vroege typen ontstaan, die bijzonder geschikt zijn voor glasteelt. Deze worden geleverd onder namen als Vedeslez C, Climax, Aristo, etc. Ze zijn 2-3 weken eerder oogstbaar dan de normale Alpha-selecties en dientengevolge gevoeliger voor boren. Bij iets latere zaai ook voor vollegrondsteelt geschikt.

B — Verbeterde Mechelse — intr.: Rijk Zwaan, Rotterdam, 1946.

Blad donkergroen, golvend, iets afstaand en vaak aan de rand wat naar binnen gebogen. Kool wit, vast, met grove korrel en wratten.

Weinig gevoelig voor schift, klemharten en vorstschade; gevoelig voor boren.

Onder de naam *Vroege Verbeterde Mechelse* worden selecties geleverd, die overwegend van goede kwaliteit zijn en in vroegheid overeenkomen met de vroege Alpha-achtige selecties.

Enkele extreem vroege selecties worden geleverd onder de namen als *Romax* en *Astrid*. Deze zijn vroeger dan de voorgaande en van even goede kwaliteit, doch op zware grond en bij te vroege zaai zeer gevoelig voor boren.

In de meeste gevallen kan het optreden van boorders worden voorkomen door later te zaaien, hoewel ook het weer in herfst en voorjaar, alsmede de bodemgesteldheid een grote rol spelen. Als algemene regel kan evenwel worden gesteld, dat later wordt gezaaid naarmate het ras vroeger en de bodem ongunstiger is. De beste volgorde van zaaien is dan: Alpha, Vroege Alpha, Verbeterde Mechelse, Romax. Dit geschiedt dan in de periode van 25 September-5 October.

B — Erfurter Dwerg

Blad glad, lang en vrij smal, opgericht. Kool wit, met fijne korrel, geen wratten.

Gevoelig voor boren en hartloosheid, matig gevoelig voor schift.

BLOEMKOOL

In dit ras komen zowel zeer vroege als relatief late selecties voor. De vroegsten zijn bekend als *Veentje* (Eersteling, Ideaal, Wit Wonder, Kaskool no. 1). Door de opgerichte bladstand is het ras geschikt voor combinatieteelt in warenhuizen. Voor vollegrondsteelt is het niet geschikt, de kool blijft te klein en gaat spoedig los.

Bladrijkere en latere selecties worden geleverd als *Erfurter Dwerg*, terwijl ook *Remme* en *Delftse Kortpoot* hiertoe gerekend kunnen worden. Deze zijn evenwel practisch geheel door andere rassen verdrongen en bezitten voor kasteelt geen specifieke voordelen.

Zomerbloemkool.

A — Lecerf

Blad donkergroen, sterk gevouwen, bladrand sterk golvend, kool crème, groot, grofkorrelig.

Weinig gevoelig voor boren en schift, gevoelig voor bruinkleuring, hartloosheid en holle stronken.

De selecties in dit ras lopen in kwaliteit sterk uiteen. Soms treft men nog de ouderwetse, platte en losse kool aan, doch ook herkomsten met diepe en vaste kolen, die Alpha evenaren, komen voor. De beste kwaliteit vindt men op de goede, opdrachtige en steeds vochthoudende gronden. Door zijn geringe gevoeligheid voor boren het meest oogstzekere ras voor deze teelt.

B — Alpha

De latere selecties in dit ras worden ook voor zomerteelt gebruikt, de kool is meestal blanker en vaster dan van Lecerf. Op de minder goede gronden en bij weinig zorgvuldige teelt is de kans op boren echter zeer groot. Voor beschrijving zie onder Vroege Bloemkool.

Herfstbloemkool.

A — Lecerf

Het belangrijkste ras voor de teelt na vroege aardappelen. Geplant wordt omstreeks half Juli, waarna in September-October de grootste aanvoer komt (Zelfdekkers). Voor beschrijving zie men onder Zomerbloemkool.

A — Flora Blanca — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r. 1951.

Bovenste bladhelft sterk afstaand, blad groot, grijsgroen met sterk golvende rand. Kool groot, wit, vast, zeer diep, grove wratten. In een zachte herfst gevoelig voor schift, soms ook voor roodkleuring, weinig gevoelig voor boren.

Het ras is zeer geschikt voor de late teelt en kan dan op de zwaardere gronden een zeer goede kool leveren. Op zandgrond zijn de ervaringen wisselend.

A — Tussensoort

Blad groot, lang, grijsgroen, opgericht. Lange stronk. Kool wit, vrij groot, vast, matig fijnkorrelig, vrij bonkig.

Gevoelig voor schift en roodkleuring. Geschikt voor late teelt (oogst November-December).

Het ras behoort tot de groep der Italiaanse Reuzen, die vroeger uitsluitend voor deze teelt werden gebruikt. Hoewel deze een droge nachtvorst kunnen doorstaan, worden ze bij een langere vorstperiode toch meestal ernstig beschadigd.

B — Allerheiligen

Eveneens een selectie uit Italiaanse Reuzen, doch wat vroeger dan Tussensoort. De kool is wat kleiner.

Winterbloemkool.

In Engeland en Frankrijk worden bloemkoolrassen geteeld, welke bij uitzaai in Augustus en na overwintering in de vollegrond van Februari tot Mei oogstbaar zijn. Deze rassen stonden tot dusverre bekend als „broccoli” doch daar geen botanische verschillen met bloemkool aanwezig zijn, is het beter om de nieuwe Engelse naam „wintercauliflower” over te nemen en te spreken van winterbloemkool.

Voor ons land is de teelt te riskant; de kans op een stevige vorstperiode is in onze winter te groot en de koude-resistentie van de meeste selecties te gering om vorst van enige betekenis te kunnen doorstaan.

De teelt wordt daarom uitsluitend uitgeoefend op Walcheren, doch ook hier zijn er risico's aan verbonden.

Van belang is, dat men over goed-ontwaterde grond beschikt en met een vrij kleine, stevige plant de winter ingaat. Daarom is het beter om niet voor 1 Juli te zaaien. De oogst valt dan eind Maart-begin April, juist voor de aanvoer van kasbloemkool. In deze periode zijn de prijzen dikwijls zeer aantrekkelijk.

O — Angers

De Zeeuwse Groentetelers Vereniging beschikt over een behoorlijk goede selectie in dit ras. Handelselecties zijn dikwijls te vroeg of te laat. Door selectie kan de vorst-resistentie waarschijnlijk nog belangrijk worden verhoogd.

BOERENKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *laciniata* (L.) Schulz)

De eisen, die de gebruiker aan boerenkool stelt, komen hoofdzakelijk neer op een goede winterhardheid en een fijne kroezing. Nu zijn deze beide eigenschappen moeilijk met elkaar te combineren. De uitgesproken finge-kroesde rassen zijn niet winterhard en laten zelfs in November reeds een groot deel van hun bladeren vallen. Daardoor hebben deze rassen nooit een algemene verbreiding gevonden. De grove rassen zijn wel winterhard, maar kunnen niet aan de eis, die de consument aan de fijnheid van de kroezing stelt, voldoen. De grove rassen worden daarom hoofdzakelijk geteeld als veevoer voor geiten,

BOERENKOOL

kippen en konijnen. Tussen de uitersten zeer fijn en zeer grof bevindt zich een groep van matig fijngekroesde typen. Deze groep heeft vertegenwoordigers bij de lage, de middelhoge en de hoge rassen. Nu hebben de lage rassen wel betekenis in landen waar veel sneeuw valt. Ze zijn dan goed beschermd tegen vorst. Maar in ons natte klimaat en op onze natte grond hebben ze het grote nadeel, dat hun bladeren in de modder hangen en daardoor spoedig tot rotting overgaan. De hoge rassen heffen hun bladeren wel ver boven de grond, maar hebben het nadeel, dat ze veel wind vangen, waardoor ze vaak omwaaien en reeds in de herfststormen veel bladeren verliezen.

Rekening houdend met alle bovengenoemde factoren is men in Nederland voor de beroepstuinbouw terechtgekomen op middelhoge, middelmatig fijngekroesde boerenkool, en wel Westlandse Herfst voor herfstgebruik en Westlandse Winter voor wintergebruik. Naast deze twee rassen hebben de andere, althans voor de beroepstuinder, vrijwel geen betekenis.

A — Westlandse Herfst

Hoogte $\pm$ 65 cm. Veel blad, dat reeds in de herfst vrij fijn gekroesd is. Kleur normaalgroen. Bladstelen vrij kort. Dichte, platte koppen. Matig winterhard. Voor oogst van October tot December. Op schrale grond dient vroeg gezaaid te worden.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van
Soort Drijver	N.V. L. P. Duivestein, Loosduinen
Westl. Winterharde, Middelhoge Fijngekrulde	N.V. C. W. Pannevis, Delft
Westlandse of Amsterdamse Halfhoge	N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen
Westlandse	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg
Westlandse Middelhoge	Rijk Zwaan, Rotterdam

De laatstgenoemde selectie kan, hoewel ze haar hoogtepunt in de herfst reeds bereikt, ook in de winter nog gebruikt worden.

A — Westlandse Winter

Hoogte $\pm$ 70 cm. Veel blad dat in de herfst vrij grof gekroesd is, maar in de winter fijner wordt. Bladkleur normaal-tot donkergroen. Bladstelen vrij lang. Vrij dichte kop. Behoorlijk winterhard. Voornamelijk voor oogst van December tot en met Februari.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van
Westlandse Halfhoge Winterharde	Jo's Reyers, Zwijndrecht
Westlandse Halfhoge Fijngekrulde	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes

O — Halfhoge Moskrul (Halfhoge Extra Fijngekrulde Niet Winterharde)

Hoogte $\pm$ 65 cm. Zeer fijngekroesde bladeren, waarvan het bovenste deel sterk naar beneden omgebogen is.

BOERENKOOL/BOON

Is reeds in September en October zeer fijngekroesd, maar laat reeds eind October-begin November een groot deel van de bladeren vallen. Is niet winterhard.

Alleen geschikt voor particulieren, die reeds vroeg in de herfst boerenkool willen eten.

- — **Tongblad** (Tongvormige Halfhoge Extra Fijngekrulde, Hamburger Markt, Lerchenzungen)

Hoogte $\pm$ 65 cm. Fijngekroesd, lang, smal blad. Bladkleur donkergrijsgroen. Behoorlijk winterhard, maar vrij geringe opbrengst. Voor particulieren, vanwege de sierlijke groeiwijze.

- — **Hoge Groene Grofgekrulde** (Westerwoldse)

Hoogte $\pm$ 100 cm. Grof tot vrijwel niet gekroesd. Fors groeiend gewas. Voor menselijke consumptie minder gezocht. In hoofdzaak geteeld voor groenvoer in de winter voor kippen, konijnen, geiten e.d.

- — **Bonte of Sierkool**

Hoogte uiteenlopend van laag tot halfhoog, met bontgekleurde, meer of minder fijngekroesde bladeren. Wordt voor beplanting van winterperken gebruikt. De bladeren kunnen dienen tot versiering van fruitschalen.

Voor een vollediger verslag van de Practijkproeven zie men Mededeling no 42 van het I.V.T. „Practijkproeven met Westlandse Boerenkool 1949-1950” door Ir J. Sneep. December 1952 f 1.—.

BOON

De tot het geslacht *Phaseolus* behorende bonen zijn als volgt in te delen:

1. Slaboon of Princesseboon *Phaseolus vulgaris* L.
2. Spekboon *Phaseolus vulgaris* L.
3. Snijboon *Phaseolus vulgaris* L.
4. Pronkboon *Phaseolus coccineus* L.

(*Phaseolus multiflorus* Lam.)

Bij deze groepen onderscheidt men stam- en stokbonen. De stambonen zijn doorgaans, in vergelijking met de stokbonen, vroeger en stellen meestal minder eisen aan bodem, bemesting, verzorging en hulpmiddelen (stokken of draden en touw). Ze zijn in de regel snel afgedragen, terwijl zij een kleinere oogst voortbrengen. Vaak geven zij peulen van minder goede kwaliteit dan de stokbonen, wegens aantasting door schimmelziekten tengevolge van hogere luchtvochtigheid en geringe verdamping vlak bij de grond.

Dikwijls zijn ziekten of plagen de oorzaak van mislukking van de bonenteelt. Voor zover resistentie tegen bepaalde ziekten mogelijk is, dient men daarmee bij de rassenkeuze en teeltwijze rekening te houden. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste ziekten.

Virusziekten

Bolmozaïek

Phaseolus-virus 1

De bladeren krijgen een lichtgroene, dofke mozaïektekening, vooral tussen de nerven en aan de randen. Bovendien rollen de bladeren

op een karakteristieke wijze naar beneden om. Een gedeelte van de zaden van zieke planten levert zieke kiemplanten op. Zaadontsmetting hiertegen heeft geen resultaat. Na het zuigen op zieke planten kunnen gevleugelde bladluizen het virus gemakkelijk overbrengen op gezonde planten. Bij resistente en weinig vatbare rassen ziet men geen zaadovergang van het virus. Bij zeer vatbare rassen is gezond zaad nauwelijks te telen; naast mozaïekverschijnselen ziet men ook sterke groeiremming en oppervlakkige necrose, waarbij de bladeren opbobbelen en bros (steengrauw) worden. Bij wind kunnen ze dan veel schade lijden. Ook kan mozaïektekening of streping van de peulen voorkomen (aaltstreep).

Zwarte vaatziekte De vaatbundels in wortels, stengels, bladeren, bloemen en vooral ook in de peulen worden bruinzwart. Peulwand en zaadhuid vertonen vaak een bruinzwarte adering. Kenmerkend is een grijze kleur van de peulen met zwarte buik- en rugnaad.

Bovengenoemde verschijnselen komen tijdens warm weer, bij bodem- en luchttemperaturen boven 20° C voor bij enige voor rolmozaïek resistente (overgevoelige) bonenrassen, indien bladluizen het virus van elders overbrengen. Bij koel weer en goede groeivoorwaarden ziet men deze ziekte doorgaans niet.

Scherpmozaïek, topnecrose Een opvallend scherp begrensde fijne mozaïektekening, waarbij de bladeren niet ineenrollen, maar hoogstens wat klein en oneffen van oppervlak zijn, is waar te nemen aan de groeitoppen, nadat zich bij oudere bladeren tevoren op steengrauw gelijkende symptomen hebben ontwikkeld. Bij de peulen ziet men ook een opvallende, scherpe en vlekkerige mozaïektekening, waarbij deze vaak iets bobbelig of oneffen worden. Bij weinig gevoelige rassen, ziet men hoogstens een zwakke mozaïektekening in de groeitoppen. Bij zeer gevoelige rassen, zoals bijv. Dubbele Witte z. dr. stamslaboon, ontstaat een zeer sterke groeiremming gevolgd door afsterving van de groeitoppen (topnecrose) en bloeistengels. Als de kiemplanten worden aangetast sterven de planten vaak reeds voor de bloei af; ook een aantasting tijdens de bloei kan nog tot oogstmislukking leiden.

Besmette gladiolen vormen doorgaans de besmettingsbron, waaruit gevleugelde bladluizen het virus putten en verspreiden. Ook enige klaversoorten kunnen als winterwaardplant fungeren. Het virus gaat niet met het zaad over.

Stippelstreep Dit virus veroorzaakt roodbruine vlekken en strepen in stengels en peulen. De bladeren verwelken gedeeltelijk, waarmee een rode verkleuring van hoofdnerf en pleksgewijs ook van de zijnerf, tot de fijnste vertakking toe, gepaard gaat. Tenslotte sterven alle stengels, bloemtrossen en bladeren zodanig in, dat algehele verwelking en verdorring van de planten daarvan het gevolg is. Het virus wordt niet door bladluizen overgebracht, ook is zaadovergang nooit gebleken. Het virus blijkt te overwinteren in vochtige gronden, van waaruit de besmetting optreedt.

Pronkbonen zijn resistent, alle andere bonen vatbaar, zij het in verschillende mate.

Bacterieziekten

Vetvlekkenziekte Op de bladeren, stengels en peulen donker-groene vetachtige vlekken, die bij indrogen vaak roodachtig verkleuren. Overgang met aangetaste zaai, verspreiding van de bacteriën met wegsplattend regen- of dauwdruppels. De meeste sla- en snijbonen zijn resistent. Pronkbonen zijn dikwijls nogal vatbaar, maar lijden meestal niet veel schade.

Schimmelziekten

Vlekkenziekte Diep ingezonken, donkerbruine vlekken op Colletotrichum stengels en peulen. Om de vlekken dikwijls lindemuthianum een oranje verkleuring. Tengevolge van pleksgewijze aantasting van de bladnerf ontstaan hoekige, donkerbruine bladvlekken. Ook op de zaden don-

kerbruine vlekken. Uitlezen of ontsmetten van de zaden bieden geen afdoende bestrijdingskansen. Bij zeer vatbare rassen sterven de kiemplanten, die uit de aangetaste zaden groeien, dikwijls vlak voor of nadat ze boven de grond komen af. Er zijn fysiologisch verschillende vormen (physio's) van de schimmel. Pronkbonen zijn geheel resistent.

Roest
Uromyces phaseoli
typica

In de voorzomer witte vlekken aan de onderzijde van de bladeren of op de stengels. In de nazomer talrijke roestbruine, verstulpende sporenhoopjes op de bladeren; verspreiding van de sporen door de lucht en tenslotte massale ontwikkeling van bruinzwarte sporenhoopjes met wintersporen. Bij zeer vatbare rassen kan men ook aantasting van de peulen waarnemen. De wintersporen overwinteren op oude bonenstokken, zodat het gebruik van nieuwe of goed ontsmette stokken aanbeveling verdient, terwijl verreweg de voorkeur dient te worden gegeven aan palen en draden met touw. Er bestaan een groot aantal physio's van deze schimmel. Zelfs pronkbonen kunnen door enige physio's worden aangetast.

Spikkelziekte
Ascochyta
boltshauseri,
Ascochyta
phaseolorum

Beide schimmels veroorzaken in de nazomer roestbruine spikkels op stengels, bladeren en peulen, die op de duur tot een oppervlakkige bruine verkleuring samenvloeien. Op de verdorrende bladeren en rijpe peulen ontstaan zeer kleine, bolvormige, vruchtlichaampjes met sporen in concentrische ringen. De zaden vertonen grijsbruine, groenachtige vlekken, en kunnen de aantasting op de jonge kiemplanten overbrengen. Uitlezen of ontsmetten van de aangetaste zaden bieden onvoldoende bestrijdingskansen. Practisch alle bonenrassen zijn vatbaar.

SLABOON

Ruim de helft van de geteelde slabonen is bestemd voor directe consumptie, een betrekkelijk klein gedeelte wordt geëxporteerd, het overige deel wordt door de verwerkende industrie opgenomen.

De industrie begint pas met verwerking indien op een ononderbroken aanvoer gerekend kan worden.

Voor conservering in blik kan men alleen witzadige rassen of rassen met lichtgevlamde of citroengele zaden gebruiken, daar de overige gekleurdzadigen troebelingen en verkleuringen geven.

De conserven- en diepvriesindustrie verlangen rechte, ronde of ovaalronde, niet al te dikke, groene slabonen zonder draad, mals, vlezig en zonder vlies.

Voor directe consumptie worden bijna even hoge eisen gesteld, alleen in het voor- en naseizoen wordt bij beperkt aanbod ook genoegen genomen met mindere kwaliteit. Een spreiding van de oogst en daardoor kans op betere prijzen kan verkregen worden door het toepassen van verschillende teeltwijzen.

Van de teelt kan in het algemeen gezegd worden, dat een boon van een diep losgemaakte, goed vochthoudende grond houdt en zeer dankbaar is voor enige beschutting, in het bijzonder bij vroege teelt. Het moet sterk afgeraden worden ieder jaar op hetzelfde perceel bonen te verbouwen, terwijl het zaaien in de buurt van gladiolen ook funeste gevolgen kan hebben (zie pag. 28).

STAMSLABOON

Bij stamslabonen kan men in hoofdzaak de volgende vier teeltwijzen onderscheiden:

- a. vroege teelt onder glas.
- b. vroege teelt vollegrond, al of niet onder glas voorgekweekt.
- c. normale teelt vollegrond; zaai in Mei.
- d. late teelt vollegrond; zaai in Juni of Juli.



1 = Servus zonder draad 2 = Saxa zonder draad 3 = Vroege Wagenaar met draad

Voor elk der genoemde teeltwijzen worden hieronder de meest geschikte rassen genoemd. In een aparte rubriek worden speciaal voor particuliere teelt geschikte rassen vermeld.

Vroege teelt onder glas

Hiervoor zaait men eind Maart tot begin April, liefst in een verwarmde kas. Zodra de eerste echte blaadjes zich beginnen te ontfouwen, wordt uitgeplant. Wanneer men voor de teelt onder platglas rassen gebruikt, die weinig gewas maken, kan men het glas er langer ophouden en daardoor vroeger plukken. Verder is het van groot belang een ras te kiezen, dat in korte tijd plukrijp is, want hoe vroeger men komt, des te hoger liggen de prijzen.

A — Dubbele Witte z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 33. Wordt allerwege geteeld onder platglas en in warenhuizen. Het gewas kan dan echter wel eens gaan ranken, hetgeen een bezwaar is, omdat het glas dan dikwijls gelicht moet worden als de bonen nog maar net in bloei staan en het gewas kan dan gemakkelijk wind- of vorstschade oplopen.

O — Vroege Wagenaar m. dr.

Voor beschrijving zie pag. 31. Wegens grote vroegheid plaatselijk nog geteeld, in Venlo veel onder glas. Wordt echter nagenoeg verdrongen door rassen van betere kwaliteit.

N — Servus z. dr. — K: I.V.T. (Ir N. Hubbeling). Kw.r.: 1952.

In 1952 aan zaadfirma's afgegeven ter vermeerdering en verhandeling.

Laag compact gewas. Geeft voldoende gewas op veengronden en opdrachtige zandgronden, blijft op zware klei en droge zandgrond doorgaans te fijn. Peulen zwak gebogen, 10-13 cm lang, rond, lichtgroen, met lange snavel. Op tijd geplukt zonder vlies, malser en sneller gaar dan Dubbele Witte z. dr. De smaak is echter flauwer en zoeter. In overrijpe toestand sterk verblekend, ook hierom op tijd plukken. Zeer vroeg.

Zaad langovaal, grijsviolet gemarmerd (gevlamd). Resistent tegen rolmozaïek, matig vatbaar voor scherpmozaïek, vetvlekkenziekte en vlekkenziekte. Zeer vatbaar voor zwarte vaatziekte. Daar deze ziekte pas optreedt bij grondtemperaturen boven 20° C is het gevaar hiervoor bij glasteelt nihil.

Is gevoeliger voor ongunstige omstandigheden dan Vroege Wagenaar m. dr., vereist daarom wat meer zorg bij het opkweken.

Wegens zeer gedrongen groeiwijze, fijn blad en grote vroegheid, speciaal geschikt voor de teelt onder platglas en voor tussencultuur in warenhuizen. De rijafstand dient op $\frac{2}{3}$ van Dubbele Witte z. dr. genomen te worden. De opbrengst kan dan even hoog zijn en wordt in kortere tijdsduur geleverd, zodat slechts 2 à 3 keer geplukt behoeft te worden.

Vroege teelt vollegrond

Voor deze teelt wordt in April gezaaid, direct in de vollegrond of, als men nog vroeger wil zijn, eerst onder glas en daarna buiten uitgeplant. Hiervoor kiest men gewoonlijk gekleurdzadige rassen, omdat verschillende hiervan sterker zijn bij lagere temperaturen of ongunstige weersomstandigheden. Ook Dubbele Witte z. dr. leent zich uitstekend voor vervroegde teelt, mits in de tweede helft van April onder glas gezaaid en buiten uitgeplant wordt.

A — Dubbele Witte z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 33.

Zaai in perspotten, stenen potten, kistjes of i.d. onder glas. Uitplanten in volle grond. De plantafstand kan in het algemeen wat kleiner genomen worden dan bij directe zaai in de vollegrond, omdat het gewas zich minder sterk vegetatief ontwikkelt.

B — Vroege Wagenaar m. dr. (Venlose Vroege Gele m. dr.)

Matig hoog opgaand gewas. Peulen recht, ongeveer 15 cm lang, ovaal, lichtgroen. Moet in jeugdige toestand geplukt worden, anders vliezig.

Zaad ovaal beigegeel.

Wordt in Limburg, voornamelijk in de omgeving van Venlo, nog geteeld om de vroegheid en sterkte, doch verdwijnt hoe langer hoe meer.

Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, vetvlekkenziekte en vlekkenziekte.

BOON

B — Saxa z. dr. (Saxa o.F., Wagenaar z. dr.)

Middelmatig hoog gewas. Peulen zwak gebogen, 10-14 cm lang, rond, lichtgroen, worden niet hard en vliezig, zoals die van Wagenaar m. dr.

Tamelijk rijkdragend en weinig later dan Vroege Wagenaar m. dr. Zaad langovaal, beigegeel. Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek en vlekkenziekte.

In de handel komen selecties voor die verschillen vertonen in bloemkleur, kleur navelring en vroegheid.

O — Golden May (501) — K: Erven Th. Koomen, Spanbroek. Kw.r.: 1952

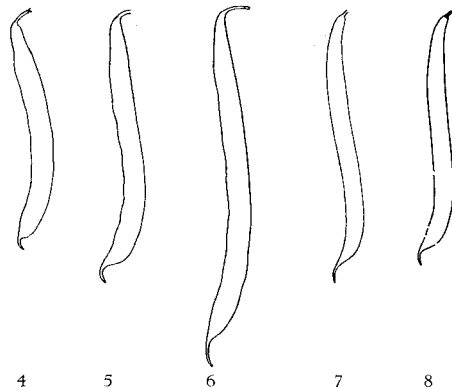
Verschilt van Saxa z. dr. door het zwavelgele zaad, waardoor dit ras ook voor conservering te gebruiken is.

N — Servus z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 31. Indien onder glas voorgedield wordt en daarna in de vollegrond uitgeplant (eventueel in perspotten) kan men zonder veel risico (geen kans op zwarte vaatziekte) zeer vroeg een behoorlijke oogst verkrijgen.

Normale teelt

Hiermede wordt bedoeld de hoofdteelt, waarbij gezaaid wordt in Mei, de voor zwarte vaatziekte vatbare rassen bij voorkeur in de eerste helft van Mei. Bij deze teelt heeft men de minste risico's en de grootste opbrengst. Daar de aanvoer het grootst is als deze bonen aan de markt komen is de prijs dan vaak op zijn laagst. De conservenindustrie koopt de benodigde bonen hoofdzakelijk van deze teelt.



4 = Dubbele Witte z. dr. 5 = Furore z. dr. 6 = Groninger Weekschil m. dr.
7 = Voorluk z. dr. 8 = Probator z. dr.

A — Dubbele Witte z. dr.

Middelmatig hoog, nogal slap gewas.

Peulen zwak gebogen, 10-12 cm lang, breedovaal, glad, normaalgroen van kleur, vast, vlezig, mals blijvend en zeer smakelijk. Productief.

Zaad ovaal, wit.

Zeer vatbaar voor rolmozaïek, weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte en vlekkenziekte. Zeer gevoelig voor Phas. virus 2, dat topnecrose kan verwekken, in het bijzonder nabij gladiolen.

Het meest geteelde slabonenras in de volle grond, zowel voor vers gebruik als conserven.

B — Furore z. dr. — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1948

Sterk, fors, grootbladig gewas, sterker vertakt dan Dubbele Witte z. dr., dient daarom wat ruimer gezaaid te worden. Peulen recht tot zwak gebogen, 12-14 cm lang, breedovale doorsnee, lichtgroen, in overrijpe toestand sterk verblekend, zodat op tijd geplukt dient te worden. Is iets flauwer en lichter van kleur dan Dubbele Witte z. dr.. Zaad ovaal met iets afgeplatte uiteinden, wit.

Onvatbaar voor rolmozaïek. Matig vatbaar voor zwarte vaatziekte, vlekkenziekte en roest. In streken waar deze ziekten hevig optreden, dient de teelt ontraden te worden.

De vatbaarheid voor topnecrose in de nabijheid van besmette gladiolen, komt vrijwel overeen met die van Dubbele Witte z. dr.

O — Groninger Weekschil m. dr.

Hoog, fors gewas met grote, lichtgroene bladeren.

Peulen zwak gebogen, 14-16 cm lang, rond, dik en vlezig, licht tot normaalgroen van kleur.

Zaad groot, zwak niervormig, gevuld, wit, dikwijls met gele navelring.

Tamelijk vatbaar voor rolmozaïek, praktisch onvatbaar voor vetvlekkenziekte, weinig vatbaar voor vlekkenziekte. Wordt in Groningen op beperkte schaal geteeld. Ook gebruikt om met schil en al gedroogd te eten. Van dit type komen in Groningen selecties voor, die verschillen in lengte en breedte van de peulen en in hoogte van gewas. Ostfriesische Speck behoort tot het type met de langste peulen.

N — Voorluk z. dr. — K: Ver. Proefschooltuin „West-Friesland”, Hoorn. Kw.r.: 1952. In 1952 aan zaadfirma's afgegeven ter vermeerdering en verhandeling.

Vormt een laag gewas, waarvan de lichtgroene bladeren vlak bij de grond zijn uitgespreid, met lange, aanvankelijk boven het gewas uitstekende bloeiwijzen. Peulen recht tot zwak gebogen, 11-14 cm lang, rond, lichtgroen, glad. Pas bij het afrijpen van de zaden is enige uitpuiling van de peulwand te zien. Volkomen vliesloos, zodat zij in overrijp stadium nog zeer mals zijn, hoewel zij dan sterk verbleken. De peulen zitten vaak in trossen bij elkaar en zijn zeer gemakkelijk te plukken.

Goed van kwaliteit en smaak.

Zaad langovaal tot langwerpig met kantige rugnaadzijde, wit. Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, matig vatbaar voor scherpmozaïek, vetvlekkenziekte en vlekkenziekte. Heeft niet veel last van roest.

N — Probator z. dr. — K: Wed. P. de Jongh, Goes. Kw.r.: 1954

Matig vertakt, tamelijk fijn gewas met kleinere bladeren dan Dubbele Witte z. dr.

Peulen van het type Dubbele Witte z. dr., zwak gebogen, 10-13 cm lang, breedovaal, normaalgroen van kleur, zonder vlies en zonder draad. Kwaliteit goed.

Is wat vroeger plukbaar dan Dubbele Witte z. dr., kan in het algemeen iets nauwer gezaaid worden. Zaad langovaal, wit.

Weinig vatbaar voor rolmozaïek, vetvlekkenziekte en vlekkenziekte, matig vatbaar voor scherpmozaïek.

Late teelt vollegrond

Hiervoor kiest men thans algemeen die rassen, welke resistent zijn tegen rolmozaïek. Tevens is het van belang om rassen te nemen, welke in zo kort mogelijke tijd plukrijp zijn, in verband met de toepassing als nateelt van bijv. vroege aardappelen, tuinbonen e.d.

B — Furore z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 33. Bruikbaar voor late teelt wegens resistentie tegen rolmozaïek. Dient ongeveer begin Juli te worden gezaaid.

N — Servus z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 31. Door zijn resistentie tegen rolmozaïek en zijn vroegrijpheid geschikt voor late zaai. Vol doet het best op veengronden en opdrachtige zandgronden. Kan tot ongeveer half Juli worden gezaaid. In warme nazomers kan een zaaisel van eind Juli nog resultaat opleveren.

N — Voorluk z. dr.

Voor beschrijving zie pag. 33. Beproevenwaardig voor late teelt vanwege de resistentie tegen rolmozaïek en roest. Dient ongeveer begin Juli te worden gezaaid.

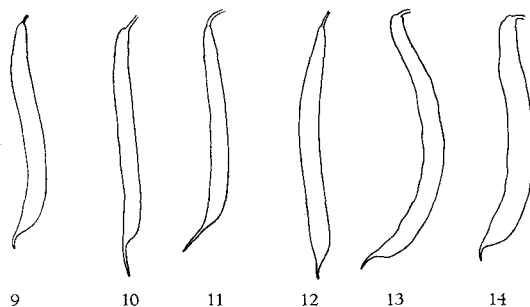
Teelt door particulieren

De op de vorige pagina's genoemde stamslabonenrassen zijn merendeels ook bruikbaar voor particulieren. Vooral *Dubbele Witte z. dr.* wordt om zijn goede smaak en productiviteit veel gebruikt. Bij zaai na eind Mei levert dit ras moeilijkheden op door vatbaarheid voor rolmozaïek.

Voor vroege teelt worden door particulieren soms wasbonen geteeld, welke in April in de vollegrond worden gezaaid. Genoemd kunnen worden *Brittle Wax z. dr.*, welke wit zaad met een zwarte vlek heeft en *Mont d'Or* met zwart zaad.

Hieronder wordt nog een wat uitvoeriger beschrijving ge-

geven van enkele rassen, die in het voorafgaande niet genoemd werden. Het betreft hier rassen welke vanwege hun prima consumptiekwiteit zeer geschikt zijn, hoewel ze veel plukwerk vergen.



9 = Perfect z. dr. 10 = Fruca Media z. dr. 11 = Fruca Simplo z. dr.
12 = Amateur 13 = Brittle Wax z. dr. 14 = Mont d'Or

**B — Fruca Media z. dr. — K: C. N. Vreeken Sr, Dordrecht.
Kw.r.: 1948**

Opgaand, donkergroen gewas. Bij onvoorzichtig plukken breken de planten soms af of vallen om.

Peul ongeveer recht met lange snavel, 9-12 cm lang, rond, donkergroen. Goede consumptiekwiteit. Productief, laat. Zaad niervormig, wit.

Het ras ondervindt weinig schade van aantasting door rolmozaïek en is resistent tegen zwarte vaatziekte, weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte, matig vatbaar voor scherpmozaïek en vlekkenziekte en kan derhalve gedurende de gehele zomer geteeld worden.

**B — Fruca Simplo z. dr. — K: C. N. Vreeken Sr, Dordrecht.
Kw.r.: 1951**

Gewas als Fruca Media. Peul recht met lange snavel, 9-11 cm lang, rond, donkergroen, smaller en dunner dan Fruca Media. Goede consumptiekwiteit, tamelijk laat. Zaad langovaal, wit.

Vatbaarheid voor ziekten als Fruca Media, kan derhalve gedurende de gehele zomer geteeld worden.

O — Perfect z. dr. — K: Daniël Vriend, Andijk.

Tamelijk rankend gewas. Peulen zwak gebogen, 10-12 cm lang, plat, sterk ingesnoerd, normaalgroen. Tamelijk laat. Zaad klein, ovaal, wit.

Zeer vatbaar voor rolmozaïek en topnecrose. Matig vatbaar voor vlekkenziekte. Voor vetvlekkenziekte praktisch onvatbaar.

Eist goede, vochtige, niet te lichte grond. Weinig oogstzeker. Wordt nog slechts plaatselijk geteeld.

BOON

N — Amateur — K: N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1954

Enkele stamslaboon. Vrij gezond, tamelijk sterk gewas. Peul als van stokslaboon Rentegevers z. dr., recht of zwak gebogen, 11-13 cm lang, vrij breed, zonder vlies en zonder draad, donkergroen. Draagt in trossen, veel peulen per plant. Is iets vroeger plukrijp dan Perfect z. dr.

Zaad klein, ovaal, wit. Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek en vlekkenziekte.

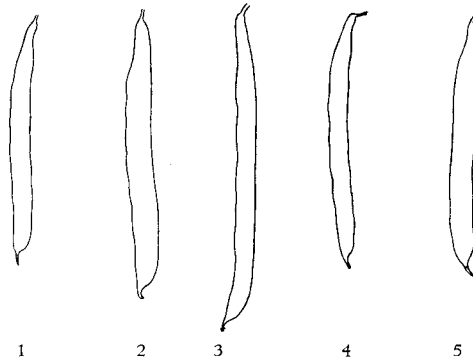
STOKSLABOON

Naar de dikte van de peulen te verdelen in enkele en dubbele stokslabonen.

De aantasting van stokslabonen door schimmels is doorgaans, behalve in natte zomers, van weinig betekenis. Van virusziekte hebben de vatbare rassen soms veel te lijden, zodat meer en meer resistente rassen worden geteeld.

ENKELE STOKSLABOON

De hieronder genoemde rassen zijn minder productief dan de dubbele stokslabonen, maar omdat hun kwaliteit hoger wordt gewaardeerd, brengen zij gewoonlijk een betere kilograprijs op. Ze vergen echter meer plukwerk dan de dubbele. De zaden zijn klein en wit.



1 = Non Plus Ultra z. dr. 2 = Ideaal z. dr. 3 = Voorburgers z. dr.
4 = Progress z. dr. 5 = Mechelse Markt z. dr.

B — Non Plus Ultra z. dr. (Excelsior z. dr., Franse Trosprinces z. dr., Pareltros z. dr., Preferent z. dr.) — Omstreeks 1925 uit Frankrijk geïmporteerd door de N.V. v.h. Jo's Reyers, Zwijndrecht.

Peulen ongeveer recht, 11-13 cm lang, tussen de zaden sterk ingesnoerd, lichtgroen, draagt in trossen van 6-8 peulen. Kwaliteit zeer goed, mals. Rijksdragend. Tamelijk vroeg plukbaar. Matig vatbaar voor rolmozaïek. Draagt lang door. Goed voor vers gebruik en conserven. Van de enkele trosprincessen het meest geteelde ras.

B — Ideaal z. dr. (Verbeterde Enkele z. dr., Ras Valk) — K: N.V. v/h A. Zwaan Jr, Enkhuizen.

Peulen recht, 12-14 cm lang, breder dan Non Plus Ultra, tussen de zaden ingesnoerd, lichtgroen, draagt in trossen van 6-8 stuks. Kwaliteit goed. Rijkdragend. Vroeg. Matig bestand tegen mozaïekziekten. Geschikt voor vers gebruik.

B — Voorburgers z. dr. (Rentegevers z. dr.) — K: N.V. A. R. Zwaan en Zn, Voorburg.

Peulen recht tot zwak gebogen, slank, 15-17 cm lang, tussen de zaden ingesnoerd, normaalgroen, draagt in trossen van 6-8 stuks. Kwaliteit goed. Rijkdragend. Middentijds. Vrij slecht bestand tegen mozaïekziekten. Voor vers gebruik en conserveren. Ook geschikt voor teelt op zware gronden en veengrond.

B — Progress z. dr. — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1951

Peulen recht of zwak teruggebogen, 11-13 cm lang, tussen de zaden ingesnoerd, normaalgroen; draagt in trossen van 8-10 stuks. Kwaliteit goed. Rijkdragend. Tamelijk laat plukbaar.

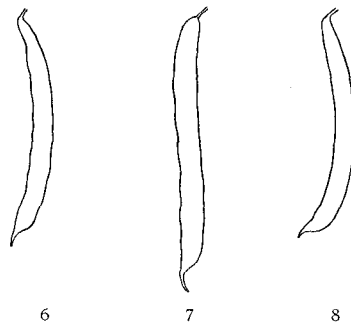
Matig vatbaar voor rolmozaïek.

Geschikt voor conserveren en vers gebruik. Kan ook voor late teelt goed gebruikt worden, aangezien bij zaai in de 2de helft van Juni, groei en vruchtzetting sneller plaats vinden.

B — Mechelse Markt z. dr. Geïntroduceerd door de Hollandse Zaadhandel te Mechelen.

Lijkt veel op Non Plus Ultra z. dr., peul echter wat breder. Is ook wat vroeger. Productief. Vormt de eerste peulen vlak bij de grond, maar draagt niet zo lang door. Goed bestand tegen mozaïekziekten; hierdoor ook geschikt voor late zaai.

DUBBELE STOKSLABOON



6 = Westlandia z. dr. 7 = Mentor z. dr. 8 = Vroege Juli z. dr.

A — Westlandia z. dr. (Westlandse Dubbele z. dr.) — K: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk.

Peul recht tot zwak gebogen, 11-12 cm lang, rond, lichtgroen, verblekend, in trossen van 4-6 peulen. Dient op tijd ge-

BOON

plukt te worden, daar de peulen soms iets vliezig worden. Kwaliteit goed. Productief. Tamelijk vroeg.

Zaad langovaal met schuin afgeknotte uiteinden, weinig glanzend, wit. Matig gevoelig voor rolmozaïek, tamelijk gevoelig voor topnecrose.

A — Aromata z. dr. (voorheen Mentor z. dr.) — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1953

Peul ongeveer recht, 12-14 cm lang, rond, lichtgroen, dikvlezig, mals, draagt in trossen van 4-6 peulen. Kwaliteit zeer goed. Rijkdragend. Tamelijk vroeg.

Dient op tijd geplukt te worden, daar de zaden anders sterk uitpuilen. Doorgaans spoedig afgedragen. Zaad ovaal met breed afgeknotte uiteinden, wit.

Resistent tegen rolmozaïek. Vatbaar voor zwarte vaatziekte, topnecrose, vlekkenziekte en roest.

Door de sterke groei en het grootbladige gewas, zijn iets minder zaden per stok nodig. Vanwege de onvatbaarheid voor rolmozaïek zeer geschikt voor late teelt (zaai 2de helft Juni-begin Juli).

B — Vroege Juli z. dr. (Triumphator z. dr., Express z. dr., Dubbele Tros z. dr.)

Onder bovenstaande namen is een dubbele stokslaboon in de handel, die veel lijkt op Westlandia z. dr.. Peul doorgaans een weinig gebogen, 11-12 cm lang, rond, lichtgroen, weinig verblekend, in trossen van 4-6 peulen. Dient op tijd geplukt te worden, daar de peulen anders iets vliezig kunnen worden. Kwaliteit goed. Tamelijk vroeg. Productief. Zaad ovaal met smal afgeknotte uiteinden, glanzend wit.

Tamelijk gevoelig voor mozaïekziekten.

SPEKBOON

De spekboon is een grove stokslaboon, die, wegens betrekkelijk grote afmetingen van zijn scheden, tevens als snijboon gebruikt kan worden. Hij is over het algemeen productiever dan de gewone slabonen, terwijl zijn smaak uitstekend is. Hoewel hij hier geleidelijk aan meer bekend wordt, is hij tot nu toe hoofdzakelijk geteeld voor export naar Duitsland en wel speciaal in de omgeving van Venlo. In de omgeving van Rotterdam zijn de spekbonen bekend als „Duitse bonen”.

A — Phenomeen m. dr.

Onder de naam Phenomeen of onder andere namen zijn selecties in omloop, welke onderling vrij grote verschillen in peulvorm en ziekteresistentie vertonen.

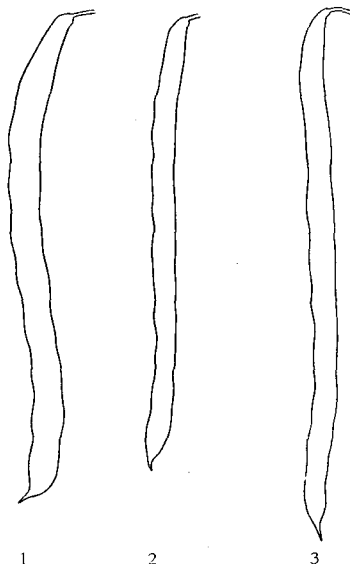
Peul recht, nabij de top zwak gebogen, 23-26 cm lang, ovaal, dikvlezig, normaalgroen, tamelijk lang mals blijvend, zodat meestal slechts driemaal geplukt behoeft te worden.

Kwaliteit goed. Productief. Vrij laat.

Zaad niervormig, middelmatig breed, wit.

Weinig vatbaar voor rolmozaïek. Vatbaar voor topnecrose, roest en vlekkenziekte. Kan daardoor nadelig in zijn opbrengst beïnvloed worden.

Wordt geteeld voor vers gebruik en conserveren; voor dit laatste doel is het bezit van draad geen nadeel, mits op tijd geplukt wordt, daar de draad dan nog niet aanwezig is.



1 = Phenomeen m. dr. 2 = Mombacher Spek m. dr. 3 = Animo m. dr.

A — Animo m. dr. — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1950

Peul is een lang Mombacher Spek-type, recht, 24-27 cm lang, rond, dikvlezig, blijft vrij lang mals en wordt niet zo spoedig hol als Mombacher Spek, normaal- tot donkergroen.

Begint zeer laag te dragen, zeer lange trossen van 6-8 stuks.

Kwaliteit goed. Productief. Middentijds.

Zaad tamelijk smal, niervormig, wit.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte en topnecrose. Tamelijk vatbaar voor roest en vlekkenziekte. Wordt geteeld voor vers gebruik en conserveren.

B — Mombacher Spek m. dr. (Ras Peters)

Peul recht, 20-23 cm lang, rond, dikvlezig, normaalgroen. De peulen worden spoedig hard en hol, zodat vaker geplukt moet worden. Kwaliteit matig. Is iets vroeger, doch minder productief dan Phenomeen.

Zaad langovaal met zwak afgeplatte uiteinden, wit.

Onvatbaar voor rolmozaïek. Zeer vatbaar voor zwarte vaatziekte, topnecrose, roest en vlekkenziekte.

SNIJBOON

De snijbonen eisen een goede bodem en verzorging. In ons land worden uitsluitend witzadige rassen met groene peulen geteeld. De algemeen geteelde rassen zijn met draad en vaak niet vrij van vlies of perkament als bij droog, zonnig weer niet op tijd geplukt wordt. De hoop is gevestigd op nieuwe rassen, die weinig of geen vlies bevatten. Voor de conserveren en diepvriesindustrie dient in het plukstadium practisch geen draad of perkament aanwezig te zijn.

Voor vers gebruik behoeft draad geen bezwaar te zijn.

STAMSNIJBOON

Tengevolge van sterke vatbaarheid van stamsnijbonen voor vlekkenziekte en mozaïekziekten, is het verschil in kwaliteit tussen de peulen van stok- en stamsnijbonen meestal groter dan bij de slabonen. Daarom worden stamsnijbonen voor de teelt in het volle seizoen weinig gebruikt. Zij vinden vrijwel uitsluitend toepassing voor vroege teelt onder glas of in de volle grond. De rassen zijn gerangschikt naar de vroegrijpheid en de lengte der peulen.

B — Eerste Pluk m. dr. (Vroege Juni m. dr., Juniboon m. dr.) Selectie uit Noordster m. dr.

Peulen iets gebogen, 16-18 cm lang, matig breed, spoedig hard en vliezig. Rijkdragend en zeer vroeg. Door zijn vroegheid en gedrongen groeiwijze geschikt voor vroege teelt onder glas. Teelt in de volle grond riskant door de grote vatbaarheid voor rolmozaïek, topnecrose en vlekkenziekte.

B — Noordster m. dr.

Peulen meestal vrij recht, 17-19 cm lang, matig breed, vrij mals. Tamelijk vatbaar voor rolmozaïek, topnecrose en vlekkenziekte. Wegens iets hogere groei iets minder geschikt voor glasteelt dan Eerste Pluk m. dr. Van dit ras zijn tegenwoordig veel selecties in de handel met bredere peulen.

O — Uitkijkers m. dr. (Hoogstammige m. dr.)

Peulen vrij recht, ongeveer 20 cm lang, breed, vrij spoedig vliezig. Draagt in lange trossen. Rijkdragend. Aanzienlijk later dan Noordster m. dr.. Zaad iets plat, niervormig, wit met meestal gele navelring.

Matig vatbaar voor mozaïekziekten. Lijdt minder van schimmelaantasting, omdat de peulen hoog hangen, zodat ze de grond niet zo gauw raken. Mede hierdoor blijft de vorm der peulen ook langer goed.

O — Brede z. dr. — K: Daniël Vriend, Andijk. In 1914 door de N.V. Turkenburg te Bodegraven in de handel gebracht.

Peulen meestal golvend, breed en dik, draadloos, mals. Opbrengst meestal zeer matig. Zeer laat; zaad plat, breed, niervormig, wit, dikwijls met gele navelring.

Zeer vatbaar voor virusziekten en vlekkenziekte.

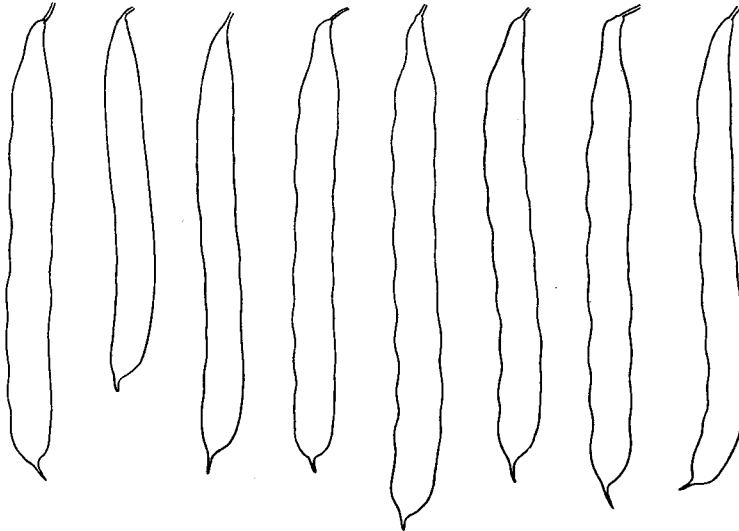
Geschikt voor particulier gebruik in streken waar de kans op ziekten gering is.

STOKSNIJBOON

De stoksnijsbonen worden geteeld in de volle grond, of voor vroege of late teelt in kassen en warenhuizen. Voor de teelt onder glas komen speciaal de vroege rassen in aanmerking. De snijsbonen hebben dikwijls nogal van mozaïekziekten te lijden. De oude rassen worden plaatselijk verdrongen door nieuwe, minder vatbare, die in een jong plukstadium praktisch zonder draad zijn.

De teelt kan zowel aan stokken als aan touw geschieden. Op plaatsen waar het terrein wat beschut ligt, voldoet de teelt aan touw zeer goed. In winderige streken gebruikt men liever stokken, omdat men daar aan touw nogal windschade krijgt. Een voordeel van de teelt aan touw is, dat men het materiaal beter kan ontsmetten tegen spint, roest e.d.

De namen worden bij snijsbonen nogal eens door elkaar gebruikt. Getracht wordt, om door een praktijkproef hierover tot overeenstemming te komen.



1 = Verschoor m. dr. 2 = Vroege Veense m. dr. 3 = Allervroegste m. dr.
4 = Infra 5 = Supra 6 = Bébé 7 = Walcheria m. dr. 8 = Veense z. dr.

STOKSNIJBOON MET DRAAD

A — Verschoor m. dr. (Vermeer m. dr., Nummer Acht) — Gewonnen uit één van de Verbeterde Veense typen. K: J. Vermeer, Nieuw-Hardinxveld. Door de Zeeuw te Barendrecht geïntroduceerd als Ras Verschoor.

Krachtig groeiend, tamelijk dicht gewas.

Peul recht, 22-25 cm lang, 22-23 mm breed, plat, vlezig,

mals, lichtgroen. Kwaliteit goed. Productief. Laat. Zaad nier-vormig, wit.

Tamelijk vatbaar voor mozaïekziekten.

Draagt de peulen in trossen van ± 6 stuks, hoog aan de plant. Buiten de Venen in bepaalde centra de meest geteelde stoksnijsboon, zowel voor conserven als vers gebruik. Wordt op zware gronden wel voor kasteelt gebruikt, hoewel dan pas betrekkelijk laat geoogst kan worden.

Er bestaan nog selecties Veense m. dr., die vanaf de grond regelmatig langs de stengel verdeeld trossen van 2—4 peulen dragen.

A — Combine — Samengesteld uit twee rassen *Infra* en *Supra*. K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r. 1950.

Peul recht tot zwak gebogen, 22-26 cm lang, 20-24 mm breed, mals en, mits op tijd geplukt, practisch zonder draad.

Supra heeft iets langere peulen, die ook breder zijn dan die van *Infra* en is iets vroeger. Bovendien draagt de *Supra* de meeste peulen vrij hoog, terwijl *Infra* de hoofdproductie vrij laag draagt en reeds vanaf de grond peulen vormt. De peulen van *Supra* zijn iets malser en lichter van kleur, de zaden iets platter en breder dan van *Infra*. Vrij laat.

Zaad wit.

Beide typen komen in eigenschappen veel met Ras Verschoor overeen, doch onderscheiden zich daarvan door resistentie tegen rolmozaïek en vatbaarheid voor zwarte vaatziekte en topnecrose.

Late teelt is goed mogelijk, indien eind Juni-begin Juli gezaaid wordt en geen gladiolen in de nabijheid worden geteeld. Ook voor vroege of late glasteelt wordt wel *Combine* gebruikt.

Beide typen worden ook afzonderlijk verhandeld.

B — Vroege Veense m. dr. (Kassnijsboon)

Peul recht, 18-20 cm lang, matig breed, lichtgroen, vroeg. Zaad wit. Rijkdragend op vochtige, goed doorlatende veengrond. Zeer vatbaar voor mozaïekziekten, waardoor de vollegrondsteelt buiten de Venen geheel mislukt. Begint reeds laag te dragen.

Alleen in de Venen te gebruiken voor vroege en zeer vroege vollegrondsteelt. Voor teelt onder glas ook in andere streken bruikbaar. Van dit ras bestaan verschillende selecties, welke uiteenlopen in vroegheid en peulafmetingen.

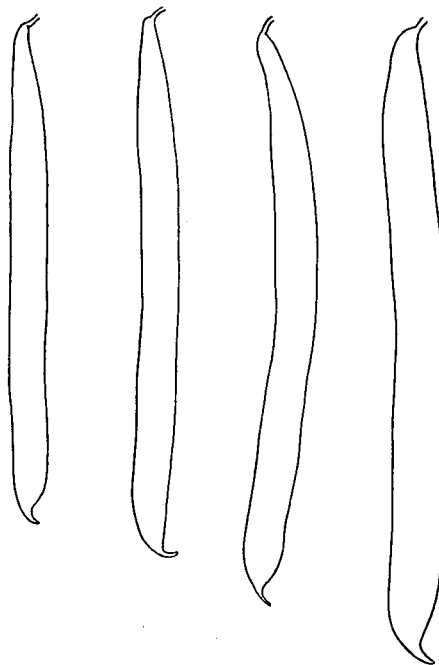
B — Allervroegste m. dr. (Huissense, Primo, Golden Primus, Excelsior, Eerste v. d. Markt, Clasina m. dr.)

Peul recht of zwak gebogen, 20-22 cm lang, 19-21 mm breed, tamelijk donkergroen, spoedig vliezig. Dient daarom op tijd en vaak geplukt te worden. Rijkdragend. Zeer vroeg. Zaad nier-vormig, wit.

Matig vatbaar voor rolmozaïek.

Wordt voornamelijk gebruikt voor vroege teelt in de vollegrond. Ook voor teelt onder glas, doch bij snel opgroeien der planten dragen deze onderaan minder peulen dan *Vroege Veense m. dr.* Goed geschikt voor vervroegde vollegrondsteelt.

WITBLOEIENDE RASSEN



1 = Universalis 2 = Smalle Snijpronker 3 = Witbloeiende Langschedige
4 = Witbloeiende Reuzen

A — Smalle Snijpronker — grondras; oorspronkelijk gewonnen door C. N. Vreeken, Dordrecht; in 1927 geïntroduceerd onder de naam Erecta; daar deze naam tevens als handelsmerk is ingeschreven, is hij niet bruikbaar als naam voor het grondras.

Normaal gewas, witbloeiend. Peulen recht of zwak gebogen, 25-29 cm lang, smal, groen, vlezig. Zaad vrij groot, tamelijk smal, wit. Uitstekend bruikbaar als snijboon, mits op tijd geplukt. Over het algemeen iets minder mals dan Witbloeiende Langschedige. Voor vers gebruik en conserveren.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950

Naam	Selectie van
Emergo	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen
Emergo	N.V. Gebr. v. Namen, Dordrecht
Selecta	N.V. C. W. Pannevis, Delft
Emergo	N.V. Gebr. Sluis, Enkhuizen
Emergo	N.V. Struik & Co., Enkhuizen
Emergo	P. v. d. Veld, Lisse
Erecta	Fa. C. N. Vreeken, Dordrecht
Emergo	Fa. P. Vriend & Zn., Andijk (O)
Emergo	Rijk Zwaan, Rotterdam

B — Witbloeiende Langschedige — grondras

Normaal gewas. Vrij lange tot lange peulen, die breder, ruwer en meestal lichter groen en malser zijn dan van de selecties van de Smalle Snijpronker. Zaad vrij groot, tamelijk breed, wit. Uitstekend als snijboon, mits op tijd geplukt. Daar de peulen niet zo spoedig vliezig en hard worden als die van Smalle Snijpronker, is dit ras speciaal geschikt voor particulieren.

GOEDGEKEURDE SELECTIE PR.PR. 1950

Naam	Selectie van	Peullengte	Opmerkingen
Witbloeiende Langschedige	N.V. Gebr. v. Namen Dordrecht	± 30 cm	Tamelijk laat, blijft in opbrengst achter bij Smalle Snijpronker

B — Universalis — K: C. N. Vreeken, Dordrecht.

Fijn gewas. Witbloeiend. Peulen recht, 25-27 cm lang, zeer smal. Matig productief. Laat. Zaad matig groot, smal, wit.

Voldoet meestal op veenachtige grond (o.a. IJsselmuiden) waar Smalle Snijpronker te grof en te wild groeit. Toch kan Universalis, ook op veengrond, onder minder gunstige omstandigheden tegenvallen.

Goedgekeurd in de praktijkproeven 1950.

B — Witbloeiende Reuzen — grondras

Grof gewas. Lange tot zeer lange, brede peulen. Over het algemeen malser dan Smalle Snijpronker; daarom geschikt voor particulieren. Dit type wordt in de omgeving van Groningen ook door tuinders geteeld, zij het op beperkte schaal. Wegens de brede peulen uitsluitend geschikt voor vers gebruik.

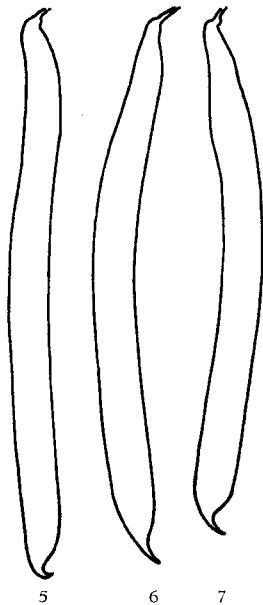
GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950

Naam	Selectie van	Opmerkingen
Witbloeiende Verbeterde Lange Reuzen	N.V. C. W. Pannevis, Delft	Zeer brede peul, tamelijk laat
Selectie Dussel	Proeftuin Paterswolde	Brede peul, vroeg

ROODBLOEIENDE RASSEN

De roodbloeiende rassen zijn buiten de praktijkproeven gelaten, daarom worden hiervan slechts enkele algemeen bekende rassen genoemd.

BOON/BROCCOLI



0 — Prijswinner (Prizewinner)

Peulen zwak gekromd, 25-30 cm lang, vrij smal. Zaad roodpaars met weinig zwarte strepen. Matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

0 — Roodbloeiende Langschedige (Scarlet Emperor)

Peulen matig tot zeer lang, breed. Zaad violet met veel zwarte strepen en stippen, met zwarte vlek om de navel. Matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

0 — Tweekleurige (Bontbloeiende, Painted Lady)

Vlag donkerrood, zwaarden wit tot lichtrose. Zaad beige, met donkerbruine stippen en strepen en donkerbruine vlek om de navel. Matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

5 = Prijswinner

6 = Roodbloeiende Langschedige

7 = Tweekleurige

BROCCOLI

(*Brassica oleracea* L. var. *cymosa* Duch.)

Niet te verwarren met winterbloemkool, die vroeger ook broccoli werd genoemd. Men zie hiervoor pag. 25.

Broccoli onderscheidt zich van bloemkool doordat de bloemstengels langgerekt zijn, waardoor geen vaste „kool” wordt gevormd, doch een losse bloeiwijze ontstaat. Er komen rassen voor met groene en violette bloemknoppen, terwijl ook een witte overgangsvorm naar bloemkool bekend is.

In Amerika maakt het groene ras veel opgang onder de naam „Green Sprouting Broccoli”. De kool is zeer smakelijk en heeft een hoge voedingswaarde vooral wat betreft het gehalte aan vitamines B₂ en C. De slechte houdbaarheid is echter een groot bezwaar; reeds een dag na de oogst is het product geel en onooglijk. Hierdoor is het alleen geschikt voor diepvries en voor gebruik door particulieren.

0 — Vroege Broccoli

Onder de naam „*Italian Green Sprouting*” levert Ferry Morse, Detroit een uniforme en zeer vroege selectie.

0 — Late Broccoli

Italian Sprouting van Stokes Seeds Ltd, St. Catharines, Ontario, Canada is een uniforme, late selectie evenals *Green Mountain* van Ferry Morse, Detroit, U.S.A.

CHINESE KOOL

(Brassica cernua (Thbg) Forb. & Hemsl.)

Toen een aantal jaren geleden met de teelt van deze koolsoort op verschillende plaatsen in ons land begonnen werd, brachten de in kleine hoeveelheden aangeboden producten een behoorlijke prijs op. Toen de teelt zich uitbreidde, bleek echter, dat het publiek deze groente niet erg gunstig opnam en de prijzen bleven betrekkelijk laag.

Deze kool kan als nateelt gebruikt worden. Begin Juli tot begin Augustus wordt ter plaatse gezaaid. Verplanten is niet aan te bevelen, daar hierdoor de koolvorming zeer vertraagd wordt. Wordt deze groente vroeger gezaaid, dan vormen vele planten bloemstengels, voor ze oogstbaar zijn.

A — Cantonner Witkrop (Granaat, Torpedo)

Vormt een lange, smalle krop. Bladeren donkergroen. Schiet bij te vroege zaai gemakkelijk door. Zeer vatbaar voor knolvoet.

CONSUMPTIERAAP

(Brassica campestris L. var. rapa (L.) Hartm.)

Men onderscheidt Meirapen, die begin Maart (of later) gezaaid worden en dan omstreeks eind Mei (of later) geoogst kunnen worden, en Herfstrapen, die omstreeks 10 Augustus worden gezaaid en omstreeks eind October gerooid worden. Meirapen worden ook vroeg onder glas geteeld.

Hieronder worden alleen een aantal selecties van Meirapen vermeld, welke zijn goedgekeurd in de Vereenvoudigde Practijkproeven 1952-1953.

A — Italiaanse Roodkop

De vroegste van alle Meirapen. Heelbladig. Loof bij de meeste selecties kort of tamelijk kort. Knol plat, weinig of niet hoekig, wit met paarse kop.

GOEDGEKEURDE SELECTIES VEREENVOUDIGDE PR.PR. 1953-1954

Naam	Selectie van	Loof	Vroegheid
Milaanse Platte Witte Roodkop Extra Kort loof	P. Aker, Hoogkarspel	zeer fijn	zeer vroeg
Amerikaanse Platte Roodkop	Abr. Sluis, Enkhuizen	tam. lang	vroeg
Italiaanse Roodkop	Abr. Sluis, Enkhuizen	middelmatig	vroeg
Italiaanse Witte Roodkop	Sluis & Groot, Enkhuizen	fijn	zeer vroeg
Platte Gladde Heelbladige Witte Roodkop	Coöp. „West Friesland”, Wijdenes	middelmatig	zeer vroeg
Italiaanse Platte Witte Heelbladige Roodkop	A. R. Zwaan & Zn. Voorburg	zeer fijn	zeer vroeg

CONSUMPTIERAAP/DOPERWT

B — Italiaanse Witte

Niet zo vroeg als Italiaanse Roodkop. Heelbladig. Vrij veel loof. Knol plat, weinig hoekig, wit.

GOEDGEKEURDE SELECTIES VEREENVOUDIGDE PR.PR. 1953-1954

Naam	Selectie van	Loof	Vroegheid
Milanese Platte Witte Mei	Zwaan & de Wiljes, Scheemda	lang	middelmatig
Italiaanse Platte Witte Heelbladige Mei	A. R. Zwaan & Zn. Voorburg	middelmatig fijn	tamelijk vroeg
Platte Witte Heelbladige Mei	A. R. Zwaan & Zn. Voorburg	tamelijk lang	middelmatig

B — Platte Vroege Mei

Middelmatig vroeg, soms zelfs laat. Loof ingesneden, middelmatig fors. Knol plat, nogal hoekig, wit met in de regel groene kop.

GOEDGEKEURDE SELECTIES VEREENVOUDIGDE PR.PR. 1953-1954

Naam	Selectie van	Loof	Vroegheid
Platte Witte Mei	Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	lang	laat
" " "	Jo's Reyers, Zwijndrecht	lang	tam. laat
" " "	Abr. Sluis, Enkhuizen	middelmatig	tam. laat
" " "	Sluis & Groot, Enkhuizen	tam. lang	vroeg
" " "	Coöp. West Friesl., Wijdenes	tam. lang	vroeg
" " "	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	lang	laat

DOPERWT

(*Pisum sativum* L.)

Doperwten zijn de onrijp geoogste zaden van erwten. De doperwt wordt geteeld voor vers gebruik en voor conserveren. Daar de rassenkeuze samenhangt met teeltwijze en bestemming van het product, is bij de hierna volgende rasbeschrijvingen een onderverdeling gemaakt in:

teelt voor conserveren	pag. 49
handelsteelt voor vers gebruik	pag. 57
teelt voor particulieren	pag. 63

De groeihoogte van erwten is sterk afhankelijk van uitwendige omstandigheden. Vochthoudende zand- en veengronden en daarmee overeenkomende gronden leveren veel stro (of lang stro), de meeste zware kleigronden en droge zandgronden leveren weinig stro. Verder hangt de strolengte af van het weer (meer of minder neerslag, etc.) en de zaaitijd. Rassen, die op weinig stroleverende gronden niet hoger dan ruim 60 cm worden, worden tot de *stamerwten* gerekend, de langere rassen tot de *rijserwten*.

De *kreukerwten*rassen zijn in het zaaibed onder ongunstige omstandigheden (koude natte grond, lage kiemkracht en vitaliteit) zeer vatbaar voor bacterie- en schimmelaantasting. Behandeling van het zaaizaad met *T.M.T.D.*- of *Chinon*-bevattende middelen, komt hieraan in belangrijke mate tegemoet en dient als beslist *noodzakelijk* te worden beschouwd. Overigens is het effect bij vroege zaai, vooral bij zwakke partijen, niet geheel afdoende.

Een verdere verbetering in de opkomst van *kreukerwten* kan worden verkregen bij een hogere grondtemperatuur, dus bij een iets latere zaai.

Rondzadige erwten zijn weinig vatbaar voor de genoemde rotting door schimmel- en bacterieaantasting. Toch kan ook bij zwakke zaaizaadpartijen behandeling met *T.M.T.D.*- of *Chinon*-bevattende middelen worden aangeraden.

Doperwten worden dikwijls aangetast door ziekten. De belangrijkste hiervan zijn de voet- en vaatziekten, welke een ernstige oogstdepressie of zelfs een misoogst kunnen veroorzaken. Een deel der rassen bezit resistentie tegen voetziekte en/of vaatziekte, het verdient dus aanbeveling hierop bij de rassenkeuze te letten.

Topvergelg Tot voor kort werd deze ziekte aangeduid met de naam voetziekte. Het eerste symptoom van deze vooral in de westelijke kleigebieden optredende ziekte is een gele verkleuring van de top bij verspreid in het veld staande planten.

De zieke planten blijven sterk in groei achter, in de loop van het seizoen neemt het aantal zieke planten toe en hierdoor kan de opbrengst sterk verminderd worden. Het is thans duidelijk dat deze ziekte moet worden toegeschreven aan een virus van erwten en tuinbonen.

Bij ongunstige groeiomstandigheden zoals natte grond, nachtvorst, stuivende zandgrond kunnen echte voetziekten ontstaan door *Fusarium*, *Botrytis cinerea* of andere halfparasitaire schimmels. Hierbij treedt dikwijls rotting van stengelvoet en wortels op en zijn inwendige roodachtige verkleuringen algemeen.

Amerikaanse	Aangetaste planten verwelken en vallen uiteen. De bladeren rollen op, verkleuren grijs en verdorren, te beginnen onder aan de stengels.
Vaatziekte	
<i>Fusarium oxysporum</i>	Meestal ontstaan roodbruine verkleuringen in de stengels. Het gewas sterft vroeg af (Juni).
forma pisi ras I	

Teelt voor conserven

De conservenindustrie verwerkt thans uitsluitend volvelds geteelde doperwten, welke veel goedkoper zijn dan rijdsdoperwten.

De omvang van het erwtenareaal voor de conservenindustrie kan ruwweg op 2500 ha worden getaxeerd. Dit vereist ruim 500 ton zaaierwten.

De rassenkeuze wordt door verschillende factoren bepaald, waarvan hier enkele in het kort worden besproken.

Het streven is er op gericht om productieve, oogstzekere rassen van prima consumptiekwiteit te telen en te verwerken. Daar komt nog bij, dat men een aantal rassen wenst van uiteenlopende rijpingstijd, om op die manier een — economisch noodzakelijke — oogstspreading te verkrijgen. Al kan men zich desnoods behelpen met rassen met *gele* zaadlobben, toch is het urgent om te beschikken over *groenzaadlobbige* rassen, die geen gele doperwten kunnen opleveren.

De blikconservenindustrie stelt andere eisen dan de vriesconservenindustrie.

Voor de snelvriesconservering worden kreukerwtenrassen met niet te grove, donkergroene, zachte, sappige erwten verlangd.

Bij de blikconservenindustrie valt een uitgesproken voorkeur minder waar te nemen. Zowel *rondzadige* als *gekreuktzadige* rassen bieden mogelijkheden. Ook wat *grofheid* betreft zijn de eisen uiteenlopend. Een en ander hangt samen met de afzetpositie t.a.v. binnen- en buitenland.

Het verwerken van „landbouwdoperwten” dient gezien te worden als een tussenfase, die net zolang (of zelfs langer) zal duren tot een sortiment goede speciale doperwtenrassen beschikbaar is; *beschikbaar* betekent hierbij tevens, dat er voldoende zaaizaad verkrijgbaar is. Het verwerken van „landbouwdoperwten” heeft als bezwaar, dat de consumptiekwiteit gemiddeld slechts matig is. Bij tijdig oogsten kan een behoorlijk goede kwaliteit worden verkregen, doch bij later oogsten verkrijgt men een melig product, dat bovendien gemakkelijk gelering geeft.

De praktijk wijst uit, dat de industrie slechts in staat is een kleine hoeveelheid „landbouwdoperwten” op tijd te verwerken.

Toch is voor de industrie de verwerking van „landbouwdoperwten” zeer aantrekkelijk, omdat men het product in de erwteenteeltgebieden voor het uitzoeken heeft; dit in tegenstelling tot de teelt van speciale doperwtenrassen, die op contract geteeld worden, hetgeen voorshands betekent, dat de industrie de meeste risico draagt.

De akkerbouwer zal pas dan bereid zijn speciale rassen op contract te telen op een voor beide partijen speculatieve wijze, wanneer hij deze rassen kent en wanneer ze zodanig oogstzeker zijn, dat ze min of meer hetzelfde financiële resultaat opleveren als „landbouwdoperwten”.

De oogstzekerheid wordt door verschillende factoren bepaald, waarvan resistentie tegen de gewone voetziekte, de Amerikaanse vaatziekte en tegen nachtvorst zeer belangrijk zijn. In dit verband kan ook gewezen worden op de goede resultaten welke verkregen werden bij de bestrijding van de wormstekigheid door bespuitingen met parathion (zie o.a. Techn. Berichten P.S.C. no. 63, 1953).

Over de teeltwijze dient nog het volgende te worden opgemerkt.

Bij de teelt van doperwten voor „de groene pluk” dient men een kleinere rijenafstand en grotere zaaizaadhoeveelheid te bezigen dan bij de teelt voor zaaizaad. Zal men b.v. van Kelvedon Wonder op een vruchtbare kleigrond voor zaaizaadteelt 200 à 225 kg per ha zaaïen op 33 cm rijenafstand, dan is dit voor de groene pluk respect. 225 à 250 kg per ha en 25 cm rijenafstand.

De keuze van zaaizaadhoeveelheid en rijenafstand wordt verder voornamelijk bepaald door *habitus* en *vroegheid* van het gewas, vruchtbaarheid van de grond, de plaatselijke klimatologische gesteldheid en natuurlijk de kiemkracht en vitaliteit

van het zaaizaad. Ten slotte speelt de *korrelgrootte* van het zaaizaad een belangrijke rol bij de bepaling van de benodigde gewichtshoeveelheid per ha.

De mate van stro-ontwikkeling, nl. strolengte en -massa, alsmede de strostevigheid, zijn belangrijke eigenschappen voor volvelds te telen en — zoals overwegend geschiedt — machinaal te dorsen doperwten.

De conservenfabrikant heeft in principe liefst zo weinig mogelijk stro per ha, omdat dit minder transport geeft en de capaciteit van de dorsmachine gunstig beïnvloedt. Toch mag het stro niet te kort zijn, omdat dan geen voldoende opbrengst wordt verkregen en moeilijkheden bij het machinaal maaien ontstaan. Het ideaal ligt bij 40 à 50 cm strolengte. Vanzelfsprekend draagt kleinbladigheid bij tot een relatief geringe stromassa.

De stevigheid van stro is zeer belangrijk, doch sinds de methodiek van het machinaal maaien aanzienlijk is verbeterd (o.a. pickup zwadmaaier), kan hierop vooral bij de vroege rassen al heel wat worden toegegeven, althans zo lang geen betere rassen beschikbaar zijn.

Hetzelfde geldt ook enigszins voor de strolengte. Zo kan b.v. het zeer vroege ras Alaska, dat slap en vrij lang stro heeft, toch wel volvelds worden geteeld.

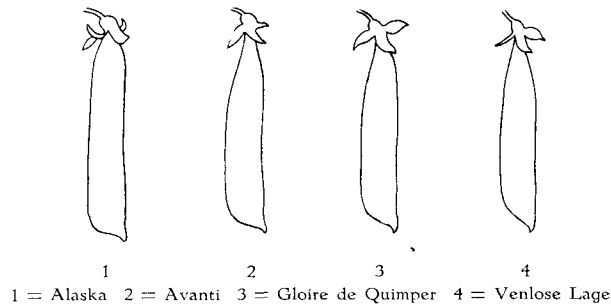
Naarmate rassen later rijpen, wordt de eis voor stevig stro dringender, omdat de kansen op rotting door veel neerslag verder in het seizoen toenemen.

Ten slotte is er een bijzondere omstandigheid, die invloed op de strolengte heeft, nl. de zaaitijd. Bij zeer late zaai is het stro in het algemeen korter en daardoor steviger. De in België gebruikelijke eind Mei-zaai van Serpette Cent Pour Un levert een vrij kort en stevig gewas op.

De hieronder opgenomen rassen zijn ingedeeld naar vorm (ronde- of kreukerwten) en naar de tijd van rijping (vroeg, hoofdseizoen, laat).

Ronde erwten	vroeg	B-Alaska B-Avanti B-Gloire de Quimper B-Venlose Lage	groenzadig groenzadig groenzadig geelzadig
	hoofdseizoen	B-Finette B-Unica B-Servo B-Rondo B-Stijfstro	groenzadig groenzadig groenzadig groenzadig groenzadig
	laat	B-Stamkrombek Gele N-Fin des Gourmets	geelzadig groenzadig
Kreukerwten	vroeg	B-Kelvedon Wonder	groenzadig
	hoofdseizoen	N-Wyola N-Wando	groenzadig groenzadig
	laat	B-Lincoln B-Onward	geelzadig groenzadig

Ronde erwten, vroeg



B — Alaska

Lang (80-120 cm), slap, ijl, lichtgroen gewas. Overwegend éénpeuldig, peulen klein, 6-7 cm lang met 6-7 kleine, lichtgroene erwten. Het rijpe zaad is klein, rond, lichtgroen en glad, behoudens een kleine deuk. Zeer vroeg rijpend en matig productief, rijpt soms ongelijk af.

Matig gevoelig voor nachtvorst en vatbaar voor gewone voetziekte. De meeste selecties zijn resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

Onder de naam Alaska zijn selecties met uiteenlopende strolengte in de handel. Uitsluitend het kortste type kan volvelds geteeld worden.

De consumptiekwiteit is goed, misschien iets beter dan van Venlose Lage. Wordt de laatste jaren op beperkte schaal voor blikconserven geteeld.

B — Avanti — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

Het korte gedrongen gewas (30-40 cm) vertoont veel gelijkenis met Venlose Lage. Snel afbloeiend en zeer vroeg afrijpend. Veelal éénpeuldig, peulen klein, zwak gebogen met 6-7 matig grote erwten, die iets groter zijn dan van Venlose Lage. Het rijpe zaad is matig groot, rond, glad en groen. Vroeg rijp en productief.

Weinig tot matig gevoelig voor nachtvorst. Zeer vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwiteit is vrij goed tot goed, een weinig grover, weker en zachter dan Venlose Lage; in een rijper stadium neiging tot troebeling.

B — Gloire de Quimper — K: Tézier Frères, Valence-sur-Rhône, Frankrijk

Dit ras gelijkt in groeieigenschappen op Avanti. Veelal éénpeuldig, peulen klein, recht, met 6-7 matig grote erwten, die iets kleiner zijn dan van Avanti.

Matig gevoelig voor nachtvorst. Zeer vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwiteit is goed, smaak wat beter dan van Venlose Lage, structuur echter wat zachter.

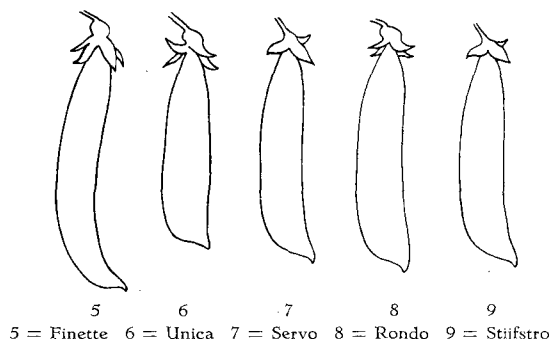
B — Venlose Lage

Kort tot vrij kort (30-60 cm), stevig gewas. De in de handel voorkomende selecties variëren in groeihoogte. Overwegend tweepeulig, peulen klein, stomp, met 6 matig grote erwten. Het rijpe zaad is matig groot, rond, glad en geel. In droge jaren kan op zwaardere kleigronden het stro zo kort blijven, dat machinaal maaien moeilijkheden oplevert. Door een flinke stikstofbemesting kan hieraan tegemoet worden gekomen. Indien het gedurende de bloei koel en voldoende vochtig is, kan de bloei aanzienlijk langer dan normaal doorgaan, met als gevolg veel langer stro en latere rijping.

Matig gevoelig voor nachtvorst. Zeer vatbaar voor voetziekte. Enkele selecties zijn resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwaliteit is goed, bij te laat oogsten komen gele erwten voor.

Ronde erwten, hoofdseizoen



B — Finette K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

Iets slap gewas (60-90 cm lang). Overwegend tweepeulig, peulen 8-10 cm lang met 6-7 kleine erwten. Het rijpe zaad is klein, rond, iets gedeukt, lichtgrijs-groen. Productief.

Vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte, matig gevoelig voor nachtvorst.

De consumptiekwaliteit is goed, structuur goed of zeer goed, smaak wat flauw.

B — Unica *) en Mansholt's Pluk.

Unica — K: P. J. Hylkema, Mensingeweer.

Mansholt's Pluk — K: Dr R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.)

Kort tot vrij kort, stevig gewas. Vlug en gelijkmatig afbloeiend, stro niet altijd regelmatig bezakkend. Overwegend tweepeulig, peul 8 cm lang met 8 erwten. Het rijpe zaad is klein, rond, groen, soms iets gedeukt. Verlangt een vruchtbare bodem en schoon land. Is aan te bevelen voor gescheurde graslanden. Voldoet ook goed op zandgrond. Blijft op zware

DO PER WT

en niet vochthoudende gronden aan de korte kant. Aanbevolen wordt dit ras dicht te zaaien en kleine rijenafstand te geven.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Zeer vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwiteit is vrij goed, nogal week en zacht; in een rijper stadium spoedig melig en troebeling van het vocht.

B — Servo *) — K: P. J. Hylkema, Mensingeweer

Gewas wat langer en slapper dan Unica, vrij robuust en bladrijk en daardoor vroege en goede grondbedekking. Bloeit iets langer door en rijpt ook even later. Overwegend tweepeulig, peulen kort met 7-8 lichtgroene erwten. Het rijpe zaad is iets groter dan van Unica, rond en groen. Oogst vrij laat. Heeft de laatste jaren vooral op zwaardere kleigronden en op zand- en dalgronden Unica belangrijk in opbrengst overtroffen. Is voor de westelijke klei te weinig oogstzeker.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwiteit is ongeveer als van Unica.

B — Rondo *) — K: Centraal Bureau, Rotterdam

Stro wat langer en iets minder stevig dan van Unica. Wat bladrijker en vroeger grondbedekkend. Bloeit opvallender en wat langer. Overwegend tweepeulig, peulen kort met 7 vrij grote erwten. Het rijpe zaad is vrij groot, kogelrond en lichtgrijsgroen. Door de geringe vatbaarheid voor voetziekte is de teelt op de westelijke klei sterk toegenomen. Geeft daar gemiddeld de hoogste opbrengsten. Gaf de laatste jaren ook op zandgrond goede resultaten. Op de noordelijke klei- en op dalgrond blijft de opbrengst gemiddeld beneden die van Unica.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Weinig vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

Kwalitatief minder dan Unica en Servo door meerdere neiging tot gelering.

B — Stijfstro *) — K: Centraal Bureau, Rotterdam

Vrij lang, stevig, vrij bladrijk, open gewas. Aanvankelijk traag ontwikkelend, maar geeft later toch een goede grondbedekking. Heeft vooral wegens het stevige stro en de hoge peulaanzetting enige belangstelling in verband met betere geschiktheid voor machinaal maaien. Gaat echter op zeer vruchtbare gronden tegen de rijping ook wel legeren en is dan moeilijk machinaal te maaien. Vrij veel zaaizaad en nauwe rijenafstand gewenst. Moet vooral vroeg gezaaid worden. Bloeit lang door en is later rijp dan Unica, Servo en Rondo. Overwegend tweepeulig, peulen klein met 6-7 erwten. Het rijpe zaad is vrij groot, rond, iets lichtgroen.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Resistent tegen voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

Kwaliteit voor de blikconservenindustrie iets minder dan van Unica, doch vindt door de latere rijping hiervoor wel afzet.

*) Beschrijvingen gedeeltelijk overgenomen uit de Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

Ronde erwten, laat



10
10 = Stam-
krombek Gele

B — Stamkrombek Gele (Serpette Cent Pour Un)
60-90 cm lang, vrij slap gewas. Overwegend tweepeulig, peulen behoren tot het krombektype met 7 à 8 erwten. Productief. Kan, indien niet tijdig wordt geoogst, in zeer korte tijd veel gele doperwten opleveren, de kwaliteitszekerheid is dus gering. Het rijpe zaad is klein, rond, zwak gedeukt, geel. Geschikt voor late zaai. Geeft dan, vooral op zwaardere grond, een niet te lang, tamelijk stevig gewas, dat niet spoedig aangetast wordt door meeldauw.

Matig gevoelig voor nachtvorst. Vatbaar voor voetziekte en resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

De consumptiekwaliteit van de blikerwt is, in het bijzonder wat betreft de structuur, zeer goed; de smaak is onder gunstige omstandigheden goed.



11
11 = Fin des
Gourmets

N — Fin des Gourmets — K: Tézier Frères, Valence-sur-Rhône, Frankrijk

De groeiwijze van dit ras komt enigszins overeen met die van Stamkrombek Gele, met dit verschil, dat het blad wat grover is. Overwegend tweepeulig, peulen vrij lang, iets gebogen en spits met 7 à 9 middelmatig grote erwten. Productief.

Matig gevoelig voor nachtvorst en vatbaar voor voetziekte. Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

Kan als groenzadige tegenhanger van Stamkrombek Gele worden beschouwd. De consumptiekwaliteit van de blikerwt was bij een eerste beproeving vrij goed tot goed; de structuur was goed, de smaak minder goed dan van Venlose Lage.

Kreukerwten, vroeg



12
12 = Kelvedon
Wonder

B — Kelvedon Wonder

50-80 cm lang, vrij open, matig stevig gewas. Karakteristiek voor de groeiwijze van dit ras is, dat de jonge plant aanvankelijk als een ijl en fijn plantje vlug opgroeit, daarna vrij plotseling forsere bladeren en stengels vormt. Gedeeltelijk tweepeulig, peulen vrij groot, spits, iets gebogen met 7-9 olijfgroene, vrij grote, zeer zoete erwten. Bij volle stand zeer productief. Het rijpe zaad is matig groot, lichtgroen, gekreukt en cilindrisch. De kiemkracht en vitaliteit van het zaad laten nogal eens te wensen over. Er blijken bovendien nogal vrij grote selectieverschillen in dit ras te bestaan.

Zeer gevoelig voor nachtvorst. Weinig vatbaar voor voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

DOPERWT

Wordt tegenwoordig veel voor vriesconserven gebruikt, omdat de donkere, olijfgroene kleur in overeenstemming is met de eisen, die de vriesconserving stelt. De consumptiekwaliteit is zeer goed. Er is overigens behoefte aan een goede vervanger van dit zo weinig oogstzekere ras.

Kreukerwten, hoofdseizoen

N — Wyola — K: Asgrow, New Haven, Connecticut, U.S.A.



13
13 = Wyola

Lang (70-100 cm), fors, vrij slap gewas. Tweepeulig, peulen klein, stomp en hoogzittend, met 7-9 vrij kleine, donkergroene erwten. Het rijpe zaad is matig groot, gekreukt, groen. Productief.

Matig gevoelig voor nachtvorst. Resistent tegen voetziekte en tegen Amerikaanse vaatziekte.

Goed kwaliteitstype voor vriesconserven, voorziet in de behoefte aan een kleine doperwt. Zal vervangen moeten worden door rassen met korter en steviger stro.

N — Wando — K: Vegetable Breeding Lab., Charleston, U.S.A.



14
14 = Wando

Lang (70-100 cm), fors, iets slap gewas. Overwegend tweepeulig, peulen tamelijk klein, recht, stomp met 6-8 matig grote, donkergroene erwten. Productief. Het rijpe zaad is middelmatig groot, gekreukt, lichtgroen.

Matig gevoelig voor nachtvorst, resistent tegen voetziekte, meestal vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte. Wordt, hoewel te lang en te fors, wegens de goede tot vrij goede kwaliteit, als laat ras op enige schaal voor vriesconserven geteeld. Dient echter zo spoedig mogelijk te worden vervangen.

Kreukerwten, laat

B — Lincoln



15
15 = Lincoln

Zich aanvankelijk zeer traag ontwikkelend, 60-90 cm lang, vrij slap gewas. Veelal eenpeulig, peulen groot met 8 à 9 matig grote erwten. Productief. Het rijpe zaad is matig groot, gekreukt, cilindrisch tot iets hoekig, groenachtig-geel.

In het voorjaar is het jonge gewas vrij vatbaar voor valse meeldauw. Weinig gevoelig voor nachtvorst. Vrijwel resistent tegen voetziekte. In de handel komen selecties voor die vatbaar, onvatbaar of gedeeltelijk vatbaar zijn voor de Amerikaanse vaatziekte.

De indruk is verkregen, dat de selecties kwalitatief nogal verschillen. De betere hebben, mits tijdig geoogst, een goede tot vrij goede kwaliteit



16

16 = Onward

en zijn geschikt voor blikconserven. Worden ook (bij gebrek aan beter) voor vriesconserven gebruikt. Bij te laat oogsten komen gele erwten voor.

B — Onward

Zich aanvankelijk traag ontwikkelend, $\pm$ 60-80 cm lang, slap gewas. Veelal éénpeulig, peulen grof, $\pm$ 10-11 cm lang, met 6-8 grove, donkergroene erwten. Matig productief.

Het rijpe zaad is groot, hoekig, lichtgroen.

Weinig gevoelig voor nachtvorst, resistent tegen voetziekte, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

Wordt op beperkte schaal voor de vriesconservenindustrie geteeld.

Handelsteelt voor vers gebruik

Met het in gebruiknemen van dorsmachines, waarmee groen-gemaaide volvelds geteelde stamewrten met gewas en al worden verwerkt, is na 1945 de conservenmarkt voor rijserwrten geheel uitgevallen. Dit heeft tot gevolg gehad, dat vroeger veel geteelde rassen, zoals bijv. Conservenkoningin, hun betekenis verloren hebben. De teler voor vers gebruik moet zijn afzet thans geheel richten naar de vraag van de particuliere verbruikers. Hoewel er gedurende de gehele zomer wel vraag blijft naar verse doperwrten, zijn vroege en late rassen het belangrijkste, omdat deze hun opbrengst kunnen geven op een tijdstip, waarop de prijs behoorlijk is. Bij de afnemers kan men vaak een voorkeur voor krombekpeulen waarnemen. Dit komt waarschijnlijk, omdat de krombekvorm gemakkelijk te herkennen is en men uit ervaring weet, dat deze een goede consumptiekwiteit doperwrten oplevert en gemakkelijk dopt.

Het is belangrijk, dat de gebruikte rassen niet te veel plukwerk vragen. Daarom moeten de peulen liefst niet te klein zijn en heeft tweepeuligheid voordelen.

Het erwtengegewas blijft op zware of droge grond veel korter dan op voedzame, opdrachtige gronden. Dikwijls zijn weinig stroleverende rassen op zware grond te weinig productief.

De rassenkeuze hangt vaak samen met plaatselijke teeltgebruiken. Op verschillende plaatsen in ons land worden erwten gebruikt in combinatie met andere groentegewassen. In Venlo teelt men bijv. stamewrten in combinatie met augurken. Aan de hierbij gebruikte erwtenrassen wordt de eis gesteld, dat ze niet te veel stro opleveren en liefst na enkele plukken geruimd kunnen worden. In de Venen vindt combinatie met augurken of snijbonen plaats; de in de Venen gebruikte vroege rijserwrten-selecties worden meestal door de tuinders zelf in stand gehouden. In Kennemerland worden de late, hoogopgroeiende en veel gewas opleverende Raspers of Princedoppers en Blauwschokkers voor de combinatie-teelt gebruikt. Deze rijserwrten hebben hier de functie van windschut. Ook elders ziet men wel rijserwrten gecombineerd met andere gewassen om deze wat lichte te verschaffen.

D O P E R W T

Gevoeligheid voor nachtvorst en vatbaarheid voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte zijn bij de rassenkeuze van belang. Ook moet, vooral voor kreukerwten, gewezen worden op de noodzaak van ontsmetting van het zaaizaad met zgn. kiem-beschermende middelen (zie hierover uitvoeriger pag. 49).

Hieronder zijn de, voor de handelsteelt voor vers gebruik, meest geschikte rassen opgenomen, ingedeeld volgens de lengte van het gewas (stam of rijs), de zaadvorm (rond of gekreukt) en de tijd van rijping (vroeg, matig laat of laat).

Stam, rond	vroeg	B-Eminent O-Venlose lage	groenzadig geelzadig
	matig laat	O-Unica O-Servo O-Rondo O-Stijfstro	groenzadig groenzadig groenzadig groenzadig
Stam, gekreukt	vroeg	A-Kelvedon Wonder O-Wonder van Amerika O-Wonder van Witham	groenzadig groenzadig groenzadig
	laat	O-Lincoln	geelzadig
Rijs, rond	vroeg	A-Alaska, Haarsteegse A-Vroege Mei B-Meikoningin B-Nunhem's Lentekrombek O-Vroegste Gele Krombek	groenzadig geelzadig geelzadig geelzadig geelzadig
	matig laat	B-Boordevol B-Conservenkonigin B-Mechelse Krombek B-Vlijmse Krombek	groenzadig groenzadig groenzadig geelzadig
	laat	B-Verbeterde Witte Krombek O-Princdopper, Rasper Ruige Gele	geelzadig geelzadig
Rijs, gekreukt	matig laat	B-Senator B-Bliss Abundance B-Delikatess	groenzadig groenzadig groenzadig
Rijs, capucijner	laat	B-Blauwschokker O-Amsterdammer of Beemster	bruinzadig bruinzadig

Stam, rond, vroeg

B — Eminent (Petit Provençal, Provençaalse, Kleine Rheinländerin, Matador, Meteor, Pannevis' Extra)



17

17 = Eminent

Vrij kort (± 50 cm), matig gedrongen, tamelijk stevig gewas. Overwegend éénpeulig, peulen recht tot iets gebogen met spits toelopende punt, 8-9 cm lang met 7-9 grote erwten. De donkergroene peulen en gedopte erwten lijken veel op die van Kelvedon Wonder, de erwten worden echter spoedig melig en zijn niet zoet. Productief en vroeg. Het rijpe zaad is groot, niet zuiver rond, glad en lichtgroen. Wordt, evenals Kelvedon Wonder, in Venlo en omgeving gebruikt als voortelt van augurken. Wordt ook op andere plaatsen geteeld voor vers gebruik. Gevoelig voor nachtvorst. Vatbaar voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte.

O — Venlose Lage

Voor beschrijving zie pag. 53. Wordt niet veel meer geteeld voor vers gebruik, geeft veel plukwerk door de kleine peultjes.

Stam, rond, matig laat

O — Unica, Servo, Rondo, Stijfstro

Plaatselijk worden deze rassen geteeld en op veilingen aangevoerd.

Voor beschrijving zie pag. 53 en 54.

Stam, gekreukt, vroeg

A — Kelvedon Wonder

Voor beschrijving zie pag. 55. Peullengte 8-10 cm. Wordt algemeen geteeld voor vers gebruik. Goede kwaliteit.



18

18 = Wonder van Amerika

O — Wonder van Amerika

Kort (35-50 cm), gedrongen stevig gewas. Overwegend tweepeulig, peul zwak gebogen, 7-8 cm lang met 6-8 matig grote erwten. Wat later dan Kelvedon Wonder. Indien te laat geplukt, wordt de smaak enigszins bitter.

Het rijpe zaad is tamelijk groot, gekreukt, lichtgroen. Minder gevoelig voor nachtvorst dan Kelvedon Wonder, vatbaar voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte. Wordt weinig meer geteeld.



19

19 = Wonder van Witham

O — Wonder van Witham

Vrij kort (45-50 cm), stevig, tamelijk fijn, gedrongen gewas. Overwegend éénpeulig, peulen recht, aan de top zwak gebogen, 8-9 cm lang met 7-8 matig grote erwten per peul. Oogst middelvroeg.

Matig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor voetziekte. Weinig vatbaar en soms resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

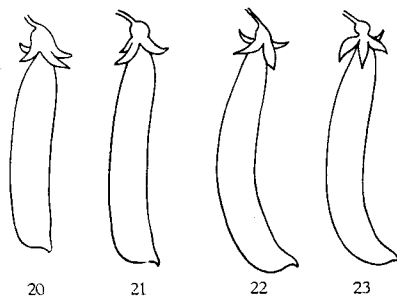
Wordt weinig meer geteeld. Op plaatsen waar men veel last heeft van Amerikaanse vaatziekte, zou men voorlopig de resistente selecties van dit ras kunnen telen inplaats van Kelvedon Wonder.

Stam, gekreukt, laat

O — Lincoln

Voor beschrijving zie pag. 56. Wordt weinig geteeld voor vers gebruik. Als voor Amerikaanse vaatziekte onvatbare selecties gekozen worden, goed bruikbaar op plaatsen waar men veel last heeft van deze ziekte.

Rijs, rond, vroeg



20 = Vroege Mei 21 = Meikoningin 22 = Nunhem's Lentekrombek
23 = Vroegste Gele Krombek

A — Alaska en Haarsteegse

Voor beschrijving van Alaska zie pag. 52. Van Alaska en Haarsteegse komen selecties voor die onderling min of meer in hoogte verschillen. De naam Haarsteegse wordt meestal gebruikt voor de even vroege, maar iets hoger groeiende selecties (tot ± 120 cm). Onder de naam Lentedopper worden dikwijls minder vroege typen aangeboden, die ongeschikt zijn voor vroege teelt.

**A — Vroege Mei (Eerste Vroege Mei, Prins Albert, Vroege Veen-
se of Amsterdamse)**

Matig lang (100-130 cm), tamelijk slap, niet vertakt gewas. Peulen recht of zwak gebogen met recht afgeknotte top, 7,5 tot 8,5 cm lang met 6-8 matig kleine erwten per peul. Vroeg en productief. Het rijpe zaad is matig klein, rond, glad en geel.

Niet of weinig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte.

Van vroege Mei zijn verschillende selecties in omloop, die in eigenschappen, zoals vroegheid, hoogte, tweepeuligheid, lengte en vulling van de peulen, min of meer variëren. In de Venen zijn tuindersselecties in omloop, meestal onder de naam Vroege Veen-
se, welke zich behalve door grote vroegheid onderscheiden door lange stelen.

B — Meikoningin

Vrij lang (120-160 cm), weinig stevig gewas. Peul recht of zwak gebogen, 6,5-7,5 cm lang met 6-7 matig kleine erwten. Vroeg en productief. Het rijpe zaad is matig klein, rond, glad, geel. Weinig tot matig gevoelig voor nachtvorst. Meestal vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

B — Nunhem's Lentekrombek

Matig lang (80-120 cm), tamelijk fijn, „smaragdgroen” gewas (zonder wasbedekking). Overwegend tweepeulig, peulen zwak gebogen krombektype met spitse top, 8-9 cm lang, licht-smaragdgroen met 7-8 matig kleine erwten. Vroeg en produc-

tief. Zeer goede kwaliteit voor vers gebruik. Het rijpe zaad is matig klein, rond, glad en geel.

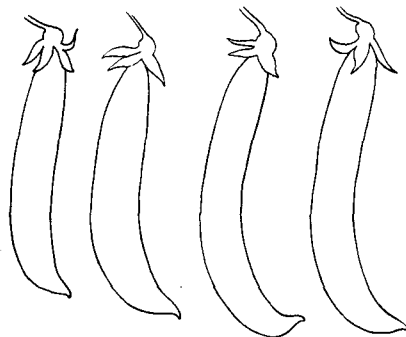
Geen nachtvorstschade, vatbaar voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte.

O — Vroegste Gele Krombek (Allervroegste Meikrombek, Superba, Saxa, Eersteling)

Vrij lang (100-150 cm), matig stevig gewas. Overwegend éénpeuldig, peulen zwak gebogen krombektype met spitse top, 7-9 cm lang met 6-8 matig grote erwten per peul. Vroeg. Spoedig melig. Het rijpe zaad is matig groot, rond, glad, geel.

Veel nachtvorstschade, vatbaar voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte.

Rijs, rond, matig laat



24 = Boordevol 25 = Conservenkoningin 26 = Mechelse Krombek
27 = Vlijmse Krombek

B — Boordevol — K: Groenteselectiebedrijf Nunhem, Haelen (L.)

Vrij lang gewas (± 150 cm). Overwegend tweepeuldig, peulen krombekachtig, 9-10 cm lang met 7-10 kleine erwten. Productief. Wat vroeger dan de overige rassen in deze groep. Het rijpe zaad is klein, rond, lichtgrijsgroen.

Meestal vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte, vatbaar voor voetziekte, matig gevoelig voor nachtvorst.

B — Conservenkoningin

Vrij lang gewas (150-200 cm). Overwegend tweepeuldig, krombekachtig, 9-10 cm lang met 8-10 kleine erwten.

Productief, vrij laat. Werd vroeger veel gebruikt door de conservenfabrieken. Het rijpe zaad is klein, rond, lichtgrijsgroen.

Weinig gevoelig voor nachtvorst. Vatbaar voor voetziekte en Amerikaanse vaatziekte.

B — Mechelse Krombek (Marktveroveraar, Parijse Groene Krombek, Serpette de Paris)

Lang gewas (150-200 cm). Overwegend éénpeuldig, peulen krombektype, zeer lichtgroen, ± 10 cm lang met 8-10 matig grote erwten. Productief. Het rijpe zaad is vrij groot, rond, glad, lichtgrijsgroen. Weinig gevoelig voor nachtvorst. Matig

D O P E R W T

vatbaar voor voetziekte, meestal resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

B — Vlijmse Krombek (Roi des Serpettes)

Vrij lang (± 150 cm), smaragdgroen gewas (zonder wasbedekking). Overwegend éénpeulig, peulen krombektype, 9-11 cm lang met 8-10 kleine erwten. Productief. Het rijpe zaad is vrij klein, rond, glad en geel.

Gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor voetziekte, resistent tegen Amerikaanse vaatziekte. Door de handel wordt tegenwoordig meestal de niet-wasloze Verbeterde Witte Krombek geleverd.

Rijs, rond, laat

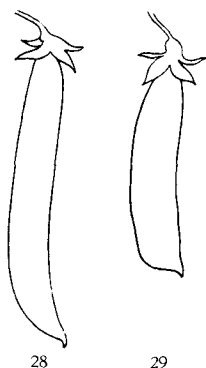
B — Verbeterde Witte Krombek (Serpette améliorée)

Lang gewas (150-200 cm). Overwegend éénpeulig, peul krombektype, 11-12 cm lang met 8-10 vrij kleine erwten. Productief. Het rijpe zaad is vrij klein, rond, glad en geel.

Weinig tot matig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor voetziekte, soms vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte

O — Princedopper, Rasper Ruige Gele

Zeer lang (180 cm en langer), fors gewas. Wordt plaatselijk (Kennemerland) gebruikt als windschut. Het rijpe zaad is groot, rond, geel. Er is ook een Rasper Ruige Groene met ronde, groene zaden. Weinig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor voetziekte. Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

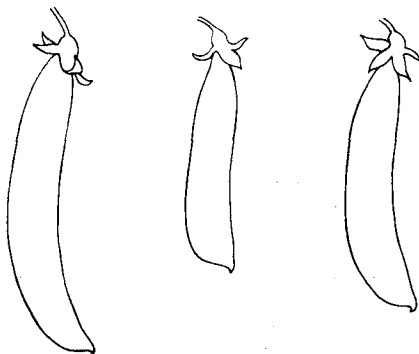


28

29

28 = Verbeterde Witte Krombek 29 = Princedopper, Rasper Ruige Gele

Rijs, gekreukt, matig laat



30

31

32

30 = Senator 31 = Bliss Abundance 32 = Delikatess

B — Senator (Nunhem's Suikerzoete)

Matig lang (100-120 cm), vrij grof, matig stevig gewas. Overwegend éénpeulig, peulen matig gebogen, met spitse punt, 10 cm lang met 7-8 grote erwten. Productief. Matig gevoelig voor nachtvorst, resistent tegen voetziekte. Meestal resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

B — Bliss Abundance

Matig lang (90-120 cm), sterk uitstoelend, weinig vertakkend gewas. Overwegend tweepeulig, 7-8 cm lang met 7-8 vrij grote erwten. Productief. Het rijpe zaad is gekreukt, cilindrisch, lichtgroen.

Matig gevoelig voor nachtvorst. Weinig vatbaar voor voetziekte. Vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

B — Delikatess

Matig lang (90-130 cm), fijn, slap gewas. Overwegend éénpeulig, peul zwak gebogen met spitse punt, 8,5 à 9 cm lang met 8-9 erwten. Productief. Het rijpe zaad is vrij klein, gekreukt, lichtgrijsgroen. Weinig gevoelig voor nachtvorst, resistent tegen voetziekte. Vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

Rijs, capucijner, laat

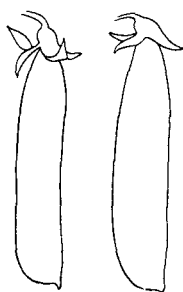
B — Blauwschokker

Lang (tot ± 200 cm), fors gewas. Overwegend éénpeulig, peulen blauwviolet, 8-9 cm lang met 8 erwten. Productief. Wordt vrij veel als doperwt gebruikt. Het rijpe zaad is groot, iets plat cilindrisch, gekreukt, bleekbruin met witte navel en heeft als capucijner een goede consumptiekwaliteit.

Matig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor voetziekte, meestal resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

O — Amsterdammer of Beemster

Lang gewas (tot ± 200 cm), met groene, iets violet aangelopen peulen, sporadisch geheel violet-blauw. Vrijwel geen vorstschade, vatbaar voor voetziekte.



33 = Blauwschokker
34 = Amsterdammer
of Beemster

Teelt voor particulieren

De particuliere tuinder heeft in de eerste plaats belang bij een doperwt van goede kwaliteit. Goede productiviteit is gewenst, maar terwille van een goede kwaliteit kan men desnoods soms genoegen nemen met een wat minder opbrengend ras. Vroegheid levert voor de particuliere tuinder geen bijzondere voordelen op, dit neemt echter niet weg, dat velen graag vroeg eigen doperwten hebben.

Voor vers gebruik wordt vaak de voorkeur gegeven aan kreukerwten, omdat deze zoeter smaken; voor wecken zijn

D O P E R W T

echter in het algemeen de rondzadige rassen wat beter geschikt, mits op tijd geplukt.

Hieronder zijn de voor particulieren meest geschikte rassen opgenomen, ingedeeld volgens de lengte van het gewas (stam of rijs), de zaadvorm (rond of gekreukt) en de tijd van rijping (vroeg, matig laat, laat).

Ontsmetting van het zaaizaad is vooral bij kreukerwten belangrijk (zie hierover pag. 49).

Stam, gekreukt	vroeg	A-Kelvedon Wonder B-Wonder van Amerika B-Wonder van Witham	groenzadig groenzadig groenzadig
	laat	B-Lincoln B-Onward	geelzadig groenzadig
Rijs, rond	vroeg	A-Alaska, Haarsteegse A-Vroege Mei A-Meikoningin A-Nunhem's Lentekrombek	groenzadig geelzadig geelzadig geelzadig
	matig laat	A-Boordevol A-Conservenkonigin A-Vlijmse Krombek B-Mechelse Krombek	groenzadig groenzadig geelzadig groenzadig
	laat	B-Verbeterde Witte Krombek	geelzadig
Rijs, gekreukt	matig laat	A-Senator A-Delikatess B-Bliss Abundance	groenzadig groenzadig groenzadig
Rijs, capucijner	laat	B-Blauwschokker	bruinzadig

Stamerwten

Kelvedon Wonder heeft op voedzame, opdrachtige grond soms kort rijs nodig. Zeer goede kwaliteit, het meest geschikt voor vers gebruik.

Wonder van Amerika laagste stamerwt met gekreukte zaden. De erwten worden gauw iets bitter.

Wonder van Witham. Wat later dan Kelvedon Wonder.

Lincoln heeft op voedzame, opdrachtige grond soms kort rijs nodig. Voor week de meest geschikte kreukerwt.

Onward. Grofzadige kreukerwt, goede erwt voor vers gebruik.

Rijserwten

Alaska en Haarsteegse. Weinig productief op te droge of zware gronden.

Vroege Mei. Op vochtige voedzame grond voldoende gewas en voldoende productief. Op droge of zware gronden kan beter **Meikoningin** genomen worden.

Nunhem's Lentekrombek. Op droge en zware grond te weinig productief. Zeer goede smaak.

Boordevol en Conservenkonigin zijn productief en geven

EIERPLANT/ENGELSE WINTERSPINAZIE KARDOEN

kleine, smakelijke erwtjes, die vooral geschikt zijn voor de weck.

Vlijmse Krombek, Mechelse Krombek en Verbeterde Witte Krombek zijn productieve rassen, die wat later komen.

Delikatess, Senator en Bliss Abundance zijn gekreuktzadige, wat latere rassen. Senator geeft wat minder plukwerk door de grotere peulen, de erwten zijn grover maar van even goede kwaliteit.

Blauwschokker. Heeft blauwvioletten peulen. Productief. Heeft een iets wrange smaak, zoals tuinbonen bezitten. Voor diegenen, die van deze smaak houden, hebben deze erwten een goede kwaliteit voor vers gebruik.

Voor uitvoerige beschrijvingen van de genoemde rassen zie men pag. 52 t/m 63.

EIERPLANT

(*Solanum melongena* L.)

De eierplant of aubergine wordt geteeld om zijn vruchten. Verlangt meer warmte dan tomaat en komt daardoor in ons land uitsluitend in aanmerking voor de teelt onder glas.

B — Lange Violette

Fors gewas, 75-100 cm hoog, vruchten violet, tot 15 cm lang.

B — Halflange Violette

Gewas 40-50 cm hoog, vrucht violet, peervormig, tot 8 cm lang.

ENGELSE WINTERSPINAZIE

(*Rumex patientia* L.)

De planten zijn overblijvend en tegen strenge vorst bestand. De jonge bladeren ontwikkelen zich reeds zeer vroeg, soms al in Februari en geven dan een verse groente, die als spinazie wordt gegeten. Afzonderlijke rassen zijn van dit gewas niet bekend.

KARDOEN

(*Cynara cardunculus* L.)

De kardoen (cardons) is een overblijvende plant, die éénjarig wordt geteeld. Het gaat om de bladstelen, welke in gebleekte toestand op de wijze van asperges worden gegeten. Ook de vlezig wortelstok is goed voor consumptie geschikt. De rassen onderscheiden zich naar de breedheid en de volheid van de bladstelen en kunnen al of niet gedoord zijn.

B — Van Tours

Hoogte 1 m. Dikke, volle bladstelen, maar gestekeld. Kwaliteit goed.

KARDOEN/KNOLSELDERIJ/KOMKOMMER

B — Spaanse

Wordt iets hoger dan Van Tours. Bladeren niet gestekeld.

B — Volribbige Zonder Doornen

Hoogte 70 cm. Wordt bij droogte en onvoldoende voedsel gemakkelijk hol, schiet dan ook voortijdig in het zaad.

KNOLSELDERIJ

(*Apium graveolens* L. var. *rapaceum* (Mill.) DC.)

Van de knolselderij dient de knol in hoofdzaak voor het kruiden van soepen. Bij gebrek aan snijselderij kan men ook het blad als toekruid gebruiken. Geteeld wordt de knolselderij overal in ons land, waar men een vochthoudende, voedzame grond van goede structuur aantreft, het meest echter in de buurt van Venlo, op het eiland IJsselmonde en bij Bergen op Zoom, verder bij Beverwijk, Naaldwijk, IJsselmuiden e.a. plaatsen.

Wat de vorm van de knol betreft zijn er in hoofdzaak twee typen:

- a. Een van huis uit vrij grove knol met afgeronde schoulers en een iets breder uitstaande, ongeveer platte basis. Slechte selecties hebben wortels op zij van de knol; soms zo erg, dat de inplanting van het loof en het begin van de wortelzone aan elkaar grenzen. Bij goede selecties is de loofinplanting betrekkelijk smal en komen alleen onder de knol wortels voor. Verder is er o.m. verschil in hoeveelheid loof en in de hoogte van de knol.
- b. Een bolvormige of afgeplat bolvormige knol met de wortels beperkt tot een smalle zone onder de knol en met fijn loof.

Overigens zullen wij pas mededelingen over goede Nederlandse selecties kunnen doen, zodra de thans lopende praktijkproeven voor de knolselderij beëindigd zijn.

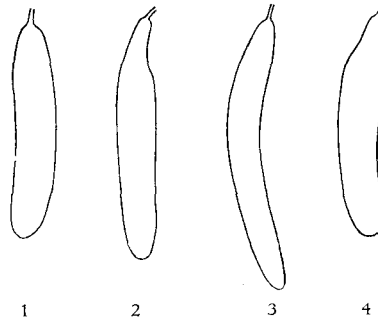
KOMKOMMER

(*Cucumis sativus* L.)

De totale aanvoer van platglaskomkommers is veel groter dan die van kaskomkommers. Platglaskomkommers worden dus verreweg het meest geteeld. Vollegrondskomkommers vindt men bijna alleen bij particulieren. Voor de bak heeft men de keuze uit groene, witte en gele rassen. De binnenlandse afnemers gaven vanouds de voorkeur aan de gele en witte (in het midden-Westen vooral aan de gele, in het Noorden, Oosten en Zuiden vooral aan de witte); de groene komkommers winnen hier thans echter steeds meer terrein. De buitenlandse afnemers vragen groene komkommers en in geringe mate ook witte. In de kas worden alleen groene komkommers geteeld.

PLATGLAS; WITTE

Kunnen als regel een lagere temperatuur verdragen dan gele en groene komkommers. Worden in hoofdzaak zonder of met weinig broeimeest geteeld.



1 = Westlandse Halflange Witte 2 = Betuwse Witte 3 = Lange Witte
4 = Witte Bruid

A — Westlandse Halflange Witte (Delftse Halflange Witte)

Halflange vruchten ($\pm 35-37$ cm). Vruchten vrij goed van vorm, soms iets kantig; met een stompe, korte hals, wrattig. Rijkdragend.

In 1954 werden raszuivere selecties ontvangen van:

N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. N.V. P. Rood en Zn., Bovenkarspel.
H. v. Kampen Jr., Pijnacker. N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen.
N.V. C. W. Pannevis, Delft.

A — Lange Witte

Vruchten vrij lang (± 45 cm) en vrij dun, wratten wat minder groot dan van Westlandse Halflange Witte, blad groter. Enkele dagen later dan Westlandse Halflange Witte.

Sommige firma's leveren dit type onder de naam Halflange Witte, (de begrippen lang en halflang zijn relatief). Edelweisz (Rijk Zwaan) behoort ook tot het type Lange Witte.

In 1954 werden raszuivere selecties ontvangen van:

„Nunhem“, Haalen. N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen.
Rijk Zwaan, Rotterdam.

B — Betuwse Witte

Vruchten gewoonlijk iets langer dan van Westlandse Halflange Witte (± 40 cm), met weinig en kleine wratten, glad, op dwarse doorsnede ongeveer driehoekig, hals vrij lang en dun. Onder minder gunstige omstandigheden groeit de top van de vruchten vaak onregelmatig uit. Blad donkergroen, matig groot met vrij lange, spitse eindlob. Vroeg oogstrijp.

Dit type werd onder allerlei namen ontvangen. Om tot een uniforme benaming te komen, werd door het I.V.T. de naam

KOMKOMMER

Betuwse Witte voorgesteld, waarmee de betrokken zaadproducenten accoord gingen.

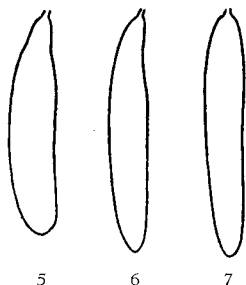
In 1954 werden raszuivere selecties ontvangen van:
Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. N.V. C. W. Pannevis, Delft.
Fa. R. Loenen, Deventer. J. P. Rood, Wieringen.

N — Witte Bruid — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1951.

Vruchten halflang (± 37 cm) met meestal een kort halsje en weinig, vrij kleine wratten. Vruchten veel gladder dan van Westlandse Halflange Witte. Rijkdragend.

Het gewas ontwikkelt zich vlak en minder fors dan de Westlandse Halflange Witte en vereist daardoor minder snoei. Om voldoende groei in het gewas te houden kan het aanbeveling verdienen reeds vroegtijdig met overbemesting te beginnen.

PLATGLAS; GELE



5 = Lentse Halfl. Gele
6 = Amsterd. Lange Gele
7 = Venus

Beter bestand tegen lage temperatuur dan groene, ook iets sterker tegen ziekten.

Het oorspronkelijke type van Lentse Gele komt niet meer voor. Dat van de Amsterdamse Gele nog sporadisch. Dit type is echter ongewenst, omdat het onder glas geen vrucht zet, in het gunstigste geval stek. In de plaats van deze oude typen zijn verbeterde selecties hiervan gekomen, die echter de oorspronkelijke namen behouden hebben.

A — Lentse Halflange Gele (Leidse Halflange Gele, Roem van Vleuten)

Halflange, dikke vruchten, ± 35 cm. Mooi van kleur, zwaar. Op lichtere gronden te veel tweede soort, omdat de vruchten dan te klein blijven.

Tamelijk dunne, korte, halflange hals. Rijkdragend. Willige groeier.

A — Amsterdamse Lange Gele (Westlandse Lange Gele, Veurse Gele, Zwijndrechtse Lange Gele)

Tamelijk lange vruchten (± 40 cm), goede vorm, slanker dan Lentse Halflange Gele. Tamelijk dunne, halflange hals; wat minder productief.

B — Venus (Halflange Gele) — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: aangevraagd

Tamelijk lange vruchten (35-40 cm). Heldergeel, slank, enigszins conisch toelopend, op dwarse doorsnede zuiver rond. Weinig zwarte stekelharen („doorntjes”), die niet op wratjes

staan. Sterk, laagblijvend gewas, grootbladig. Vruchtbaar. Om voldoende groei in het gewas te houden, kan het aanbeveling verdienen reeds vroegtijdig met overbemesting te beginnen.

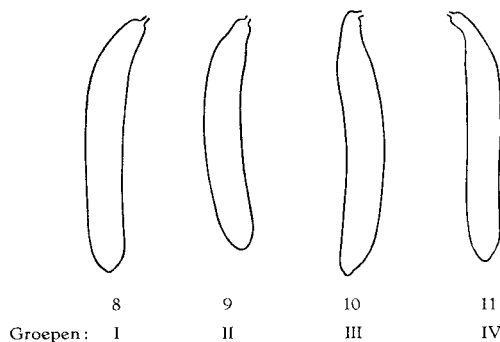
N — Vios — K: Vereniging Proeftuin H.U.V., Amsterdam. Kw.r. 1953

Gewas en vruchten ongeveer als van Lentse Gele. Resistent tegen vruchtvuur.

PLATGLAS; GROENE

De verschillen tussen de selecties van groene platglaskommers zijn meestal niet groot genoeg om van duidelijk omschreven rassen te spreken. Daarom zullen in het hieronder volgende overzicht de selecties ingedeeld worden in een viertal groepen; elk van deze groepen omvat een aantal selecties, die in de belangrijkste kenmerken, zoals vruchtvorm, vruchtkleur, gevoeligheid voor koustrepen etc., veel op elkaar gelijken.

In fig. 8 t/m 11 zijn typische vruchtvormen uit de groepen I t/m IV afgebeeld.



Van links naar rechts hebben de vruchten steeds meer hals, in dezelfde volgorde wordt de gevoeligheid voor koustrepen groter (zeer weinig tot sterk). De overige verschillen zullen hieronder apart bij de groepen vermeld worden. Bij elke groep zijn de hiertoe behorende raszuivere selecties vermeld, naar de uit de thans beschikbare gegevens verkregen indruk over de praktijkwaarde.

Groene platglaskommers reageren zeer sterk op uitwendige omstandigheden, zoals grondsoort, bemesting, gestoomde of niet gestoomde grond, geënte of niet geënte planten, snoei, luchten, schermen, enz. Eenzelfde selectie kan daardoor op de ene tuin goed voldoen en op de andere minder goed.

Zo is het verschil in lengte tussen de vruchten uit de vier groepen in het vroege seizoen (bijv. April-Mei) veel duidelijker dan in de maanden Juni en Juli. In laatstgenoemde maanden is het verschil in vruchtlengte meestal gering.

Voor vroege teelt zijn selecties, die gemakkelijk vruchten op de „hoofdranken” geven beter geschikt (met hoofdranken wor-

den hier bedoeld de eerste drie of vier zijstengels, die gevormd worden als de hoofdstengel getopt is).

Bij de vroegste cultuur heeft men in het algemeen de meeste last van koustrepen; hiervoor minder gevoelige selecties verdienen dan de voorkeur. De selecties, waarvan de vruchten bij vroege cultuur en ongunstige weersomstandigheden veel koustrepen hebben, zijn in de zomer dikwijls beter van kleur dan de voor koustrepen minder gevoelige selecties. Vandaar dat de goede selecties uit de groepen I en II voor de vroege teelten (warme rijen) zeker de voorkeur verdienen boven de goede selecties uit de groepen III en IV, welke laatste groepen echter wel voor de latere teelten (vooral om hun vaak wat betere vruchtkleur) in aanmerking kunnen komen.

De selecties, waarvan de vruchten vaak een slecht uitgegroeide top vertonen, hebben in het algemeen minder last van zaadvruchten.

Groep I Improved Telegraph of Telegraaf (zie fig. 8)

Gewas tamelijk krachtig ontwikkeld.

Vrucht zwaar, meestal geen hals, vaak iets kantig, zwak geribbeld, in het algemeen zeer weinig last van koustrepen. Kleur later in het seizoen vaak niet best, sommige selecties behouden echter ook later een goede kleur.

In het verleden gaven meerdere selecties uit deze groep veel zwaardere en langere vruchten, maar nu de handel een minder lange vrucht vraagt, wordt meer in deze richting geselecteerd.

In het algemeen zijn de selecties uit deze groep matig gevoelig voor het vormen van vruchten met slecht uitgegroeide top (zgn. stekvormers). Sommige selecties zijn hiervoor echter veel gevoeliger, de namen van deze selecties zijn hieronder niet opgenomen.

De vermelde selecties zijn matig gevoelig voor het vormen van zaadvruchten, afwijkingen van deze algemene regel worden bij de selecties apart vermeld.

Oogst vroeg en regelmatig.

In groep I komen selecties voor, welke tot de beste groene bakkomkommers gerekend kunnen worden, speciaal voor de vroege teelten.

Lange Groene Broei — Rijk Zwaan, Rotterdam

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), weinig zaadvruchten.

Middellange Donkergroene Platglas — N.V. Struik & Co, Enkhuizen

Productief, vruchtkleur goed (zachtgroen).

Lange Donkergroene Broei — Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes

Productief, vruchtkleur tamelijk goed (normaalgroen).

Spiers Broeikomkommer — N.V. „Hem” te Hem

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), iets gevoeliger voor koustrepen, vruchtoppervlak soms gladder en dan moeilijk te onderscheiden van „Groene Standaard” (groep II).

Spiers Broeikomkommer Groene — Jac. Sluis Sr, Haarlem

Productief, vruchtkleur goed (normaalgroen), vruchtoppervlak soms iets gladder en dan moeilijk te onderscheiden van „Groene Standaard” (groep II).

Donkergroene Broei Improved Telegraph — N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk

Productief, vruchtkleur vrij goed (normaalgroen), iets gevoeliger voor stekvorming.

Spiers Donkergroene Broei — N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk

Productief, vruchtkleur matig goed (normaalgroen).

Improved Telegraph — Jac. Sluis Sr, Haarlem

Productief, vruchtkleur matig goed (normaalgroen).

Primus Middellange Groene — N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen

Zeer productief, vruchtkleur matig goed (normaal groen), iets gevoeliger voor koustrepen, vruchtoppervlak soms iets gladder en dan moeilijk te onderscheiden van „Groene Standaard” (Groep II).

Groep II Groene Standaard en hierop gelijkende selecties
 (fig. 9)

Gewas matig krachtig ontwikkeld, voldoet daardoor het best op gronden waar een vlotte groei te verwachten is.

Vrucht minder zwaar en wat korter dan de selecties uit groep I, in de regel weinig hals, oppervlak vrijwel glad, weinig last van koustrepen, kleur onder gunstige teeltomstandigheden goed. Bij minder gunstige teeltomstandigheden vooral bij latere teelten in de zomer echter gevoelig voor wankleur. O.a. door te zwaar schermen kan de kleur van *Groene Standaard* sterk in ongunstige zin beïnvloed worden en dan bepaald slecht zijn; er komen in deze groep ook selecties voor, die op het schermen, wat de kleur betreft, slechts zeer weinig reageren. In het algemeen tamelijk weinig gevoelig voor stekvorming en het vormen van zaadvruchten.

De namen van de selecties uit deze groep, die onder de gebruikelijke omstandigheden slecht van kleur zijn, werden hieronder niet opgenomen.

Oogst vroeg en regelmatig.

Wordt in sommige streken graag geteeld om zijn minder zware vruchten, welke onder gunstige groeiomstandigheden goed gekleurd zijn en reeds gesneden kunnen worden, voordat ze geheel uitgegroeid zijn.

Broekomkommer Groene Standaard — N.V. Hugo Groot, Enkhuizen

Zeer productief, vruchtkleur bij gunstige teeltomstandigheden goed (hardgroen).

Spiers Broekomkommer — N.V. Hugo Groot, Enkhuizen

Zeer productief, vruchtkleur goed (hardgroen), iets meer stek dan Groene Standaard.

Spiers Donkergroene — Ned. Zaadcentrale, 's Gravenzande

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), iets heterogeen.

Verbeterde Halflange Groene — A. Vogelaar, Poeldijk

Zeer productief, vruchtkleur matig (zachtgroen), geeft iets meer stek dan Groene Standaard, vaak iets meer en iets langere hals. Iets heterogeen. Wat vruchtkleur betreft, reageert deze selectie weinig op meer of minder schermen.

Groep III Tussentype van Groep I en Groep IV (zie fig. 10)

Gewas tamelijk krachtig ontwikkeld.

Vrucht zwaar, soms vrij zwaar, meestal matig veel hals, oppervlak meestal matig sterk geribbeld, over het algemeen matig gevoelig voor koustrepen, kleur over het algemeen goed. Wat kleur en hals betreft, komen er in deze groep aanmerkelijk grote selectieverschillen voor. Zo komen er selecties in voor, die bepaald slecht van kleur kunnen zijn, de namen van deze selecties zijn hieronder niet opgenomen.

De vruchten van meerdere selecties uit deze groep zijn soms erg lang en gevoelig voor het vormen van vruchten met slecht uitgegroeide top (stekvormers). Als men zorgt voor goede teeltomstandigheden en het gewas een zorgvuldige behande-

ling geeft, zal men meestal weinig last ondervinden van deze kwaal.

Oogst meestal tamelijk vroeg en regelmatig.

Eminent — N.V. C. W. Pannevis, Delft

Productief, vruchtkleur goed (normaalgroen), vruchten vaak erg lang en zwaar, tamelijk gevoelig voor koustrepen. Voor de vroegste teelt minder aan te bevelen wegens de grote gevoeligheid voor stekvorming (slecht uitgroeiende vruchtop). Voor wat latere teelten aanbevelenswaardig, mits zorgvuldig behandeld.

Perfecta — Rijk Zwaan, Rotterdam

Productief, heeft wat meer hals dan de overige genoemde selecties, vruchtkleur goed (hardgroen), tamelijk weinig gevoelig voor stekvorming, minder gevoelig voor koustrepen. Vroeg. Geeft in het voorjaar naar verhouding wat minder zware vruchten dan de overige selecties uit deze groep.

Broekomkommer Donkere Spiers — Hollandia, Honselersdijk

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), sterk gevoelig voor stekvorming, vereist dus een zorgvuldige behandeling. In deze selectie komen planten voor die gladdere, op Groene Standaard gelijkende vruchten geven.

Excelsior — N.V. C. W. Pannevis, Delft

Zeer productief, vruchtkleur vrij goed (normaalgroen), sterk gevoelig voor stekvorming (als Eminent), vereist dus zorgvuldige behandeling.

Groep IV Spiers (zie fig. 11)

Gewas matig tot tamelijk krachtig ontwikkeld.

Vrucht tamelijk zwaar met veel hals, oppervlak variërend van tamelijk zwak tot tamelijk sterk geribbeld, meestal weinig gevoelig voor stekvorming, meestal sterk gevoelig voor koustrepen, er komen echter ook selectieverschillen voor. Vruchtkleur over het algemeen goed, soms zeer goed. Ook in deze groep kwamen echter enkele selecties voor die een minder goede kleur hadden en waarbij 's zomers vaak wankleuring optrad. De namen van de selecties die hiervan het meeste last ondervonden, zijn hieronder niet opgenomen. Oogst vrij vroeg en regelmatig.

Om zijn gevoeligheid voor koustrepen in het algemeen minder geschikt voor zeer vroege teelten. Komt door zijn meestal betere vruchtkleur wel in aanmerking voor latere teelten.

Donkere Improved Telegraph — N.V. C. W. Pannevis, Delft

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen).

Improved Telegraph — Fa Andr. Visser, Steenwijk

Tamelijk productief, vruchtkleur goed (hardgroen).

Rollisons Telegraph Broekomkommer — Fa Andr. Visser, Steenwijk

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen).

Spiers Donkergroene — Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen

Productief, vruchtkleur goed (normaalgroen).

Spiers Donkere — N.V. C. W. Pannevis, Delft

Tamelijk productief, iets minder hals, vruchtkleur goed (normaalgroen), soms enige neiging tot slecht uitgroeien van de top, wat minder gevoelig voor koustrepen.

Spiers — N.V. Gebr. v. Namen, Dordrecht

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), wat minder gevoelig voor koustrepen.

Donkere Engelse Primus — N.V. C. W. Pannevis, Delft

Productief, vruchtkleur goed (normaalgroen).

Spiers Lange Donkergroene — N.V. Gebr. Vis, Enkhuizen

Productief, vruchtkleur goed (hardgroen), zeer sterk gevoelig voor koustrepen.

Spiers Donkere — J. P. Rood, Wateringen

Tamelijk productief, vruchtkleur tamelijk goed (normaalgroen), weinig zaadvruchten.

Improved Telegraph Extra Lange Groene — N.V. Gebr. Vis, Enkhuizen

Productief, vruchtkleur tamelijk goed, weinig zaadvruchten.

KAS; GROENE

A — Spotvrije

Uit Engeland ingevoerd onder de naam Spottedisease Resister. Weinig gevoelig voor bladvuur (zolang er goede groei in het gewas is). Rijkdragend. Mooie, tamelijk lange, slanke vruchten.

VOLLEGROND

De teelt van vollegrondskomkommers is slechts van belang voor particulieren.

A — Gele Tros

Gladde, vlezig, iets zwart behaarde, tot ongeveer 25 cm lange, vrij dikke vruchten, met veel kleine wratten.

KOOLRAAP

(*Brassica napus* L. var. *napobrassica* (L.) (Rchb.))

Bij de koolraap onderscheidt men witte en gele rassen. De meeste witte, enkele uitgezonderd, dienen uitsluitend voor veevoer. De gele zijn, behalve voor het vee, ook voor menselijke consumptie geschikt. Zij worden voornamelijk slechts in Friesland en in de Bommelerwaard voor dit doel geteeld. In Friesland is het de Friese Gele Koolraap, met de daaruit gewonnen selecties, die op de voorgrond treedt. In de Bommelerwaard teelt men de Brakelse Gele Koolraap en de laatste tijd ook de Friese. Verder wordt van de zijde van verschillende selectiebedrijven vooral de Hollandse Roodkop Fijnbladige als een goede koolraap voor consumptie aanbevolen.

De hier volgende beschrijvingen zijn overgenomen uit de 29e Beschrijvende Rassenlijst voor Landbouwgewassen. Voor aanbevelenswaardige selecties zie men de laatst uitgegeven Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

A — Friese Gele Koolraap — grondras

Ronde tot ovale, geelvlezige knol met even paarse of bronskleurige kop en fijne hals. Consumptiewaarde zeer goed. Bewaarbaarheid soms minder goed. Zeer goede drogestof-opbrengst. Spreidend, lichtgroen loof, dat weinig grondbedekking geeft.

De Friese Gele Koolrapen hebben vaak wat minder neiging tot rotten op het veld dan de andere typen.

A — Hollandse Roodkop Fijnbladige — grondras

Ronde, soms ovale, geelvlezige knol met rode of paarse kop. Geringe halsvorming. Vaak goede consumptiewaarde en vrij goede bewaarbaarheid. Drogestof-opbrengst matig, soms goed. Het loof is half opstaand, middelmatig ontwikkeld en blauw aangelopen.

KOOLRABI

(*Brassica oleracea* L. var. *gongylodes* L.)

Het onderste gedeelte van de stengel van de koolrabiplant is verdikt tot een stengelknol, welke gegeten wordt. Deze behoort kogelrond of min of meer platrond te zijn. Minder gewenst is de peervorm. De bladeren zijn langgesteeld en op de knol ingeplant. Er zijn rassen, geschikt voor teelt onder glas, voor vroege vollegrondsteelt en voor de zomerteelt. Ook in het najaar kan men koolrabi telen. Zomerteelt is echter riskant, wegens sterke aantasting door de koolvlieg. Vindt bij de binnenlandse consument over 't algemeen weinig waardering. Kan als bloemkool worden gegeten.

VROEGE RASSEN

A — Dvorsky's Treib

Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Zeer weinig, kleine, fijngesteelde bladeren. Het is een selectie uit de Prager Fijne Witte Broei (Prager Weisse Treib). Voor vroege teelt onder glas.

A — Roggli's Freiland

Een Zwitsers ras van Gebr. Roggli te Hilterfingen. Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Weinig, breed ovale bladeren van blauwgroene kleur. Vroeg, korte groeiperiode. Resistent tegen vorst. Schiet bij teelt in de vollegrond niet gauw door.

De ervaring met de teelt onder onverwarmd glas in de late voorjaarsmaanden en de daaropvolgende vollegrondsteelt is in het Westland en ook elders uitstekend geweest.

A — Prager Fijne Witte Broei

Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Zeer weinig, fijn blad. Heeft een snelle groei en vormt zeer malse knollen. De uit dit ras gewonnen Dvorsky's Treib heeft een nog iets kortere groeiperiode en nog fijner blad. Overigens gelijken ze veel op elkaar.

LATE RASSEN

B — Goliath Witte Reuzen

Knol groot, vrij grof, enigszins ovaalrond. Bladeren groot, fors, met dikke stelen. Kan vrij lang blijven staan zonder houtig te worden. Teelt in de nazomer.

B — Goliath Blauwe Reuzen

Dezelfde kenmerken als Goliath Witte Reuzen. Knol en bladstelen blauw-violet gekleurd.

KROOT

(Beta vulgaris L. var. rubra L.)

Uit een oogpunt van voedingswaarde treedt de kroot niet bijzonder op de voorgrond. Er zit wat suiker in de knol, maar de calorieënwaarde van een maaltje krotten komt niet boven die van het gemiddelde van de koolsoorten uit. Vitamine A zit er niet in. Als bron van vitamine C is de kroot lang niet te verwaarlozen, maar de koolsoorten, sla en b.v. ook snijbiet, zijn een rijkere bron. Het kalkgehalte is matig groot. Het ijzergehalte is behoorlijk, maar niet zo hoog als dat van spinazie, postelein of raapstelen.

Toch behoort de kroot tot de groenten, die in vrijwel ieder gezin af en toe op tafel komen. Door de betrekkelijk gemakkelijke teelt, vindt men hem ook in vrijwel alle particuliere groentetuintjes.

Als men de knol te oud laat worden, gaat de kwaliteit bij de meeste rassen sterk achteruit. Daarom moet men de knollen in jeugdige toestand oogsten. Als ze een diameter van ongeveer 5 cm hebben, kan men daarmee reeds beginnen. Een knolletje van Egyptische weegt dan misschien 40 à 50 g, een knolletje van Detroit misschien zowat 60 à 70 g. Bij een diameter van 7 cm wordt het knolgewicht bij Egyptische al 110 à 150 g, bij Detroit ongeveer 200 g. Zwaarder moeten ze feitelijk al niet worden. Wel kan het ene ras langer staan dan het andere, maar men doet toch in het algemeen verstandig, de knollen niet te oud te laten worden.

De waardering van de kroot hangt zeer nauw samen met het bezit van zijn anthocyaankleurstoffen, waardoor hij aan schotels, en vooral ook aan allerlei slaatjes, door zijn kleur een grotere aantrekkelijkheid kan geven.

Dit laatste is in het bijzonder van belang voor hotels, restaurants en cafetaria's. Voor deze doeleinden worden in Amerika grote hoeveelheden krotten ingeblikt. Dan heeft men ze ieder ogenblik, als men ze nodig heeft, bij de hand. In Nederland worden nog vrij wat knollen door speciale bietenkokers gekookt. Voor hen is een goede kleur eveneens van belang.

De hoeveelheid kleurstof van de kroot is afhankelijk van de erfelijke aanleg (sommige typen of selecties bezitten meer dan andere) en van de groeiomstandigheden (bij snelle groei is de kleur licht, bij langzame groei donker). Door dit laatste is dezelfde kroot in de herfst, als de planten langzaam gaan groeien, donkerder van kleur dan in de zomer, wanneer zij snel groeien.

Van verschillende selecties wordt hieronder het „kleurgetal 1 : 100” opgegeven. Dit betekent de kleurstofconcentratie op de golflengte 520, gevonden met behulp van een lumetron, in perssap dat 100 × verdund is. Hoe hoger het kleurgetal is, hoe meer kleurstof aanwezig is.

VROEGE KROTEN

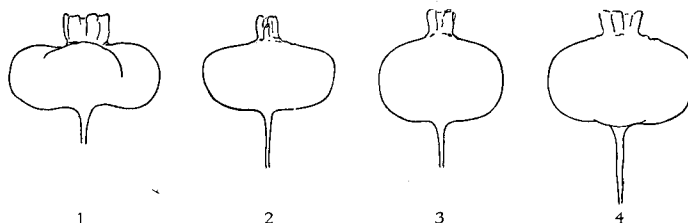
Hierbij gaat het vooral om snelle groei en resistentie tegen voortijdig doorschieten bij teelt in het (nog koude) voorjaar.

KROOT

Temperaturen tussen 5 en 10° C werken het doorschieten het sterkst in de hand, maar naarmate de dag langer wordt, kunnen ook minder lage temperaturen het schieten bevorderen. Daarom is koud weer in Mei en Juni, als de dagen lang worden, vaak nog gevaarlijker voor het doorschieten, dan het normale koude weer in Maart en April. Gewoonlijk worden ook de vroegste teelten niet vóór eind Maart gezaaid, dikwijls later. Daar onder glas de temperatuur hoger is dan buiten, kan men hier vroeger zaaien.

De verschillende typen van Egyptische voldoen het best aan de eisen voor vroege teelt. De platte vorm is bovendien voordelig bij de verkoop per bos, welke bij vroege krotten veel wordt toegepast, daar het gewicht hierbij geen rol speelt, en de brede, platte vorm spoediger volume suggereert.

De platte typen hebben een knolindex $l/d < 0,63$ (l = de lengte of hoogte van de knol, d = de diameter van de knol); voor de dikplatte is de knolindex $l/d = 0,63-0,69$.



1 = Egyptische Plat Hoekig 2 = Egyptische Plat Niethoekig 3 = Egyptische Dikplat Kortloof 4 = Egyptische Dikplat Gewoon Loof

Kortlooftypen van Egyptische

Vroege knolvorming, maar ook vroeg overrijp. Daarom speciaal voor zeer vroege oogst in open grond, voor teelt onder glas en voor tussenteelt.

A — Gladoro — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1951

Kort fijn loof. Fijne, dikplatte, niet of weinig hoekige knol (fig. 3), zeer snel groeiend, vroeg oogstbaar.

A — Egyptische Platte Kortloof — grondras

Kort fijn loof. Fijne, platte, iets of weinig hoekige knol, zeer snel groeiend, vroeg oogstbaar. Van dit grondras is in de Practijkproeven 1949-1950 één selectie goedgekeurd, nl. de *Egyptische Platronde* van Jos Huizer Azn te Rijsoord.

UITSLAG PRACTIJKPROEVEN 1949-1950

	Groeijsnelheid	Kleurgetal 1 : 100
Gladoro	+ +	42
Egyptische-Huizer	+ +	35

Typen van Egyptische met normaal loof

Iets later oogstbaar dan de kortloof typen, maar ook later overrijp. Kunnen daarom iets langer staan zonder de goede smaak te verliezen. In hoofdzaak voor gewone vroege open grond cultuur.

A — Egyptische Platte Normaal Loof — grondras

Middelmatig zwaar loof. Knol plat. Selecties met extreem hoekige knollen komen onder de goedgekeurde niet meer voor. Men selecteert algemeen in de richting van een niet-hoekige knol (fig. 2), maar niet iedereen heeft dit reeds geheel bereikt. Huid glad. Vleeskleur paarsrood.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Selectie van	Groeisnelheid	Hoekigheid	Kleurgetal 1:100
N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk .	+ +	iets hoekig	36
Bulten's Zaadh. Aalten		niet hoekig	39
Goöp. „West-Friesland”, Wijdenes .	+	niet hoekig	40
N.V. Gebr. v. Namen, Dordrecht .		niet hoekig	43
Fa. P. Pijk, Hoorn		iets hoekig	54
N.V. Gebr. Sluis, Enkhuizen		iets hoekig	55
N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen . .		niet hoekig	42

A — Egyptische Dikplatte Normaal Loof — grondras

Middelmatig zwaar loof. Knol dikplat, niet hoekig (fig. 4). Huid glad. Vleeskleur paarsrood. Groeit in het begin matig snel, later sneller.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

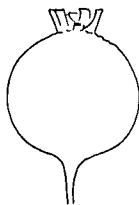
Selectie van	Groeisnelheid	Kleurgetal 1:100
Fa. Gebr. Oudijk, Waddinxveen . . .	+	43
Rijk Zwaan, Rotterdam	+	55

ZOMERKROTEN

Het gaat nu niet zozeer om vroegheid, maar om goede vorm en goede vleeskleur.

Kwaliteitskrotten

Knol min of meer bolvormig. Vleeskleur meer of minder intens bloedrood.

**A — Detroit of Kogel — grondras**

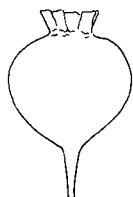
Middelmatig zwaar tot tamelijk fijn loof. Knol bolvormig, soms iets afgeplat of iets hoog bolvormig. Huid glad met grijze kurkstrepen. Vleeskleur bloedrood. Groeit iets langzamer dan Egyptische. Behalve voor afzet in verse toestand ook geschikt voor krottenkokers en voor inmaak.

KROOT

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Loof	Kleurgetal 1:100
Ronde Kogel . . .	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	Tam. fijn	65
Glorie	C. de Boer, Z. Scharwoude	Middelmat.	56
Vroege Ronde Kogel	Coöp. „W.-Friesl.“, Wijdenes	Middelmat.	63
Vuurkogel	„Nunhem“, Haelen	Middelmat.	67
Vuurkogel	Fa. Gebr. Oudijk, Waddinxveen	Middelmat.	60
Vuurbal	Abr. Sluis, Enkhuizen	Tam. fijn	62
Detroit	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	Tam. fijn	66
Detroit	N.V. Gebr. Vis, Enkhuizen	Tam. fijn	61
Vroege Ronde . . .	G. J. Wouda, Oranjewoud	Middelmat.	56
Bravo	N.V. Zwaan & de Wiljes, Scheemda	Middelmat.	57
Vroege Ronde . . .	N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen	Middelmat.	70
Ronde Kogel . . .	H. Zwaan, Enkhuizen	Tam. fijn	59
Vuurkogel	Rijk Zwaan, Rotterdam	Tam. fijn	63

A — Perfected Detroit — grondras; oorspronkelijk gewonnen door J. M. Lupton & Son, Eugene, Oregon, U.S.A.



Tamelijk zwaar loof. Knol meestal iets afgeplat bolvormig, vaak met iets wigvormige basis. Huid zeer grijs. Vleeskleur buitengewoon donker. Kwaliteit van het vlees zeer goed, vermoedelijk beter dan van enige andere kroot; blijft ook bij het ouder worden van de knol nog lang goed; de knollen kunnen daardoor lang staan zonder hun kwaliteit te verliezen. Groeit tamelijk langzaam. Zeer geschikt voor extensieve teelt ten behoeve van de conservenfabriek en voor bietenkokers. Tevens zeer geschikt voor particulieren.

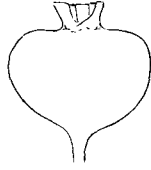
GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Loof	Kleurgetal 1:100
Griebowskaja .	N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen	Tam. zwaar	72
Ronde Kogel .	N.V. Zwaan & de Wiljes, Scheemda	Tam. zwaar	65



B — Granaat — grondras

Middelmatig zwaar loof. Knol ongeveer cilindervormig, ± tweemaal zo lang als dik, met afgeronde basis. Daarom speciaal geschikt om tot schijfjes te worden gesneden, voor inmaak in zuur. (Daar dit ras nog niet in praktijkproeven is opgenomen, kunnen geen selecties worden genoemd.)

Kroten met grote oogstzekerheid

In landen waar het klimaat voor knolgewassen minder gunstig is dan in Nederland speelt de *Crosby* een grote rol, daar dit ras onder verschillende omstandigheden sterker schijnt te zijn dan de Detroittypen. Men probeert wel door kruising een combinatie te bereiken van de grote oogstzekerheid van de *Crosby* en de kwaliteitseigenschappen van de Detroittypen.

WINTERKROTEN

Hiervoor gebruikte men vroeger uitsluitend lange kroten. De zeer lange, zoals *Vertus* (ook wel als *Zwijndrechtse aangeduid*) waren wegens hun moeilijke rooibaarheid op de meeste plaatsen reeds lang vervangen door iets minder lange rassen, zoals de *Bleekblad Ondergrondse* en de *Bleekblad Bovengrondse*. Tegenwoordig verliezen ook deze weer terrein ten bate van de ronde kroten.

Overigens is de echte *Bleekblad Ondergrondse* ondertussen meer en meer verdrongen door de *Bleekblad Bovengrondse*, daar deze laatste gemakkelijker te rooien is. Men wenst niet een al te ver boven de grond uitstekende kop; hij moet juist zover boven de grond komen, dat de kop nog goed met de hand te grijpen is.

Naast de *Bleekblad Bovengrondse* staat de *Zwolse* als een wat slankere, gladdere biet, die meer dan de *Bleekblad Bovengrondse* geschikt is om als een betrekkelijk kleine, fijne biet te worden geoogst. Soms is hij aan de punt echter iets minder gevuld dan de *Bleekblad Bovengrondse*.

In de *Practijkproeven Lange Kroten 1951-1952* zijn alleen de rassen *Bleekblad Bovengrondse* en *Zwolse* als type goedgekeurd.

Van *Bleekblad Ondergrondse* waren slechts twee selecties aanwezig, maar deze waren onvoldoende zuiver. Verder werden de *Vertus*, de *Lange Donkerrode Zwartblad*, de *Non Plus Ultra* en de *Deventer* voor tuindersgebruik niet aanbevelenswaardig geacht.

Ronde kroten

Ronde kroten kunnen nog ruim een maand later worden gezaaid dan lange. Daardoor lenen zij zich beter voor nateelt na een ander gewas. Zij zijn behoorlijk te bewaren, en zijn zowel bij het rooien als bij het koken gemakkelijker dan lange kroten.

Voor goedgekeurde selecties zie men onder „Zomerkroten”.

Lange kroten

Grotere opbrengst dan ronde kroten en goede bewaarbaarheid en kwaliteit, maar nemen het veld een heel seizoen in beslag.

KROOT/KROPSLA

A — Bleekblad Bovengrondse — grondras

Loof middelmatig zwaar, bleekgroen, in de herfst meer rood. Knol tamelijk lang, goed gevuld. Vleeskleur bloedrood.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van
30	Bleekblad b. d. gr.	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
26	Marktkoning	Fa. C. de Boer Wzn, Zuid-Scharwoude
37	Bleekblad b. d. gr.	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
25	Bleekblad b. d. gr.	Fa. Jos. Huizer Azn, Rijsoord
15	Bledo I	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
20	Bledo II	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
42	Bleekblad b. d. gr.	Fa. B. van Loenen, Zuid-Scharwoude
41	Bleekblad b. d. gr.	Fa. Andries Visser, Steenwijk
31	Bleekblad b. d. gr.	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg
29	Bleekblad b. d. gr.	Rijk Zwaan, Rotterdam

A — Zwolse — grondras

Loof middelmatig zwaar, tamelijk rood. Knol tamelijk lang, slank met iets afgeronde schouders, met gladde huid, aan de punt soms iets minder gevuld dan de Bleekblad Bovengrondse. Vleeskleur bloedrood.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van
18	Zwolse	Abr. Sluis, Enkhuizen
23	Zwolse	Rijk Zwaan, Rotterdam

KROPSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *capitata* L.)

Naar hun gevoeligheid voor de daglengte, d.i. voor de lengte van de dagelijkse lichtperiode, die zij genieten, vallen de sla-rassen uiteen in daglengtegevoelige en daglengteongevoelige rassen. De eerste schieten bij een lange dag voortijdig door en vormen alleen bij een korte dag kroppen, zodat zij alleen in de korte dagen van herfst, winter en voorjaar kunnen worden geteeld. De daglengteongevoelige rassen zijn in staat om bij een lange dag te kroppen. Daarom is het niet te verwonderen, dat de meeste broei-, herfst-, winter- en voorjaarsrassen daglengtegevoelig, en alle zomerrassen daglengteongevoelig of althans weinig gevoelig zijn.

In Nederland wordt, onder uiteenlopende omstandigheden van klimaat en bodem, het gehele jaar door sla geteeld. De cultuur vindt zowel in warme kassen, warenhuizen, warme en koude bakken, als in de volle grond plaats. Toch is het aantal rassen, dat hierbij van werkelijke betekenis is, gering. Bijna alle onder glas geteelde sla en ook die, welke het meest voor de vroegste vollegrondsteelten wordt gebruikt, is *Mei-koningin* of een van haar selecties, terwijl voor de zomerteelt overwegend *Zwart Duits* of *Attractie* wordt gekozen.

De Meikoningin- en Victoriaselecties vertonen onderling niet onbelangrijke verschillen, ook in hun geschiktheid voor bepaalde teelten. Daarom is besloten, in de seizoenen 1954-1955 en 1955-1956 een serie praktijkproeven te nemen.

Vroeger teelde men ook nog rassen als Vroege Steenkrop, Le Duc en Kardoos, uitgesproken broeirassen, met kleine, vroeg sluitende kroppen, die zich ook bij grote warmte in de bak nog vrij behoorlijk kunnen vormen en waarvan men er 28-40 per éénruiter kan plaatsen. Deze rassen zijn bijna geheel uit de cultuur verdwenen. Hiervoor worden o.a. de volgende oorzaken opgegeven. Ten eerste zijn ze niet meer gewild door de handel, omdat de kroppen te klein en te weinig „lawaaiig” zijn, en ten tweede worden de bakken, doordat minder broeimest beschikbaar is, minder warm en deze rassen vertonen alleen bij flinke warmte een voldoende ontwikkeling.

Behalve de gebruikelijke boterslarassen wordt er de laatste jaren in Nederland ook op beperkte schaal ijssla geteeld. Deze is bestemd voor het Amerikaanse bezettingsleger in Duitsland.

De laatste tijd hoort men nog al eens klachten over misvormde, gele kroppen (mozaïekziekte). Dit moet geweten worden aan een virus, dat gedeeltelijk met zaad overgaat en door luizen verder verspreid wordt.

Voor zover bekend zijn alle gangbare rassen er vatbaar voor.

Het is gebleken, dat zaad, afkomstig van een mozaïekzieke plant slechts voor $\pm 4\%$ de ziekte meeneemt in de jonge planten. Zorgt men derhalve reeds van het jonge stadium af voor een goede luizenbestrijding en vroegtijdige verwijdering van zieke planten, dan kan uitbreiding van de mozaïekziekte tegengegaan worden.

Hieronder geven wij een overzicht van de diverse teeltwijzen, de daarbij behorende zaaitijden en de voor de betreffende teelten meest geschikte rassen.

Teeltwijze	Zaaidatum	Ras	Opmerkingen
Vroege stooksla	3de en 4de week Sept.	Meikoningin	ter plaatse zaaien
Stooksla	3de week Oct.	Meikoningin	
Broeisola	3de-begin 4de week Oct.	Meikoningin	
Koude warenhuissla	3de-begin 4de week Oct.	Meikoningin	
Koude rijensla	3de-begin 4de week Oct.	Meikoningin	
Gelichte sla	3de-begin 4de week Oct.	Meikoningin (Attractie, goede Victoria sel.)	
Weeuwen vollegrondssla	3de week Oct.-half Nov.	Meikoningin (goede Victoria sel.)	
Zomersla	begin Maart-eind Juni	Zwart Duits , Attractie (Glorie v. Nantes Resistent)	ter plaatse zaaien
Vroege Herfstteelt vollegrond	1ste en 2de week Juli	Wonder v. Voorburg, Attractie	ter plaatse zaaien
Late Herfstteelt vollegrond	$\pm 18-26$ Juli	Attractie, Meikoningin	ter plaatse zaaien
Herfstteelt onder glas	$\pm 15-22$ Aug.	Meikoningin , Attractie	
Late Herfstteelt onder glas	24-28 Aug.	Meikoningin, Kampioen	

Rassen voor glasteelt en voor vollegrondsteeltin voor- en najaar

Deze rassen mogen bij lange daglengte gerust doorschieten, daar zij steeds bij korte daglengte worden geteeld. Moeten in staat zijn om bij betrekkelijk weinig zonlicht toch een vaste krop te vormen. Niet zaaien na half Februari of vóór eind Juli.

A — Meikoningin — K: Firma Max Kretschmer te Görlitz. Intr.: ± 1902

Zaadkleur wit; het blad bevat enig anthocyaan (roodkleuring bij koude); vormt mooie vaste kroppen met zachtgroene bladeren; schiet bij teelt in de lange zomerdagen tamelijk snel door.

Meest gebruikte ras voor teelt onder koud of warm glas, voor gelichte sla, herfstteelt onder glas en voor de vroege vollegrondsteelt in het voorjaar.

Bij late herfstteelt worden de kroppen los. Het ras is ook bruikbaar voor de herfstteelt in de vollegrond, wanneer tussen 18 en 26 Juli ter plaatse gezaaid wordt.

Er bestaan selecties uit dit ras, die zich onderscheiden door een iets strakkere vorm van de bladeren, wat minder „lawaaï” en een iets blankere krop. Deze lenen zich meer speciaal voor de broei. Andere selecties uit dit ras, die een iets wildere groei vertonen, zijn meer in het bijzonder voor de vollegrondsteelt en voor gelichte sla geschikt.

Dit laatste type groeit van onderen iets breder uit en toont daardoor goed in de veilingkist. De krop is inwendig iets minder vast van bouw. Tot dusver heeft dit type bij proeven goede resultaten opgeleverd bij de herfstteelt onder glas, voorjaarsteelt in een koud warenhuis en als gelichte sla op zware en vrij zware gronden. Als herkomsten van dit type kunnen genoemd worden: Verbeterde Meikoningin van Jos. Huizer, Selectie Timmers van H. van Noort, Pannevis' Glory van de N.V. Pannevis en Meesterproef van P. Rood & Zoon.

B — Victoria (Blanke Meikoningin, Excelsior, Lentebode, No 20, Reuzen Mei, Vorbote)

Zaadkleur wit; het blad is vrij van anthocyaan (kleurt niet rood); vormt bij voorjaarsteelt een behoorlijke krop, die aantrekkelijk geelgroen van kleur is. Schiet iets eerder door dan Meikoningin. Heeft bij glasteelt, vooral in de herfst, nogal last van randen.

Blondine en *Twello's Vroegste Gele* zijn te beschouwen als goede selecties uit het ras Victoria.

Geschikt voor vroege weeuwentee.

Opgemerkt dient nog te worden, dat onder Blanke Meikoningin en Lentebode ook wel eens Kampioen geleverd wordt.

B — Kampioen — K: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Intr.: 1935

Zaadkleur wit. Het blad is vrij van anthocyaan en is iets donkerder groen dan dat van Meikoningin. Schiet iets later door. Heeft in een proef als late herfstsla onder glas wel voldaan. Is echter wat gevoeliger voor vorst en de krop is van anderen aanmerkelijk smaller. Het ras geeft de indruk, dat het in de winter met minder licht toe kan dan Meikoningin.

B — Attractie

Dit zomerras is ook bruikbaar voor de herfstteelt onder glas. Op vochtige grond treedt daarbij nog al eens „wit” op (valse meeldauw).

Is ook bruikbaar voor gelichte sla in het voorjaar. Voor de beschrijving zie men onder zomerteelt.

B — Wonder van Voorburg

Dit ras voldoet voor de vroege herfstteelt op de vollegrond (zaai vanaf begin tot omstreeks 20 Juli) over het algemeen goed. Het heeft dan weinig last van randen en blijft ondanks het korter worden van de dagen toch goed doorgroeien.

Bij herfstteelt onder glas veel last van randen. Voor de beschrijving zie men onder zomerteelt.

N — Regina — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r. aangevraagd

Zaadkleur wit. Het blad is vrij van anthocyaan. Lijkt wat op Kampioen, doch het blad is iets lichter van kleur. Snelle groeier bij korte dagen, waardoor minder last van slappe blaadjes dan Meikoningin. In de vroege stookteelt aanmerkelijk vroeger dan Meikoningin. Kropt goed. Is breder en gevulder van broek dan Kampioen. Toont daardoor in de veilingkist goed. Is gevoeliger voor randen, wit en smeul dan Meikoningin.

Past alleen op betere, goed doorluchte gronden. Moet reeds vroegtijdig worden gestookt. Niet aan te bevelen voor de teelt onder koud glas. Speciaal geschikt voor de vroege stookteelt.

N — Proeftuins Blackpool — K: Proefstation Naaldwijk

Is door selectie van een afwijkend type uit een handelsmonster Blackpool ontstaan. Proeftuins Blackpool is daardoor geworden tot een geheel apart staand type en heeft niets meer uitstaande met het originele Blackpooltype. Het is dus gewenst bij bestelling Proeftuins Blackpool te vragen en niet gewoon Blackpool zonder meer.

Zaadkleur zwart. Proeftuins Blackpool is, evenals Regina een ras, dat zich speciaal leent voor de vroege stookteelt. Groeit, vooral bij korte dagen, sneller dan Meikoningin, waardoor dit ras minder last heeft van slappe blaadjes. Tevens iets sterker tegen minder gunstige bodemgesteldheid. Blad is vrij van anthocyaan. Krop minder mooi en iets donkerder dan Regina, ook iets minder mals. Wellicht daardoor minder gevoelig voor randen en voor wit. Wel heeft dit ras vaak last van het verschijnsel, dat de randen van de buitenste bladeren droge bruine randjes vertonen. Daarom niet aan te bevelen voor teelten, waarvan de oogst in Januari of Februari valt. Beproevenswaardig voor herfst- en voorjaarsteelten onder glas.

Rassen voor zomerteelt**A — Zwart Duits**

Zaadkleur zwart. Het blad is lichtgroen, mals en enigszins gebobbeld. Krop is vast en heeft weinig omblad. Nadat de krop rijp geworden is vormt de plant onder de krop vaak zijscheuten.

Het ras is matig vatbaar voor valse meeldauw en voor randen. Doordat het blad zacht is, minder bestand tegen langdurig vervoer. Schiet in de zomer niet spoedig door. Wordt speciaal gebruikt voor zaai ter plaatse in de vollegrond van begin Maart tot eind Juni. Gevoelig voor mozaïekziekte.

Dateert op zijn minst van 1873 en is nog altijd een belangrijk zomerras.

A— Attractie

Zaadkleur wit; geen anthocyaan in het blad; vormt grote, vaste kroppen, met iets gegolfd, wat stug blad, dat wat donkerder van kleur is dan dat van Zwart Duits; schiet in de zomer niet spoedig door.

Een uit Amerika afkomstig ras, dat over geheel Europa en Amerika gebruikt wordt.

Geschikt voor vollegrondsteelt in de zomer. Groter % eerste soort dan Zwart Duits. Echter enige dagen later oogstrijp. Op vochtige grond wel eens last van roest. Weinig last van randen. Kan beter tegen vervoer dan Zwart Duits.

Nogal gevoelig voor mozaïekziekte, waardoor het ras terrein verliest aan Zwart Duits en Glorie van Nantes.

B — Wonder van Voorburg (Triumphator, Franse Import)

Zaadkleur zwart; geen anthocyaan in het blad; vormt goede kroppen van brede, geelgroene bladeren, die zachter zijn dan die van Attractie. Schiet in de zomer niet spoedig door, maar de krop staat korter dan bij Attractie en Zwart Duits; is bij volledige ontwikkeling ongeveer gelijk oogstrijp met Attractie. De krop wordt, als hij voldoende ruimte heeft, groot. Gevoelig voor rand, ongunstige weersomstandigheden en wind. Een aantrekkelijk ras, dat gehandicapt wordt door zijn grote gevoeligheid voor randen. Als zomerras derhalve alleen bruikbaar op gronden, waar men geen last heeft van randen.

B — Great Lakes

Zaadkleur wit. Laat Amerikaans ijsslaras. Bladeren bros en knappend met getande en golvende bladranden en dikke nerven. Bladkleur zeer donkergroen, zonder anthocyaan. Geeft zware, zeer vaste krop. Schiet zeer laat door. Gevoelig voor schimmelsiekten o.a. *Sclerotinia*.

Het meest geschikt voor de vóorzomer- en zomerteelt; in de herfstteelt soms last van mozaïekziekte en *Sclerotinia*. Wordt de laatste jaren geteeld i.v.m. export naar Duitsland voor het Amerikaanse leger.

O — Glorie van Nantes (Wonder van Feltham, Productiva, Nr 42, Kwekerstrots, enz.)

Zaadkleur wit; het blad bevat geen anthocyaan (kleurt niet rood) en is wat donkerder grijsgroen en stugger dan dat van Zwart Duits. De krop is wat later oogstrijp in vergelijking tot laatstgenoemd ras. Schiet laat. Vrij vatbaar voor valse meeldauw („wit”).

Dit oude ras wordt, omdat het minder te lijden zou hebben van de mozaïekziekte dan Attractie, momenteel vooral in de omgeving van Venlo onder allerlei namen, als zomersla, geteeld. Als bezwaar wordt de stugheid genoemd, terwijl de mozaïekresistentie tegen schijnt te vallen.

O — Laibacher Eis

Zaadkleur wit. IJsslaras. Bladeren bros en knappend, sterk getande bladranden en vrij dikke nerven. Bladkleur geelgroen met anthocyaan. Schiet vrij laat door. In de omgeving van Elburg en Harderwijk gebruikt voor weeuwenteelt. Is ook bruikbaar voor zomersla.

N — Resistent — Selectie van N.V. Gebr. Sluis te Enkhuizen uit een Oostenrijks grondras. Intr.: 1938

Zaadkleur zwart. Bladeren bevatten geen anthocyaan, zijn vrij dik en stug en vrij donkergroen van kleur. Vormt in de zomer vaste kroppen. Betrekkelijk weinig gevoelig voor rand; wel gevoelig voor valse meeldauw en andere schimmelziekten. Is later rijp dan Attractie en schiet ook later door. Wordt in de omgeving van Amsterdam geteeld.

Rassen voor winterteelt

Na de uitbreiding van de teelt van sla onder glas, is de cultuur van z.g. wintersla van zeer weinig belang geworden.

O — Limburgse Winter

Zaadkleur wit; het blad bevat anthocyaan. In September gezaaid haalt dit ras het er bij een niet te strenge winter in Limburg op de volie grond door. In het voorjaar levert het dan vrij vroeg een vrij behoorlijke krop.

KRUIDEN

De kruiden omvatten een groep van geneeskrachtige, aromatische en aanverwante gewassen, welke de grondstoffen leveren voor de geneesmiddelen-, de cosmetische-, de likeur- en andere industrieën.

De voornaamste teeltcentra in ons land zijn gelegen rondom de plaatsen: Noordwijk, Westergeest, Ommen, Doetinchem, Doornspijk, Wychen, Veghel en Eindhoven.

De kruiden ontleen hun nut aan bepaalde stoffen die zij

bevatten en die voor de mensheid van waarde zijn. Deze inhoudstoffen of werkzame bestanddelen worden vaak alleen maar in een bepaald gedeelte van de plant — de wortel, het blad of het zaad — aangetroffen. In pepermunt bijv. wordt de aetherische olie practisch uitsluitend in oliecellen in het blad gevonden; engelwortel daarentegen heeft zijn olie vnl. in de wortel zitten, terwijl in doodkruid de werkzame bestanddelen in de gehele plant worden aangetroffen.

Gewoonlijk delen we de kruiden in naar het gedeelte van het gewas, waarvoor het geteeld wordt en spreken we van wortel-, blad-, kruid-, bloem- en zaadgewassen.

Sommige kruiden kunnen tot meerdere groepen behoren, wanneer bijv. zowel de wortel als gedeelten van het bovengrondse kruid waardevol zijn.

Ook kunnen we een indeling maken naar de werkzame bestanddelen, die de gewassen bevatten. Zo kennen we bijv. alkaloiden-, glycosiden-, aetherische olie- en santoninehoudende gewassen.

Hoewel de kruiden in de rassenlijst van groentegewassen zijn opgenomen, zijn we tot onze spijt nog niet zo ver, dat wij rassen kunnen vermelden, met uitzondering van Dragon en Koriander, waarvan een korte beschrijving wordt gegeven.

Zodra wij met de andere gewassen zover zijn, zullen ook daarvan de rassen beschreven worden.

Daar het bij de kruiden voornamelijk om de inhoudstoffen gaat, is de selectie niet gemakkelijk. Het gehalte aan deze stoffen wordt nl. niet alleen door erfelijke factoren bepaald, maar vaak ook in sterke mate door de milieufactoren.

WORTELGEWASSEN

Engelwortel

(*Angelica archangelica* L. — *Umbelliferae*)

Tweejarig gewas, dat éénjarig geteeld wordt. Al naar de grondsoort en de verpleging wordt het gewas in het eerste jaar 1 à 2 meter hoog en in het tweede jaar, wanneer het bloeit 2 à 3 meter.

Het zaad verliest binnen enkele maanden na de afrijping bijna alle kiemenergie; het gaat in rust. Het moet daarom in Juli, wanneer het geelgroen van kleur en bijna rijp is, geplukt en direct uitgezaaid worden. Onkruidbestrijding in het zaaibed kan naast de normale manier ook gebeuren met chemische middelen. Enkele dagen voor het zaad bovenkomt, kan met pre-emergence middelen worden gespoten, terwijl in een later stadium Shell-W gebruikt kan worden.

Het wortelstelsel bestaat uit een rhizoom en bijwortels, waarin zich in hoofdzaak de aetherische olie bevindt. In het wortelstelsel is het oliegehalte niet overal gelijk; de bijwortels bevatten veel meer olie dan het rhizoom. Bij het rooien is het dus van belang het gehele wortelstelsel te oogsten en geen bijwortels te verliezen, daar anders de kwaliteit van het gedroogde product ten aanzien van het oliegehalte, zal verminderen.

Er zijn aanwijzingen, dat behalve de erfelijke aanleg van het

gewas, ook andere factoren invloed hebben op het oliegehalte van de wortel. We hebben momenteel enige herkomsten en enige selecties van *Angelica*, die echter nog niet zo ver onderzocht zijn, dat we ze met grote zekerheid wat betreft de raszuiverheid, kunnen vrij geven.

Wat de niet-erfelijke factoren betreft, kregen wij de indruk dat het tijdstip van uitplanten invloed heeft op het oliegehalte, dat wij na het drogen in het wortelstelsel aantreffen. Herfstplanting leek ons in deze gunstiger dan voorjaarsplanting.

Herfstplanting gaf een product met gemiddeld 0,419 % vluchtige olie tegen voorjaarsplanting gemiddeld 0,301 %.

Het gewas vraagt een matige stikstofbemesting (± 600 kg Kalkammonsalpeter/ha) en een stevige Kalibemesting. (± 1000 -1200 kg Zwavelzure ammoniak/ha). Aan Fosfor heeft het weinig behoefte. Het gehalte aan vluchtige olie schijnt niet op de bemesting te reageren.

Het plantverband beïnvloedt het gehalte ook niet. De wortelen stelenopbrengst stijgt bij het nauwer worden van het plantverband, de kwaliteit der stelen neemt echter af. Aan te raden is een plantverband van 40 x 40 cm of 40 x 50 cm.

De bladstelen kunnen gekonfijt worden. Zij zijn tegen het eind van Juli en in de maand Augustus gewoonlijk oogstbaar. Zij moeten stevig en veerkrachtig aanvoelen, een minimale doorsnede van $2\frac{1}{2}$ cm en een minimale wanddikte van 4 mm aan de voet van de steel hebben.

Wanneer geen stelen worden geoogst, is de gemiddelde opbrengst aan verse wortelen 120-150 kg per are. Al naar de gevraagde kwaliteit van de bladstelen kan men 120-180 kg per are oogsten. Het oogsten van de bladstelen vermindert de wortelopbrengst met ± 30 %.

Geselecteerd wordt op de wortelopbrengst, het oliegehalte in de wortels en de dikwandigheid der bladstelen, terwijl daarnaast teeltproeven worden genomen.

Ziekten: Roest — *Puccinea angelicae* (Fuck) — kan in Juli-Augustus het blad soms sterk aantasten. Teeltwisseling is de beste remedie. Zwarte luis — *Aphis papaveris* — wordt bestreden met een parathionbespuiting. Het wortelknobbelaaltje — *Heterodera marioni* (Cornu) Goodey — wordt bestreden door teeltwisseling.

Valeriaan

(*Valeriana officinalis* L. — *Valerianaceae*)

Zelfs ten aanzien van de juiste naamgeving van dit gewas, zijn de geleerden het nog niet eens. In dit gewas komt een enorme variatie voor. Het is een tweejarig gewas, dat in het eerste jaar 40-50 cm hoog wordt; in het tweede jaar bereikt de bloemstengel een hoogte van ± 150 cm. De plant heeft een korte wortelstok met bijwortels, waarin de aetherische olie wordt aangetroffen. Het gewas plant zich op tweeërlei wijze voort, nl. vegetatief, door uitlopers, waaraan zich dochterplantjes ontwikkelen, en generatief door zaad.

Tot nog toe werd een nieuwe teelt opgezet uit dochterplantjes, die vaak in het wild verzameld werden. De kwaliteit van het plantmateriaal liet daardoor meestal te wensen over, zodat het teeltrisico onnodig groot werd. Onze aandacht is er daarom nu op gericht om plantmateriaal uit zaad op te kweken. Hierbij doet zich een speciale moeilijkheid voor, waar we nog niet helemaal uit zijn.

De bloeiwijze is een meervoudige, schermvormige tros met rose-witte bloempjes, waaraan het zaad onregelmatig afrijpt. Zodra het zaad rijp is valt het af en waait weg.

Wil men kiemkrachtig zaad hebben, dan is het een absolute noodzakelijkheid dat men rijp zaad heeft. Men zal er naar ons idee het beste aan doen, de schermen met lange bloemstengels in hun geheel af te snijden, wanneer het eerste zaad rijp is.

De aldus verzamelde zaadschermen worden geruiterd, zodat zoveel mogelijk zaad nog langzaam kan narijpen aan de schermen. Daarna wordt het zaad gedorst en geschoond en op kwaliteit gesorteerd. In het klein kan men de gesneden zaadschermen op water zetten, waardoor practisch al het zaad afrijpt en men een hoog kiempercentage bereikt.

Het zaaien wordt tot nu in de eerste twee weken van Augustus vnl. in de bak gedaan onder glas, waarbij men 2 gram goed zaad per raam gebruikt. Men moet er op letten, dat men een zeer goed zaai-bed heeft, dat tot enkele weken na de ontkieming doorlopend vochtig wordt gehouden. Ook is het noodzakelijk goed te schermen gedurende de ontkieming.

Bij voorkeur wordt Valeriaan in de herfst uitgeplant op 50 x 30 cm. Het is gebleken, dat herfstplanting betere resultaten geeft dan voorjaarsplanting, wat de opbrengst aan verse wortelen betreft. In het teeltjaar wordt net als bij aardappelen enkele malen aangeaard.

Valeriaan is het beste te telen op goede humushoudende zandgronden met voldoende vochtvoorziening, waarin geen grint of stenen voorkomen.

Het gehalte aan aetherische olie in de gedroogde wortels moet minstens 0,8 % bedragen.

Enkele jaren zijn we reeds bezig met vegetatieve selectie, zodat we momenteel over enkele veelbelovende klonen beschikken. Er is geselecteerd op wortelopbrengst, dikte der bijwortels en een zo hoog mogelijk gehalte aan vluchtige olie. Zoals we reeds schreven, lijkt de vegetatieve vermeerdering niet de aangewezen weg, zodat we momenteel het vraagstuk bestuderen, in welke mate generatieve selectie mogelijk is.

Ziekten: In Juli-Augustus komt sterk Valse Meeldauw-aantasting voor op het blad; bestrijden met koperhoudende middelen. Een vaatbundelziekte — *Fusarium oxysporum* Snij. en Hansen — kleurt de vaatbundels bruin, waardoor de plant afsterft. Teeltwisseling is tot nog toe de enige remedie.

De zwam — *Verticillium dahliae* Kleb. — veroorzaakt het slap hangen van de plant op warme zomerdagen. Deze ziekte is van weinig betekenis.

Het wortelknobbelaaltje — *Heterodera marioni* (Cornu) Goo-dey — is evenals bij *Angelica*, te bestrijden door teeltwisseling.

Chinese rabarber

(*Rheum palmatum* L. var. *tanguticum* Maximowitsch —
Polygonaceae)

Overblijvend gewas met grote, handnervige bladeren en rijk-vertakte, samengestelde bloeiwijze. De plant wordt $\pm$ 1 m hoog, terwijl de bloemstengel een hoogte van 3 m kan bereiken.

Chinese rabarber wordt door middel van zaad vermeerderd. Het is een heterogeen gewas, waarin vele typen voorkomen. Aangenomen wordt, dat het een triple bastaard is.

Gezaaid wordt in Juni-Juli op het zaaibed en in de herfst of in het voorjaar uitgeplant.

Door zelfbestuiving wordt getracht een lijn te krijgen. Bovendien wordt geselecteerd op een vereenvoudigde wortelvorm. De wortel is zeer sterk vertakt, hetgeen lastig is bij het rooien. Geprobeerd wordt een gewas te kweken, dat een meer bietvormige wortel heeft.

Onder leiding van Prof. F. H. L. van Os te Groningen heeft men reeds zeer veel aandacht aan dit gewas besteed. Hij heeft uit een aantal klonen, er enkele aangewezen, die qua gehalte aan werkzame bestanddelen (glycosiden), als veelbelovend beschouwd moet worden.

Hij wijst er op, dat er een positieve correlatie bestaat tussen een hoog gehalte en het veel voorkomen van secundaire mergstralen in de wortel. Planten met diep ingesneden bladeren hebben veel secundaire mergstralen. Voor de zaadwinning moet dus van dergelijke planten worden uitgegaan.

Ziekten: Vooral op het zaaibed moet men letten op de aantasting van het blad door aardvlooien en zuringhaantjes. Een tijdige bespuiting met D.D.T.-houdende middelen is gewenst. Later kan vooral aan de onderkant van het blad zwarte luis — *Aphis papaveris* — optreden. Bestrijden met parathion.

Valse meeldauw — *Peronospora jaapiana* — veroorzaakt bruine vlekken en ten slotte afsterving van het blad. Bestrijden met koperhoudende middelen.

Heemst

(*Althaea officinalis* L. — *Malvaceae*)

Plant 1-1,25 m hoog. Kan geteeld worden uit zaad, maar meer gebruikelijk is de vermeerdering door middel van wortelscheuten. Rose-witte bloem; viltig behaard, donkergroen blad. Een goede kloon is geselecteerd door de proeftuin Buitenpost. Deze heeft een forse groei en een goede, lange en grove wortel.

Lavas

(*Levisticum officinale* Koch. — *Umbelliferae*)

Lavas is een overblijvende plant, welke tijdens de bloei ruim 2 m hoog kan worden. Het éénjarig gewas wordt 60-80 cm hoog. Gezaaid wordt in Juni-Juli op het zaaibed. Evenals bij Angelica is het onkruid te bestrijden met pre-emergence middelen enkele

K R U I D E N

dagen voor het levisticumzaad boven komt en later met Shell-W.

Uitgeplant wordt in herfst of voorjaar. Soms wordt ook ter plaatse in het voorjaar gezaaid. Minder risico geeft de teelt echter wanneer van plantmateriaal wordt uitgegaan.

Het gewas groeit goed op zandgronden met een regelmatige vochtvoorziening en op lichte zavelgronden. Daarbij kunnen opbrengsten aan verse wortels verkregen worden van 200 kg per are. De wortel bevat aetherische olie.

Ziekten: Valse meeldauw en roest kunnen bestreden worden met koperhoudende middelen. *Heterodera marioni* (Cornu) Goo-dey, het wortelknobbelaaltje, wordt bestreden met teeltwisseling, terwijl de larve van de selderijvlieg — *Philophylla heraclei* L. — die bruine vlekken in het blad veroorzaakt met parathion bestreden wordt.

Paardenbloem

Taraxacum officinale Weber — *Compositae*)

Een laag overblijvend gewas, dat overal als onkruid voorkomt. Het wordt geteeld om de wortel, soms om het blad. Tot nog toe werd geadviseerd in Maart te zaaien, dit moet gewijzigd worden in September, daar zaaien in September veel betere resultaten geeft. De kiemkracht van het zaad is dan nog goed.

Humushoudende zandgronden lenen zich voor de teelt het beste. Een goede vochtvoorziening en een goed diepe grondbewerking is voor een goede wortelontwikkeling zeer belangrijk.

Het gewas moet weinig stikstof hebben, n.l. 250 kg kalkammonsalpeter per ha.

In October-November kunnen de wortels gerooid worden, waarbij er op gelet moet worden, de wortels zoveel mogelijk heel uit de grond te krijgen, daar men anders het volgend jaar last van „opslag” kan krijgen. Geselecteerd wordt op wortelopbrengst en bitterstofgehalte van de wortel. Daarnaast wordt geprobeerd een vereenvoudigde wortelvorm te krijgen, daar deze over het algemeen te sterk vertakt is om hem gemakkelijk te rooien.

Ziekten: Valse meeldauw kan in Augustus het blad sterk aantasten. Bespuiten met koperhoudende middelen.

Alant

(Inula helenium L. — *Compositae*)

Het gewas is reeds zeer regelmatig. Vermeerdering door zaad of scheuring. Zaai in Juni-Juli. Worteloogst in de herfst van het daarop volgende jaar. Wortel is knolvormig.

Mierikswortel

(Armoracia rusticana G. M. S. — *Cruciferae*)

Mierikswortel is een overblijvende plant, met grote, langwerpige, gekartelde bladeren. De wortelbladen worden ongeveer 60 cm hoog, terwijl de plant in bloei een hoogte van $\pm 1,20$ m

bereikt. De teelt is éénjarig, waarbij het om de dikke, vlezig-wortel te doen is. Het gewas eist volgens de praktijk een zware bemesting aan fosfor en kali, $\pm 1\frac{1}{2}$ maal zoveel als normaal.

Het gewas wordt vegetatief vermeerderd door het winnen van stekken, z.g. „spieren”, die in het najaar van de volgroeide wortels worden gesneden. Lengte der spieren 20-30 cm. Deze worden in het na- of voorjaar in voren geplant, waarbij ze schuin in de grond worden gestoken. Wanneer geteeld wordt om per plant 1 dikke wortel te krijgen, is de plantafstand 60 x 60 cm. Wanneer men het product voor drogerijdoeleinden teelt kan waarschijnlijk nauwer geplant worden. In October-November wordt gerooid.

Ziekten: Bladvlekkenziekte — *Pseudomonas campestris* — geeft bruinachtige vlekjes op de dekbladeren, deze ziekte en witroest kunnen beide met 2 % Bordeauxse pap worden bestreden.

BLADGEWASSEN

Vingerhoedskruid

(*Digitalis purpurea* L. — *Scrophulariaceae*)

Dit is een tweejarig gewas. In het eerste jaar wordt de hoogte ± 40 cm, in het tweede jaar bereikt de bloemstengel een hoogte van ± 2 m. In het eerste jaar kan men het blad 2 à 3 maal oogsten, terwijl in het tweede jaar zaad geteeld kan worden.

Gezaaid wordt in September buiten of in het vroege voorjaar onder glas. De planten mogen zich bij herfstzaai voor de winter niet sterk ontwikkelen, daar ze anders in het stadium komen, dat ze koudegevoelig worden en reeds in het eerste jaar gaan schieten.

In *Digitalis purpurea* bestaat ook nog een grote variatie. Reeds enkele jaren is geselecteerd op een hoge bladopbrengst, waarin een hoog gehalte aan glycosiden aanwezig is.

Kortgeleden verscheen van de hand van Prof. F. H. L. van Os te Groningen een artikel, waarin hij aangaf, dat niet alleen het totaal gehalte aan glycosiden van belang is, maar dat van nog groter belang is de verhouding, waarin de componenten digitoxine en gitoxine voorkomen. Deze verhouding lag voor het Nederlandse product ongunstig. Ander materiaal is reeds op de proeftuinen te Buitenpost en Wageningen aanwezig, zodat daarmee verder gegaan kan worden.

Hoe de verhouding digitoxine en gitoxine in de rassen, die op de proeftuin van het I.V.T. gekweekt zijn, is, is nog niet bekend, maar kan dit jaar nog onderzocht worden.

Ten slotte zijn wij er in geslaagd tetraploïde planten te kweken, waarvan de verwachting is, dat ook deze een verhoogd glycosidengehalte zullen vertonen. Ook dit is in onderzoek.

Ziekten: Een aantasting door meeldauw — *Peronospora* sp. — kan vermoedelijk bestreden worden door meermalen met koperhoudende middelen te spuiten.

Het stengelaaltje — *Ditylenchus dipsaci* (Kühn) Filipjev — komt soms ook voor. Vruchtwisseling is de enig bekende remedie.

Wollig Vingerhoedskruid

(*Digitalis lanata* Ehrh. — *Scrophulariaceae*)

Ook dit is een tweejarig gewas, uit Midden-Europa afkomstig, dat om de aanwezige glycosiden in het blad geteeld wordt.

Digitalis lanata heeft een hoger totaal glycosidengehalte dan *Digitalis purpurea*, het zijn echter glycosiden van andere aard.

In tegenstelling tot *Digitalis purpurea* zaad is *Digitalis lanata* zaad waarschijnlijk wel koudegevoelig.

Als zaaidatum wordt 1-15 April aangehouden. Vroeger zaaien geeft een verhoogd aantal schieters, terwijl later zaaien de bladopbrengst drukt.

Digitalis lanata heeft zowel in voor- als najaar last van purperrood kleuring der oude bladeren. Aanvankelijk werd gedacht, dat dit door koude kwam, maar er zijn aanwijzingen dat fosfor hier ook een rol in speelt. Een verhoogde fosforbemesting voorkomt deze purperkleuring in het voorjaar grotendeels.

In plaats van 1 à 2 maal te oogsten, wordt beslist aangeraden, het gewas volledig uit te laten groeien en slechts eenmaal te oogsten. De tweede oogst is van geen betekenis.

Het schijnt, dat het totaal glycosidengehalte naast het weer in hoofdzaak bepaald wordt, door het ontwikkelingsstadium van het gewas. Zodra de plant volgroeid is en voordat de onderste bladeren de neiging tot vergeling beginnen te vertonen, moet geoogst worden. Zodra de plant gaat afsterven, schijnt het glycosidengehalte te gaan dalen. Overigens is het totaal glycosidengehalte ook hier niet van het grootste belang; belangrijker schijnt de aanwezigheid van digoxine en digilanide C te zijn. Hiervan weten wij echter nog maar zeer weinig.

Dit gewas heeft nog een enorme variabiliteit. Getracht wordt door selectie meer raszuiverheid te bereiken, waarbij tevens gelet moet worden op het gehalte. We staan echter pas aan het begin. Naast de selectie worden teeltproeven en droogproeven genomen om uit te zoeken bij welke methoden het meeste product van de beste kwaliteit wordt verkregen. Gebleken is, dat i.v.m. het glycosidengehalte een droogtemperatuur van 45° C niet overschreden moet worden.

Ziekten: *Septoria digitalis* Pâsser veroorzaakt in Juni-Juli purperrode vlekken met een necrotisch bruingekleurd centrum op het blad. Koperhoudende middelen dienen als bestrijding. *Colletotrichum fuscum* Laub. veroorzaakt purperpaars gekleurde vlekken op het blad van veel ernstiger aard. Deze schimmel gaat met het zaad over, zodat de kiemplantjes reeds besmet zijn. Bij ongunstig weer wordt het gehele gewas in eens sterk aangetast en kan daardoor waardeloos worden. Tot nu toe werd preventieve bespuiting met kopermiddelen aangeraden; meer effect zal waarschijnlijk zaaizaadontsmetting geven. Ir H. A. van Hoof van het Instituut voor Plantenziektkundig Onderzoek heeft deze ziekte in onderzoek.

Plaatselijk kan *Digitalis lanata* last hebben van een virusziekte, die door bladluis verspreid kan worden. Luisbestrijding met parathion is daarom noodzakelijk.

Bilzenkruid

(*Hyoscyamus niger* L. var. *biennis* — *Solanaceae*)

Het tweejarig gewas wordt in verband met zijn hoger gehalte aan alkaloiden voornamelijk geteeld. De teelt blijkt in de praktijk nogal onzeker te zijn. Het zaad komt vaak onregelmatig op, wat meestal niet zo zeer aan het zaad ligt, dan wel aan de grond. Het gewas is erg kalklievend en wordt éénjarig geteeld. Het vraagt lichte, warme, humushoudende, kalkrijke gronden met een goede vochtvoorziening. Het blad wordt geoogst, wanneer het gewas volledig is uitgegroeid. Het bevat alkaloiden.

KRUIDGEWASSEN

Doodkruid

(*Atropa belladonna* L. — *Solanaceae*)

Het is een overblijvende plant, die $\pm 1,3$ m hoog kan worden, met recht opstaande stengels en lancetvormige bladeren. Het gewas is in Z.O. Europa inheems, waardoor het hier maar slecht kan overwinteren.

Naar de bloemkleur te oordelen bestaat er nogal variatie. Er zijn planten met absoluut gele en absoluut paarse bloemen. Deze blijven bij vermeerdering door zelfbestuiving zuiver. Verder zijn er typen met geelpaarse en paarsgele bloemen, die waarschijnlijk zijn ontstaan door kruising van geel met paars. De geelbloemige planten hebben groene stengels, terwijl de paars- en paarsgeelbloemige planten paars getinte stengels hebben. Het gele type is wat zwakker dan het paarse type. Men heeft gemeend dat het gele type een hoger alkaloidgehalte heeft dan het paarse, maar dit is geen regel. Het gehalte aan alkaloiden is in beide typen erg variabel.

Het gehele bovengrondse kruid kan een paar maal per jaar geoogst worden. Het eenjarige gewas heeft, wanneer het bloeit en de eerste bessen zijn gevormd, het hoogste alkaloidgehalte, terwijl het tweejarige gewas in volle bloei moet zijn en vele bessen moet dragen om een zo hoog mogelijk alkaloidgehalte te hebben.

Het plantmateriaal wordt op zaaizaadbedden opgekweekt. De wortels worden tegen de vorst opgekuild of zeer goed afgedekt. Het gewas is niet winterhard.

Geselecteerd wordt op alkaloidgehalte en hoge opbrengst. Een hoog alkaloidgehalte is echter het voornaamste. Bij de selectie blijkt dat niet alleen erfelijke factoren hierbij een rol spelen, maar ook allerlei andere factoren.

Het is bijna regel dat een moederplant met hoog gehalte een nageslacht heeft, waarvan het alkaloidgehalte normaal is. Het hoge gehalte van de moederplant werd dus waarschijnlijk door niet-erfelijke factoren veroorzaakt.

Veel materiaal wordt verzameld en onderzocht om te trachten een *Atropa* te vinden, waarvan het hoge alkaloidniveau erfelijk bepaald is.

Tetraploide *Atropa*'s zijn ook voorhanden. Zij worden dit jaar nog op hun gehalte onderzocht. De literatuur geeft aan dat zij een hoger gehalte hebben dan diploide planten.

Ziekten: *Atropa* is geen sterk gewas. Het eist een grond met goede structuur, welke vooral geen overlast van water heeft, daar *Atropa* hiervoor uiterst gevoelig is.

Op gronden met een slechte structuur, lijkt het of *Atropa* ook veel meer last van allerlei ziekten heeft. De voornaamste zijn wel *Phytophthora erythroseptica* Pethybr. en een *Verticillium* species. De eerste veroorzaakt wortelrot; de tweede tast de vaatbundels aan. In beide gevallen treedt verwelking en sterfte op. Vruchtwisseling is in beide gevallen de enige remedie.

Bladluis wordt bestreden met T.E.P. of parathion.

Dragon

(*Artemisia dracunculus* L. — *Compositae*)

Dragon heeft voor de geneeskunde geen betekenis, maar wel voor de conservenindustrie. Het is een kruidachtige, overjarige plant, waarvan de stengels later verhouten. De stengels staan recht op en zijn vertakt. Het gewas bevat aetherische olie, dat om zijn aroma begeerd wordt.

We onderscheiden vnl. twee typen, nl. de Russische en de Duitse dragon, die verschillende kenmerken hebben. Beide typen worden vnl. vegetatief (door middel van scheuren) vermeerderd.

	Duitse dragon	Russische dragon
groeï	matig sterke groeier. Matig bossig. Hoogte $\pm$ 1 meter.	sterke groeier; bossige plant. Hoogte $\pm$ 150 cm.
aantal uitlopers	matig, daardoor vegetatief niet zo snel te vermeerderen.	groot, daardoor vegetatief snel te vermeerderen.
jonge spruiten	de jonge spruiten zijn geopend. Het jonge blad is tamelijk sterk behaard, met stervormige of gevorkte haren. De haren hebben weinig stralen, die echter vrij lang zijn.	de jonge spruiten zijn aanvaankelijk gesloten. Het jonge blad is zeer sterk behaard, met stervormige haren. Veel stralen per sterhaar.
bladgrootte	25 x 7 mm.	33 x 4 mm.
bladnerven	duidelijk zichtbaar.	alleen de middennerf duidelijk te zien.
bladvorm	matig breed, afgestompt	smal, spits.
bladkleur	lichtgroen	donkergroen
beharing van het oude blad	kaal	behaard met sterharen
bloei	Augustus. Kortgesteelde bloempjes (1 à 2 mm)	Augustus. Bloempjes zijn langer gesteelde (2 à 3 mm)
vruchtzetting	steriel	fertiel. Dus ook door zaad te vermeerderen.
vluchtige olie	het gehalte is variabel. Aangenaam aroma, anijsachtig van geur.	het gehalte is variabel. Onaangenaam kervelachtig aroma.

Munt*(Mentha piperita L. — Labiatae)**(Mentha spicata L. — Labiatae)*

Deze beide Menthasoorten zijn geheel verschillend van elkaar. Zelfs in de soort komt een enorme polymorphie voor. *Mentha piperita* heeft in zijn olie menthol als hoofdbestanddeel, terwijl *Mentha spicata* carvon als hoofdbestanddeel heeft. Daardoor is hun aroma totaal verschillend.

De bedoeling is, dat beide muntsoorten in het groot geteeld worden voor de aetherische oliewinning. De moeilijkheid is echter dat het gewas gevoelig is voor roest, die de aanplant enkele weken voor hij oogstrijp is, in sterke mate aantast en het gewas practisch waardeloos maakt. *Mentha piperita* is er nog gevoeliger voor dan *Mentha spicata*.

Wordt het gewas voor drogerij-doeleinden geteeld, dan wordt het enkele malen per jaar geoogst en heeft men veel minder last van roest.

Naast de selectie van goed materiaal, wordt alle aandacht aan de roestbestrijding geschonken. (In samenwerking met Ir H. A. van Hoof van het I.P.O.).

Daar *Mentha piperita* en *Mentha spicata* bastaarden zijn, worden deze gewassen nooit gezaaid, maar vermeerderd door worteluitlopers. Deze worden in het voorjaar uitgelegd in voren, die $\pm$ 30 cm van elkaar liggen. Ook kan men eerst jonge planten kweken uit de worteluitlopers en deze uitzetten op 30 bij 10 cm. Het gewas kan 2 à 3 jaar op dezelfde plaats groeien. Onkruidbestrijding is nog een moeilijk punt.

We hebben momenteel 5 klonen *Mentha piperita*, waarvan de olie volgens de industrie goed is en 1 kloon *Mentha spicata*. De klonen moeten nu in opbrengst-vergelijkende proeven tegen elkaar uitgezet worden.

Daarnaast worden steeds herkomsten verzameld, die ook onderzocht worden.

Ziekten: Roest (*Puccinea menthae*). Bestrijding nog onbekend.

Driekleurig viooltje*(Viola tricolor L. var. cornutum — Violaceae)*

Het gewas wordt 20-30 cm hoog en is éénjarig. Gezaaid wordt momenteel in September en in het voorjaar, van Maart af te beginnen. Afhangend van de grond wordt 50-100 gr per are gezaaid. De stand moet niet te dicht zijn, daar we anders een te stengelig product krijgen en bovendien vergroot de dichte stand de kans op meeldauwaantasting.

Het gewas wordt enige malen per jaar geoogst.

Door de tuin te Buitenpost wordt enige selectie in dit gewas verricht.

Ziekten: Valse meeldauw — *Peronospora violae*. Deze ziekte is een probleem, waarvoor we nog geen afdoende remedie weten. Niet te dicht zaaien en van het begin af spuiten met koperhoudende of Zinebmiddelen beperkt de aantasting. De ziekte

KRUIDEN

reageert sterk op het weer. Een zeer sterk aangetast gewas kan bij droog weer binnen enkele dagen weer gezond zijn. De aangetaste bladeren vergelen echter en vallen af.

Gezegende distel

(*Cnicus benedictus* L. — *Compositae*)

De plant is fors en groeit gemakkelijk. Stelt geen hoge eisen aan de grond. Zaaïen in Maart-Juni. Niet veel variatie. Kan als nateelt na vroege aardappels geteeld worden.

Hyssop

(*Hyssopus officinalis* L. — *Labiatae*)

Overblijvend gewas; hoogte $\pm$ 50 cm. Vermeerdering door zaaïen en scheuren. Er zijn blauwe, rose en witbloeiende typen. Het blauwbloeiende type wordt gevraagd. Eist een losse, niet slempige grond. Tijdens het begin van de bloei oogsten.

Melisse

(*Melissa officinalis* L. — *Labiatae*)

Gewas wordt 60 à 70 cm hoog, is overblijvend en kan 3 à 4 jaar blijven staan. Vermeerdering zowel door zaad als door scheuring. Oogst tegen de bloei; in een gunstig jaar kan soms 2 $\times$ geoogst worden.

Basielkruid

(*Ocimum basilicum* L. — *Labiatae*)

Fijnere en grovere rassen komen voor. Hoogte van de plant varieert van 20-45 cm. Vermeerdering uitsluitend door zaad. Wordt in April gezaaid en kan dan in Juli-Augustus geoogst worden. Vereist een grond met goede structuur.

BLOEMGEWASSEN

Roomse Kamille

(*Anthemis nobilis* L. — *Compositae*)

Overblijvend gewas, dat 30-40 cm hoog wordt. De bloemen zijn wit en geheel gevuld. Vegetatieve vermeerdering. Bloeit van Juni tot September. Oppassen voor uitvriezen. Voorzichtig zijn met stikstof.

Goudsbloem

(*Calendula officinalis* L. — *Compositae*)

Wordt in Maart gezaaid. Om de 4 rijen wordt 1 rij overgeslagen, welke ruimte als plukpad dienst moet doen. Het gewas bloeit van Juni tot September en wordt 2 maal per week geoogst. Nooit nat oogsten, daar de bloemen dan tijdens het vervoer gemakkelijk gaan rotten en verslijmen.

Rassen: Radio, Oranje Quills en Orange King.

Oranje Quills bloeit wat langer dan Radio. Het zaad van Oranje Quills is over het algemeen moeilijker verkrijgbaar.

ZAADGEWASSEN

Koriander

(Coriandrum sativum L. — Umbelliferae)

Het meest verbouwde ras in ons land is het „Hongaarse” ras, dat door de proeftuin te Buitenpost is uitgegeven. Heeger en Brückner beschrijven het als Thüringer Koriander.

Het is een eenjarig gewas, dat gemakkelijk gaat legeren. Geen of een matige N-bemesting. De stengel is vertakt, groenpaarsig van kleur en wordt ± 80 cm hoog. Het blad is van onder naar boven steeds sterker veerdelig. Het is groen en vrij zacht. De bloei valt in Juli. De bloemschermen bestaan uit 4 tot 6 schermpjes. De bloemkleur is wit, soms iets rose.

De vrucht is rond, bevat 2 zaden en valt gemakkelijk uiteen. Het Hongaarse ras heeft een kleine, ronde vrucht, met een hoog oliegehalte ($\pm 0,60\%$). Wanneer het zaad rijp is, is de kleur mooi lichtbruin. Het 1000 korrelgewicht is 9 à 10 gr.

Wanneer het zaad rijp is verliest het gewas zijn wansengeur en krijgt de heerlijke koriandergeur. Het zaad spilt gemakkelijk, zodat, wanneer de eerste zaden beginnen te rijpen, tijdig geoogst moet worden. Aan de ruiter laat men narijpen.

Bij het dorsen de dorstommel op halve snelheid laten draaien, omdat men anders te veel halve vruchten krijgt, wat de kwaliteit van het product doet dalen.

MAIS

(Zea mays L.)

Van de mais komt één botanische variëteit in aanmerking als tuinbouwgewas nl. de suikermals (*Zea mays L. var. saccharata* (Koern.) Asch. & Graebn.). Verder wordt in particuliere tuinen wel eens pofmais (*Zea mays L. var. everta* Bail.) verbouwd.

Suikermals wordt geteeld om de onrijpe (z.g. melkrijpe) kolven als een soort groente te eten. Meestal worden de hele kolven, ontdaan van de schutbladeren en de z.g. kolfbaard, in ruim water, gedurende 8 minuten gekookt. Ze worden warm opgediend en met wat boter en zout gegeten. Het is ook mogelijk de korrels met een mes van de kolfspil te scheiden en op de wijze van doperwten te bereiden.

De korrels bevatten in plaats van zetmeel amyloextrine en, in het melkrijpe stadium, veel suiker.

De teelt komt geheel overeen met die van gewone mais. Alleen de oogst wijkt af. Men moet het gewas nl. enige keren „doorlopen” om de kolven in het goede stadium te plukken. De teeltwijze en de langdurige groei stempelen suikermals tot een gewas voor de landbouw of grove tuinbouw. De beste zaaitijd is eind April, begin Mei. De oogst valt, al naar het ras, in de laatste week van Augustus tot eind September.

Voor Nederland zijn geschikt de vroegrijpe rassen *Spangcross* en *North Star*, de wat later rijpende *Marcross* en de nog iets latere, *Wisconsin Golden 900*.

MAIS/MELOEN

Dit zijn alle hybriden, d.w.z. dat zelf zaaizaad winnen nutteloos is, omdat de nabouw verbasterd zal zijn.

De beste rijafstand is 75-100 cm. Het plantgetal van de vroege rassen mag 6 à 7 planten per m² zijn, voor de latere rassen iets minder, maar niet minder dan 5.

Pofmais heeft kleine, harde, bijna geheel glazige korrels, die door droge verhitting met een knal tot luchtige vlokken opzwellen. Voor goed poffen moet het vochtgehalte 13 à 14 % zijn. In de V.S. is pofmais een populaire lekkernij, in het gebruik vergelijkbaar met pinda's. Er zijn rassen met gele en met witte, met ronde en met spitse korrels, die goed rijp geoogst moeten worden. De teelt komt overeen met die van gewone landbouwmais.

MELOEN

(*Cucumis melo* L.)

Het merendeel van onze meloenen kan in drie groepen worden verdeeld.

a. **Netmeloenen.** Deze zijn gekenmerkt door een kurkachtig net op het oppervlak van de schil. De planten zijn meestal vrij sterk bestand tegen ziekten. De opbrengst is over het algemeen goed en de vruchten kunnen goed tegen vervoer, maar de smaak is gewoonlijk matig. De vruchten van de rassen van deze groep worden veel voor export gebruikt.

b. **Gladde Meloenen.** Weinig netvorming op de schil. Vrucht meestal weinig geribd. Vorm meestal iets hoogronde. Smaak vaak zeer goed, meestal zeer zoet. De planten zijn over het algemeen niet zo goed bestand tegen ziekten, de bestuiving baart soms moeilijkheden en de soms dunne schil maakt dat de vruchten spoedig barsten en slecht tegen lang vervoer bestand zijn. De meeste rassen van deze groep dienen dan ook voor de binnenlandse consumptie.

c. **Cantaloupen.** Dit is een groep van rassen met ronde, platronde, of, zeer zelden, langgerekte vruchten, die zeer sterk geribd zijn en op de ribben vaak vele wratten bezitten. De smaak is meestal goed, maar de vruchten zijn slechts enkele dagen na de oogst goed te houden. Daarna worden ze melig.

De rassen van deze groep zijn alleen voor het binnenlands verbruik van belang en worden weinig meer geteeld.

Een aantal rassen zijn ontstaan door kruising tussen rassen van verschillende van deze groepen.

NETMELOENEN

Voor allerlei teeltwijzen geschikt. Onder warm en koud plat glas, ook wel onder staand glas, al of niet verwarmd.

A — Enkele Net (Westlandse Enkele Net)

Vroeg rijp, zet gemakkelijk, vruchten kleiner dan die van Dubbele Net, maar meer per plant. Geen kwaliteitsras.

A — Gekruiste Net

Vroeg rijp, zet gemakkelijk, vruchten kleiner dan die van Dubbele Net, maar meer per plant, iets groter dan die van Enkele Net. Geen kwaliteitsras.

A — Dubbele Net (Westlandse Net)

In de regel wat later rijp dan Enkele Net, zet gemakkelijk vrucht, 3-4 per plant. Vruchten gemiddeld zwaarder dan van Enkele en Gekruiste Net. Geen kwaliteitsras.

GLADDE MELOENEN

A — Suikermeloen Witte (Guernsey Conqueror)

Stookkas (warenhuis), opgeleid aan touw; ook koude kas. Warm en koud platglas. 't Meest geschikte ras voor de eerst genoemde teeltwijze. Tamelijk laat. Vruchten van uitstekende kwaliteit, 4 à 5 per plant, soms scheef door slechte bestuiving. Vrij sterk.

A — Oranje Ananas (Tijgerananas)

Kan eind Mei onder platglas geplant worden voor late teelt, veelal zonder broeimest. Vrij laat rijp. Vruchten van fijne kwaliteit, 3 à 5 per plant, soms scheef door slechte bestuiving. Vrij sterk. Krachtig groeiend ras, heeft iets minder last van vroegtijdig afsterven.

B — Groene Ananas (Amerikaanse Kleine Groenvlezige Ananas)

Vertoont veel overeenkomst met Rode Ananas, de kleur van het vruchtvlees is echter groen.

B — Rode Ananas (Amerikaanse Kleine Roodvlezige Ananas)

Voor late teelt onder platglas, veelal zonder broeimest. Vruchten van fijne kwaliteit, 5-8 per plant, tere schil. Klein van stuk.

CANTALOUPEN

O — Karbonkel

Voor late teelt onder platglas. Vruchten zwaar en slechts matig van kwaliteit, weinig vruchten per plant. Scheurt spoedig bij de steel. Soms scheef door onvoldoende bevruchting.

MOLSLA

(*Taraxacum officinale* Weber)

Van de gewone paardebloem heeft men rassen met grotere, bredere bladeren gekweekt. De bladeren worden gebleekt en rauw als sla of gekookt als witlof gegeten. Sinds de opkomst van de witlofteelt van geen belang meer.

Men zie ook onder Paardenbloem op pag. 90.

B — Verbeterde Grootbladige (Volhart)

NIEUW-ZEELANDSE SPINAZIE/PAPRIKA

NIEUW-ZEELANDSE SPINAZIE

(*Tetragonia tetragonoides* (Pall.) O. Kuntze (= *T. expansa* Mur.)

Een grote plant, waarvan de bladeren gedurende de gehele zomer geplukt kunnen worden om ze op de wijze van spinazie te eten.

Afzonderlijke rassen zijn van dit gewas niet bekend.

PAPRIKA

(*Capsicum frutescens* L. (*Cap. annuum* L.)

Behalve hier en daar door liefhebbers, wordt paprika (of Spaanse peper), ook door beroepstuinders o.a. in het Westland geteeld. Dit geschiedt in warenhuizen.

In Nederland is het gebruik van paprika bij het publiek weinig bekend. In het buitenland heeft het gewas veel meer bekendheid en men heeft daar dan ook een groot aantal rassen en selecties. De waarde van dit gewas berust vooral op zijn hoog gehalte aan vitamine C. Men kan twee vormen onderscheiden:

- a. rassen met zoete (niet scherpe) vruchten;
- b. rassen met scherpe vruchten.

ZOETE PAPRIKA

A — Zoete Westlandse

Tamelijk hoog opgroeiende planten. Grote, hoekige vruchten met ingezonken kelkholte en ingedeukte neus. Voor de teelt in kassen en warenhuizen.

SCHERPE PAPRIKA

A — Westlandse Lange Rode

Selectie uit Spaanse Lange Rode. Vruchten iets langer dan bij deze laatste.

B — Spaanse Lange Rode

Hangende vruchten, gem. 10-12 cm lang, aan de basis 2-3 cm in doorsnede. Helrode kleur.

PASTINAAK

(*Pastinaca sativa* L. var. *hortensis* (Mill.) Ehrh.)

Een grote, vlezige, witte winterwortel, die in de winter op dezelfde wijze als de rode winterwortel gebruikt kan worden. Voorheen een exportartikel naar Engeland.

A — Lange Holkruijn

B — Platronde

B — Lange Guernsey (Parson's Guernsey)

PEULEN

(*Pisum sativum* L. var. *saccharatum* Ser.)

Verskillende erwtenrassen zijn gekenmerkt door de eigenschap, dat ze geen of weinig vlies ontwikkelen in hun peulen. Daardoor kunnen deze laatste, als zij onrijp geplukt worden, als groente worden gegeten.

Rassen, die niet geheel vrij van vlies zijn, dienen op tijd geplukt te worden.

Evenals bij de doperwten zijn ook hier de rassen te verdelen in:

Stampeulen tot $\pm$ 60 cm hoog.

Rijspeulen hoger dan ruim 60 cm.

VROEGE STAMPEULEN



1

1 = De Grace

O — De Grace

Laag tot ruim 50 cm hoog, vrij stevig, fijn gewas. Overwegend tweepeulig, peulen recht met spitse top, 6-7 cm lang, lichtgroen. Dient op tijd geplukt te worden omdat zich spoedig een vliezige perkamentlaag in de peulwand ontwikkelt. Oogst vroeg, tamelijk productief. Het rijpe zaad is rond, zwak gedeukt, geel.

Kan ook op vochthoudende, lichte grond zonder rijst geteeld worden. Voor *particulieren*.



2

2 = Stam of Kruip

O — Stam of Kruip

Laag tot ruim 60 cm hoog, vrij stevig, fijn gewas.

Overwegend éénpeulig, peulen zwak tot matig gebogen met spitse top, $\pm$ 7 cm lang, normaalgroen, zeer mals, weinig vliezig. Consumptiekwaliteit beter dan van De Grace.

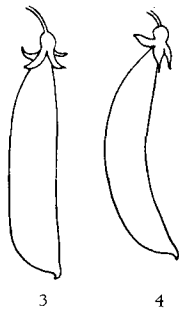
Oogst middentijds, komt na de Grace, draagt lang door, productief, goed volvelds te telen.

Het rijpe zaad is rond, matig gedeukt, geel.

Van Stam of Kruip bestaan lagere en hogere, vroegere en latere selecties.

PEULEN

LATE STAMPEULEN



3 = Lage Grijze Roodbloeiende
4 = Dwarf Grey Sugar

B — Lage Grijze Roodbloeiende (Blauwbloeiende peul)

Middelmatig lang, tot ruim 100 cm (doorgaans te hoog als stampeul).

Overwegend tweepeulig, peulen zwak gebogen met stompe top, $\pm$ 8 cm lang, normaalgroen.

Consumptiekwiteit goed. Blijft na het koken wat hard (z.g. knappend) en iets rinsig van smaak, hetgeen door vele mensen zeer geapprecieerd wordt.

Oogst laat. Productief. Geschikt voor *particulieren*. Het rijpe zaad is rond, glad, gedeukt, blauwgrijs gespikkeld.

Een overeenkomstig type is het ras *Dwarf Grey Sugar*, dat zeker aanbevelenswaardig is voor particulieren. Voor Nederland is dit ras nieuw. Peulen sterker gebogen dan van

Lage Grijze Roodbloeiende. Is geheel zonder vlies, zodat deze peulen niet precies op tijd geplukt behoeven te worden.



5 = Pum Peul

N — Pum Peul — K: Prof. S. J. Wellensiek, Wageningen. Kw.r.: 1951

Middelmatig lang (90-100 cm), sterk vertakt gewas. Overwegend tweepeulig, peulen zwak tot matig gebogen met spitse top, 8-9 cm lang, normaalgroen, geheel zonder vlies, zodat deze ook in volwassen stadium nog mals zijn en dus niet precies op tijd geplukt behoeven te worden.

Oogst laat. Productief.

Het rijpe zaad is klein, rond, glad, crème-geel. Alleen voor *particulieren* als late peul aan te bevelen.

VROEGE RIJSPEULEN

A — Recordgroep

In deze groep kunnen onderscheiden worden:

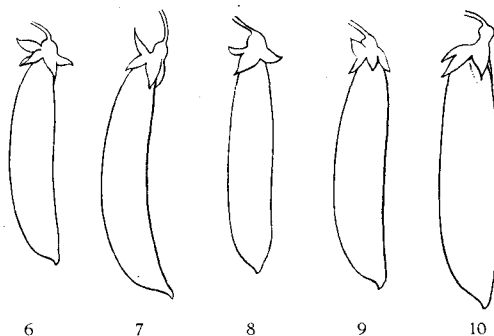
- a. Recordtype
- b. Herauttype
- c. Suikerpeultype

a. Recordtype

Overwegend tweepeulig, peulen 7-8 cm lang, recht tot zwak gebogen, afgeronde stompe top. Consumptiekwiteit goed indien op tijd geoogst wordt. Zodra de peul iets ouder wordt, vormt ze direct een taaie perkamentlaag en kookt dan moeilijk gaar.

PEULEN

Van Record zijn selecties in de handel, die, in grotere mate dan de hieronder vermelde selecties, vooral onderaan de plant, veel slecht uitgegroeide peulen leveren.



6 = Recordgroep 7 = Morgenster 8 = Lentebode
9 = Vroege Hendrikspeul 10 = Norrlands Express

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

Naam	Selectie van
Record	Gebr. Bongaerts, Beegden
Record	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen
Record	„Nunhem“, Haalen
Record	Fa. C. N. Vreeken, Dordrecht
Pronto	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

b. Herauttype

Lijkt veel op Record. Heeft wat grotere, mooiere peulen. Consumptiekwiteit ongeveer als van Record. Had in 1953 meer schade door nachtvorst dan Record.

GOEDGEKEURDE SELECTIE PR.PR. 1951-1952

Naam	Selectie van
Heraut	Jac. v. d. Meer Dzn, Roelofarendsveen

c. Suikerpeultype

Peulen lichter groen dan van Record en Heraut, wat kleiner dan van Heraut, iets meer ingesnoerd tussen de zaden en iets langere stelen. De consumptiekwiteit is beter, daar de peulen minder vliezig zijn. Als nadeel wordt soms genoemd het voorkomen van kleine blaadjes aan de stelen van de peulen.

PEULEN

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

Naam	Selectie van
Suikerpeul	Jac. v. d. Meer Dzn, Roelofarendsveen
Veense peul	„Nunhem”, Haelen

A — Morgenster — K: A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

Vrij fors gewas. Tamelijk tweepeulig. Peulen matig gebogen met spitse top, 8-10 cm lang, lichtgroen. Consumptiekwaliteit ongeveer als van Record. Oogst vroeg, productief.

Het rijpe zaad is rond, glad, geel.

Werd goedgekeurd in de praktijkproeven 1951-1952.

A — Lentebode

Tamelijk weinig vertakt, lichtgroen gewas. Overwegend één-peulig. Peulen recht met wigvormig spitse top, $\pm$ 8 cm lang, zeer lichtgroen.

De consumptiekwaliteit is beter dan van het Recordtype, de peulen worden minder snel vliezig.

Oogst zeer vroeg, tamelijk productief.

Het rijpe zaad is matig groot, ovaalrond, glad, crème-geel. Oud ras, dat in de Langstraat reeds zeer lang op beperkte schaal door de tuinders wordt geteeld.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

Naam	Selectie van
Lentebode	„Nunhem”, Haelen
Lentebode	Rijk Zwaan, Rotterdam

B — Vroege Hendrikspeul

Tamelijk grof gewas. Overwegend tweepeulig. Peulen recht tot zwak gebogen met afgerond stompe top, lichtgroen, 7-8 cm lang.

De consumptiekwaliteit is goed, mits op tijd geplukt wordt.

Oogst middelmatig laat, na de hiervoor genoemde rassen.

Productief.

Het rijpe zaad is vrij klein, rond, glad, geel.

N — Norrlands Express

IJl, niet vertakt, zeer lichtgroen gewas. Eénpeulig, peulen zeer groot, recht met wigvormig spitse top, zeer lichtgroen, 9-10 cm lang.

Consumptiekwaliteit zeer goed, geheel zonder vlies, zodat niet precies op tijd geplukt behoeft te worden. Oogst zeer vroeg, matig productief.

Het rijpe zaad is groot, ovaal-rond, gerimpeld, crème-geel. Om de zeer goede consumptiekwaliteit aan te bevelen voor *particulieren*.

Niet te verwarren met het minder vroege peulenras Norrland.

PLUKSLA

(*Lactuca savita* L. var. *acephala* Alef.)

Daar de stengel gemiddeld pas 3 maanden na het zaaien gaat doorschieten, wordt de pluksla ook vaak gesneden (de eerste maal $\pm$ 50 dagen na het zaaien). De planten lopen daarna opnieuw uit en leveren na $\pm$ 25 dagen een tweede snede.

A — Australische Gele

Wit zaad. Geelgroen, fijn gekruld, enigszins bitter blad. Voor rauwe sla en stoofsla.

B — Amerikaanse Roodrand

Wit zaad. Blad roodgetint (althans in de kou), iets gekruld, enigszins bitter.

Vanwege rode kleur bij teelt in de volle grond hoofdzakelijk voor stoofsla.

POMPOEN

(*Cucurbita maxima* Duch. en *C. pepo* L.)

Bij de pompoen komen vormen voor, die uitsluitend als sierplant gebruikt worden en andere, die eetbare vruchten leveren. Hieronder zijn alleen eetbare, niet rankende, vermeld. In verse toestand zijn de vruchten niet bijzonder smakelijk, maar ze kunnen, samen met ander fruit, verwerkt in vruchtensoep of -taart of ingelegd in suiker, een smakelijk gerecht geven. Ook gestoofd met een meelsausje wordt de pompoen wel gegeten; hiervoor gebruikt men de langvruchtige rassen (Vegetable Marrows), waarvan de vrucht onrijp gesneden moet worden.

Er kan eind Mei direct buiten gezaaid worden, maar beter is om de planten als bij komkommers op te kweken en later uit te planten, in de volle grond of aanvankelijk in bakken, waarvan het glas later verwijderd wordt. De teelt is in Nederland van weinig belang en geschiedt practisch alleen door particulieren.

Niet-rankende rassen

(Summer squashes)

O — Lange, Niet Rankende Groene Gestreepte (Zucchetti)

Donkergroen met lichtgroene vlekken en lengtestrepen. Plukrijp 35-40 cm, uitgegroeid 50-60 cm.

O — Lange, Niet Rankende Witte

Iets vroeger, kleiner en minder geel bij rijpheid dan de Lange Rankende Witte. Plukrijp 25-30 cm, uitgegroeid 35-40 cm.

POSTELEIN

(*Portulaca oleracea* L.)

Postelein vraagt voor zijn ontwikkeling veel warmte en vocht en wordt daarom onder warm of koud glas gezaaid. Vanaf Mei kan ook in de volle grond gezaaid worden. De plantjes zijn zeer saprijk en broos, zodat zij zich niet voor lang vervoer of voor export lenen.

Men onderscheidt de groene postelein en de gele postelein. De groene wordt het meest gebruikt, daar deze sterker is dan de gele. De gele gaat bij nat weer spoedig tot rotting over.

Postelein wordt zowel voor vers gebruik als voor conserveren en voor de week geteeld.

Al naar men grove of fijne postelein wenst, zaait men dun of dik.

A — Groene Postelein

Groot, dofgroen blad. Goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden. Het meest geteelde ras.

B — Gele Postelein

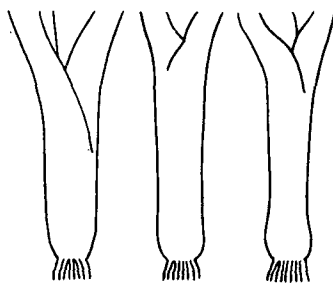
Glanzend, geelgroen blad. Mals, maar zwakker dan de Groene. Bij nat weer gemakkelijk rottend.

B — Breedblad Gele

Stengel grover en forser, bladeren iets kleiner, maar breder dan die van de Groene Postelein. Sterker dan de Gele, volgens mededelingen uit de praktijk minstens even sterk als de Groene. Wordt op Walcheren zowel in de volle grond als onder glas geteeld.

PREI

(*Allium porrum* L.)



1 = Herfstreus 2 = Winterreus
3 = Brabantse Winter

In het algemeen verlangt men prei met een lange, dikke, vaste en blanke stam. Maar in bepaalde gevallen moet men deze eis noodgedwongen meer of minder matigen, terwille van eigenschappen als vroegheid of wintervastheid.

Naar de tijd van oogsten worden de preirassen ingedeeld in zomer-, herfst- en winterprei.

De zomerprei dient in hoofdzaak als toekruid bij sla e.d. Voor dit doel kan men echter even goed nog niet volgroeide herfstprei nemen. Voor de

zomerprei is derhalve geen plaats bij de beroepstuinder.

De herfstprei wordt in de nazomer en herfst geoogst en behoeft

niet of slechts matig winterhard te zijn. De voor dit doel gebruikte rassen worden zeer zwaar en benaderen het ideaal van een mooie preivorm het meest.

De winterprei daarentegen moet in de winter op het veld kunnen blijven staan om gedurende winter en voorjaar geoogst te kunnen worden, zodat hij vóór alles winterhard moet zijn. Daar het moeilijk schijnt winterhardheid en zeer zware groei in één ras te combineren, zijn de winterpreirassen over het algemeen weer minder zwaar dan de herfstpreirassen. In het nieuwe ras Winterreus vindt men echter een ras, dat zwaar van stam wordt en tevens behoorlijk winterhard is.

Overigens komt het verschil tussen herfst- en winterprei in de teeltwijze niet altijd duidelijk naar voren. Is de prei nl. goedkoop, dan laat men de herfstprei vaak gewoon tot in de winter op het veld staan.

Krijgt men dan een zeer strenge winter, dan bevroren toch ook de gewone winterpreirassen. Alleen bij matige vorst zal men dan een verschil in wintervastheid tussen herfst- en winterprei ervaren.

Behalve de hieronder beschreven fijnzadige rassen worden ook soms grofzadige geleverd. De grofzadige winterassen zijn blijkens onze onderzoeken onvoldoende winterhard. Het is dus aan te bevelen om op de grootte van het zaad te letten, in het bijzonder bij de teelt van winterprei.

Herfstprei

A — Herfstreus (Goliath, Olifant, Jumbo, Witte Zuil, d'Elbeuf)

Fijn zaad. Blad grijsgroen, zeer breed en dik. Stam zeer dik en vrij kort tot matig lang, van onder enigszins taps toelopend. Zeer productief. Bij tijdig oogsten weinig afval. Matig winterhard. Het meest geteelde herfststras.

Winterprei

A — Winterreus (Siegfried, Westlandia, de Liège)

Fijn zaad. Blad donkergrijsgroen, breed en dik. Stam dik en recht, van onderen soms zeer zwak verdikt. Bereikt pas in de winter zijn volle ontwikkeling en kan tot diep in het voorjaar geoogst worden. Behoorlijk winterhard. In zeer strenge winters bevriest dit ras echter ook.

Het meest geteelde winterras.

B — Brabantse Winter

Fijn zaad. Blad grijsgroen, matig breed en matig dik. Stam vrij kort en matig dik, van onderen duidelijk tot een knobbel verdikt.

De verschillende herkomsten van dit ras variëren zeer sterk in hun eigenschappen en ook in de winterhardheid.

RAAPSTELLEN

Raapstelen zijn de jonge bladeren en bladstelen van consumptierapen of van Chinese kool. De eerste zijn groen, de laatste geel, althans voor zover afkomstig van de rassen Pé-

RAAPSTELLEN/RABARBER

Tsai en Wong-Bok. Van het ras Cantonner Witkrop zijn ze bleekgroen. In de laatste tijd is ook de bladgroente Namenia in de handel gebracht, die geschikt is om als raapstelen gegeten te worden. Dit is een vertegenwoordiger van *Brassica rapa*, die, dik gezaaid, raapstelen levert en dun gezaaid, na uitdunning, planten geeft, die ongeveer de grootte krijgen van een krulandijvieplant.

Alle rassen van raapstelen hebben vaak ernstig te lijden van aardvlooien. Men bestrijde deze derhalve tijdig.

Raapstelen worden vrijwel uitsluitend onder glas geteeld, als tussenteelt of als voortteelt. De afzet op de binnenlandse markt is beperkt; wordt alleen gevraagd in perioden van schaarste aan verse groenten. Voor de binnenlandse markt moet het product fijn en mals zijn, hetgeen men bereikt door dik te zaaien.

A — Namenia — Intr. 1937-1938 door N.V. Gebr. van Namen.

Geschikt voor het winnen van raapstelen in het voorjaar, door betrekkelijk dik te zaaien. Echter niet te dik zaaien, daar men dan weinig gewicht krijgt en het gewas spoedig gaat rotten.

A — Gewone Groene

Bladeren en bladstelen van de consumptieraap. Deze zijn groen van kleur en enigszins behaard. Vaak wordt het consumptierapenas Platte Witte Mei voor Gewone Groene raapstelen geleverd.

O — Gele Malse

Jonge bladeren en bladstelen van Chinese kool. Kleur geelgroen of bleekgroen. Op vochtige gronden spoedig last van gele lobbladeren. Voor particulieren, die op gele, malse blaadjes prijs stellen.

RABARBER

(*Rheum rhabarbarum* L. en *Rh. rhaponticum* L.)

Rabarber kan worden vermenigvuldigd door middel van zaad of door middel van het scheuren van de moederplant. Daar de rassen niet zaadvast zijn, geeft men de voorkeur aan scheuren. Men kan een moederplant daartoe in herfst of voorjaar in zoveel delen opsplitsen als er „neuzen” aanwezig zijn.

Rassen met rode, volle, ronde stelen en niet spoedig zaadstengels vormend, genieten de voorkeur.



A — Goliath

Stelen zeer dik; sterk gootvormig met brede rand; uitwendig groen met karmijnrood, inwendig groen, scherpzuur door een betrekkelijk laag kalkgehalte. Vormt meestal enige zaadstengels. Is laat. Toch zeer goed bruikbaar voor forcering, omdat de stelen dan roder worden dan in de volle grond en bovendien aanmerkelijk dikker zijn dan die van Paragon.

Voor directe consumptie en conservering. Het gebruik van dit ras neemt tegenwoordig in verschillende streken toe, doordat de kg-opbrengst hoger is dan van Paragon.

A — Paragon

Stelen slank, gootvormig, met een scherpe, opstaande rand, niet zeer lang; uitwendig groen met karmijnrood, inwendig vrijwel groen; van goede kwaliteit. Vormt vrijwel geen zaadstengels. Is vrij vroeg. Kan buiten vervroegd worden. Behalve voor gewone consumptie zeer geschikt voor jambereiding. Kan zeer vroeg in de zomer nogmaals geoogst worden. Is bij forcering wel vroeg, maar geeft dan vaak dunne stengels.

B — Champagne Rood

Stelen rank, zeer zwak gootvormig tot vrijwel vlak, aan de achterzijde duidelijk geribd, niet zeer lang. Uitwendig aan de stengeltop groen, naar beneden toe helderrood wordend, inwendig rood; van zeer goede kwaliteit. Vormt soms wel enige zaadstengels. Is iets vroeger dan Paragon en kan goed getrokken worden, hoewel we de stelen graag wat dikker zouden zien.

Wordt aangetroffen in Kennemerland, maar de belangstelling voor dit ras neemt ook in andere streken toe.

B — Victoria (Queen Victoria)

Stelen groen, beneden karmijnrood, inwendig groen, middelmatig dik en vrij lang. Vroeg, schiet meestal door.

O — Vroege Engelse

Waarschijnlijk afkomstig uit Engeland. Synoniem met „Verbeterde Victoria”. Stelen vrij lang, enigszins gootvormig; dun en krom, doordat de plant breed uitgroeit; kleur ongeveer als Victoria. Vormt zaadstengels. Kan zeer vroeg worden geoogst. Ook geschikt voor forcering. Stelen echter minder dik dan van Goliath. Wordt weinig meer geteeld.

R A D I J S

(*Raphanus sativus* L. var. *radicula* Pers.)

De vroegste radijs komt ter beschikking omstreeks Maart, wanneer het tekort aan vitamine C zeer sterk wordt. Radijs is voor het helpen aanvullen van dit tekort in Maart en daarna een belangrijke bron.

VROEGE RADIJS

Vroege radijs wordt vooral geteeld onder koud glas (plat glas, onderteelt in druivenkassen, tussenteelt bij bloemkool in het warenhuis, enz.) en in de volle grond.

Van belang is in de eerste plaats de hoeveelheid loof. Dit moet niet te zwaar zijn, maar zwaar genoeg om het bossen van de radijs mogelijk te maken. De hoeveelheid loof is niet alleen afhankelijk van het ras, maar ook van de groeiomstandigheden. In de meeste gevallen komt men het best uit met

RADIJS

rassen, die een middelzwaar loof bezitten. Alleen onder omstandigheden, die een extreem gunstige invloed op de loofgroei uitoefenen (b.v. glas op veengrond) wordt het loof van de rassen met middelmatig loof te zwaar. In die gevallen gebruikt men nog de extra kortloof typen. Deze maken dan juist genoeg loof; onder meer normale omstandigheden is het loof van deze typen te kort voor het bossen.

Verder is de gevoeligheid voor het voos- worden van groot belang. Bij radijs, die in Maart en begin April wordt geoogst, heeft men er nog niet veel last van. Voor deze zeer vroeg geoogste radijs is snelle groei van meer belang dan grote resistentie tegen voosheid. Maar bij radijs, die eind April-Mei wordt geoogst, treedt voosheid zeer gemakkelijk op; ook nog tijdens het vervoer of tijdens het verblijf in de groentewinkel. Daarom is hiervoor resistentie tegen voosheid van meer belang dan snelle groei. Sinds A. R. Zwaan de Cherry Belle heeft gekweekt, is het niet meer nodig dat men in de grote steden eind April-Mei zoveel voze radijs ontmoet, want dit ras kan een royale grootte bereiken en dan ook nog worden vervoerd zonder voos te worden.

Het belang van de groeisnelheid is reeds genoemd. Verder zijn een goede vorm en een goede kleur dingen die bij de rassenkeuze een grote rol spelen.

A — Ronde Helderode — grondras

Loof matig lang; knol bolvormig; kleur krachtig helder rood. Sommige selecties zijn snel of tamelijk snel voos; deze gebruikte men uitsluitend voor zeer vroege teelt. Andere hebben wat meer loof dan de meeste selecties van dit grondras; deze zijn in de regel wat later oogstrijp en dus niet zo geschikt voor de allervroegste oogst.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van	Gebruikswaarde		Opmerkingen
			voorjaar glas	voorjaar open grond	
1	Ronde Rode Broei	W. de Zeeuw J.Gzn. Barendrecht	+	+	} Alleen voor zeer vroege teelt
24	No 6205	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	
8	Ronde Rode Broei	Coöp. „W.-Friesland”, Wijdenes	—	+	
14	Ronde Rode Broei	N.V. „Hem” te Hem	—	+	
18	Saxa Broei	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	
9	Ronde Rode Broei & V.gr.	Rijk Zwaan, Rotterdam	+	+	
21	Ronde Rode Broei	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes	+	+	} wat meer loof
26	Vuurbal	N.V. Supergran, Overveen	—	+	
19	Non Plus Ultra	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	

A — Ronde Scharlakenrode — grondras



Loof matig lang; knol bolvormig of afgeplat bolvormig; kleur overwegend rood met paars er in. In verscheidene selecties begint het paars meer of minder te verdwijnen en vormt de kleur reeds een overgang naar helderrood. Dit is in onderstaande tabel aangegeven met ov. Onder de goedgekeurde selecties zijn er die snel of tamelijk snel voos zijn; deze gebruike men uitsluitend voor zeer vroege teelt.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van	Kleur	Gebruikswaarde		Opmerkingen
				voorjaar glas	voorjaar open grond	
56	Ronde Rode Broei	Enkhuizer Zaadh. Enkhuizen	ov.	—	+	Nrs 56, 6, 37 en 10 alleen voor zeer vroege teelt. No 6 barst niet gauw.
6	Ronde Rode Broei & V.gr.	Fa. Jos Huizer Azn. Rijsoord		+	+	
37	Perozo Globe	P. Rood & Zn, Bovenkarspel	ov.	—	+	
10	Ronde Rode Broei	Fa. A. Zwaan Jr. Enkhuizen	ov.	+	+	
12	Ronde Rode Broei	Fa. H. v. Noort Wzn, Zwijndrecht	ov.	—	+	Langzaam voos
29	Ronde Rode V.gr.	Fa. Gebrs Oudijk, Waddinxveen	ov.	+	+	
31	Excelsior V.gr.	N.V. C. W. Pannevis Delft	ov.	—	+	
34	Ronde Rode V.gr.	Fa. Jo's Reyers, Zwijndrecht	ov.	—	+	
3	Vuurkogel	Abr. Sluis, Enkhuizen		+	+	
25	Non Plus Ultra	N.V. Gebrs Sluis, Enkhuizen		+	+	
28	Ronde Rode V.gr.	N.V. Gebrs Sluis, Enkhuizen		—	+	
40	Scarlet Globe Medium	N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen	ov.	—	+	
44	Scarlet Globe Broei	N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen	ov.	+	+	

ov. betekent overgang van paars naar helderrood.

A — Cherry Belle — K: N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg. Kw.r.: 1951

Loof matig lang; knol bolvormig; kleur helder scharlakenrood, soms met iets rose. Zeer resistent tegen voosheid en barsten. Bijzonder geschikt voor het leveren van een goed ontwikkelde, niet voze radijs. Goedgekeurd in de Practijkproeven 1951-1952.

Een uitvoeriger beschrijving van de hierboven genoemde ras- en selecties kunt u vinden in Mededeling no 44 van het I.V.T. „Practijkproeven met Ronde Rode Radijs 1951-1952” door Dr O. Banga.

RADIJS



A — Ronde Rode Groot Witpunt — grondras

Loof matig tot tamelijk lang; knol bolvormig; kleur bovenste deel rood, onderste deel wit. Speciaal de latere vollegrondselecties bezitten een grote mate van resistentie tegen voosheid.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1953-1954

No.	Naam	Selectie van	Gebruikswaarde		Opmerkingen
			glas	open grond	
19	Groot Witpunt	C. Arkenbout, Zwijndrecht	+	+	Al deze selecties zijn speciaal geschikt voor broei, daar zij bij gewone vollegrondsteelt snel voos worden.
9	Groot Witpunt Broei	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	+	+	
10	Groot Witpunt Broei	Coöp. W. Friesland, Wijdenes	+	+	
7	Ronde Rode Groot Witpunt	Fa. Gebr. Oudijk, Waddinxveen	+	+	
49	Gaudry Broei	N.V. D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht	+	—	De nrs 10 en 34 onderscheiden zich door een meer heldere kleur van het rood
39	Gaudry	Abr. Sluis, Enkhuizen	+	—	
41	Halfrood Halfwit Broei	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+	—	
24	Groot Witpunt Broei	N.V. Supergran, Overveen	+	+	
34	Zwaan's Columbia Groot Witpunt Broei	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	
12	Groot Witpunt Vollegrond	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	—	+	Behoorlijk resistent tegen voos worden
15	Half Rood Half Wit	P. C. en L. de Jongh, Goes	—	+	
43	Half Rood Half Wit Vollegrond	N.V. D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht	—	+	
37	Groot Witpunt Vollegrond	N.V. Gebr. Sluis, Enkhuizen	—	+	Zeer resistent tegen voos worden.
29	Ronde Roserode Met Grote Witte Punt	N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen	—	+	
8	Zwaan's Bicolor Half Rood Half Wit Vollegrond	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	—	+	
23	Groot Witpunt (Sparkler)	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	—	+	Nrs 29 en 8 meer speciaal voor Ba-rendrecht e.o.

B — Ronde Scharlakenrode Extra Kortloof — grondras

Loof zeer kort, alleen onder omstandigheden die de loof-groei bijzonder sterk bevorderen (b.v. glas op venige grond) lang genoeg voor het bossen; knol bolvormig of afgeplat bolvormig; kleur overwegend rood met paars er in.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van
2	Ronde Rode Kortloof	M. van Beusekom, Utrecht
23	Ronde Rode Broei	Koning & Vlieger, Goes
16	Ronde Rode Broei	Fa. Gebrs Oudijk, Waddinxveen
4	Non Plus Ultra	Fa. Jo's Reyers, Zwijndrecht
5	Ronde Rode Broei	N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen

B — Ronde Rode Klein Witpunt — grondras

Loof matig tot tamelijk lang; knol bolvormig, soms iets afgeplat; kleur meestal rood met iets paars en kleine witte punt. Wordt plaatselijk door tuinders gebruikt.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1953-1954

No.	Naam	Selectie van	Gebruikswaarde		Opmerkingen
			glas	open grond	
27	Klein Witpunt Broei	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	+	+	Nrs 27 en 17 zijn typische broei-selecties; zij worden bij vollegrondsteelt snel voos.
36	Klein Witpunt Broei	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes	+	—	No. 36 is behoorlijk resistent.
17	Klein Witpunt Broei	Fa. F. de Vries & Zn, Alphen a/d Rijn	+	+	
42	Klein Witpunt Vollegrond	Rijk Zwaan, Rotterdam	—	+	No. 42, als typische vollegrondselectie zeer resistent.

B — Ronde Rode Klein Witpunt Extra Kortloof — grondras

Loof zeer kort, alleen onder omstandigheden die de loofgroei bijzonder sterk bevorderen (b.v. glas op venige grond) lang genoeg voor het bossen; knol enigszins afgeplat bolvormig; kleur meestal rood met iets paars en kleine witte punt.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1953-1954

No.	Naam	Selectie van	Gebruikswaarde	
			glas	open grond
18	Klein Witpunt Broei . . .	Coöp. West-Friesland, Wijdenes	+	—
30	Klein Witpunt Broei . . .	Fa. Jo's Reyers, Zwijndrecht	+	—
33	Scarlet Gem (Klein Witpunt Broei) . . .	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+	—

B — Roodkopje (Zwijndrechtse, Hoog Wit) — grondras

Loof matig lang tot fors; knol bol- tot soms iets hoog-bolvormig; kleur wit met klein rood kopje. Onder de latere vollegrondselecties vindt men er, die een grote mate van resistentie tegen voosheid bezitten. Wordt plaatselijk door tuinders gebruikt.

RADIJS

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1953-1954

No.	Naam	Selectie van	Gebruikswaarde	
			glas	open grond
4	Groot Witpunt	Fa. Jos Huizer Azn,	+	+
	Glas en Vollegrond . . .	Rijsoord		
16	Half Rood Half Wit	N.V. C. W. Pannevis,	+	+
	(Groot Witpunt Broei) . . .	Delft		
3	Groot Witpunt Broei . . .	N.V. Sluis en Groot,	+	+
		Enkhuizen		
25	Groot Witpunt Kortlof	W. de Zeeuw J.Gzn,	+	-
		Barendrecht		
50	Groot Witpunt Broei . . .	Rijk Zwaan,	+	+
		Rotterdam		
52	Zwijndrechtse Groot Witpunt	Jan A. Zwaan,	-	+
		Voorburg		
11	Half Rood Half Wit	Rijk Zwaan,	-	+
	Vollegrond	Rotterdam		

B — Capriccio — K: N.V. A. R. Zwaan en Zn, Voorburg

Loof matig lang; knol bolvormig; kleur wit met rood kopje. Zeer resistent tegen voosheid. Zachte smaak. Zeer geschikt voor particulieren. Voor dit doel goedgekeurd in de Practijkproeven 1953-1954.



B — Halflange Scharlakenrode — grondras

Loof kort tot vrij fors; knol halflang cilindervormig; kleur scharlakenrood.

B — Halflange Scharlakenrode Witpunt (French Breakfast) — grondras

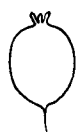
Loof kort tot vrij fors; knol halflang cilindervormig; kleur bovenste deel scharlakenrood, onderste deel wit.

B — Ronde Witte — grondras

Loof kort tot tamelijk kort; knol afgeplat bolvormig of bolvormig; kleur wit. Wordt bij Amsterdam geteeld, om tezamen met ronde rode radijs tot gemengd rood met witte bossen te worden gebonden.

N — Scarlet Globe — grondras

Loof matig lang tot fors; knol op lengtedoorsnee kort ovaal; kleur krachtig helder rood. Dit ras heeft in Amerika de meeste andere rassen verdrongen en is daar nu het hoofdras.



In Nederland is men aan de kort ovale vorm niet gewend; daarom wijst men het vooralsnog van de hand. In de Practijkproeven 1951-1952 waren de tuinders het er echter over eens, dat het ras, afgezien van de ongewone vorm van de knol, een goede indruk maakte.

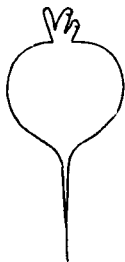
GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

No	Naam	Selectie van	Gebruikswaarde		Opmerkingen
			glas	open grond	
36	Scarlet Globe	N.V. Gebrs. Sluis, Enkhuizen	—	+	Tam. fijn loof
39	Scarlet Globe	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	—	+	
42	Lone Star	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	
48	Cavalier Kortloof	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	+	+	

ZOMERRADIJS

Voor de teelt in de zomer kan men in principe drie groepen van rassen gebruiken.

- a. Rassen uit de groep van de vroege radijs, welke een grote mate van resistentie tegen voosheid bezitten, zoals Cherry Belle en de late vollegrondsselecties van de wit-punttypen. Men zie hiervoor onder het hoofd „Vroege Radijs”.
- b. Rassen uit de groep van de zgn. Reuzen. Dit zijn langzaam groeiende rassen, die een zeer grote ronde knol vormen, welke lang kan staan zonder voos te worden. Hiervan zijn in de Practijkproeven 1951-1952 goedgekeurd de rassen Scarlet Champion en Komeet (zie hieronder).
- c. Rassen uit de groep van de lange radijs, zoals IJskegel.



A — Scarlet Champion — K: N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg. Kw.r.: 1951

Loof fors; knol groot, bolvormig; kleur helder rood. Wordt niet spoedig voos.

A — Komeet — K: N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

Loof tamelijk fors; knol tamelijk groot, bolvormig; kleur helder rood. Wordt niet spoedig voos.



B — IJskegel — grondras

Loof tamelijk fors; knol lang, spits toelopend; kleur wit met een weinig groen aan de kop.

R A M E N A S

(*Raphanus sativus* L. var. *niger* (Mill.) Pers.)

Zomer- en herfstramenas wordt vanaf half April gezaaid en in de zomer of de herfst geoogst. Men zaait winterramenas eind Juni-begin Juli en rooit de knollen in de herfst, vóórdat de vorst invalt.

ZOMERRASSEN

B — Delicatess

Loof vrij fors. Knol iets hoogronde, iets stomppuntig, wit, zeer vroeg oogstbaar.

B — Zeempjes (Fijne Vroege Gele Zomer)

Loof vrij kort. Knol matig groot, platronde, geel. Dicht bij dit ras staat de Wener Gele Zomer.

B — Ronde Zwarte Zomer

Loof fors. Knol vrij groot, platronde, zwart.

B — Lange Zwarte Zomer

Loof fors. Knol vrij groot, halflang, spits toelopend, zwart.

B — Chinese Ronde Roserode

Loof vrij fors. Knol matig groot, ovaal, roserood tot karmijnrood.

B — Chinese Halflange Witte

Loof fors. Knol halflang, spits toelopend, wit.

B — Chinese Halflange Roserode

Loof vrij fors. Knol matig lang, cilindervormig, stomppuntig, donkerroserood.

B — Chinese Lange Witte

Loof fors. Knol vrij lang, iets stomppuntig, wit.

B — Münchener Bier

Loof fors. Knol vrij groot, tolvormig, wit.

WINTERRASSEN

A — Ronde Zwarte Winter

Loof fors. Knol vrij groot, rond, boven afgeplat, zwart.

A — Lange Zwarte Winter

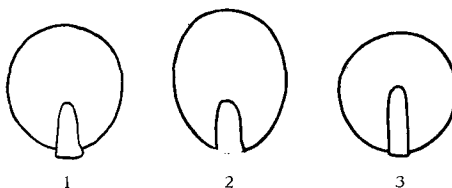
Loof fors. Knol vrij lang, spits toelopend, zwart.

B — Erfurter Lange Witte Winter

Loof fors. Knol lang, spits toelopend, wit.

RODE KOOL

(Brassica oleracea L. var. rubra DC.)

Vroeg

1 = Langendijker Vroege Rode Rond type
2 = Langendijker Vroege Rode Hoogrond type 3 = Zenith

A — Langendijker Vroege Rode

Stronk kort. Blad rood met groene tint, rond, kort gesteeld. Kool rond tot hoogrond, paarsrood van kleur. Blad en kool zijn met een dikke waslaag bedekt.

Zaai: Februari onder glas. Oogst: half Juli tot half Augustus.

Gewicht: 2 tot 2,5 kg.

Geschikt voor weeuwenteelt.

De van dit ras aanbevolen selecties variëren in vroegheid. De vroegste selecties zijn het best geschikt voor goede, opdrachtige gronden en kunnen iets nauwer worden geplant. Op de zwaardere gronden nemen men liever de iets latere selecties. Deze zijn wat bladrijker, beter tegen ongunstige omstandigheden bestand en leveren een beter gekleurde kool.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

Naam	Selectie van
Langendijker Vroege	P. Aker, Hoogkarspel
Langendijker Vroege	Fa. Gebr. Bakker, Noord-Scharwoude (Overgangstype naar Langendijker Herfst)
Langendijker Allervroegste	Fa. Gebr. Bakker, Noord-Scharwoude
Langendijker Vroege	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Langendijker Vroege	C. Groen, Sint Pancras
Langendijker Vroege	Wed. M. Hoogeboom, Kalverdijk
Langendijker Allervroegste	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
Langendijker Vroege	B. van Loenen, Zuid-Scharwoude (Overgangstype naar Langendijker Herfst)
Langendijker Vroege	M. Nieuwland, Sint Pancras
Langendijker Vroege	N. Snekes & Zoon, Zuid-Scharwoude
Langendijker Vroege	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
Langendijker Vroege stam 25	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
Langendijker Vroegste 4002	A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg
Langendijker Vroege stam A	Rijk Zwaan, Rotterdam (Zeer vroeg type)

O — Zenith

Stronk kort tot half lang. Blad donker grijsrood, zwak gebobbeld met dunne waslaag. Kool rond, donkerrood.

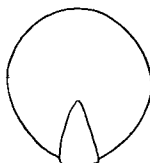
Zaai: Februari onder glas. Oogst: begin Augustus.

RODE KOOL

Gewicht: 1,2 tot 1,4 kg.

Dit ras is iets later en minder productief dan Langendijker Vroege Rode en daarom voor de beroepsteelt niet aanbevelenswaardig. Door de goede smaak en kleur voor particulieren echter zeer aantrekkelijk. Helaas zijn er zeer weinig rasechte selecties in de handel.

Herfst



Langendijker Herfstrode

A — Langendijker Herfstrode

Stronk matig lang. Veel en groot blad met dunne waslaag. Kool groot, rond tot hoogronde, donkerrood.

Zaai: 2e helft Maart. Oogst: September tot October.

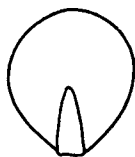
Gewicht: 3 tot 4 kg.

De aanbevolen selecties vertonen slechts geringe verschillen in vroegheid en opbrengst.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

Naam	Selectie van
Langendijker Herfstrode	P. Aker, Hoogkarspel
"	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
"	Gebr. Broersen, Harenkarspel
"	Wed. M. Hoogeboom, Kalverdijk
"	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
"	B. van Loenen, Zuid-Scharwoude
"	N.V. P. Rood & Zoon, Bovenkarspel
"	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
"	J. Wit, Broek op Langendijk
"	A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg
"	Rijk Zwaan, Rotterdam

Bewaarkool



A — Langendijker Bewaarrode

Type I: Stronk vrij lang. Groot, kort-gesteeld blad met gladde, iets golvende rand. („Graag type")

Type II: Stronk lang. Matig groot blad, dat zeer lang gesteeeld is. Blad ovaal met gekartelde en geplooid rand. („Taai type")

Van beide typen is de kool omgekeerd eirond en donkerrood van kleur.

Zaai: 2e helft Maart. Oogst: eind October.

Gewicht: 2 tot 3 kg.

Van de boven aangegeven typen wordt verondersteld dat het

SAVOYE KOOL

grage type productief en minder goed bewaarbaar zou zijn, terwijl het taaie type minder productief doch zeer goed te bewaren zou zijn. Voorts zouden de grage typen meer geschikt zijn voor zware gronden, terwijl het taaie type zich op de lichtere gronden beter zou ontwikkelen.

In de praktijkproeven bleek evenwel dat deze scheiding niet door te voeren is, omdat op de ene grond een taaie type er graag uitziet, terwijl omgekeerd ook grage typen zich als taaie kunnen voordoen. Daarom werden de kwalificaties „grage” en „taai” alleen toegepast op de bewaareigenschappen. Een matig bewaarbare selectie werd „iets grage”, een goed bewaarbare werd „taai” genoemd. Laatstgenoemde zijn voor langdurige bewaring geschikt, terwijl de „iets grage” typen weliswaar productiever zijn, doch vrij vroeg geruimd moeten worden.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1951-1952

Naam	Type	Selectie van
Langendijker Rode Bewaar . .	iets grage	Fa. Gebr. Bakker, Noord-Scharwoude
„ „ „ . .	taai	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
„ „ „ . .		Gebr. Broersen, Harenkarspel post Tuitjenhorn
„ „ „ . .		Gebr. Entes, Kalverdijk, Harenkarspel
„ „ „ . .		A. Kalverdijk-van Rijn, Noord-Scharwoude
„ „ „ . .	iets grage	B. v. Loenen, Zuid-Scharwoude
„ „ „ . .	taai	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen
„ „ „ Sel. B '50	iets grage	Coöp. „W.-Friesland”, Wijdenes
„ „ „ Sel. A '49	zeer taaie en donker, laat soms iets los	Rijk Zwaan, Rotterdam

Voor uitvoeriger beschrijving der goedgekeurde selecties raadplege men Mededeling no 57 „Praktijkproeven met Rode Kool 1950-1951” door J. R. Jensma en A. Kraai.

SAVOYE KOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *sabauda* (L.) Schulz)

Men onderscheidt savoye kool in gele en groene rassen. De gele zijn min of meer geelgroen van kleur en vormen een vaste ronde kool. De groene zijn overwegend groen tot zeer donkergroen gekleurd, terwijl het blad sterker gebobbeld en de kool dikwijls tamelijk los van structuur is. Ook is de overgang van kool naar omblad soms zeer geleidelijk, waardoor het mogelijk wordt een deel van het omblad mede te verkopen. In het algemeen is het percentage „groen blad” dat men bij groene savoye kool in handen krijgt hoger dan bij enige andere sluitkoolsoort. Dit komt de voedingswaarde en de smaak zeer ten goede.

In gele savoye kool selecteert men om deze redenen de laatste jaren sterk op een donkergroene bladkleur. Men hoopt deze

SAVOYE KOOL

te kunnen combineren met de productiviteit van deze rassen en met de geschiktheid voor bewaring. Het is daarom niet uitgesloten dat de indeling in groene en gele rassen op den duur niet houdbaar zal blijken te zijn. De gele rassen worden vrijwel uitsluitend aan de Langendijk geteeld, terwijl de groene rassen over het gehele land worden aangetroffen.

GROENE SAVOYE KOOL

Vroeg



Vroege Groene Spitse



Algro



Fijne Vroege Groene

A — Vroege Groene Spitse

Weinig, vrij grof gebobbeld omblad. Kool spits tot stompspits, weinig gebobbeld, groengeel.

Zaai: Februari. Oogst: begin Juli.

Gewicht: 1 tot 1,5 kg.

Dit is het vroegste en meest productieve ras. Ook geschikt voor weeuwenteelt.

B — Algro — intr.: Jacob Jong, Noord-Scharwoude 1938

Weinig, grof gebobbeld, donker grijsgroen omblad. Kool rond tot iets hoogronde, zeer weinig gebobbeld, matig vast.

Zaai: Februari resp. Augustus. Oogst: half Juli, resp. begin Juni.

Gewicht: 0,8 tot 1,1 kg.

Dit is een zeer vroege selectie uit het ras Advent, dat speciaal geschikt is voor zaai in Augustus en overwintering in de volle grond. Bij Februari-zaai is het minder productief dan vorengenoemd ras, terwijl de oogstrijpe kool vrij snel barst.

O — Fijne Vroege Groene

Fijn en sterk gebobbeld, donkergroen omblad. Kool klein, spits, matig vast, sterk gebobbeld.

Zaai: begin Februari. Oogst: begin Juli.

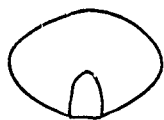
Gewicht: 1.0 tot 1.40 kg.

Door zijn lage opbrengst niet voor de beroepsteelt geschikt. De goede smaak en de aantrekkelijke donkergroene kleur maken het evenwel voor de particulier zeer geschikt. Ook voor weeuwenteelt en nateelt te gebruiken.

Een goede selectie levert de N.V. Sluis en Groot te Enkhui-zen (S. & G'tjes).

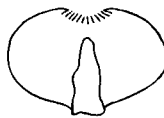
Herfst

A — Novum — intr.: Jacob Jong, Noord-Scharwoude, 1936



Blad grof en sterk gebobbeld, donkergroen; kool iets platrond, vrij groot en vast, donkergroen, sterk gebobbeld. Ons meest geteelde groene savoye koolras. Het is productief en aantrekkelijk van uiterlijk. Het groeit vrij snel en is daarom zeer geschikt voor nateelt.

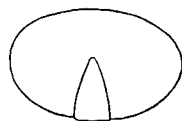
B — Bredase Vroege — intr.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen



Weinig buitenblad, donkergroen, sterk en vrij grof gebobbeld. Kool met een putje, platrond, sterk gebobbeld, vrij vast. Dit is een zeer vroege selectie in Bredase Putjes, die zich hiervan door zijn donkergroene kleur en geringe hoeveelheid omblad onderscheidt.

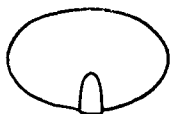
Geschikt voor vrijsterteelt rond Breda; het land is dan omstreeks half Augustus weer beschikbaar voor aanplant van aardbeien. Ook geschikt voor nateelt, mits voor de winter oogst.

B — Hammer

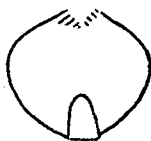


Vrij veel buitenblad, vrij sterk en vrij fijn gebobbeld, donkergrijsgroen. Kool groot en enigszins platrond. Onder deze en andere namen wordt een aantal vrij uiteenlopende typen geleverd, die variëren in vroegheid en winterhardheid.

B — Vertus



Veel buitenblad, vrij sterk en grof gebobbeld, grijsgroen. Kool groot, platrond, vrij grof gebobbeld. Sterk variërend in vroegheid en winterhardheid.

Groen Winterhard

Putjeskool



Winterkoning



Walcherse Groene Punt

B — Putjeskool

Groen, fijn of grof gebobbelde, platronde of hoogronde kool met korte stronk en weinig tot tamelijk veel omblad.

Dankt zijn naam aan het putje aan de top van de kool, dat ontstaat, doordat de bladeren niet over elkaar sluiten, zoals

SAVOYE KOOL

bij de andere rassen, maar vóór het bereiken van de top in een omgekrulde rand eindigen.

Er zijn verschillende typen van Putjeskool en ook verschillende namen, zoals de Bredase, Zwijndrechtse, Westlandse en Deventer, maar deze namen worden meer of minder door elkaar gebruikt, terwijl de uniformiteit van vele selecties vaak heel wat te wensen overlaat.

De *Bredase* is meestal platrond van vorm en voorzien van een groot aantal buitenbladeren, die min of meer rozetachtig op de korte stronk staan.

De *Zwijndrechtse* is hoogrond van vorm en meestal laat. Het blad staat meer opgericht dan van de *Bredase*.

De *Westlandse* en de *Deventer* staan min of meer tussen de *Bredase* en de *Zwijndrechtse* in.

Onder de verschillende typen valt de *Bredase Fijne van Sluis* en *Groot op*, die 1 à 1½ maand vroeger is dan alle andere onderzochte Putjeskoolherkomsten en daarom bij de categorie „Groen, vroeg” is ondergebracht. Voor vroege teelt of voor nateelt, die voor de winter klaar is, is dit een geschikt ras, daar het in verreweg de kortste tijd een kool voortbrengt, die in netto-gewicht tenminste even zwaar, maar in de meeste gevallen zwaarder is dan de andere herkomsten.

De andere typen, die onderzocht zijn, zijn alle aanzienlijk later, maar lopen verder uiteen naar hun vastheid, de fijnheid van hun bobbeling, de vorm van de kool en de hoeveelheid omblad, die zij bezitten. Daar voor deze late typen hun waarde vooral in hun graad van wintervastheid moet zitten en deze nog niet bepaald is, zullen wij een nadere classificatie nog achterwege laten.

B — Winterkoning

Veel buitenblad, sterk en zeer fijn gebobbeld, donkergrijs-groen, met sterke wasbedekking. Kool vrij groot, rond, matig vast. Laat en behoorlijk winterhard.

O — Walcherse Punt

Matig veel buitenblad, vrij sterk en grof gebobbeld donkergroen tot grijsgroen. Kool ovaalrond, iets spits. Wordt op Walcheren geteeld na vroege aardappelen.

GELE SAVOYE KOOL

Vroeg

A — Langendijker Vroege Gele

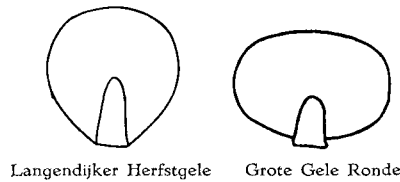


Stronk kort, blad opgericht, komvormig, weinig en matig fijn gebobbeld, geelgroen. Kool vast, matig groot, rond tot hoogrond.

Zaai: begin Februari. Oogst: half Juli.

Gewicht: 1,5-2 kg.

Het vroegste gele ras. Zeer productief.

Herfst

Langendijker Herfstgele Grote Gele Ronde

A — Langendijker Herfstgele

Stronk kort, veel en groot buitenblad dat zwak en vrij fijn gebobbeld is, geelgroen tot groen van kleur. Kool vast, rond tot hoogronde, groot.

Zaai: begin Maart. Oogst: eind September.

Gewicht: 2-3 kg.

Er komen selecties in voor met een groene of grijsgroene bladkleur.

B — Grote Gele Ronde

Stronk matig lang, veel blad, dat zwak en grof gebobbeld is, geelgroen. Kool groot, rond tot platronde, matig vast.

Plaatselijk geteeld onder de naam *Rijnsburger Grote Gele*. Door de goede smaak geschikt voor particulieren.

Laat

Langendijker Gele Bewaarkool Bloemendaalse Gele

A — Langendijker Bewaargele

Stronk lang, veel buitenblad, dat zwak en matig grof gebobbeld is, geelgroen tot groen. Kool vrij groot, omgekeerd eivormig, zeer vast, geelgroen tot groen.

Het enige savoye koolras, dat geschikt is om te worden bewaard. Sommige selecties (o.m. van Jac. Jong te Noord-Scharwoude) hebben een donkergroene bladkleur.

O — Bloemendaalse Gele

Stronk matig lang, weinig blad, grof gebobbeld, geel van kleur; kool matig groot, eivormig, zeer los, goudgeel van kleur.

Dit ras is enigszins winterhard en goed van smaak. Door de lage opbrengst evenwel alleen geschikt voor particulieren.

SCHORSENEER

(Scorzonera hispanica L.)

Een tweejarig gewas, dat als éénjarig geteeld wordt voor de wortels. Er komt practisch altijd een aantal planten in voor, dat in het eerste jaar reeds doorschiet. Daar de wortels na het vormen van de bloemstengel taai en droog worden, wordt er naar gestreefd, het percentage te vroege schieters door selectie zo klein mogelijk te maken. Het gewas is winterhard. Opneming van de wortels vóór de winter is niet noodzakelijk. Schorseneren worden in gestoofde toestand gegeten.

Van alle in Nederland geveilde schorseneren loopt er ongeveer vier vijfde deel over de veiling te 's-Gravenzande.

A — Eénjarige Nietschieters (Veurse Nietschieters, Westlandse Nietschieters)

Mooie, lange wortel van goede kleur. Loopt tamelijk stomp toe.

A — Duplex — Intr.: N.V. Gebrs Sluis, Enkhuizen

Zwaarder en productiever dan bovenstaand ras. Consumptiewaarde goed.

SJALOT

(Allium ascalonicum L.)

Sjalotten worden rauw als toekruid gebruikt of ingemaakt op de wijze van zilveruitjes. In het bijzonder de partijen, die in het vroege seizoen met name van half Juni tot half Juli geoogst worden, vinden hun bestemming als toekruid, omdat er omstreeks dit tijdstip een tekort aan uien is. Daarom gaan dikwijls reeds begin Juni de sjalotten groen gebost van de hand („sla-uitjes”) en brengen dan veelal een goede prijs op.

In tegenstelling met de ui wordt de sjalot niet door zaad maar door jonge bolletjes vermenigvuldigd. Dit heeft tot gevolg, dat het virus, dat de mozaïekzieke sjalotten of „krulbosjes” veroorzaakt, gemakkelijk van de zieke ouderplant op de zich vormende bolletjes (klisters) overgaat. Derhalve is het van de grootste betekenis, uitsluitend van gezonde planten de nakomelingschap voor plantgoed te bestemmen. Het is daarom noodzakelijk de plantgoedwinning te baseren op een nauwkeurige gezondheidselectie.

Hier te lande zijn drie grondrassen van sjalotten aanwezig. Door de Stichting Nederlandse Uien-Federatie wordt het winnen van selecties uit deze grondrassen bevorderd.

Ouddorpse Bruine Sjalot — Grondras

Wordt vrijwel uitsluitend geteeld in de omgeving van Ouddorp (Z.-H.). Kan vroeg geplant worden. Vroeger afrijpend dan de beide volgende rassen. Matig productief. Oogstzeker. Minder gevoelig voor valse meeldauw en waarschijnlijk eveneens voor aantasting door de zo gevreesde aaltjesziekte en de uienvliegmaden dan beide andere grondrassen.

Noordhollandse Strogele Sjalot — Grondras

Wordt geteeld in Noord- en Zuid-Holland. Mag niet te vroeg worden geplant wegens gevaar van doorschieten. Fors gewas. Productief. Gevoelig voor valse meeldauw, in verband waarmee de stikstofdosering aan de lage kant moet worden gehouden.

Groningse Sjalot — Grondras

Komt in eigenschappen veel overeen met de Noord-Hollandse Strogele. Heeft enige neiging tot vorming van losse sjalotten.

SNIJBIET

(*Beta vulgaris* L. var. *cicla* L.)

Van de snijbiet kan men op drie manieren groente verkrijgen:

- a. Door de planten flink uit te laten groeien, het blad af te snijden en het te ontdoen van de hoofdnerven. Het overblijvende bladmoes kan men dan als spinazie toebereiden.
- b. Door de bladeren in jonge toestand af te snijden, zodra zij zowat een handbreed hoog zijn, en deze in hun geheel als spinazie toe te bereiden. Dit afsnijden kan men meerdere malen achtereen herhalen, mits men rassen kiest, die er tegen bestand zijn.
Dit product is malser dan het onder a genoemde.
- c. Door de bladstelen en de bladnerven, al of niet gebleekt, op de wijze van asperges toe te bereiden. Hiervoor kiest men vooral rassen met brede ribben.

Behalve door particulieren wordt de snijbiet ook op kleine schaal voor de verkoop geteeld.

Bij zaai in Maart in de vollegrond is ze in Juni snijrijp.

Voor snijbiet mag geen suiker- of voederbietenzaad geleverd worden. Afgezien van een aantal morphologische verschillen in het blad is een zeer kenmerkend verschil, dat snijbiet geen tot biet verdikte hoofdwortel heeft.

Rassen die herhaaldelijk gesneden kunnen worden

A — Gladde Groene Gewone

Groot, glad, groen blad; smalle, lichtgroene bladstelen.

B — Gladde Gele Gewone

Lichtgroen blad.

Rassen met zware ribben

A — Gladde Groene Witribbige Zilver

Middelmatig groot, donkergroen, glad blad met helderwitte nerven. Korte, brede, helderwitte bladstelen.

SNIJBIET/SNIJMOES/SNIJPETERSELIE

A — Lucullus (Goudgele Gekrulde, Gekroesde Gele)

Groot, sterk gebobbeld, rechtopgaand blad. Brede, witte, sterk goetvormige bladstelen. Veel door particulieren geteeld.

B — Gekrulde Donkergroene Witribbige

Middelmatig groot, gebobbeld, donkergroen blad met witte nerven.

B — Geelbladige Witribbige

Groot, glad, geelgroen blad. Brede, witte bladstelen.

SNIJMOES

(*Brassica napus* L. var. *pabularia* (DC.) Rchb.)

Snijmoes is speciaal een gewas voor de volle grond, dat, in Maart gezaaid, omstreeks Juni-Juli geoogst kan worden. Daartoe worden de op de wortelhals staande bladeren iets boven de grond afgesneden. Als men de hartbladeren spaart, kan men het moes enige keren na elkaar van dezelfde planten winnen. Behalve de echte snijmoes, gebruikt men ook wel savoye kool voor dit doel.

B — Blauwe Groninger Snijmoes

In Groningen bij kleine oppervlakten algemeen geteeld.

B — Groene Gekrulde

SNIJPETERSELIE

(*Petroselinum crispum* (Mill.) Airy-Shaw syn. *P. sativum* Hoffm.)

Snijpeterselie dient voor het kruiden van spijzen en bezit daarnaast waarde voor de opmaak van schotels.

A — Gewone Snij (Amsterdamse Snij)

Fors gewas met grote, gladde bladeren. Kan dikwijls gesneden worden. Goed voor de fabriek.

B — Fijngekrulde (Moskrul, Dwerg)

Vrij laag. Donkergroen, zeer fijn gekruld blad.

B — Fijngekrulde Donkergroene

B — Kroeskop

Het laagst groeiende ras. Zeer fijn gekruld, heldergroen blad. Voor particulieren.

B — Emerald (Smaragd)

Voor particulieren.

SNIJSELDERIJ*(Apium graveolens L.)*

Snij-, struik- of bosselderij dient tot het kruiden van spijzen. De voornaamste teeltcentra zijn IJsselmonde, het Westland met de Kring, Rijnsburg, de omgeving van Amsterdam, Utrecht en Noord-Oost Groningen. Verder volgen dan nog Venlo, Breda, IJsselmuiden en enige andere plaatsen.

A — Amsterdamse Fijne Donkergroene

Gedrongen groei. Donkergroen, fijn, aromatisch blad. De bladstelen zijn zeer fijn en ontwikkelen zich bij dit ras in zeer groot aantal. De plant schiet niet spoedig door. Speciaal voor de teelt onder glas. Bij Amsterdam geteeld in de bakken, waarin komkommers hebben gestaan.

A — Westlandse Fijne

Matig hoog wordend met een groot aantal bladeren. Bladeren fijn, hoewel iets grover dan van de Amsterdamse Fijne Donkergroene.

A — Gewone Snij (Lange Bos, Grove Struik)

Forse groeiwijze, grof van steel en blad. Niet zoveel bladstelen per plant als bij Amsterdamse Fijne Donkergroene. Voor voorjaarsteelt in de volle grond, speciaal voor de drogerij. Grote opbrengst.

B — Zwolse Krul

De bladeren zijn zeer fijn en diep ingesneden, zodat ze pluimvormig lijken. Zeer aromatisch. Tamelijk winterhard. Wordt bij Zwolle onder glas en in de volle grond geteeld.

B — Holpijp of Weeuwenselderij

Een fors, grof groeiend ras, dat vrij winterhard is en in België veel gevraagd wordt.

SNIJSLA

(Lactuca sativa L. var. longifolia Lam. en ook L. sativa var. capitata L.)

Het losse blad wordt in jeugdige toestand bij de grond afgesneden en heeft alleen waarde in de winter en in de vroege voorjaarsmaanden, als er geen of weinig kropsla te krijgen is. De teelt wordt derhalve door de beroepstuinder uitsluitend onder glas toegepast. Veelal gebruikt men zaad van gewone kropsla, dat dicht gezaaid wordt, b.v. van Grote Gele of Zwart Duits. Daar snijsla snel moet groeien is het gewenst steeds zaad te gebruiken met een hoge kiemenergie. De echte snijsla onderscheidt zich van de kropsla, doordat zij geen of onvoldoende kroppen vormt. Snijsla kan na de eerste snede, na op-nieuw uitlopen, nog een tweede snede leveren.

A — Wit Broeidunsel — witzadig**A — Zwart Broeidunsel — zwartzadig****B — Wit Dunsel — witzadig****B — Zwart Dunsel — zwartzadig**

SPINAZIE

(Spinacia oleracea L.)

Van de spinazie kent men de gladbladige rassen en rassen met gebobbeld blad. De eerstgenoemde lenen zich het beste voor de teelt van snijspinazie voor directe consumptie en van pikspinazie voor de conservenfabrieken. Doordat het blad glad is, laat het zich gemakkelijk reinigen, hetgeen voor dit doel noodzakelijk is. In Nederland pleegt men in de beroepstuinbouw alleen gladbladige spinazie te telen.

De rassen met gebobbeld blad ontleen hun betekenis speciaal aan hun geschiktheid voor vervoer. De gebobbelde bladeren komen niet zo dicht opeen gepakt te liggen en broeien daardoor niet zo gauw als de gladde. Ook vertonen zij minder neiging om te verwelken of geel te worden tijdens het vervoer.

Spinazie kan het gehele jaar door geteeld worden, maar is in hoofdzaak een groente voor het gebruik in het voorjaar en herfst. De teelt vindt derhalve voornamelijk plaats in de winter- en vroege voorjaarsmaanden en verder in nazomer en herfst.

In de tijd van eind Juni tot Augustus moet men geen spinazie op het veld hebben, daar anders in „luizenjaren” kans bestaat, dat alles aan virusziekten te gronde gaat.

Bij de teelt in de winter en het voorjaar onder glas kan de wolf (*Peronospora spinaciae*) zeer schadelijk worden.

Hierbij hangt veel af van de weersomstandigheden. Grote vochtigheid, gepaard gaande met een matige temperatuur zijn zeer funest. Aangenomen mag worden, dat binnen enige jaren resistente rassen aan de markt zullen komen.

De spinazierassen kan men verdelen in:

I. Rassen, die gevoelig zijn voor lange dagen, wat schieten betreft.

Deze groep kan men verder verdelen in:

- a. rassen, die niet winterhard zijn;
- b. rassen, die winterhard zijn.

II. Rassen, die weinig gevoelig zijn voor lange dagen, wat schieten betreft.

De rassen van de laatstgenoemde groep, welke bij lange dagen langzaam schieten, zijn minder geschikt voor de teelt bij korte dagen, in de herfst en de winter. De zéér trage schieters als bijv. Koning van Denemarken en Viking kunnen bij hun vegetatieve ontwikkeling niet alleen lange dagen verdragen, maar hebben deze daarvoor ook nodig.

De snelschietende rassen kunnen hun vegetatieve ontwikkeling daarentegen ook bij korte daglengte volbrengen.

Hieronder vindt u een overzicht van de aanbevolen rassen en de zaaitijden voor bepaalde teeltwijzen.

Teeltwijze	Zaaitijd	Rassen
Vroege glasteelt	eind Nov.-half Dec.	Vroege selecties uit Breedblad Scherpzaad Zomer , Cavallius
Gewone glasteelt	half Dec. t/m Febr.	Vroege Selecties uit Breedblad Scherpzaad Zomer
Vroege vollegrond	Febr.-begin Maart	Vroege Selecties uit Breedblad Scherpzaad Zomer
Middelvroeg vollegrond	half Maart-begin April	Iets latere Selec. uit Breedblad Scherpzaad Zomer , El-de-Es , Amsterdams Reuzenblad , Advance , Nobel , Viking , Noordland , (Viroflay)
Zomerteelt	van begin April af	Viking , Noordland , Nobel , (Koning van Denemarken)
Herfstteelt	20 Aug.-1 Sept.	Breedbl. Scherpz. Zomer
Winterspinazie vollegrond	begin Sept.	Thialf , Spica , Winterreuzen (Géant d'Hiver) Utrechtse Winter ,
Herfstteelt onder glas	tweede helft Sept.	Breedblad Scherpzaad Zomer , Cavallius

Glasteelt

A — Breedblad Scherpzaad Zomer — grondras

Blad vrij groot en vrij breed met matig spitse top; glad, heldergroen. Schiet in de zomer spoedig door. Zaad scherp. Groeit, ook bij korte dagen, vrij snel. Wordt in Nederland zeer veel geteeld. In dit grondras wordt nog een type aangeboden, met smalle, vrij lange bladeren, dat iets vroeger is en snel schiet. Doordat de bladeren rechtop staan en de bladstelen vrij lang zijn, is het gemakkelijk in een jong stadium te snijden.

Plaatselijk wordt aan dit type de naam „E z e l s o r e n” gegeven.

Uit het grondras zijn verschillende selecties gewonnen, die zich t.o.v. het uitgangsras onderscheiden door een minder groot aantal zuiver mannelijke planten, forser blad, gelijkmatiger gewas en minder snel doorschieten. Minder snel schieten gaat echter gepaard met minder snelle groei gedurende korte dagen. Daardoor zijn deze selecties beter voor de middelvroeg voorjaarsteelt dan voor de glasteelt.

Van de vroege selecties met een eigen naam kunnen genoemd worden: **Verbeterde Hollandia** (Vroeg Reuzenblad) N.V. A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg

Heraut — N.V. Gebr. Sluis, Enkhuizen

Preferent — Fa F. de Vries en Zoon, Alphen a. d. Rijn

N — Cavallius Scherpzaad — K: Ohlsens-Enke, Kopenhagen. Intr. 1947.

Bladeren zijn lang, vrij smal, puntig en dun. Bladkleur geelgroen. Bladsteel vrij lang.

SPINAZIE

Dit ras groeit bij korte dagen sneller dan alle andere rassen. Het is echter gevoelig voor vorst, wat in de winter van 1953-1954 duidelijk gebleken is. Men dient derhalve temperaturen lager dan -5°C te voorkomen.

Het schiet bij lange dagen snel door, terwijl van de grote groeikracht dan niets blijkt. Is minder geschikt voor teelt in bakken.

In verband met het bovenstaande is Cavallius beproevenswaardig voor de teelt in kassen en warenhuizen, waarbij eind November-half December gezaaid wordt en dan speciaal wanneer men de temperatuur enigszins in de hand kan houden.

Verder bruikbaar voor de herfstteelt onder glas (zaai vanaf half September).

N — Cavallius Rondzaad — K: Ohlsens-Enke, Kopenhagen.
Kw.r.: aangevraagd.

Een rondzadige selectie uit het voorgaande ras. Behalve het verschil in zaadvorm vrijwel gelijk daaraan. Door het ronde zaad aantrekkelijker.

Vroege vollegrondsteelt

A — Breedblad Scherpzaad Zomer en de onder „Glasteelt” genoemde selecties.

Middelvroeg vollegrondsteelt

A — Breedblad Scherpzaad Zomer met de wat minder snel doorschietende, donkerbladige selecties.

Hiervan kunnen worden genoemd:

Verbeterde Breedblad Scherpzaad Zomer — N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen

Vroeg Reuzenblad — N.V. Zwaan & de Wiljes, Scheemda

Hollandia — N.V. Zwaan & de Wiljes, Scheemda

Blad donkergroen, vlezig en groot. Ook bruikbaar voor pikspinazie.

A — El-de-Es — K: N.V. Zwaan & de Wiljes, Scheemda

Zaad scherp. Grote, vlezige, normaal groene bladeren. Schiet vrij laat door.

A — Advance — K: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg. Kw.r.: 1951
Scherpzadige selectie uit Noordland.

Grote, donkergroene, vlezige bladeren. Groeit in het latere voorjaar vrij snel en schiet toch laat door. Krachtige groeier.

Degenen, die het donkergroene type van Amsterdams Reuzenblad gebruiken, kan Advance aangeraden worden.

B — Amsterdams Reuzenblad. Geïntroduceerd in 1886 door de N.V. Sluis & Groot

Zaad matig scherp. Blad groot, rond, glad en donkergroen. Is vrij laat en schiet niet gauw door.

Opgemerkt dient te worden, dat naast dit type van Sluis & Groot, door sommige firma's onder de naam Amsterdams Reuzenblad gewone selecties uit Breedblad Scherpzaad Zomer in de handel gebracht worden. Hierdoor is nogal enige verwarring rond dit ras ontstaan.

B — Nobel

Groeit wat minder snel dan Breedblad Scherpzaad Zomer en El-de-Es. Levert echter een goede kwaliteit en schiet laat door. Voor beschrijving zie „Zomerteelt”.

B — Viking

Groeit minder snel dan Breedblad Scherpzaad Zomer en El-de-Es. Levert echter een zeer goede kwaliteit (donkergroene, vlezige bladeren), terwijl het ras door de dikte van de bladeren minder van wolf te lijden heeft. Schiet zeer laat door. Voor beschrijving zie men onder „Zomerteelt”.

B — Noordland

Hiervoor geldt dezelfde opmerking als voor Viking.

B — Viroflay

Rond zaad. Blad vrij groot, matig dik, glanzend, heldergroen. Groeit vrij snel en schiet snel door. Oud Frans ras. Het enige voordeel boven Breedblad Scherpzaad Zomer is het ronde zaad.

Zomerteelt**A — Viking — K: N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen. Intr.: 1932**

Zaad rond. Blad zeer groot, breed eirond, dik, glad, zeer donkergroen, zacht en vlezig. Door het dikke blad heeft dit ras wat minder te lijden van wolf dan de dunbladige rassen. Schiet zeer laat door. Speciaal geschikt voor zomerteelt, maar ook voor de teelten in het late voorjaar. Niet geschikt voor herfst- en winterteelt.

De onderzochte herkomsten van het ras Noorman, dat wel voor een synoniem met Viking doorgaat, en andere herkomsten van Viking, konden het type van Sluis en Groot op één enkele uitzondering na niet evenaren.

A — Noordland — K: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg. Intr.: 1934

Zaad rond. Selectie uit de Nobel. Komt de Viking nabij. Blad iets lichter van kleur. Schiet zeer laat door.

A — Nobel (Gaudflay, Supra, Mammouth) — K: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg. Intr.: 1926

Zaad rond. Gekweekt uit een éénhuizige plant van de Gaudry. Voor hetzelfde doel te gebruiken als Viking en Noordland; om zijn lichter gekleurd blad minder geliefd dan deze; snel groeiend. Blad zeer groot, dik, glad, heldergroen, zacht en vlezig. Niet spoedig doorschietend.

B — Koning van Denemarken — K: Thomas Madsen, Slagelse, Denemarken. Intr.: 1919

Zaad rond. Aanvankelijk geïntroduceerd als Antvorskov. Speciaal voor zomerteelt. Tamelijk vroeg snijdbaar. Blad lang gesteld, groot, dik, gladbladig, dof donkergroen; zacht en vlezig. Schiet later door dan alle bovengenoemde spinazierassen. Daarom bruikbaar voor particulieren, die geleidelijk oogsten.

Herfstteelt in de vollegrond (zaai na half Augustus)**A — Breedblad Scherpzaad Zomer en de selecties hieruit.**

Voor beschrijving zie men onder „Glasteelt”.

SPINAZIE / SPRUITKOOL

Winterspinazie in de volle grond

De zeer strenge winter van 1953 op 1954 verschaftte de mogelijkheid, om verscheidene winterspinazierassen op hun winterhardheid en hervatten van de groei in het voorjaar te testen.

Na de winter kwam het eerst naar voren het ras Thialf, welk ras het meest winterhard bleek. Direct daarop volgde Spica, vervolgens Winterreuzen en daarna Utrechtse Winter.

Opgemerkt dient nog te worden, dat ook de zomerspinazie Nobel zeer goed door deze strenge winter kwam.

B — Thialf — K: Rijk Zwaan, Rotterdam

Rond zaad. Is een selectie uit Utrechtse Winter, met aanvankelijk te korte bladstelen waardoor moeilijk te maaien. Hierin is later verbetering gebracht en thans is de bladsteel vrij lang. Blad lichtgroen, opgericht, fors, enigszins pijlvormig, weinig ingesneden in tegenstelling tot Utrechtse Winter waarvan het blad sterk ingesneden is. Goede herstelkracht na de winter.

B — Spica — K: Breustedt te Hamm (West Duitsland) V: N.V. Luidenburg te Groningen.

Rond zaad. Blad normaal groen, opgericht, fors, enigszins pijlvormig. Bladsteel lang. Lijks veel op Winterreuzen. Goede herstelkracht na de winter. Is een selectie uit Gaudry van Breustedt.

B — Winterreuzen (= Géant d'Hiver) K: Vilmorin-Andrieux te Parijs. Intr.: 1927 onder de naam Géant d'Hiver

Rond zaad. Blad normaal groen, opgericht, fors, enigszins pijlvormig. Bladsteel lang. Goede herstelkracht na de winter.

B — Utrechtse Winter

Rond zaad. Blad lichtgroen, afstaand, vrij smal en gelobd, niet fraai van vorm. Bladsteel lang. Goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden. Oud ras, bij Utrecht nog steeds gebruikt. Matige herstelkracht na de winter.

SPRUITKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *gemmifera* (DC.) Schulz)

Spruitkoolrassen kan men onderscheiden in vroege en late. De vroege worden in hoofdzaak geteeld rond Breda; de oogst begint in October en is voor de winter afgelopen. Van de late rassen begint de oogst in de tweede helft van November en gaat door tot in Februari. Deze worden over het gehele land geteeld, belangrijke centra zijn de gebieden rond Westerlee, IJsselmonde, de Beemster en N.O. Groningen.

Spruiten moeten aan de volgende eisen voldoen: ze moeten hard, rond, vast, glad en goed gesloten zijn. Verder moeten ze niet te dicht tegen elkaar aan de stronk geplaatst zijn, dit geeft kans op rotting en bemoeilijkt het plukken. Voor de late rassen is winterhardheid een zeer gewenste eigenschap, terwijl de conservenindustrie graag een donkergroene spruit ziet.

De kwaliteit van de spruiten is overigens, behalve van erfelijke aanleg, in sterke mate afhankelijk van weersomstandigheden, zaaitijd, bodem en bemesting.

A — Roodnerf

Blad groot, vlak, niet gebobbeld, donker grijsgroen. Bladsteel lang, evenals de hoofdnerf paars aangelopen. Spruit vast, omgekeerd eivormig, groen tot donkergroen.

Binnen dit ras kunnen de volgende typen worden onderscheiden:

1. *Roodnerf* zoals boven omschreven. Hiertoe behoren de aanbevolen selecties: Huizer, Roodnerf, Noordster en Gekruiste Lierse. Het zijn overwegend late, behoorlijk winterharde selecties.
2. *Roem van Barendrecht*. Dit is een vroege, redelijk winterharde selectie met korte bladsteel.
3. *Roem van Castricum*. Is evenals Kennemer ongeveer even vroeg als de voorgaande, doch onderscheidt zich van Roodnerf door de zeer lange bladsteel en het kleine komvormige blad. Redelijk winterhard.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

Naam	Selectie van
Selectie Huizer	Fa. Jos Huizer Azn te Rijsoord
Roodnerf	Gebr. P. C. & L. de Jongh te Goes
Roem van Castricum	J. Nuyens Mzn te Limmen
Roodnerf	N.V. C. W. Pannevis te Delft
Noordster, zeer laat	J. Scholtens te Eenrum
Middelvroeg, Half hoge Kennemer, Selectie in Roem van Castricum	Rijk Zwaan te Rotterdam
Roem van Barendrecht, Middelvroeg Roodnerf-type	Rijk Zwaan te Rotterdam

A — Lierse

Blad groot, vrijwel vlak, enigszins gebobbeld, spruit matig vast, vrij groot, omgekeerd eivormig soms lang ovaal.

Vele als Lierse, Gekruiste Lierse of Westlandse geleverde selecties zijn sterk vermengd met Roodnerf en hiervan niet of moeilijk te onderscheiden.

De enige in dit ras goedgekeurde selectie is vroeg en redelijk winterhard.

GOEDGEKEURDE SELECTIE PR.PR. 1950-1951

Naam	Selectie van
Gekruiste Lierse	N.V. Gebr. van Namen, Dordrecht

B — Beemster

Van dit ras zijn verschillende, vaak vrij sterk uiteenlopende selecties in omloop.

De meeste selecties zijn hoog, met grote bladeren, die vrijwel vlak en glad zijn. De spruit is vast, vrij groot en normaal-groen.

SPRUITKOOL/TABAK

GOEDGEKEURDE SELECTIE PR.PR. 1950-1951

Naam	Selectie van
Beemster halfhoge	Coöp. „West-Friesland” te Wijdenes
Vrij hoog (ondanks de naam), normaalgroen. Laat.	

B — Bredase

Blad vrij groot, iets komvormig, enigszins gebobbeld, lichtgroen. Bladsteel lang. Spruit vast, matig groot, bleekgroen, omgekeerd eivormig.

Dit is een vroeg ras, vooral veel geteeld in de omgeving van Breda. De lichtgroene kleur is voor de conservenindustrie een bezwaar, er wordt daarom momenteel geselecteerd in de richting van een donkerder kleur.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

Naam	Selectie van
Bredase	Fa. J. Hoosemans-Oomen te Breda
Bredase	„Nunhem” te Haelen (L.)

N — Vroege Dwerg

Dit is een laag en snelgroeiend ras, dat geschikt is voor na-teelt. Kan tot begin Augustus worden geplant en levert dan laat in de herfst nog een goede opbrengst. Bij normale teelt kan reeds begin September worden geplukt.

In dit ras kunnen genoemd worden de selecties *Early Morn* van de N.V. A. R. Zwaan te Voorburg en *Vroege Zuiltjes* van „Nunhem” te Haelen (L.).

Voor uitvoeriger beschrijving zie men Mededeling no 58 van het I.V.T. „Practijkproeven met Spruitkool 1950-1951” door J. R. Jensma en A. Kraai.

TABAK

(*Nicotiana tabacum* L.)

Tabak behoort tot de familie der Solanaceae. Er zijn 3 hoofdsorten, nl.:

- I. *Nicotiana tabacum* — gewone tabak.
- II. „ *tabacum* var. *macrophylla* — Maryland tabakken.
- III. „ *rustica* — viooltjes- of boerentabak.

Hier te lande worden alleen rassen van *Nic. tabacum* verbouwd. De Marylandtabakken verlangen een warmer klimaat, terwijl de kwaliteit van de *rustica*'s niet gewaardeerd wordt.

I. *Nicotiana tabacum* — gewone tabak.

De bladeren staan dicht tot betrekkelijk dicht aan de stengel en hangen meestal in rechte tot scherpe hoeken af. Vorm der bladeren is lancet- tot eivormig, boven óf onder het midden breder wordend. Kleur der bladeren van geelgroen tot donkergroen, kleur der bloemen variërend van bleek rose tot vleesrood.

T A B A K

De bloei valt in Juli, het zaad is in September rijp. Wordt onder onze klimaatsomstandigheden (niet getopt) $\pm$ 0,90-1,50 m hoog.

De rassen keuze houdt enerzijds verband met het teeltdoel (sigaren-, sigaretten-, kerf- en pruimtabak) en is anderzijds sterk afhankelijk van de grondsoort.

Hieronder volgt een overzicht van de meest aanbevelenswaardige rassen voor de verschillende doeleinden.

SIGARENTABAK

Bij de teelt van sigarentabak staat ons voornamelijk het verkrijgen van dek- en omblad voor ogen; het hiervoor geschikte ras kan in de oogstsamenstelling, al naar de omstandigheden, een meer of minder groot percentage hieraan opleveren, terwijl de rest van de oogst, al naar de hoedanigheid, geschikt is als sigarenbinnengoed of rooktabak (pijtabak).

A — Mont Calm Brun

Geïmporteerd uit Zwitserland. Een zaadvast kruisingsproduct tussen de vroegere Amersfoorter (Maryland-type) en White Burley. Vroegrijp type, vrij dunne hoofdnerf, blad kleurt mooi op, soms iets te kleurig, goed aroma, weinig gevoelig voor ratelziekte en Thielavia. Goede opbrengst. Moet tegen rijp aan geplukt worden. Meest geschikte gronden: leemhoudende zandgronden tot lichte kleigronden.

SIGARETTEN- EN KERFTABAK

Bij de teelt van sigaretten- en kerftabak kunnen we onderscheid maken tussen de zg. flue-cured ¹⁾ tabakken voor de sigaretten- en shagfabricage en de aan de lucht gedroogde (air-cured) tabakken. De air-cured tabakken worden weer onderscheiden in „light air-cured” (lichtgekleurde) tabakken en „dark air-cured” (donkergekleurde). De „light air-cured” tabakken hebben een vrijwel neutraal aroma en worden als vul- en kleurmateriaal gebruikt in de kerf- en sigarettenindustrie. De „dark air-cured” tabakken hebben iets meer aroma en worden speciaal voor de donkere kerf gebruikt.

Als geschikte sigaretten- en kerftabaksrassen kunnen we noemen:

A — Mont Calm Jaune

Geïmporteerd uit Zwitserland. Een lichtgekleurde lijn uit een kruising tussen de vroegere Amersfoorter en White Burley. Vroegrijp type, vrij dunne hoofdnerf, goede opbrengst en zwak tot neutraal aroma. Vrij weinig body. Zeer geschikt ook voor het flue-curing proces. Bijzonder geschikt als vul- en kleurmateriaal vooral voor sigaretten. Meest geschikte gronden: leemhoudende zandgronden.

¹⁾ flue-cured — gedroogd met behulp van een kunstmatige warmtebron.

TABAK / TOMAAT

A — Virginia Gold A

Selectie van Forchheim, een flue-cured type. Grote bladeren met matig dikke hoofdnerf. In de aanvang traag groeiend. Vroegrijp type, bladeren aan de stam licht geelgroen. Kleur van het gedroogde blad geel tot roodbruin. Body beter dan van Mont Calm Jaune. Vrij neutraal van aroma. Geschikt als vul- en kleurtabak voor kerf en sigaretten. Goede opbrengst, zeer gevoelig voor virusziekten. Zand- en leemhoudende zandgronden zijn het meest geschikt.

PRUIMTABAK

Als pruimtabak geschikt voor spindekmetaal, kunnen de rassen Mont Calm Brun en Maas en Waalse, bij een geëigende bemesting en op daarvoor geschikte grond, een voor dit doel bruikbaar product leveren. Onder hiervoor gunstige omstandigheden kunnen zand- en aardgoed metaal leveren geschikt voor sigaren, omblad en binnengoed, alsmede de kerf.

A — Mont Calm Brun

Zie voor beschrijving onder sigarentabak. Het meest geschikt is lichte tot middelzware klei.

B — Maas en Waalse (Slits No. 25)

Een selectie van de tabaksteler F. Jansen te Boven-Leeuwen uit een oud landras. Laat rijp type, matig dun blad, vrij dikke hoofdnerf, droogt lastig op. Gevoelig voor ratelziekte en Thielavia. Neutraal van aroma, forse groei met flinke opbrengst. Moet tegen rijp aan geplukt worden. Zavelachtige- tot lichte kleigronden zijn het meest geschikt.

TOMAAT

(*Solanum lycopersicum* L. = *Lycopersicum esculentum* Mill.)

Voor de indeling van de bestaande rassen en selecties van tomaten zijn drie morphologische kenmerken van veel belang. Dit zijn: de hokkigheid van de vruchten, de al of niet sterk om de middennerf gevouwen jonge blaadjes in de kop van de planten en het groeitype van de plant.

Aan de hand van deze eigenschappen kan een indeling gemaakt worden in vier hoofdgroepen:

- | | |
|--|--|
| Groep van het Ailsa Craig-type: | 2- en 3-hokkig, kopblaadjes niet gevouwen, meer of minder breed uithangende bladeren. |
| Groep van het Radio-type: | 2- en 3-hokkig, kopblaadjes sterk gevouwen, meer of minder breed uithangende bladeren. |
| Tussenvormen: | 2- en 3-hokkig, kopblaadjes niet gevouwen. Bladeren minder breed uithangend dan bij Ailsa Craig. |
| Groep van het Tuckswood-type: | 3-, 4-, soms meerhokkig, kopblaadjes niet gevouwen, meer neerhangende, meest kortere bladeren. |

Als kastomaat behoren de rassen uit de groep van het Ailsa Craig-type in 't algemeen thuis op vruchtbare gronden. Op lichte zand- en zavelgronden kan de opbrengst na enkele jaren achteruit gaan, doordat de vruchten te klein worden. De grove rassen worden in het algemeen geteeld op de minder vruchtbare gronden en in oude kassen. Grovere rassen leveren minder vruchten per plant dan de fijnere. De totaalopbrengst van de grovere rassen kan op minder goede gronden nog behoorlijk zijn, omdat de vruchten groter van stuk zijn en daardoor in een goede sorteringsverhouding vallen.

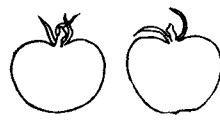
In de oorlog en in de na-oorlogse jaren werden de rassen uit de groep van het Tuckswood-type, vooral de Tuckqueen, veel verbouwd. In verband met de gewijzigde exportomstandigheden wordt men echter weer meer in de richting van de fijnere, ronde typen gedrongen.

In Engeland zijn, vooral door de firma Stonor, z.g. „no green back-types” ontwikkeld. De onrijpe vruchten hiervan zijn gelig-groen en missen de donkergroene basis van de onrijpe vruchten van de Nederlandse rassen. Een dezer rassen wordt onder verschillende namen door Nederlandse firma's in de handel gebracht (Victory, Moneymaker) en beslaat thans een groot deel van het areaal.

Behalve kastomaten teelt men wat tomaten in de volle grond. Men gebruikt hiervoor meestal de gewone kastomaten. Enkele rassen worden echter speciaal voor de volle grond aanbevolen.

Van de meeste tomatenrassen bestaan verschillende selecties. In 1948-1949 werden praktijkproeven genomen, waarin 86 rassen en selecties van bij de N.A.K.G. ingeschreven selectiebedrijven werden vergeleken. Hieronder volgt een overzicht van de rassen en selecties die werden goedgekeurd (voor een uitvoerig verslag van deze praktijkproeven met tomaten zie men Mededeling No 20 van het I.V.T.).

GROEP VAN HET AILSA CRAIG-TYPE



1 = Ailsa Craig en
2 = Glorie
Kampioen

Gewas tamelijk fors met zijwaarts uit-hangende bladeren. Vrucht 2- en 3-hokkig, sappig en fris van smaak. Tussen de selecties uit deze groep bestaan aanmerkelijke grofheidsverschillen, de fijnste selecties hebben meestal de langste trossen en het grootste aantal vruchten. De fijnste selecties hebben meestal ook de mooiste ronde vruchten, de vruchten van de grovere selecties zijn in de regel iets platrond, terwijl de grofste selecties (Glorie's en Ailsa Craig — Gebr. v. d.

Berg) wat hogerronde vruchten geven. Voor alle grovere selecties uit deze groep geldt, dat bij een te welige groei van het gewas, de kans op holle vruchten toeneemt en de vruchten platter en hoekiger worden.

De met Kampioen (Omega) aangeduide selecties hebben een iets minder fors gewas. De eerste tros is meestal wat korter dan die der overige selecties uit de groep van het Ailsa Craig-

TOM AAT

type, terwijl de vruchten aan deze tros wat dichter bij elkaar zitten. De vruchtvorm is wat minder mooi (wat hoekiger) maar de vruchten zijn vroeger rijp. (Het ras Kampioen werd geïntroduceerd door Gebr. v. d. Berg te Naaldwijk).

De selecties uit deze groep hebben minder last van waterziek en gele harde plekken aan de vruchtbasis dan de rassen uit de tussenvorm- en Tuckswodgroep; zeer gevoelig voor blad-
vlekkenziekte.

A — Ailsa Craig en Kampioen

Gerangschikt volgens de grofheid van de vruchten van fijn naar grof, werden in deze groep de volgende selecties goedgekeurd. Daarbij zijn met x aangegeven de selecties die een iets minder mooie vruchtvorm hebben, maar vroeg rijp zijn.

Fijnste vrucht

- x Market King „Nunhem", Haalen (L.).
- x Kampioen, N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen.
- Ailsa Craig, Coöp. „West-Friesland", Wijdenes.

Fijne vrucht

- Ailsa Craig, „Nunhem", Haalen (L.).
- Voorburgs Glorie, N.V. W. J. van Kampen, Voorburg.
- Ailsa Craig, N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.
- Ailsa Craig, N.V. W. J. van Kampen, Voorburg.
- Eminent, N.V. W. J. van Kampen, Voorburg.
- Kwekerstrots, N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen.

Matig grove vrucht

- x Kampioen, N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk.
- x Kampioen, Coöp. „West-Friesland", Wijdenes.
- x Kampioen, v. d. Wetering en Co, Naaldwijk.
- x Omega, N.V. Gebr. Vis, Enkhuizen.

Grovere vrucht

- Electra, Ned. Zaadcentrale, 's-Gravenzande.
- Namenia, N.V. Gebr. van Namen, Dordrecht.
- Ailsa Craig, N.V. Hugo Groot, Enkhuizen.
- Eminent, N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen.
- Ailsa Craig, N.V. v.h. P. Rood en Zn., Bovenkarspel.
- Craigwood (Sel. Nunhem), „Nunhem", Haalen (L.).
- Cromco, A. Vogelaar, Poeldijk.
- Glorie, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
- Delfia, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
- Glorie, Rijk Zwaan, Rotterdam.
- Ailsa Craig, N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk.

A — Moneymaker (Victory)

De vruchtvorm is zeer goed, de grofheid van de vruchten is ongeveer gelijk aan die van de grovere selecties uit de Ailsa Craig-groep, de vruchten zijn wat later rijp en hebben niet gauw last van „groenkragen" en waterziek. Zeer gevoelig voor
bladvlekkenziekte.

Van dit „no green back"-ras werden 3 selecties goedgekeurd, die onderling geen noemenswaardige verschillen vertoonden.
Moneymaker, J. Bruinsma, Naaldwijk.
Moneymaker, Ned. Zaadcentrale, 's-Gravenzande.
Victory, N.V. T. v. d. Beukel, Monster.
Thans hebben ook vele andere firma's een goede selectie van dit ras.

Na 1951 werden enkele nieuwe „no green back"-rassen en F₁'s geïntroduceerd. Hierover zijn nog te weinig gegevens bekend om een oordeel over hun praktijkwaarde te geven.

B — Econoom — K: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1951

Gewas „aardappelblad”. Vrucht als Ailsa Craig, matig grof. Zeer gevoelig voor bladvlekkenziekte. Kon nog niet in de praktijkproeven worden opgenomen.

GROEP VAN HET RADIO-TYPE

Tot deze groep behoren Radio, Westlandia, Epicure, Vahle Leader en enkele practisch alleen door particulieren geteelde rassen. De rassen en selecties uit deze groep zijn zeer gevoelig voor bladvlekkenziekte (z.g. meeldauw). Vruchten 2- en 3-hokkig, sappig, fris van smaak, meestal wat platter en hoekiger van vorm dan van Ailsa Craig. Onder glas geteeld heeft men gauw last van holle, zachte vruchten. Daartegenover staat dat de vruchten niet gauw scheuren, wat vooral voor vollegronds-teelt een belangrijk voordeel is.

Voor de teelt onder glas is alleen Radio beperkt aanbevelenswaardig. Als de structuur van de grond, de bemestingstoestand, de watervoorziening en de verdere teeltomstandigheden zodanig zijn, dat men een rustige, niet te welige groei kan verwachten, dan alleen is Radio met succes te telen. De vruchtvorm is dan goed en men heeft weinig last van holle vruchten.

O — Radio (Brilliant, Eureka, Triumph)

Fors gewas, met breeduitstaand, zijwaarts uithangend blad, stengelleden iets korter. Tros tamelijk lang, vrucht platrond tot rond. Veel last van bladvlekkenziekte.

Gerangschikt volgens de grofheid van de vruchten van fijn naar grof, werden de volgende selecties van het ras Radio goedgekeurd. Daarbij is de grofheid van de fijnste Radio gelijk aan die van de fijne selecties van het Ailsa Craig-type, de grofheid van de grofste Radio gelijk aan die van de grofste selecties van het Ailsa Craig-type.

Radio, Ned. Zaadcentrale, 's-Gravenzande.
Triumph, N.V. Rood en Co, Loosduinen.
Radio, J. P. Jansen, Honselersdijk.
Radio, J. P. Rood, Wateringen.
Brilliant, N.V. v.h. P. Rood en Zn, Bovenkarspel.
Radio, v. d. Wetering en Co, Naaldwijk.
Eureka, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
Radio, Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes.



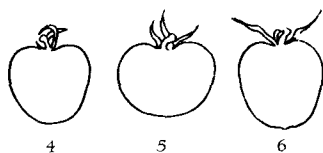
3

3 = Radio

TUSSENVORMEN

In deze groep zijn de rassen ondergebracht, die met hun vruchtvorm en gewastype staan tussen Ailsa Craig en Tuckswood. Sommige staan nog dicht bij de groep van het Ailsa Craig-type, ook wat de grofheid betreft (No 10 van Pannevis); andere lijken met hun grofheid en gewastype meer op rassen uit de groep van het Tuckswood-type. De tussenvormtypen zijn, Single Cross uitgezonderd, wat later rijp dan de Ailsa Craig-typen; ze zijn alle matig gevoelig voor waterziek en meestal sterk gevoelig voor harde gele plekken aan de basis van de vruchten.

TOM AAT



4 = Bruinsma JéBé 5 = Single Cross 6 = Renova

Gerangschikt van relatief fijn naar relatief grof werden goedgekeurd:

No 10, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
 Rising Hope, N.V. Hollandia, Honselersdijk.
 Bruinsma Jé Bé, J. Bruinsma, Naaldwijk.
 Princess Mary, Ned. Zaadcentrale, 's-Gravenzande.
 Pride, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
 Renova, Rijk Zwaan, Rotterdam.
 Single Cross II, J. Bruinsma, Naaldwijk.
 Single Cross I, J. Bruinsma, Naaldwijk.

B — No 10 — N.V. C. W. Pannevis, Delft

Nogal fors gewas met matig sterk afhanginge bladeren. Vruchten hoogronde, vrij vaak een tepelvormige uitwas aan de top der vruchten. Grofheid als van de grofste selecties uit de groep van het Ailsa Craig-type.

B — Single Cross — F₁ van J. Bruinsma te Naaldwijk

Vrij korte, matig sterk neerhangende bladeren. Vruchten rond, soms wat hoekig, weinig bonken. Vroeg rijp, wat minder gevoelig voor bladvlekkenziekte.

B — Renova — K: Rijk Zwaan, Rotterdam. Kw.r.: 1950

Tamelijk breeduihangende bladeren. Hoogronde, vrij grove vruchten. Rijpt wat later dan Ailsa Craig.

O — Bruinsma Jé Bé — K: J. Bruinsma te Naaldwijk.

Nogal fors, tamelijk open gewas met matig sterk afhanginge bladeren; vrij weinig vruchten per tros. Vruchten rond tot hoogronde, weinig gegroefd, 2- en 3-hokkig, stevig. Practisch geen bonken. Tamelijk gevoelig voor bladvlekkenziekte. Weinig last van holle vruchten.

O — Princess Mary en Pride zijn nagenoeg gelijk aan Bruinsma Jé Bé; Rising Hope heeft wat fijnere vruchten.

N — Robar — K: Rijk Zwaan, Rotterdam

Gelijkt veel op Renova. Vruchten iets minder hoog, mooier rond. Werd nog niet in de praktijkproeven opgenomen.

GROEP VAN HET TUCKSWOOD-TYPE

In deze groep komen selecties van drie rassen voor, nl. Tuckqueen, Potentaat en Tuckswood. De Tuckqueenselecties hebben

het hoogste gemiddelde vruchtgewicht en tevens de mooiste ronde vruchten, de selecties van de oude Tuckswoud hebben in deze groep het laagste gemiddelde vruchtgewicht en plattere vruchten. De Potentaatselecties staan, wat hun gemiddelde vruchtgewicht betreft, tussen Tuckqueen en Tuckswoud in.

In de groep van het Tuckswoud-type komen verschillen in gewas-type voor (zie beschrijving). Men is het nog niet eens over de vraag, welk gewas-type Potentaat eigenlijk behoort te hebben. Voor dit ras wordt hier voorlopig dezelfde beschrijving gegeven als in de vorige rassenlijst.

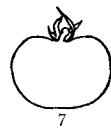
De selecties uit deze groep zijn het meest gevoelig voor waterziek en harde gele plekken aan de vruchtbasis. De gevoeligheid voor bladvlekkenziekte is vrij gering.

Door de Commissie Practijkproeven Tomaten werden voor de selecties met de plattere, lelijker vruchtvorm uit deze groep (Tuckswoud en vele Potentaatselecties) lage waarderingcijfers gegeven, de namen hiervan zullen niet bekend gemaakt worden. Men dient er rekening mede te houden dat de namen Tuckswoud, Potentaat en Tuckqueen soms door elkaar worden gebruikt.

Hieronder worden de goedgekeurde selecties van de gehele groep bij elkaar vermeld, gerangschikt in de volgorde van lager gemiddeld vruchtgewicht naar hoger gemiddeld vruchtgewicht:

Tuckswoud, Ned. Zaadcentrale, 's-Gravenzande.
Tuckqueen, Fa Gebr. Oudijk, Waddinxveen.
Potentaat, N.V. W. J. v. Kampen, Voorburg.
Potentaat, N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen.
Excelsior, N.V. C. W. Pannevis, Delft.
Roem van Holland, v. d. Wetering en Co, Naaldwijk.
Tuckqueen, „Nunhem“, Haelen.
Verb. Tuckswoud, N.V. L. P. Duivestein, Loosduinen.
Dominant, J. Bruinsma, Naaldwijk.
Tuckqueen, N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen.
Tuckqueen, A. Vogelaar, Poeldijk.
Dominant 73, J. Bruinsma, Naaldwijk.
Optimus, Rijk Zwaan, Rotterdam.
Tuckras, Ned. Zaadcentrale, 's-Gravenzande.
Tuckswoud, N.V. P. Rood en Zn, Bovenkarspel.

A — Tuckqueen (Dominant)



7 = Tuckqueen

Tamelijk krachtig, tamelijk gedrongen gewas. Bladeren betrekkelijk kort en vrij sterk neerhangend. Vruchten meestal ongeveer rond, vrij zwak hoekig en vrij zwak gegroefd, overwegend 3-, 4- en soms meerhokkig, vlezig, iets zoeter dan Ailsa Craig. Matig veel bonken, vruchten zelden hol, tamelijk stevig.

B — Potentaat

Vrij krachtig, tamelijk open gewas. Bladeren tamelijk lang en zwak breeduithangend. Vrucht meestal plat, matig sterk hoekig en matig sterk gegroefd, overwegend 3-, 4- en soms meerhokkig, smaak zoeter dan van Ailsa Craig. Tamelijk veel bonken. Zelden holle vruchten, wel eens zacht, vooral bij sterke groei.

T O M A A T

O — Tuckswood

Vrij krachtig, gedrongen gewas. Bladeren betrekkelijk kort en tamelijk sterk neerbuigend. Vrucht plat tot platrond, matig sterk hoekig en matig sterk gegroefd, overwegend 3-, 4- en soms meerhokkig, vleziger, iets zoeter dan Ailsa Craig, matig veel bonken (waaronder hier worden verstaan: onregelmatig gevormde vruchten van alle grootten, die gewoonlijk gekenmerkt zijn door een streepvormig stijllitteken aan de top i.p.v. een puntvormig).

Vruchten zelden hol en tamelijk stevig.

VOLLEGRONDSTOMAAAT

De teelt van vollegrondstomaten is van veel minder belang dan die van kastomaten. Toch worden, vooral in Zeeland, rondom Zwolle, Utrecht, Vleuten en in Groningen, nog vrij veel vollegrondstomaten geteeld. Het meest geschikt voor dit doel zijn: Moneymaker, Renova en Robar.

In het algemeen zullen in een jaar met een droge, warme zomer de meeste rassen vrij goed voldoen. In natte zomers zal de teelt van al deze rassen vaak geheel mislukken. In verband hiermee kan hier nog gewezen worden op het feit, dat op vele tuinderijen in de nazomer veel eenruiters ongebruikt op stapel staan. Met deze eenruiters kan op eenvoudige manier een kap boven vollegrondstomaten aangebracht worden, waardoor deze beschermd zijn tegen slechte weersomstandigheden en een beter product kunnen leveren.

Particulieren stellen er soms prijs op, tomaten te telen, die zich onderscheiden door iets bijzonders in vorm en kleur.

Hiervoor kunnen worden genoemd: *Aurora*, karmijnrode vrucht; *Zonneschijn*, gele vrucht; *Kleinvruchtige Rode Suiker*, rode vrucht, zo groot als een knikker, zoet van smaak. Verder bestaan er nog rassen met abrikoos-, kers-, peer- of pruimvormige vruchten.

TUINBOON

(Vicia faba L.)

Tuinbonen worden volvelds geteeld of als windkering in combinatie met teerdere gewassen. Dikwijls worden tuinbonen onder platglas gezaaid, om later in de vollegrond te worden uitgeplant. De hoge rassen worden verreweg het meest geteeld. De lage rassen zijn meestal niet vroeger, maar lenen zich beter voor tussenteelt. Tuinbonen worden geteeld voor vers gebruik en conserven.

HOGE TUINBOON

Bij de Practijkproeven Tuinbonen 1949-1950 werd een aantal selecties en rassen van hoge tuinbonen beproefd. De namen van de goedgekeurde inzendingen worden hieronder vermeld.

Windsor Witte en Driemaal Wit werden niet in de praktijkproeven opgenomen, daarom worden hiervan geen aparte selecties vermeld.

Zeer vroege tuinboon**A — Allervroegste — grondras**


Gedrongen, 80-90 cm hoog, fijn gewas. Bontbloeiend. Peulen dikwijls 2-4 bijeen, 14-16 cm lang, vrij smal tot matig breed, met 3-5 matig kleine bonen. Zaad grijswit met witte navel. Geschikt voor vroege of zeer vroege teelt op voedzame, vochthoudende, niet te zware grond, in het bijzonder op veengrond. Op veen stoelen de planten flink uit en geven ze zeer vroeg een behoorlijke opbrengst, terwijl ze op zware grond te ijl en te fijn blijven en dan te weinig productief blijken te zijn.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van
Eerste Witkiem	„Nunhem”, Haelen (L.)
Premier	Fa. F. de Vries & Zn, Alphen a. d. Rijn
Express	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

**A — Trio — K: N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg
Kw.r.: 1952**



Een Expresstype met iets forsere, langere (17-18 cm) en bredere peulen; het zaad vertoont zeer veel overeenkomst met laatstgenoemd ras. Het gewas is even fijn, maar iets hoger (90-100 cm) dan Express. Het is derhalve soms wat minder stevig en minder geschikt als windkering. Levert evenwel vroeg vaak een hogere opbrengst op dan Express. Goede consumptiekwiteit. Is behalve voor veen ook geschikt gebleken voor teelt op zand en klei. Geschikt voor vers gebruik en conserveren. Goedgekeurd in Practijkproeven 1949-1950.

A — Ezetha's Witkiem (V 3) — K: Enkhuizer Zaadhandel te Enkhuizen.



Zeer vroeg, laag (ongeveer 90 cm) maar stevig gewas. Ontwikkelt zeer vroeg en laag aan vrij korte stengels brede Witkiempeulen, die 16-18 cm lang zijn met 3-4 grote bonen. Zaad grijswit met witte navel. Blijkt op veen, klei en vochtige zandgrond goed te voldoen. Zeer vroeg. Productief. Geschikt voor vers gebruik en conserveren. Goedgekeurd in Practijkproeven 1949-1950.

N — Con Amore — K: N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg. Kw.r.: 1952



Gewas forser, steviger en iets hoger dan Express. Peul Witkiemtype, doch wat smaller en met toegespitste top, 15-18 cm lang met 3-5 bonen per peul. Zaad ovaal, crème-wit met witte navel. Even vroeg als Express en Trio, daarom beproevenswaardig voor vroege teelt in de vollegrond. Werd nog niet in de practijkproeven opgenomen.

Vroege Tuinboon**A — Verbeterde Witkiem — grondras**


Met de aanduiding Verbeterde Witkiem wordt bedoeld een langschedig, breed Witkiemtype, dat meer en meer door de tuinders wordt uitverkoren boven het normale Witkiemtype. Vrij fors gewas, dat 120-150 cm hoog kan worden. Levert op zware grond, een flink gewas op en is daardoor ook geschikt voor windschut. Bontbloeiend. Peulen 18-22 cm lang, tamelijk breed, met 4-5 grote bonen. Zaad groot, vrij breed, ovaalrond, plat, grijswit met witte navel. In de regel iets minder vroeg dan Witkiem Gewone. Het meest geteelde ras in Nederland; zowel voor volvelds, voor tussenteelt, voor windschut als voor broei. Voor vers gebruik en conserven.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Gewas	Vroegheid	Geschikt voor		
				zand	veen	klei
Vroege Brede Witkiem	Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	tam. fors	vrij vroeg	+	+	+
Witkiem	Erv. Th. Koomen Spanbroek	fors	vrij vroeg	(+)	(+)	+
Vroege Brede Witkiem	Abr. Sluis, Enkhuizen	tam. fors	tam. vroeg	(+)	+	(+)
Veredelde Witkiem	N.V. C. N. Vreeken, Dordrecht	fors	tam. vroeg	(+)	(+)	+
Verbeterde Witkiem	H. Zwaan, Enkhuizen	fors	tam. vroeg	+	+	+
Witkiem Vroege Lange Brede	Rijk Zwaan, Rotterdam	fors	tam. vroeg	+	+	+
Witkiem (heeft wat kortere peulen dan de voorgaande no's)	P. Vriend & Zn, Andijk (Oost)	tam. fijn	vroeg	+	+	+

+ = geschikt (+) = matig geschikt - = ongeschikt

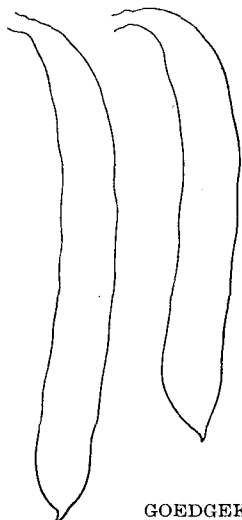
B — Witkiem Gewone — grondras


Met de aanduiding Witkiem Gewone wordt bedoeld de Korte Witkiem, zoals deze vanouds reeds bekend is. In dit type zijn kleine verschillen in forsheid van gewas, in vroegheid en in peultype te constateren. Behoudens enige uitzonderingen (zie hieronder) vormt de Korte Witkiem een normaal gewas (100-120 cm hoog). Bontbloeiend. Peulen recht tot zwak gebogen, 14-18 cm lang, breed, stomp met 2-4 grote bonen. Zaad groot, breed, ovaalrond, plat, grijswit met witte navel.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Gewas	Vroegheid	Geschikt voor		
				zand	veen	klei
Witkiem	Gebr. Broersen, Harenkarspel	normaal	vroeg	+	-	+
Witkiem	K. Brugman Winkel	fors	tam. vroeg	+	+	(+)
Witkiem	Coöp. „W.-Friesl.”, Wijdenes	normaal	vroeg	(+)	+	+
Zwijndrechtse Witkiem	Gebr. v. Namen, Dordrecht	normaal	vroeg	+	+	+
Witkiem	Gebr. Oudijk, Waddinxveen	tam. fijn	vroeg	(+)	+	(+)
Witkiem	Fred. Singer, Wijdenes	tam. fijn	vroeg	(+)	+	(+)
Witkiem	P. Vriend Pzn, Andijk (West)	normaal	vroeg	+	+	(+)

+ = geschikt (+) = matig geschikt - = ongeschikt



Iets latere tuinboon

B — Lange Hangers (Extra Hangers, Leidse Hangers, Blanke Hangers, Hangdown) — grondras

Gewas 120-150 cm hoog, fors, weinig uitstoelend. Bontbloeiend. Peulen afhangend, vaak 2, soms 3 bijeen, 20-25 cm lang, vrij smal, recht met 5-7 bonen. Meestal laat plukbaar. Naar de lengte werden de selecties ingedeeld in Lange Hangers lang type (fig. links) en Lange Hangers normaal type (fig. rechts). Zaad matig groot, smal, ovaal, tamelijk plat, grijswit met zwarte navel. Geschikt voor late teelt of als windschut.

Voor vers gebruik en conserven.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van	Gewas	Vroegheid	Geschikt voor		
				zand	veen	klei
Lang type: Lange Hangers	N. Prins, Andijk (West)	fors	tam. vroeg	+	+	+
Lange Hangers	P. Vriend & Zn, Andijk (Oost)	tam. fors	tam. vroeg	+	+	+
Normaal type: Lange Hangers	Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	fors	laat	-	+	+
Lange Hangers Goliath	P. Rood & Zn, Bovenkarspel	tam. fors	laat	+	+	+



O — Witkiem Hangers — grondras

Gewas 100-120 cm hoog, tamelijk fijn, sterk uitstoelend. Bontbloeiend. Peulen 16-18 cm lang, smal, recht met 4-5 bonen. Zeer laat, draagt lang door. Zaad matig groot, smal ovaal, plat, grijswit met witte navel, weinig verkleurend bij bewaring. In Nederland uitsluitend geteeld door particulieren, die nog zeer laat tuinbonen wensen te plukken.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

Naam	Selectie van
Witkiem Hangers	Abr. Sluis, Enkhuizen
Witkiem Hangers	N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen



O — Windsor Witte

Gewas 100-125 cm hoog. Bontbloeiend. Peulen afstaand, 10-14 cm lang, breed, met 2-3 bonen. De kwaliteit is goed voor vers gebruik. Zaad zeer groot, bijna rond, plat, grijswit met zwarte navel. De planten dragen lang door, daar de peulen ook nog hoog aan de stengel worden gevormd.



O — Driemaal Wit (Witbloeiende Witblijvende Witkiem)

Gewas 80-100 cm hoog. Witbloeiend. Peulen vrij recht, ongeveer 16 cm lang, smal, met 4 à 5 tamelijk kleine bonen, die bij het koken niet bruin worden. Daarom wordt deze boon wel speciaal voor de inmaak gebruikt. Een nadeel is echter dat ze geen looizuur bevat, waardoor ze de typische tuinbonensmaak mist. Zaad vrij klein, grijswit met witte navel. Vrij laat oogstbaar. Moet als jonge peul geplukt worden, daar de bonen spoedig hard van schil en stug worden. Is zwakker dan Witkiem en Lange Hangers, en vooral bij minder gunstige weersomstandigheden, niet erg productief.

TUINBOON/TUINKERS

LAGE TUINBOON



O — Emma — K: Turkenburg, Bodegraven

Gewas ongeveer 50 cm hoog. Bontbloeiend. Peulen ongeveer 12 cm lang, met 5-6 bonen. Vroeg. Geeft een vrij hoge netto-opbrengst. Kwaliteit behoorlijk. Zaad crēmewit met witte navel. Goed voor combinatieteelt.



O — Mazagan

Gewas 40-60 cm hoog. Bontbloeiend. Peulen recht, opgericht, 6-8 cm lang, met 4-5 kleine bonen. Zaad klein, grijswit met zwarte of witte navel. Moet vroeg geplukt worden daar de bonen spoedig hard van schil worden. Wordt voor inmaak gebruikt. Voor particulieren.

O — Lage Vroege Witte Broei

Gewas ongeveer 40 cm hoog. Bontbloeiend. Peulen 8-9 cm lang, met 3-5 kleine bonen. Zaad klein, grijswit met zwarte navel.

TUINKERS

(*Lepidium sativum* L.)

Tuinkers (Sterrekers, Bitterkers) wordt nog al eens heel vroeg in het voorjaar gezaaid om met wat citroen en suiker bij het ontbijt een smakelijke toespis te verschaffen, die rijk is aan vitamine C.

A — Gewone

Snelgroeiend, echter grover dan de onderstaande.

B — Gekrulde (Fijne Krul)

B — Extra Fijne Moskrul

UI

(Allium cepa L.)

De ui wordt in ons land voornamelijk als toekruid gebruikt. Als groente of als hoofdbestanddeel van een gerecht heeft de ui bij het Nederlandse publiek vooralsnog weinig ingang gevonden.

Bij de teelt maakt men onderscheid tussen gewone zaai-uien, pootuien, winteruien en plantuien. Op de landbouwbedrijven is de cultuur van de gewone zaai-ui het belangrijkste.

De voornaamste teeltgebieden zijn: Goeree-Overflakkee, de Zeeuwse eilanden en de Langendijk, terwijl in de laatste jaren ook in overig Zuid-Holland en in West Noord-Brabant de teelt werd uitgebreid.

Bij de teelt van de gewone zaai-ui wordt bij voorkeur gezaaid in de tweede helft van Maart of de eerste helft van April en valt de oogst begin September.

Tengevolge van de grote mate van overeenkomst, die ontstaan is tussen de vertegenwoordigers van het Rijnsburger type en de bolvormige selecties uit de Noord-Hollandse Stroegele, zijn de laatstgenoemde thans onder de Rijnsburger gerangschikt. Het Noord-Hollandse Stroegele type omvat naar aanleiding van deze wijziging in het vervolg uitsluitend selecties met een platte vorm.

Het Zeeuwse Bruine-type is komen te vervallen. De betere duurzaamheid, die dit ras in vergelijking met de Rijnsburger voorheen vertoonde, is verdwenen, terwijl ook de vorm en roodkleuring niet meer karakteristiek zijn.

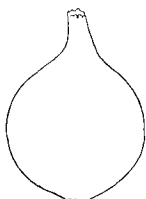
De Noord-Hollandse Bloedrode is slechts van plaatselijke betekenis.

De in dit hoofdstuk opgenomen tabel geeft een inzicht omtrent de eigenschappen van de selecties van de verschillende rassen.

Ter vermindering van misverstand worde er op gewezen, dat de selecties zijn vermeld in alphabetische volgorde van de namen van de selecteurs, dus anders dan vroeger de gewoonte was.

GEWONE ZAAI-UI

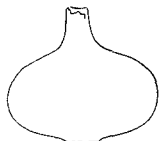
A — Rijnsburger — grondras



Bolvormige ui. Omvat tamelijk productieve tot zeer productieve, merendeels tamelijk duurzame tot duurzame selecties, met sporadisch tot zeer weinig sterk uitwendig rood en weinig inwendig rood.

GOEDGEKEURDE SELECTIES

Naam	Selectie van	Beschrijving
Wijbo	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Grobol	C. de Groot, Broek op Langendijk	Vrij laatrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Maelstede	Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle Biezelinghe	Vroegrijpe, bolvormige, tamelijk uniforme, zeer productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Bola	Jac. Jong, Noord-Scharwoude	Tamelijk vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, tamelijk duurzame ui, met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Favoriet	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes	Tamelijk vroegrijpe, bolvormige, tamelijk uniforme, matig productieve, tamelijk duurzame ui, met tamelijk weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Westerloo	H. Lodder en P. Luijendijk, Goedereede	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, tamelijk productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Willemshover	J. A. van Nieuwenhuijzen, Ooltgensplaat	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Galathee	M. C. van Nieuwenhuijzen, Achthuizen	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, tamelijk weinig inwendig rood.
Luctor	N.V. Gebrs Sluis, Enkhuizen	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Primeur	M. van Zielst, Nieuwe Tonge	Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, tamelijk weinig inwendig rood.



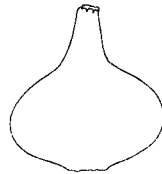
A — Noordhollandse Strogele — grondras

Platte ui. In vergelijking met de Rijnsburger is de productiviteit matig. In duurzaamheid en roodkleuring schijnen de twee rassen elkaar weinig te ontlopen.

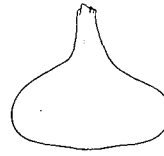
GOEDGEKEURDE SELECTIES

Naam	Selectie van	Beschrijving
Wijdehoud	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes	Vroegrijpe, platte tot bolvormige, tamelijk uniforme, matig productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Victrix	Fa. W. Zaadnoordijk, Alkmaar	Vroegrijpe, platte tot bolvormige, tamelijk uniforme, weinig productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.

B — Noordhollandse Bloedrode — grondras



Afgeplat bolvormig type



Plat type

Wijkt in ieder opzicht van de overige rassen af door de paarsrode kleur van de uien en de goede duurzaamheid. Tegenover de Rijnsburger is de opbrengst laag.

GOEDGEKEURDE SELECTIES

Naam	Selectie van	Beschrijving
Wijdéro	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes	Vroegrijpe, platte, uniforme, zeer weinig productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Sporadisch uitwendig bleekrood.
West-Friesia	Jac. Kamper, Bovenkarspel	Vroegrijpe, bolvormige tot platte, tamelijk uniforme, zeer weinig productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig uitwendig bleekrood.

EIGENSCHAPPEN DER UIENSELECTIES GEDURENDE DE
PERIODE 1950-1953

Het Nederlandse Uisortiment	Productiviteit	Duurzaamheid	Vroegrijpheid	Dikhalzen in %	Vorm	Uniformiteit van vorm	Roodkleuring in %		
							sterk uitw. rood	inw. rood	uitw. bleekrood
Rijnsburger									
Wijbo	111	99	8	0.6	bol	8	0.1	1	
Grobol	113	101	6	0.7	bol	8	0.1	1	
Maelstede	106	97	8	0.2	bol	7	0.2	2	
Bola	106	97	7	0.8	bol	8	0.6	3	
Favoriet	94	99	7	2	bol	7	0.3	3	
Westerloo	97	100	8	0.2	bol	8	0.1	3	
Willemslover	102	103	8	0.6	bol	8	0.4	4	
Galathee	102	98	8	0.3	bol	8	0.3	5	
Luctor	106	98	8	0.2	bol	8	0.4	3	
Primeur	104	96	8	0.2	bol	8	0.2	5	
Noordhollandse									
Strogele									
Wijdehoud	94	103	8	0.1	pl/b	7	0.1	1	
Victrie	90	102	8	0.1	pl/b	7	0.3	3	
Noordhollandse									
Bloedrode									
Wijdéro	82	102	8	0.4	plat	8	—	—	0.1
West-Friesland	77	102	8	0.6	b/pl	7	—	—	0.7

Legenda:

Bij vroegrijpheid en uniformiteit van vorm is een hoger cijfer gegeven, naarmate de betreffende eigenschap meer ontwikkeld is.
pl/b: overwegend plat, soms bolvormig.
b/pl: overwegend bolvormig, soms plat.

POOT- EN WINTERUI

De cultuur van de pootui vindt van oudsher toepassing op de tuinbouwbedrijven van Zwijndrecht en omgeving. Op een zaai-bed wordt omstreeks 20 Augustus gezaaid; de verkregen plantjes worden in het voorjaar verpoot.

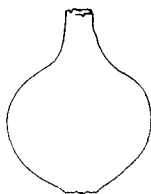
De verbouw van winteruien daarentegen wordt, voor zover nog toegepast, vrijwel uitsluitend op grote landbouwbedrijven aangetroffen. Bij deze teeltwijze wordt in de laatste week van Augustus of in de eerste week van September direct ter plaatse gezaaid. Alleen goed ontwaterde percelen komen voor deze teelt in aanmerking. De oogst valt evenals bij de pootui omstreeks begin Augustus.

Een bezwaar vormt bij beide cultuurmethoden de grote kans op uitvriezen, hetgeen bij de teeltwijze als pootui somtijds, bij die als winterui vaak voorkomt. Terecht wordt dan ook de verbouw van winteruien als riskant gekenschetst.

Zowel bij de teelt van pootuien als van winteruien wordt uitgegaan van selecties uit de Zwijndrechtse Pootui. Het merendeel dezer selecties onderscheidt zich, ten opzichte van het uitgangsras, door een grotere uniformiteit van vorm en een lager percentage zowel van uit- als inwendig roodgetinte uien. Als resultaat van het uitgevoerde selectieonderzoek konden in dit

hoofdstuk een aantal selecties geplaatst worden, die naast een zeer geringe roodkleuring een goede productiviteit te zien gaven.

Gedurende de periode, waarin het onderzoek plaats vond, trad geen strenge vorst op, zodat de wintervastheid niet kon worden beoordeeld.



A — Zwijndrechtse pootui — grondras

Matig wintervaste, omgekeerd peervormige tot bolvormige, productieve, vrij zachte, sterk roodgetinte ui.

GOEDGEKEURDE SELECTIES

Naam	Selectie van	Beschrijving
Fortuna	Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	Tamelijk vroegrijpe, omgekeerd peervormige tot bolvormige, tamelijk uniforme, productieve ui met zeer weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Wijdewin	Coöp. „West-Friesland“, Wijdenes	Vroegrijpe, bolvormige tot omgekeerd peervormige, uniforme, productieve ui zonder dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Winterkoning	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes	Vroegrijpe, omgekeerd peervormige, tamelijk uniforme, tamelijk productieve ui zonder dikhalzen. Geen sterk uitwendig rood, zeer weinig inwendig rood.
Superno	Fa. H. van Noort, Zwijndrecht	Tamelijk vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve ui met zeer weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.
Altena's Roem	G. Tamerus, Almkerk	Tamelijk vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig rood, weinig inwendig rood.

EIGENSCHAPPEN VAN DE WINTERUIENSELECTIES GEDURENDE DE PERIODE 1950-1952

Sortiment	Productiviteit	Vroegrijpheid	Dikhalzen in %	Vorm	Uniformiteit van vorm	Roodkleuring in %	
						sterk uitw. rood	inw. rood
Fortuna	105	7	0,3	o.p./bol	7	afw.	1
Wijdewin	102	8	0	bol/o.p.	8	0,3	1
Winterkoning	99	8	0	o.p.	7	afw.	1
Superno	106	7	0,2	bol	8	afw.	2
Altena's Roem	104	7	0,2	bol	8	1,8	3

o.p./bol — overwegend omgekeerd peervormig, soms bolvormig
 bol/o.p. — overwegend bolvormig, soms omgekeerd peervormig
 o.p. — omgekeerd peervormig
 bol — bolvormig

PLANTUI

De teelt van plantuien mag zich de laatste jaren in een sterk toegenomen belangstelling van de practijk verheugen. Bij deze cultuurmethode wordt gebruik gemaakt van in het voorafgaande jaar gewonnen, gedurende het winterseizoen bij hoge temperatuur (78-82° F) en een relatieve vochtigheid van 60-70 % bewaard plantgoed van de maten 8—15 en 15—22 mm doorsnede. Behalve dat invoering van de teelt van plantuien het mogelijk gemaakt heeft reeds half Juli aan de markt te komen, biedt deze teeltwijze buitendien nog tal van voordelen.

Aanbeveling verdienen de in deze Rassenlijst opgenomen vroegrijpe selecties van Rijnsburger, terwijl eveneens met succes van een selectie uit de Noord-Hollandse Strogele gebruik gemaakt kan worden. Naast genoemde inlandse selecties worden voor deze teelt ook wel buitenlandse rassen gebezigd. Eén der bekendste hiervan is de Zittauer.

De N.A.K.-G. ziet toe op de prepareerbedrijven van plantuitjes en certificeert de partijen, die op de juiste wijze zijn geprepareerd.

In prijscouranten van Nederlandse zaadhandelaren worden soms rassen opgenomen, waarvan het plantgoed geen speciale behandeling zou behoeven te ondergaan. Voorzover dit betreft het vermijden van schieters, is dit inderdaad in een aantal gevallen, bij gebruik van kleinere maten van het aanbevolen plantgoed, juist. Men dient echter niet uit het oog te verliezen, dat, ongeacht het feit, of al dan niet bloemstengels zullen optreden, de behandeling van het plantgoed steeds een krachtige groeibevorderende invloed blijkt uit te oefenen, die maar al te duidelijk in een aanzienlijke verhoging van de opbrengst tot uiting komt. Evenals Zittauer Riesen kenmerken deze rassen zich door een grotere gevoeligheid voor valse meeldauw.

A — Rijnsburger — grondras

De bij zaai-uien opgenomen vroegrijpe selecties van dit ras.

A — Noordhollandse Strogele — grondras

De bij zaai-uien opgenomen selecties van dit ras.

A — Zittauer Riesen — grondras

Zeer vroegrijpe, platte, uniforme, tamelijk productieve en duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig, weinig inwendig rood. Gevoeliger voor valse meeldauw dan de Nederlandse uienrassen.

INMAAKUITJE

Zoals de naam reeds aanduidt, worden deze uitjes uitsluitend voor inmaakdoeleinden gebruikt.

De belangrijkste cultuurcentra vormen Tholen, St. Philipsland en West Noord-Brabant.

Van het uit Italië geïmporteerde zaad zaait men 80 à 90 kg per ha. Uiteraard speelt de verpleging van het gewas een bijzonder grote rol. Het onkruid kan de teler geweldige parten spelen, zodat schoon land meer dan ooit een vereiste is. De gunstige resultaten, die met het gebruik van verdund zwavel-

zuur als onkruidbestrijdingsmiddel zijn verkregen, hebben echter tot vereenvoudiging van de verpleging geleid.

De oogst vindt plaats in de tweede helft van Juli. Het gebezigde ras wordt aangeduid als Zilverui.

In de prijscouranten van de Nederlandse zaadhandel vindt men nog een aantal rassen genoemd, welke hieronder volgen. In hoeverre dit onderscheid in rassen op wezenlijke kenmerken is gebaseerd, vormt nog een onderwerp van studie.

Door de Stichting Nederlandse Uien-Federatie is de aandacht gevestigd op het pareluite (Allium ampeloprasum L.). Evenals bij de sjalot geschiedt hier de vermeerdering niet door zaad, maar door jonge bolletjes, die in de grond gevormd worden (klisters). Men zaait bolletjes ter grootte van een erwt omstreeks half Augustus bij een rijenafstand van $22\frac{1}{2}$ cm tegen 800 kg per ha. Het gewas, dat zeer wintervast is en op het eerste gezicht enigszins aan wintertarwe doet denken, wordt begin Juli van het volgend jaar geoogst. Het bepalen van het juiste tijdstip van oogsten is zeer belangrijk. De cultuur is oogstzeker en daardoor bijzonder aan te bevelen voor volkstuinders.

A — Zilverui

A — Allervroegste Wonder

A — St Jansui

Deze zeer vroegrijpe rassen zijn vooral voor volkstuinders van belang.

A — Pompei

A — Barletta

A — La Reine

Laatstgenoemde 3 rassen worden in de praktijk het meest gebruikt. Het ras Pompei heeft de gunstigste vroegrijpheid.

N — Parelui

VELDSLA WATERMELOEN/WINTERPOSTELEIN

VELDSLA

(*Valerianella locusta* (L.) Betsche (*V. olitoria* (L.) Poll.
en *V. eriocarpa* Desv.)

Veldsla wordt, zowel onder glas als in de volle grond, hier en daar geteeld, maar vooral op IJsselmonde, in Limburg en ook in Zeeland.

In Limburg uitsluitend in de volle grond. De oogst valt in de herfst, winter of vroege voorjaar.

Er werd steeds veel naar België geëxporteerd.

A — Grote Noordhollandse

Donkergroen, langwerpige blad.

Voor glas en volle grond. Het uitgezifte, fijne zaad wordt veelal als Gewone Fijnzaad of Broeivet verkocht.

B — Goudblad (Goudhart)

Groen blad, hartblaadjes in het voorjaar goudgeel. Spoedig last van wegroten. Geschikt voor teelt in de bak. Voor particulieren, die prijs stellen op een geelgekleurd blad.

B — Geelgroene Italiaanse (Régence)

Groot, geelgroen blad. Behoort tot *V. eriocarpa*. Voor particulieren, die een geelgroen blad prefereren.

WATERMELOEN

(*Citrullus battich* Forsk. = *C. vulgaris* Schrad.)

De watermeloen kan in de Zuid-Europese landen wel in de volle grond worden geteeld, maar in Nederland slaagt zij alleen onder glas. De vruchten zijn zoet en smeltend, maar weinig krachtig van smaak. Zij worden in ons land zeer weinig en dan alleen door particulieren geteeld.

WINTERPOSTELEIN

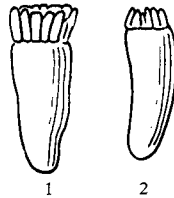
(*Montia perfoliata* (Donn.) Howell)

In tegenstelling met gewone postelein is de winterpostelein bestand tegen strenge koude, zodat hij 's winters van de open grond gesneden zou kunnen worden. Daar echter door koude het blad roodachtig bruin wordt, teelt men hem liever in de bak. Men zaait vanaf eind Juli voor de teelt in de volle grond en vanaf begin October voor de teelt onder glas. De teelt van winterpostelein is thans in Nederland slechts van zeer geringe betekenis.

Afzonderlijke rassen zijn van deze groente niet bekend.

Hij wordt weinig geteeld. In de omgeving van Leiden en van Rotterdam vindt men hem nog wel eens onder glas. Op sommige plaatsen (b.v. in vele boomkwekerijen) als onkruid bekend.

WITLOF

(Cichorium intybus L.)

1 = Zaad van andijvie 2 = Zaad van witlof

Van witlof zijn in ons land twee grondrassen te onderscheiden, het Gewone Witlof en het Meilof. Het Gewone Witlof is vroeger en het is geschikt om geforceerd te worden. Het Meilof is later, leent zich niet voor forcering; het schijnt sterker tegen vuur in de kuil te zijn.

De meeste selecties dragen nog een populatiekarakter en zijn niet behoorlijk uniform. In deze laatste groep komen selecties voor, die vrij lange, smalle kroppen vormen en andere, welke korte, vooral aan de basis dikke kroppen leveren. Tussen deze twee uitersten bestaan vele overgangen.

Hoewel de proeven nog lopen, hebben wij reeds de indruk gekregen, dat de selecties met betrekkelijk korte, dikke kroppen het waardevolst zijn. Dit is ook het type, dat in België gewild is.

Bovendien zijn in 1954 praktijkproeven begonnen, waarin vele rassen en selecties zijn opgenomen.

Vroege Trek**B — Witlof**

Levert bij de zeer vroege trek vaak lange, losse kroppen, vooral wanneer de temperatuur te hoog geweest is.

Voor beschrijving zie men onder „Middelvroeg en middel-late trek”.

N — Vroege Mechelse

Wortel meestal wat slanker en loof iets minder glad dan van het gewone Witlof. Door selectie uit de gewone Witlof ontstaan. Levert bij de trek in de herfst een vastere krop, die korter en dikker is. De pit is echter vrij lang.

Dit ras is na de laatste oorlog uit België geïmporteerd naar aanleiding van de goede resultaten, die er daar mee behaald werden.

Verschillende selectiebedrijven zijn er sedertdien in gaan selecteren met het gevolg, dat er thans verschillende selecties zijn ontstaan, die in gebruikswaarde uiteenlopen.

WITLOF/WITTE KOOL

Middelvroeg en middellate trek

A — Witlof

In de zomer op het veld rechtopstaand blad met hoogstens een zwak afstaande bovenste bladheft. Kleur licht- tot normaalgroen. Het blad is vrijwel glad tot hoogstens zeer zwak gebobbeld. De krop is in goede selecties dik, met goed gesloten top en brede bladeren, waarvan twee of drie de hele krop omvatten. De bladschijf is geelwit.

De beste kwaliteit wordt verkregen bij de oogsten vanaf Kerstmis tot en met Maart.

Late trek in koude kuilen

A — Meilof

In de zomer aan het blad te herkennen doordat het donkerder is dan dat van Witlof, verder is het enigszins gebobbeld en staat de bovenste bladheft vrij sterk naar buiten af. De krop is granaatvormig met eigeel blad en een spitse top. Zeer laat. Voor late teelt in koude kuilen. Wordt o.a. in de omgeving van Hilversum gebruikt.

B — Witlof

Is meestal wat langer en iets minder vast gesloten dan Meilof. Moet eerder geoogst worden. Voor de allerlaatste trek niet aan te bevelen.

WITTE KOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *alba* DC.)

Men kan de rassen naar de koolvorm onderscheiden in ronde, spitse en platronde. Hiervan worden vrijwel uitsluitend de ronde en de spitse geteeld; de platronde zijn, althans wat Nederland betreft, vrijwel verdwenen. Ook in Amerika worden de platronde meer en meer verdrongen door de beter vervoerbare ronde rassen.

In het Noordhollandse koolgebied worden uitsluitend ronde rassen geteeld. Ongeveer 40-50 % van de herfstrassen wordt verwerkt tot zuurkool, het overige deel, alsmede de bewaarkool is voor verse consumptie bestemd. Hiervan wordt jaarlijks een meer of minder belangrijk deel geëxporteerd.

In het gebied rond Hoogezand-Sappemeer worden alleen spitse rassen geteeld en wel in weeuwentee, waarvoor 15—20 September gezaaid wordt. De aanvoertop valt in Juni. Een groot deel is voor uitvoer bestemd. Ook plaatselijk over het land verspreid vindt men deze teelt. Van de ronde rassen wordt alleen Gouden Akker als weeuwenplant gebruikt.

A — Vroege Spitskool

Stronk kort. Weinig blad met iets golvende rand, zeer korte bladsteel. Kool omgekeerd tolvormig met spitse top, matig vast.

Zaai: 15-20 September. Oogst: half Juni-half Juli.

Gewicht: 1.0-1.5 kg.

Onder „Vroege Spitskool” wordt een groep van selecties verstaan, die onderling enigszins in type en vroegheid verschillen, doch die alle voor de Nederlandse teelt geschikt moeten worden geacht. Men treft er zeer vroege selecties in aan, die voor combinatieteelt zeer geschikt zijn, doch die spoedig barsten en soms gevoelig zijn voor rand. De 5 à 10 dagen latere selecties barsten minder snel en vormen een zwaardere kool. De vroegste selecties komen op de goede gronden het best tot hun recht, terwijl de latere selecties ook op de minder goede gronden goed voldoen.

GOEDGEKEURDE RASSEN EN SELECTIES PR.PR. 1950-1951

Selectie Gemeenteproeftuin Sappemeer — K.: Gemeenteproeftuin te Sappemeer. Intr. 1923.

Normaal spitse, vrij kleine kool (1.00-1.25 kg zwaar) met weinig buitenblad, dat een enigszins golvende bladrand heeft. Zeer vroeg. In dit ras komen steeds enige op boerenkool gelijkende bastaarden voor, die op het zaaibed reeds herkend en verwijderd kunnen worden.

Vroege Groninger — Jac. Jong, Noord-Scharwoude

Normaal spitse, vrij grote tot grote kool. Vrij veel buitenblad; in verhouding tot de kool echter toch nog betrekkelijk weinig. Middelvroeg.

Vroegste van Allen — N.V. P. Rood & Zoon, Bovenkarspel

Slanke, vrij kleine, vaste kool met weinig buitenblad, dat blauwgroen van kleur is. Middelvroeg. In deze selectie kwamen enige planten voor, die rondachtige kooltjes vormden.

Eersteling — Abr. Sluis, Enkhuizen

Normaal-spitse, kleine kool met brede basis. Wordt 0.90-1.00 kg zwaar. Zeer weinig buitenblad. Extreem vroeg.

Little Wonder — N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen

Normaal-spitse, vrij grote kool. Vrij veel buitenblad. Vroeg.

Expres — N.V. Sluis & Groot, Enkhuizen

Normaal-spitse, vrij grote kool met brede basis. Vrij veel buitenblad. Vroeg.

Witte Spitse — Rijk Zwaan, Rotterdam

Iets lang-spitse, middelgrote, vaste kool. Matige hoeveelheid buitenblad, dat iets blauwgroener is dan dat van de Expres. Vroeg.

Eersteling — N.V. Zwaan & de Wiljes, Scheemda

Normaal-spitse, middelmatig grote kool. Veel buitenblad. Middelvroeg.

Een uitvoeriger beschrijving kunt U vinden in Mededeling no 51 van het I.V.T. „Practijkproeven met Spitskool 1950-1951” door Ir J. Sneep.

OVERZICHT VAN ENIGE EIGENSCHAPPEN VAN DE SPITSKOOL-RASSEN EN -SELECTIES VOLGENS DE OOGSTRESULTATEN VAN DE PRACTIJKPROEVEN 1950-1951

Naam	Herkomst	Vroegheid	Gew. kool in kg.	Hoeveelheid buitenblad
Sel. Gemeenteproeftuin Sappemeer	Gem. proeftuin Sappemeer	3	1,00-1,20	3
Vroege Groninger . . .	Jac. Jong	7	1,30-1,50	5
Vroegste van Allen . .	N.V. P. Rood & Zn	7	1,00-1,10	1
Eersteling	Abr. Sluis	1	0,90-1,00	2
Little Wonder	N.V. Sluis en Groot	6	1,20-1,40	8
Expres	N.V. Sluis en Groot	5	1,20-1,40	5
Witte Spitse	Rijk Zwaan	6	1,20-1,40	5
Eersteling	N.V. Zwaan & de Wiljes	7	1,20-1,40	9

Legenda:

Vroegheid:

1 = zeer vroeg

7 = middelvroeg

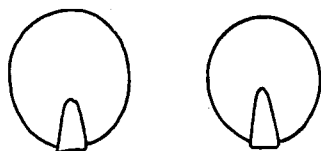
Hoeveelheid buitenblad:

1 = zeer weinig buitenblad

9 = veel buitenblad

WITTE KOOL

Vroege rassen (Juni-Juli)



Langendijker Vroege Witte

Gouden Akker

A — Langendijker Vroege Witte

Stronk kort, vrij weinig blad; kool rond, matig vast.

Zaai: Februari. Oogst: Juli.

Gewicht: 2,5-3 kg.

Dit is de vroegste van de Langendijker rassen. De teelt is vrij speculatief, omdat de vraag voor verse consumptie in Juli gering is, terwijl het ras voor verwerking tot zuurkool te weinig productief is. Niet voor weeuwenteeft geschikt. In Noord-Holland bekend als Poepewitte of Suikerwitte.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1952-1953

Naam	Selectie van
Langendijker Vroege	Gebr. Bakker, Noord-Scharwoude
Langendijker Vroege	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
Vroege Witte EB 51	Rijk Zwaan, Rotterdam

B — Gouden Akker

Stronk kort. Weinig buitenblad dat komvormig is. Kool rond, weinig vast.

Zaai: begin Februari. Oogst: 2e helft Juni.

Gewicht: 1,5-2 kg.

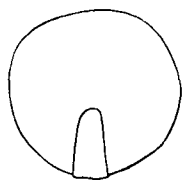
Dit is het vroegste wittekoolras. Het is zeer gevoelig voor barsten, terwijl de vraag naar kool in de zomer gering is. Om deze redenen is de omvang van de teelt beperkt.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1952-1953

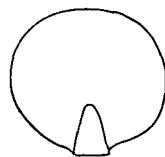
Naam	Selectie van	Rangorde vroegheid	Opmerkingen
Ditmarscher Treib . .	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes	4,3	barst iets later
Ditmarscher Treib . .	N.V. „Hem”, Hem	8,6	
Gouden Akker Sel. A	Jac. Jong, Noord-Scharwoude	1,7	
Gouden Akker Sel. B	Jac. Jong, Noord-Scharwoude	6,2	blauwgroene bladkleur, barst iets later
Eerste Oogst	N.V. D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht	1,7	
Ditmarscher Treib . .	N.V. D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht	5,5	
Gouden Akker	Fa. Jo's Reyers, Zwijndrecht	9,2	

Legenda vroegheid:

1 = vroeg 10 = middenvroeg

Vroege herfststrassen (Aug.-Sept.)

Langendijker Vroege Herfstwitte



Roem van Enkhuizen



Brunswijker

A — Langendijker Vroege Herfstwitte

Stronk vrij kort. Vrij veel buitenblad. Kool groot, rond, vast.
Zaai: Februari-Maart. Oogst: half Augustus-eind September.
Gewicht: 4,5-5,5 kg.

Veel gebruikt door de zuurkoolindustrie. De gevoeligheid voor inwendig rand is echter een groot bezwaar.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1952-1953

Naam	Selectie van
September Herfst	N.V. Gebr. Sluis, Enkhuizen
Langendijker Vroege Herfst Orig.	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
Langendijker Vroege Herfst	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
Herfstwit, vroeg	N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg
Langendijker Vroege Herfst	Rijk Zwaan, Rotterdam

A — Roem van Enkhuizen — intr. N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. 1902

Stronk kort. Vrij weinig buitenblad, dat iets gebobbel is, grijsgroen. Bladrand golvend. Kool groot, rond tot iets hoog-rond, zeer vast.

Zaai: begin Maart. Oogst: Augustus.

Gewicht: 4-5 kg.

Door zijn goede inwendige structuur en geringe gevoeligheid voor rand, zeer geschikt voor verwerking tot zuurkool. In Nederland weinig geteeld doch om zijn goede eigenschappen over de gehele wereld bekend.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1952-1953

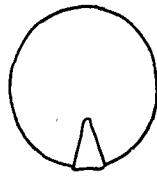
Naam	Selectie van
Roem van Enkhuizen	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
„ „ „ sel. A	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
„ „ „ sel. B	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
„ „ „ I	Abr. Sluis, Enkhuizen

B — Brunswijker

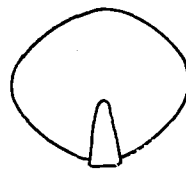
Stronk kort. Weinig buitenblad, kool groot, plat. Oogstrijp omstreeks eind Augustus. Zou beter tegen droogte bestand zijn dan de Langendijker rassen. Voor particulieren.

WITTE KOOL

Late herfststrassen (October-November)



Langendijker Late Herfstwitte



Succes

A — Langendijker Late Herfstwitte

Stronk matig lang. Veel buitenblad. Kool groot, rond tot hoogronnd, vrij vast.

Zaaitijd: Februari, Maart. Oogst: October.

Gewicht: 5,5-7,5 kg.

Geschikt voor zuurkool, doch gevoelig voor inwendig rand.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1952-1953

Naam	Selectie van
Orig. Langendijker Vroege Herfst	Fa. Gebr. Bakker, Noord-Scharwoude
Langendijker Late Herfst Orig.	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Orig. Langendijker Herfst	Gebr. Broersen, Harenkarspel
Langendijker Herfst.	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
Langendijker Vroege Herfst	M. Nieuwland, St. Pancras
Herfstwit. laat	N.V. A. R. Zwaan & Zn., Voorburg
Langendijker Grote Late Herfst	Rijk Zwaan, Rotterdam

A — Succes — K: Jac. Jong, Noord-Scharwoude, geïntroduceerd in 1936

Stronk zeer lang. Zeer veel buitenblad met sterk golvende bladrand, lange bladsteel. Blad grijsgroen, soms iets rood geaderd. Kool iets platronnd, zeer vast.

Zaaitijd: begin Maart. Oogst: half October-half November.

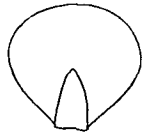
Gewicht: 5-7 kg.

Door zijn vaste kool met goede inwendige structuur en geringe gevoeligheid voor rand zeer geschikt voor zuurkool. Kan onder goede omstandigheden tot Januari worden bewaard.

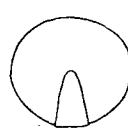
GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1952-1953

Naam	Selectie van
Succes, Sel. A.	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
Succes, Sel. B.	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
Herfststeen of Bastaardwitte	B. van Loenen, Zuid-Scharwoude

Bewaarrassen



Langendijker Bewaar Witte



Blauwrand Kapper

A — Langendijker Bewaarwitte

Stronk lang, veel buitenblad, grijsgroen, met golvende, soms gladde bladrand. Kool omgekeerd eirond, zeer vast.

Zaaitijd: 2e helft Maart. Oogst: half October-half November.

Gewicht: 3-4,5 kg.

In dit ras komen een aantal typen voor die sterk in bewaar-eigenschappen en morphologische kenmerken variëren. In de praktijkproeven werden alleen die selecties aanbevolen die aan redelijke eisen met betrekking tot de bewaarbaarheid konden voldoen.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1952-1953

Naam	Selectie van
Deense Bewaar	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
" "	Fa. C. de Boer Wzn., Zuid-Scharwoude
" "	Y. Kaan & Zoon, Noord-Scharwoude
" "	B. van Loenen, Zuid-Scharwoude
Langendijker Deense Bewaar	M. Nieuwland, St. Pancras
Langendijker Bewaar	N.V. D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht

O — Blauwrand Kapper

Stronk kort. Veel buitenblad dat een paarse rand heeft. Kool matig groot, iets afgeplat, aan de bovenzijde iets paars. Matig productief, geschikt voor korte bewaring. Voor particulieren.

WORTEL

(*Daucus carota* L.)

Als bron van vitamine A (de kleurstof carotine = pro-vitamine A) staat de wortel, tezamen met boerenkool en spinazie, aan de top van de groenten. Volgens de voedingsmiddelentabel in de Tuinbouwgids is het gemiddelde gehalte van de wortel nog ruim 10 à 20 % hoger dan dat van de andere twee (wanneer dat van deze laatste op 100 wordt gesteld).

Een goede kleur van de wortel is dus niet uitsluitend van belang voor het „mooie”, maar ook van eminent belang voor de volksgezondheid.

De wortel bevat verder vrij wat vitamine B₁ en is ook om zijn vitamine C gehalte niet te verwaarlozen.

VROEGE WORTEL

Van belang zijn speciaal de vroegheid van kleuring en de hoeveelheid loof. Voor werkelijk vroege oogst moeten de wortels vroeg op kleur komen, daar de kleur bepaalt wanneer zij kunnen worden geoogst. Als het niet de bedoeling is zo vroeg mogelijk te oogsten, maar een iets meer volgroeide wortel op een wat later tijdstip te produceren, mag ook de volledige kleuring wel iets later vallen. De kleurontwikkeling is vooral afhankelijk van de leeftijd van de wortel (sommige kleuren al in jongere toestand dan andere) en van de temperatuur (als het te koud is blijven de wortels bleek). Hoe meer loof een wortel heeft, hoe dikker zijn pit is; fijn loof gaat samen met een fijne pit. Een fijne pit wordt gewenst vanwege de kwaliteit

WORTEL

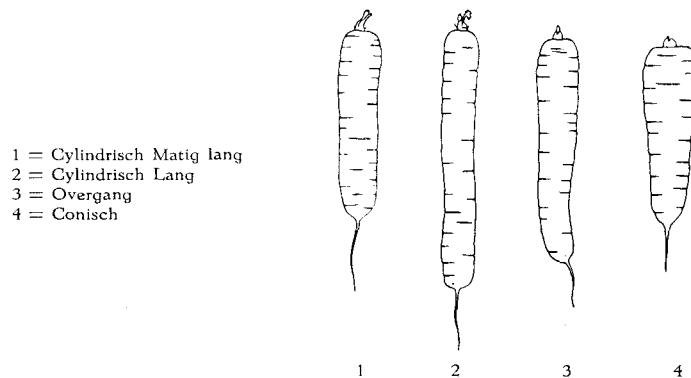
van de wortel; het loof mag echter niet te fijn worden, daar het dan bij het bossen te zwak is. In de regel is men derhalve aangewezen op een compromis tussen deze twee richtpunten. De hoeveelheid loof is overigens niet alleen afhankelijk van de erfelijke aanleg, maar ook van de groeiomstandigheden. Voor omstandigheden, die de loofgroei bevorderen (glas; vochtrijke, groeizame grond) kiest men een type met minder loof, dan voor omstandigheden, die de loofgroei tegenhouden (droogte, kou, weinig groeizame grond). Een type met weinig loof kan men steviger loof laten vormen, door de plantafstand wat ruimer te maken.

A — Amsterdamse Bak — grondras

In Nederland is de Amsterdamse Bak het ras voor de vroege teelt. Maar het heeft een goed verzorgde, behoorlijk losse, goed vochthoudende grond nodig. De stuggere en de drogere gronden zijn voor dit ras niet zo geschikt.

De Amsterdamse Bak wordt gebruikt voor zaai van voorjaarspeen onder glas in October of eventueel later, voor zaai van zomerpeen in de vollegrond in het voorjaar, en voor zaai van herfstpeen in Juli of begin Augustus.

In verschillende selecties kunnen verschillende vormen overwegen; deze zijn hieronder afgebeeld.



Selecties waarin de in fig. 4 weergegeven vorm overwegend voorkwam zijn door de Commissie Practijkproeven 1949-1950 als type afgekeurd.

In de goedgekeurde selecties kan een van de in fig. 1, 2 en 3 afgebeelde vormen de overhand hebben. „Overgang” en „Cylindrisch Lang” zijn over het algemeen het sterkst. De allervroegste kleuring treft men het vaakst aan in „Overgang”; soms ook in „Cylindrisch Matig Lang”. Men zie de tabel. Zeer vroege kleuring wil niet altijd zeggen, dat de kleur bij iets verdere ontwikkeling van de wortels ook de beste is; dat kan wel, maar hoeft niet. Voor teelten, waarbij de wortels in zeer jeugdige toestand worden geoogst, lette men derhalve op vroege kleuring; voor teelten, waarbij de wortels in iets meer vol-

WORTEL

groeide toestand worden opgetrokken, is dit niet van betekenis en lete men meer op het gehele complex van eigenschappen.

Voor een uitvoeriger beschrijving zie men Mededeling no 37 van het I.V.T.: „Practijkproeven wortelen Amsterdamse Bak 1949-1950” door O. Banga en M. Keuls, Juni 1952.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

No	Selectie van	Loofgew. p. 10 g wortel	Meest voork. vorm	Gebruikswaarde			
				Vorm		Kleur	
				zeer jong	iets m. volgr.	zeer jong	iets m. volgr.
15	J. v. Beelen, Katwijk	<gem.	Cyl. M.L.	-	+	+	+
20	Corns v. Beusekom, Utrecht	"	Cyl. L.	-	+	+	+
36	L. P. Duivestein, Loosduinen	"	Overgang	-	+	-	+
52	Enkhuizer Zaadh., Enkhuizen	"	Overgang	-	+	+	+
21	Gebr. Eveleens, Aalsmeer	"	Overgang	+	+	+	+
37	H. v. Noort Wzn, Zwijndrecht	"	Cyl. M.L.	+	+	+	+
56	Gebrs Oudijk, Waddinxveen	"	Cyl. M.L.	+	+	+	+
12	Pannevis, Delft	"	Overgang	+	+	+	+
24	Jo's Reysers, Zwijndrecht	"	Overgang	+	+	+	+
54	Struik & Co, Enkhuizen	"	Cyl. M.L.	-	+	+	+
43	P. Vriend & Zn, Andijk-O.	"	Overgang	-	+	+	+
18	F. de Vries, Alphen a.d. Rijn	"	Overgang	-	+	-	+
19	Coöp, „W.-Friesland”, Wijdenes	"	Cyl. L.	-	+	+	+
42	G. J. Wouda, Oranjewoud	"	Overgang	+	+	+	+
45	A. Zwaan Jr, Enkhuizen	"	Overgang	+	+	-	+
48	A. Zwaan Jr, Enkhuizen	"	Cyl. M.L.	+	+	+	+
25	A. R. Zwaan & Zn, Voorburg	"	Cyl. M.L.	-	+	+	+
60	H. Zwaan, Enkhuizen	"	Overgang	-	+	-	+
44	Enkhuizer Zaadh., Enkhuizen	gem.	Overgang	+	+	+	+
65	Wed. A. Greven & Zn, Steenwijk	"	Overgang	+	+	+	+
17	Hollandia, Honselersdijk	"	Overgang	+	+	-	+
1	Jos Huizer, Rijsoord	"	Overgang	-	+	-	+
22	Jac. Jong, Noord-Scharwoude	"	Overgang	-	+	-	+
16	W. J. v. Kampen, Voorburg	"	Cyl. M.L.	-	+	+	+
30	Abr. Sluis, Enkhuizen	"	Cyl. M.L.	-	+	-	+
7	Gebrs Sluis, Enkhuizen	"	Overgang	-	+	-	+
61	Andries Visser, Steenwijk	"	Overgang	-	+	+	+
32	Rijk Zwaan, Rotterdam	>gem.	Cyl. L.	-	+	+	+

B — Vertou (Venlose Broei) — grondras

Dit ras (zie onder zomerwortelen) is over het algemeen niet zo geschikt voor vroege teelt op goede wortelgronden als Amsterdamse Bak, maar in de Practijkproeven 1949-1950 kwam één selectie naar voren, die zo vroeg kleurde, dat hij het gemakkelijk tegen de Amsterdamse Bak kon opnemen. Zie hieronder.

GOEDGEKEURDE SELECTIE PR.PR. 1949-1950

No	Selectie van	Loofgew. p. 10 g wortel	Meest voork. vorm	Gebruikswaarde voor vroege teelt			
				Vorm		Kleur	
				zeer jong	iets m. volgr.	zeer jong	iets m. volgr.
47	Rijk Zwaan, Rotterdam	>gem.	Overgang	+	+	+	+

ZOMERWORTEL

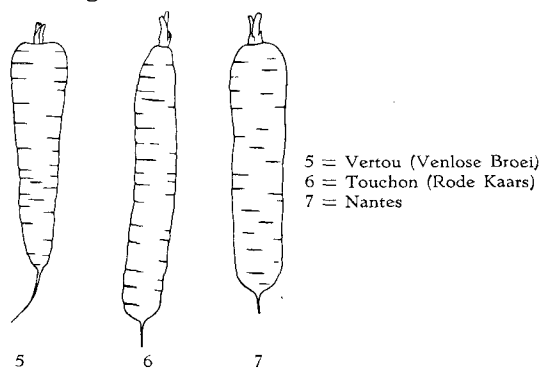
Voor losse, tegelijk goed vochthoudende gronden

Op deze gronden kan men in Nederland het gehele jaar door, dus ook in de zomer, heel goed Amsterdamse Bak telen. In de regel neme men dan niet de selecties met het allerfijnste loof. Verder kan men hier ook de Nantes typen heel goed gebruiken.

Voor iets minder losse of niet al te vochtrijke gronden

Hier voldoet de Amsterdamse Bak in de regel niet, maar geeft men de voorkeur aan de niet te grove cilindrische Nantestypen. Bij grote vraag naar wortelen kan men ook de wat grovere cilindrische Nantestypen gebruiken, als een product dat na de fijnere Nantes en vóór de winterwortels ter beschikking komt. De tamelijk conische Vertou is vroeger dan de andere Nantestypen; er bestaan selecties van, die de overgangsvorm tussen conisch en cilindrisch bezitten. Na Vertou volgen in vroegheid eerst de Touchon (of Rode Kaars) en de Fijne Nantes; vervolgens de Nantes (d.i. eigenlijk de Verbeterde Nantes, daar het een meer cilindrisch gemaakte verbetering is van de ouderwetse, meer dikkoppige Nantes) en daarna dan eventueel nog een wat grover Nantestype.

Een uitvoeriger beschrijving kunt U vinden in Mededeling no 38 van het I.V.T.: „Practijkproeven Zomerwortelen 1949-1950” door O. Banga en M. Keuls.



A — Vertou (Venlose Broei) — grondras

Stevig, tamelijk fors loof. Wortel conisch (fig. 5), soms overgangsvorm naar cilindrisch. Vroeger op kleur dan andere Nantestypen, maar minder zware wortel.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

No	Selectie	Vorm	Vroegheid van kleuring
67	Venlose Bak - Enkhuizer Zaadh., Erkhuisen	conisch	vroeg
74	Nantes - Jo's Reysers, Zwijndrecht	conisch	vroeg
81	Vertou - Abr. Sluis, Enkhuisen	conisch	vroeg
47	Venlose Broei - Rijk Zwaan, Rotterdam	overgang	zeer vroeg

A — Nantes Fijn tot Matig Grof — grondras

Hieronder vallen zowel de Touchon (Rode Kaars) (fig. 6) selecties, als de betrekkelijk fijne, cilindrische Nantesselecties die practisch gelijk zijn aan de Touchon, maar in plaats van de min of meer smal toelopende Touchon-kop een halfbolvormige tot tamelijk platte kop bezitten. Deze twee typen zijn nl. zeer moeilijk te scheiden.

Stevig, tamelijk fors loof. Wortel slank cilindrisch.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949-1950

No.	Selectie
77	Nantes — Coöp. „West-Friesland“, Wijdenes
89	Nantes Perozo — P. Rood & Zn, Bovenkarspel
86	Touchon — Abr. Sluis, Enkhuizen
82	Nantes Markttuinder Sluis — Abrah. Sluis, Enkhuizen
85	Halflange Fijne Zomer Geslu — Gebr. Sluis, Enkhuizen
73	Nantes — A. Zwaan Jr, Enkhuizen
75	Nantes — H. Zwaan, Enkhuizen
78	Nantes — Rijk Zwaan, Rotterdam

WINTERWORTEL

De rassenkeuze bij winterwortelen wordt reeds lange tijd beheerst door de tegenstelling: Berlikummer voor kwaliteit en Flakkeese voor opbrengst, oogstzekerheid en vervoerbaarheid. Deze tegenstelling bestaat nog, maar van weerskanten zijn de selecties van deze typen in sommige opzichten dichter bij elkaar gekomen. „Type van Zielst“ werd vroeger ook als een selectie uit Flakkeese beschouwd, maar schijnt toch een andere oorsprong te hebben.

Een winterwortel moet over het algemeen een flink loof hebben. Dit houdt in, dat men ook een vrij dikke pit moet aanvaarden. Het selectiewerk heeft zich ter verbetering van de kwaliteit in dit geval dus niet op verkleining van de pit kunnen richten, maar volgt het streven, het verschil in kleur en structuur van de pit t.o.v. het vlees zo klein mogelijk te maken. Verder moeten de pit en het vlees niet gemakkelijk van elkaar los laten en moet de kleur van de wortel levendig oranje-rood zijn.

Goede kwaliteit is vermoedelijk beter te combineren met grote opbrengst dan met goede bewaar- en vervoerbaarheid. Want het is nu eenmaal zo, dat een wortel, naarmate hij droger en stugger is, ook beter bestand is tegen allerlei ruwe aanrakingen. Een kwaliteitswortel vraagt een zorgvuldige behandeling en een behoorlijke emballage, en hij verdient deze ook.

Voor uitvoerige beschrijving der goedgekeurde selecties raadplege men Mededeling no 47 „Practijkproeven met Berlikummer Wortel 1949“ door O. Banga en M. Keuls, en „Mededeling no 49 „Practijkproeven met Flakkeese Winterwortel 1950-1951“ door O. Banga, M. Keuls en M. Wattel.

Kwaliteitswortel



A — Berlikumer Type Bierma — grondras; kweek-product van Ids Bierma, Holwerd. Intr.: tussen 1943 en 1948

Loof tamelijk zwaar, iets zwaarder dan dat van Berlikumer Gewone. Wortel lang, vol, cilindrisch of aan de kop iets dikker dan beneden, met stomp uiteinde, glad van oppervlak. Kwaliteit uitmuntend. Productief. Vraagt bij vervoer of bewaring een zorgvuldige behandeling.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949

No	Selectie
10	Ids Bierma, Holwerd
20	N.V. P. Rood & Zn, Bovenkarspel
1	Abr. Sluis, Enkhuizen
4	Rijk Zwaan, Rotterdam



A — Berlikumer Gewone — grondras

Loof middelmatig zwaar. Wortel middelmatig lang, aan de kop meestal iets dikker dan beneden, stomp uiteinde, glad van oppervlak. Kwaliteit goed. Vermoedelijk iets gemakkelijker te bewaren en te vervoeren dan Berlikumer Type Bierma.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949

No	Selectie van
5	Bulten's Zaadhandel, Aalten
14	B. J. Hiemstra, Tjummarmum
3	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
9	S. J. Wouda, Oranjewoud



O — Berlikumer Lang Fijn — grondras; omstreeks 1900 in het verkeer gebracht door J. Westra, Berlikum

Tamelijk fijn loof. Wortel lang, cilindrisch, betrekkelijk dun. Kwaliteit matig. Werd enige tientallen jaren geleden in Friesland algemeen verbouwd als late zomerwortel, die gebost werd verkocht. Heeft als zodanig zijn betekenis verloren.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949

No	Selectie van
2	N.V. W. J. van Kampen, Voorburg
21	N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen

Wortel voor opbrengst en vervoer



A — Flakkeese Verbeterde — grondras

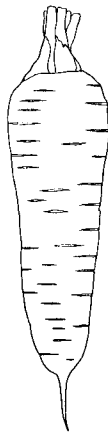
Loof zwaar. Wortel middelmatig lang, slank, glad, licht conisch, stomp. Zeer productief. Kwaliteit goed. Kan volgens praktijkervaringen bij voorzichtige behandeling in zakken worden vervoerd.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

No	Selectie van
18	C. Bakker Wzn, Nieuwe Tonge
16	Coöp. „West-Friesland“, Wijdenes
3	T. v. d. Doel, Sommeldijk
23	„Nunhem“, Nunhem post Haelen
28	N.V. A.R. Zwaan & Zn, Voorburg

A — Flaro — K: Jac. Jong, Noord-Scharwoude. Kw.r.: 1951

Loof zwaar. Wortel middelmatig lang, slank, glad, licht conisch of soms cylindrisch, stomp. Zeer productief. Kwaliteit goed. Komt in type grotendeels overeen met Flakkeese Verbeterde, maar onderscheidt zich hiervan door de paarse voet van zijn bladstelen.



B — Flakkeese Gewone — grondras

Loof zwaar. Wortel tamelijk kort tot middelmatig lang, conisch met brede kop, meer of minder stomp. Kwaliteit matig. Zeer sterk; breekt bij vervoer in zakken en bij tamelijk ruwe verlading practisch niet. De hieronder genoemde goedgekeurde selecties zijn reeds iets meer in de richting van Flakkeese Verbeterde geselecteerd, maar behoren daar nog niet toe.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

No	Selectie van
25	Fa. Gebrs Bakker, Noord-Scharwoude
5	Gebrs Broersen, Harenkarspel
12	Jacob Jong, Noord-Scharwoude
7	J. Les, Oude Tonge

WORTEL/WORTELPETERSELIE/ZEEKOOL



B — Lange Stomppuntige Winter (Type van Zielst) — grondras

Loof zwaar. Wortel zeer lang, cilindrisch, stomp, mooie vorm. Kwaliteit tamelijk goed. Bij volledige uitgroei op zware grond echter moeilijk heel te rooien en ongeschikt voor vervoer in zakken (breekt). Blijft bij zeer dichte stand echter korter; geeft dan hoge opbrengst per ha en is dan beter te vervoeren.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

No	Selectie van
33	J. Mastenbroek, Sommeldijk
15	J. Ras, Herkingen
26	M. van Zielst, Nieuwe Tonge
32	Rijk Zwaan, Rotterdam

WORTELPETERSELIE

(*Petroselinum crispum* (Mill.) Airy-Shaw = *P. sativum* Hoffm.)

Wortelpeterselie vindt in hoofdzaak afzet bij particulieren.

B — Korte Dikke

B — Halflange

B — Lange

ZEEKOOL

(*Crambe maritima* L.)

De jonge bladstelen worden in het najaar of later tot in het voorjaar, in gebleekte toestand op de wijze van asperges, of ook wel als bloemkool toe bereid, gegeten. Afzonderlijke rassen zijn van dit gewas niet in de handel.

ZURING

(Rumex acetosa L.)

Zuring kan als toekruid bij spinazie of als afzonderlijke bladgroente worden gebruikt. Een belangrijke teelt is er nergens van. Maar men kan ze op plaatsen zetten, waar zowat niets anders wil groeien, b.v. langs hagen, aan de noordkant van schuttingen, enz.

A — Breedblad Nobel

Brede, lichtgroene bladeren. Minder winterhard dan Gewone.

B — Gewone of Gras

Wintervast.

B — Reuzen van Belleville

Lichtgroen.

B — Lyonse Grootbladige Gele

REGISTER

A

Aardappel, 8
Aardbei, 10
 Advance, 130
 Ailsa Craig, 138
Alant, 90
 Alaska, 52, 60
 Algro, 120
 Allerheiligen, 24
 Allervroegste, 143
 Allervroegste Meikrombek, 61
 Allervroegste m. dr., 42
 Allervroegste Wonder, 155
 Alpha, 23, 24
 Altena's Roem, 153
Althaea officinalis L., 89
 Altijd Gele Fijne Krul, 17
 Amateur, 36
 Amerik. Kleine Groenvlezige
 Ananas, 99
 Amerik. Kleine Roodvlezige
 Ananas, 99
 Amerikaanse Roodkop, 47
 Amerikaanse Roodrand, 105
 Amsterdammer of Beemster,
 63
 Amsterdamse, 60
 Amsterdamse Bak, 164
 Amsterdamse Fijne Donker-
 groene, 127
 Amsterdamse Halfhoge, 26
 Amsterdamse Lange Gele, 68
 Amsterdamse Snij, 126
 Amsterdams Reuzenblad, 130
Andijvie, 15
Angelica archangelica L., 86
 Angers, 25
 Animo m. dr., 39
Anthemis nobilis L., 96
 Aristo, 23
Armoracia rusticana G.M.S.,
 90
 Aromata z. dr., 38
Artemisia dracunculus L., 94
Artisjok, 17
Asperge, 18
 Astrid, 23
Atropa belladonna L., 93
 Attractie, 83, 84

Auchincruive Climax, 11
Augurk, 19
 Aurora, 142
 Australische Gele, 105
 Avanti, 52

B

Baarlose Nietplekker Ras VI,
 20
 Baarlose Nietplekker Ras VII,
 20
 Barima, 9
 Barletta, 155
Basielkruid, 96
 Bastaardwitte, 162
 Bébé, 43
 Beemster, 133
 Beemster Halfhoge, 134
 Bergen op Zoomse, 19
 Berlikumer Gewone, 168
 Berlikumer Lang Fijn, 168
 Berlikumer Type Bierma, 168
 Betuwse Witte, 67
Bilzenkruid, 93
Bindsla, 21
 Blanke Hangers, 146
 Blanke Meikoningin, 82
 Blauwbloeiende peul, 102
 Blauwe Groninger Snijmoes,
 126
 Blauwrand Kapper, 163
 Blauwschokker, 63, 65
 Bledo I, 80
 Bledo II, 80
 Bleekblad Bovengrondse, 79, 80
Bleekselderij, 22
 Bliss Abundance, 63
 Bloemendaalse Gele, 123
Bloemkool, 22
 Blonde Maraichère, 21
 Blondine, 82
Boerenkool, 25
 Bola, 150
Boon, 27
 Bontbloeiende, 46
 Bonte kool, 27
 Boordevol, 61, 64
 Bowa, 13
 Brabantse Winter, 107

Bravo, 78
 Bredase (Savoyekool), 122
 Bredase (Spruiten), 134
 Bredase Vroege, 121
 Brede z. dr., 40
 Breedblad Gele, 106
 Breedblad Late Krop, 16
 Breedblad Nobel, 171
 Breedblad Scherpzaad Zomer, 129, 130
 Breedblad Volhart Winter, 16
 Breedblad Volhart Zomer, 17
 Brilliant, 139
 Brittle Wax z. dr. 34
Broccoli, 46
 Broeikomkommer Donkere Spiers, 72
 Broeikomkommer Groene Standaard, 71
 Bruinsma JéBé, 140
 Brunswijker (Asperge), 19
 Brunswijker (Witte Kool), 161
 Brunswijker Reuzen, 19

C

Calendula officinalis L., 96
 Camus de Bretagne, 18
 Cantonner Witkrop, 47
 Capriccio, 114
 Cavalier Kortloof, 115
 Cavallius Rondzaad, 130
 Cavallius Scherpzaad, 129
 Champagne Rood, 109
 Chemin Doré, 22
 Cherry Belle, 111
 Chinese Halfflange Roserode, 116
 Chinese Halfflange Witte, 116
Chinese Kool, 47
 Chinese Lange Witte, 116
Chinese Rabarber, 89
 Chinese Ronde Roserode, 116
 Clasina m. dr., 42
 Climax (Aardbei), 11
 Climax (Bloemkool), 23
Cnicus benedictus L., 96
 Combine, 42
 Con Amore, 144
 Conservenkonigin, 61
Consumptieraap, 47
Coriandrum sativum L., 97
 Courte de Paris, 17
 Craigwood, 138

Cromco, 138
 Crosby, 79

D

Deense Bewaar, 163
 De Grace, 101
 Delfia, 138
 Delftse Halfflange Witte, 67
 Delftse Kortpoot, 24
 Delicatess (Ramenas), 116
 De Liège, 107
 Delikatess (Augurk), 20
 Delikatess (Doperwt), 63
 Detroit, 77, 78
 Deutsch Evern, 10
 Deventer (Kroot), 79
 Deventer (Savoye Kool), 122
Digitalis lanata Ehrh., 92
Digitalis purpurea L., 91
 Ditmarscher Treib, 160
 Dominant, 73, 141
 Donkere Engelse Primus, 72
 Donkere Improved Telegraph, 72
 Donkergroene Broei Improved Telegraph, 70
Doodkruid, 93
Doperwt, 48
 Doré, 8
 Doré amélioré, 22
Dragon, 94
Driekleurig Viooltje, 95
 Driemaal Wit, 143, 147
 Dubbele Net, 99
 Dubbele Tros z. dr., 38
 Dubbele Witte z. dr., 30, 31, 33, 34
 Duplex, 124
 Dvorsky's Treib, 74
 Dwarf Grey Sugar, 102
 Dwerg, 126

E

Early Morn, 134
 Econoom, 139
 Edelweisz, 67
 Eenjarige Nietschieters, 124
 Eersteling (Aardappel), 8
 Eersteling (Bloemkool), 24
 Eersteling (Doperwt), 61
 Eersteling (Spitskool), 159
 Eersteling m. dr., 43
 Eerste Oogst, 160

REGISTER

Eerste Pluk m. dr., 40
 Eerste van de Markt, 42
 Eerste Vroege Mei, 60
 Eerste Witkiem, 143
 Egyptische Dikplatte Normaal
 Loof, 77
 Egyptische Huizer, 76
 Egyptische Platronde, 76
 Egyptische Platte Kortloof, 76
 Egyptische Platte Normaal
 Loof, 77
Eierplant, 65
 d'Elbeuf, 107
 EL-DE-ES, 130
 Electra, 138
 Emerald, 126
 Emergo, 44
 Eminent (Doperwt), 58
 Eminent (Komkommer), 72
 Eminent (Tomaat), 138
 Emma, 148
Engelse Winterspinazie, 65
Engelwortel, 86
 Enkele Net, 98
 Epicure, 139
 Erecta, 44
 Erfurter Dwerg, 23
 Erfurter Lange Witte Winter,
 116
 Erfurter Reuzen, 19
 Eureka, 139
 Excelsior (Komkommer), 72
 Excelsior (Kropsla), 82
 Excelsior (Stoksnijboon), 42
 Excelsior (Tomaat), 141
 Excelsior Vollegrond, 111
 Excelsior z. dr., 36
 Expres (Spitskool), 159
 Express (Tuinboon), 143
 Express z. dr., 38
 Extra Fijne Moskrul, 148
 Extra Hangers, 146
 Ezelsoren, 129
 Ezetha's Witkiem, 144

F

Favoriet, 150
 Fin des Gourmets, 55
 Finette, 53
 Flakkeese Gewone, 169
 Flakkeese Verbeterde, 169
 Flaro, 169
 Flora Blanca, 24
 Fortuna, 153

Franse Import, 84
 Franse Trosprinces z. dr., 36
 French Breakfast, 114
 Friese Gele Koolraap, 73
 Fruca Media z. dr., 35
 Fruca Simplo z. dr., 35
 Furore z. dr., 33, 34
 Fijne Krul (Andijvie), 17
 Fijne Krul (Tuinkers), 148
 Fijne Vroege Gele Zomer, 116
 Fijne Vroege Groene, 120
 Fijngekrulde, 126
 Fijngekrulde Donkergroene,
 126

G

Galathee, 150
 Gaudflay, 131
 Gaudry, 112
 Gaudry Broei, 112
 Géant d'Hiver, 132
 Geelbladige Witribbige, 126
 Geelgroene Italiaanse, 156
 Gekroesde Gele, 126
 Gekruiste Lierse, 133
 Gekruiste Net, 99
 Gekrulde, 148
 Gekrulde Donkergroene Wit-
 ribbige, 126
 Gele Krul, 17
 Gele Malse, 108
 Gele Postelein, 106
 Gele Tros, 73
 Gewone, 148
 Gewone Groene, 108
 Gewone of Gras, 171
 Gewone Snij (Peterselie), 126
 Gewone Snij (Snijselderij), 127
 Gewone Volhart, 16
 Gewone Vroege Volhart, 16
Gezegende Distel, 96
 Gladde Gele Gewone, 125
 Gladde Groene Gewone, 125
 Gladde Groene Witribbige
 Zilver, 125
 Gladora, 76
 Gloire de Quimper, 52
 Glorie (Kroot), 78
 Glorie (Tomaat), 138
 Glorie van Nantes, 85
 Golden May, 32
 Golden Primus, 42
 Golden Plume, 22
 Goliath (Prei), 107

- Goliath (Rabarber), 108
 Goliath Blauwe Reuzen, 74
 Goliath Witte Reuzen, 74
 Goudblad, 156
 Gouden Akker, 160
 Gouden Akker Sel. A, 160
 Gouden Akker Sel. B, 160
 Goudgele Gekrulde, 126
 Goudgele Stelen, 22
 Goudgele Zelfblekende, 22
 Goudhart, 156
Goudsbloem, 96
 Granaat (Chinese Kool), 47
 Granaat (Kroot), 78
 Great Lakes, 21, 84
 Green Mountain, 46
 Green Sprouting Broccoli, 46
 Griebowskaja, 78
 Grobol, 150
 Groene Ananas, 99
 Groene Gekrulde, 126
 Groene Krul, 17
 Groene Moskrul, 17
 Groene Postelein, 106
 Groene Standaard, 71
 Groene van Laon, 18
 Groene Volhart, 16
 Groninger Weekschil m. dr., 33
 Groningse Sjalot, 125
 Groot Witpunt, 112
 Groot Witpunt Broei, 112, 114
 Groot Witpunt Glas en Volle-
 grond, 114
 Groot Witpunt Kortlof, 114
 Groot Witpunt Vollegrond, 112
 Grote Gele Ronde, 123
 Grote Noordhollandse, 156
 Grove Struik, 127
 Guernsey Conqueror, 99
- H**
- Haarlems Volhart, 16
 Haarsteegse, 60
 Halfhoge Extra Fijngekrulde
 Niet Winterharde, 26
 Halfhoge Moskrul, 26
 Halflange, 170
 Halflange Fijne Zomer Geslu,
 167
 Halflange Gele, 68
 Halflange Scharlakenrode, 114
 Halflange Scharlakenrode
 Witpunt, 114
- Halflange Violette, 65
 Halflange Witte, 67
 Halfrood-halfwit, 112, 114
 Halfrood-halfwit Broei, 112
 Halfrood-halfwit Vollegrond,
 112, 114
 Hamburger Markt, 27
 Hammer, 121
 Hangdown, 146
Heemst, 89
 Heraut (Peul), 103
 Heraut (Spinazie), 129
 Herfstdeen, 162
 Herfstkoning, 16
 Herfstraap, 47
 Herfstreus, 107
 Herfstwit laat, 162
 Herfstwit vroeg, 161
 Hoge Groene Grofgekrulde, 27
 Hollandia, 130
 Hollandse Roodkop Fijnbladige,
 73
 Holpijp, 127
 Hoogstammige m. dr., 40
 Hoog Wit, 113
 Huissense, 42
Hyocymus niger L., 93
Hyssop, 96
Hyssopus officinalis L., 96
- I**
- Ideaal, 24
 Ideaal z. dr., 37
 Imperial, 21
 Improved Telegraph, 70, 71, 72
 Improved Telegraph Extra
 Lange Groene, 72
 Infra, 42
 Inmaakuitje, 154
 Inmaakwitte, 123
Inula helenium L., 90
 Italiaanse Reuzen, 25
 Italiaanse Roodkop, 47
 Italiaanse Vroege Platte Witte,
 50
 Italiaanse Witte, 48
 Italiaanse Witte Roodkop, 47
 Italian Green Sprouting, 46
 Italian Sprouting, 46
- J**
- Jucunda, 11
 Jumbo, 107
 Juniboon m. dr., 40

REGISTER

K

Kampioen (Sla), 83
 Kampioen (Tomaat), 138
 Karbonkel, 99
Kardoen, 65
 Kaskool no 1, 24
 Kassnijboon, 42
 Kelvedon Wonder, 55, 59, 64
 Kleine Groene Krul, 17
 Kleine Rheinländerin, 58
 Kleinvruchtige Rode Suiker, 142
 Klein Witpunt Broei, 113
 Klein Witpunt Vollegrond, 113
Knolselderij, 66
 Kogel, 77
 Komeet, 115
Komkommer, 66
 Koning van Denemarken, 131
Koolraap, 73
Koolrabi, 74
Koriander, 97
 Korte Dikke, 170
 Korte Witkiem, 145
 Kroeskop, 126
Kroot, 75
Kropsla, 80
Kruiden, 85
 Kwekerstrots (Kropsla), 85
 Kwekerstrots (Tomaat), 138

L

La Reine, 155
 Lage Grijsz Roodbloeiende, 102
 Lage Vroege Witte Broei, 148
 Laibacher Eis, 85
 Lange, 170
 Lange Bos, 127
 Lange Donkergroene Broei, 70
 Lange Donkerrode Zwartblad, 79
 Lange Groene Broei, 70
 Lange Guernsey, 101
 Lange Hangers, 146
 Lange Hangers Goliath, 146
 Lange Holkrui, 101
 Langendijker Allervroegste, 117
 Langendijker Bewaar, 163
 Langendijker Bewaargele, 123
 Langendijker Bewaarrode, 118
 Langendijker Bewaarwitte, 163

Langendijker Deense Bewaar, 163
 Langendijker Grote Late Herfst, 162
 Langendijker Herfst, 162
 Langendijker Herfstgele, 123
 Langendijker Herfstrode, 118
 Langendijker Late Herfst Orig., 162
 Langendijker Late Herfst Witte, 162
 Langendijker Rode Bewaar, 119
 Langendijker Rode Bewaar Sel. A '49, 119
 Langendijker Rode Bewaar Sel. B '50, 119
 Langendijker Vroege (Rode Kool), 117
 Langendijker Vroege (Witte Kool), 160
 Langendijker Vroege Gele, 122
 Langendijker Vroege Herfst, 161, 162
 Langendijker Vroege Herfst Origineel, 161
 Langendijker Vroege Herfst Witte, 161
 Langendijker Vroege Rode, 117
 Langendijker Vroege Stam 25, 117
 Langendijker Vroege Stam A, 117
 Langendijker Vroege Witte, 160
 Langendijker Vroegste 4002, 117
 Lange, Niet Rankende Groene Gestreepte, 105
 Lange, Niet Rankende Witte, 105
 Lange Stomppuntige Winter, 170
 Lange Violette, 65
 Lange Witte, 67
 Lange Zwarte Winter, 116
 Lange Zwarte Zomer, 116
 Late Broccoli, 46
Lavas, 89
 Lecerf, 24
 Leidse Halflange Gele, 68
 Leidse Hangers, 146
 Lentebode (Peul), 104
 Lentebode (Kropsla), 82

REGISTER

Lentse Halflange Gele, 68
 Lerchenzungen, 27
Levisticum officinale Koch, 89
 Lierse, 133
 Limburgse Winter, 85
 Lincoln, 56, 59, 64
 Little Wonder, 159
 Lone Star, 115
 Luctor, 150
 Lucullus, 126
 Lyonse Grootbladige Gele, 171

M

Maas en Waalse, 136
 Macherauch's Frühernte, 11
 Madame Kooi, 12
 Madame Lefeber, 12
 Madame Moutot, 12
 Maelstede, 150
Mais, 97
 Mammouth, 131
 Mansholt's Pluk, 53
 Marcross, 97
 Market King, 138
 Marktkoning, 80
 Marktveroveraar, 61
 Mary Washington, 19
 Matador, 58
 Mazagan, 148
 Mechelse Krombek, 61
 Mechelse Markt z. dr., 37
 Meesterproef, 82
 Meikoningin (Erwt), 60, 64
 Meikoningin (Kropsla), 82
 Meilof, 158
 Meiraap, 47
Melisse, 96
Melissa officinalis L., 96
Meloen, 98
Mentha piperita L., 95
Mentha spicata L., 95
 Mentor z. dr., 38
 Meteor, 58
 Middellange Donkergroene
 Platglas, 70
 Middelvroege Halfhoge Kenne-
 mer, 133
Mierikswortel, 90
 Milaanse Platte Witte Roodkop
 Extra Kort Loof, 47
 Milanese Platte Witte Mei, 48
Molsla, 99
 Mombacher Spek m. dr., 39

Monarch, 16
 Moneymaker, 138
 Mont Calme Brun, 135
 Mont Calme Jaune, 135
 Mont d'Or, 34
 Morgenster, 104
 Moskrul, 126
 Moulin Rouge, 10
 Münchener Bier, 116
 Munt, 95

N

Namenia (Raapstelen), 108
 Namenia (Tomaat), 138
 Nantes, 166, 167
 Nantes Fijn tot Matig Grof,
 167
 Nantes Markttuinder Slusia,
 167
 Nantes Perozo, 167
 New York, 21
Nieuw-Zeelandse Spinazie, 100
 Nobel, 131
 Non Plus Ultra (Kroot), 79
 Non Plus Ultra (Radijs), 110,
 111, 112
 Non Plus Ultra z. dr., 36
 Noordhollandse Bloedrode, 151
 Noordhollandse Strogele, 150
 Noordhollandse Strogele Sjalot,
 125
 Noordland, 131
 Noordster m. dr., 40
 Noordster Zeer Laat, 133
 Noorman, 131
 Norrlands Express, 104
 North Star, 97
 Novum, 121
 Nummer Vijf, 16
 Nummer Zes, 16
 Nummer Acht, 41
 No 10, 140
 No 20, 82
 No 42, 85
 No 501, 32
 No 6205, 110
 Nunhem's Lente Krombek,
 60, 64
 Nunhem's Suikerzoete, 63

O

Oberschlesien, 10
Ocimum basilicum L., 96

REGISTER

Olifant, 107
 Omega, 138
 Onward, 57, 64
 Optimus, 141
 Orange King, 96
 Oranje Ananas, 99
 Oranje Quills, 96
 Orig. Langendijker Herfst, 162
 Orig. Langendijker Vroege Herfst, 162
 Ostfriesische Speck m. F., 33
 Ouddorpse Bruine Sjalot, 124

P

Paardenbloem, 90
 Painted Lady, 46
 Pannevis' Extra, 58
 Pannevis' Glory, 82
Paprika, 100
 Paragon, 109
 Pareltros z. dr., 36
 Parelui, 155
 Paris Green Cos, 21
 Paris White Cos, 21
 Parson's Guernsey, 101
 Parijse Gele Zelfsluitende, 21
 Parijse Groene, 21
 Parijse Groene Krombek, 61
Pastinaak, 101
 Perfect z. dr., 35
 Perfecta (Andijvie), 16
 Perfecta (Komkommer), 72
 Perfected Detroit, 78
 Perozo Globe, 111
 Petit Provençal, 58
Peul, 101
 Phenomeen m. dr., 38
 Plantui, 154
 Platronde, 101
 Platte Gladde Heelbladige Witte Roodkop, 47
 Platte Vroege Mei, 48
 Platte Witte Mei, 48
Pluksla, 105
 Pofmais, 98
 Pompei, 155
Pompoen, 105
 Pootui, 152
Postelein, 106
 Potentaat, 141
 Prager Fijne Witte Broei, 74
 Preferent, 129
 Preferent z. dr., 36

Prei, 106
 Premier, 143
 Pride, 140
 Prijswinner, 46
 Primeur, 150
 Primo, 42
 Primus Middellange Groene, 71
 Princedopper, 62
 Princess Mary, 140
 Prins Albert, 60
 Prizewinner, 46
 Probator z. dr., 34
 Productiva, 85
 Proeftuins Blackpool, 83
 Progress z. dr., 37
 Pronkboon, 43
 Pronto, 103
 Provençaalse, 58
 Pum Peul, 102
 Putjeskool, 121

Q

Queen Victoria, 109

R

Raapstelen, 107
Rabarber, 108
 Radio (Goudsbloem), 96
 Radio (Tomaat), 139
Radijs, 109
Ramenas, 116
 Ras Peters, 39
 Ras Valk, 37
 Rasper Ruige Gele, 62
 Ras Verschoor, 41
 Record, 103
 Régence, 156
 Regina (Aardbei), 13
 Regina (Kropsla), 83
 Remme, 24
 Renova, 140
 Rentegevers z. dr., 37
 Resistent, 85
 Reuzen Mei, 82
 Reuzen van Belleville, 171
Rheum palmatum L., 89
 Rijnsburger, 149, 154
 Rijnsburger Grote Gele, 123
 Rising Hope, 140
 Robar, 140
 Rode Ananas, 99
 Rode Eersteling, 9
 Rode Kaars, 166, 167

Rode Kool, 117
 Roem van Barendrecht, 133
 Roem van Brunswijk, 19
 Roem van Castricum, 133
 Roem van Enkhuizen, 161
 Roem van Enkhuizen Sel. A, 161
 Roem van Enkhuizen Sel. B, 161
 Roem van Enkhuizen I, 160
 Roem van Holland, 141
 Roem van Vleuten, 68
 Roggli's Freiland, 74
 Roi des Serpettes, 62
 Rollisons Telegraph Broei-komkommer, 72
 Romax, 23
 Ronde Helderrode, 110
 Ronde Kogel, 78
 Ronde Rode Broei, 110, 111, 112
 Ronde Rode Groot Witpunt, 112
 Ronde Rode Klein Witpunt, 113
 Ronde Rode Klein Witpunt Extra Kortloof, 113
 Ronde Rode Kortloof, 112
 Ronde Rode Vollegrond, 111
 Ronde Roserode met Grote Witte Punt, 112
 Ronde Scharlakenrode, 111
 Ronde Scharlakenrode Extra Kortloof, 112
 Ronde Witte, 114
 Ronde Zwarte Winter, 116
 Ronde Zwarte Zomer, 116
 Rondo, 54
 Roodbloeiende Langschedige, 46
 Roodkopje, 113
 Roodnerf, 133
Roomse Kamille, 96

S

Savoye Kool, 119
 Saxa, 61
 Saxa z. dr., 32
 Saxa Broei, 110
 Scarlet Champion, 115
 Scarlet Emperor, 46
 Scarlet Gem, 113
 Scarlet Globe, 114, 115

Scarlet Globe Broei, 111
 Scarlet Globe Medium, 111
Schorseneer, 124
 Selecta, 44
 Selectie Dussel, 45
 Selectie Gemeenteproeftuin Sappemeer, 159
 Selectie Huizer, 133
 Selectie Timmers, 82
 Senator, 63, 65
 September Herfst, 161
 Serpette Amélioré, 62
 Serpette Cent Pour Un, 55
 Serpette de Paris, 61
 Servo, 54
 Servus z. dr., 31, 32, 34
 Siegfried, 107
 Sierkool, 27
 Single Cross, 140
 Single Cross I, 140
 Single Cross II, 140
 Sint Jansui, 155
Sjalot, 124
Slaboon, 29
 Slits No 25, 136
 Smalle Snijpronker, 44
 Smaragd, 126
Snijbiet, 125
Snijboon, 40
Snijmoes, 126
Snijpeterselie, 126
Snijselderij, 127
Snijsla, 127
 Soort Drijver, 26
 Spaanse, 66
 Spaanse Lange Rode, 100
 Spancross, 97
 Sparkler, 112
Spekboon, 38
 Spica, 132
 Spiers, 72
 Spiers Broeikomkommer, 70, 71
 Spiers Broeikomkommer Groene, 70
 Spiers Donkere, 72
 Spiers Donkergroene, 71, 72
 Spiers Donkergroene Broei, 70
 Spiers Lange Donkergroene, 72
Spinazie, 128
Spitskool, 158
 Spotvrije, 73
Spruitkool, 132

REGISTER

Stam of Kruip, 101
 Stamkrombek Gele, 55
 Stijfstro, 54
 Succes, 162
 Succes Sel. A, 162
 Succes Sel. B, 162
 Suikermals, 97
 Suiker Meloen Witte, 99
 Suikerpeul, 104
 Superba, 61
 Superno, 153
 Supra (Spinazie), 131
 Supra (Stoksniijboon), 42

T

Tabak, 134
Taraxacum officinale Weber,
 90, 99
 Telegraaf, 70
 Thialf, 132
Tomaat, 136
 Tongblad, 27
 Tongvormige Halfhoge Extra
 Fijngekrulde, 27
 Torpedo, 47
 Touchon, 166, 167
 Trio, 144
 Triumph, 139
 Triumphator, 84
 Triumphator z. dr., 38
 Tuckqueen, 141
 Tuckras, 141
 Tuckswoud, 141, 142
Tuinboon, 143
 Tuinders Volhart, 16
Tuinkers, 148
 Tussensoort, 24
 Tweekleurige, 46
 Twello's Vroegste Gele, 82
 Tijgerananas, 99
 Type van Zielst, 170

U

Ui, 149
 Uitkijkers m. dr., 40
 Unica, 53
 Universalis, 45
 Utrechtse Reuzenstruik, 16
 Utrechtse Winter, 132

V

V 3, 144
 Vahle Leader, 139

Valeriaan, 87
Valeriana officinalis L., 87
 Van Senten, 22
 Van Tours, 65
 VE-DE-SLEZ-C, 23
 Veense z. dr., 43
 Veense Peul, 104
 Veentje, 24
Veldsla, 156
 Venlose, 20
 Venlose Bak, 166
 Venlose Broei, 165, 166
 Venlose Lage, 53, 59
 Venlose Nietplekker, 20, 21
 Venlose Vroeg Gele m. dr., 31
 Venus, 68
 Verbeterde Breedblad Scherp-
 zaad Zomer, 130
 Verbeterde Enkele z. dr., 37
 Verbeterde Grootbladige, 99
 Verbeterde Halflange Groene,
 71
 Verbeterde Hollandia, 129
 Verbeterde Mechelse, 23
 Verbeterde Meikoningin, 82
 Verbeterde Tuckswoud, 141
 Verbeterde Witkiem, 145
 Verbeterde Witte Krombek, 62
 Veredelde Witkiem, 145
 Vermeer m. dr., 41
 Verschoor, m. dr., 41
 Vertou, 165, 166
 Vertus (Kroot), 79
 Vertus (Savoye kool), 121
 Veurse Gele, 68
 Veurse Nietschieters, 124
 Victoria (Rabarber), 109
 Victoria (Kropsia), 82
 Victory, 138
 Victrix, 151
 Viking, 131
Vingerhoedskruid, 91
Viola tricolor L., 95
 Violette Franse, 18
 Vios, 69
 Virginia Gold A, 136
 Viroflay, 131
 Vlijmse Krombek, 62
 Volhart, 99
 Volribbige Zonder Doornen, 66
 Voorburgers z. dr., 37
 Voorburgse Glorie, 138
 Voorluk z. dr., 33, 34
 Vorbote, 82

- Vroege Alpha-achtige typen, 23
 Vroege Brede Witkiem, 145
 Vroege Broccoli, 46
 Vroege Dwerg, 134
 Vroege Engelse, 109
 Vroege Groene Spitse, 120
 Vroege Groninger, 159
 Vroege Hendrikspeul, 104
 Vroege Juli z. dr., 38
 Vroege Juni m. dr., 40
 Vroege Krop, 17
 Vroege Mechelse, 157
 Vroege Mei, 60, 64
 Vroege Ronde, 78
 Vroege Ronde Kogel, 78
 Vroege Spitskool, 158
 Vroege van Argenteuil, 19
 Vroege Veense, 60
 Vroege Veense m. dr., 42
 Vroege Veense z. dr., 43
 Vroege Verbeterde Mechelse, 23
 Vroege Wagenaar m. dr., 30, 31
 Vroege Witte EB '51, 160
 Vroege Zuiltjes, 134
 Vroeg Reuzenblad, 129, 130
 Vroegste Gele Krombek, 61
 Vroegste van Allen, 159
 Vuurbal (Kroot), 78
 Vuurbal (Radijs), 110
 Vuurkogel (Kroot), 78
 Vuurkogel (Radijs), 111
- W**
- Wagenaar z. dr., 32
 Walcheria m. dr., 43
 Walcherse Punt, 122
 Wando, 56
Watermeloen, 156
 Weeuwenselderij, 127
 Westerloo, 150
 Westerwoldse, 27
 West-Friesland, 151
 Westlandia (Prei), 107
 Westlandia (Tomaat), 139
 Westlandia z. dr., 37
 Westlandse (Boerenkool), 26
 Westlandse (Savoye Kool), 122
 Westlandse (Spruitkool), 133
 Westlandse Dubbele z. dr., 37
 Westlandse Enkele Net, 98
 Westlandse Fijne, 127
 Westlandse Halfhoge, 26
 Westlandse Halfhoge Fijngekrulde, 26
 Westlandse Halfhoge Winterharde, 26
 Westlandse Halflange Witte, 67
 Westlandse Herfst, 26
 Westlandse Lange Gele, 68
 Westlandse Lange Rode, 100
 Westlandse Middelhoge, 26
 Westlandse Net, 99
 Westlandse Nietschieters, 124
 Westlandse Winter, 26
 Westlandse Winterharde Middelhoge Fijngekrulde, 26
 White Burley, 135
 Wijbo, 150
 Wijdehoud, 151
 Wijdéro, 151
 Wijdewin, 153
 Willemshover, 150
 Windsor Witte, 143, 147
 Winterkoning (Savoye Kool), 122
 Winterkoning (Ui), 153
Winterpostelein, 156
 Winterreus, 107
 Winterreuzen, 132
 Winterui, 152
 Wisconsin Golden 900, 97
 Wit Broeidunsel, 127
 Witbloeiende Langschedige, 45
 Witbloeiende Reuzen, 45
 Witbloeiende Verbeterde Lange Reuzen, 45
 Witbloeiende Witblijvende Witkiem, 147
 Wit Dunsel, 127
 Witkiem, 145, 146
 Witkiem Gewone, 145
 Witkiem Hangers, 147
 Witkiem Vroege Lange Brede, 145
Witlof, 157
 Witlof, 157, 158
 Witte Bruid, 68
Witte Kool, 158
 Witte Spitse, 159
 Witte Zuil, 107
 Wit Wonder, 24
Wollig Vingerhoedskruid, 92
 Wonder van Amerika, 59, 64

Wonder van Feltham, 85
Wonder van Voorburg, 83, 84
Wonder van Witham, 59
Wortel, 163
Wortelpeterselie, 170
Wyola, 56

IJ

IJskegel, 115

Z

Zaaiui, 149
Zeekool, 170
Zeempjes, 116
Zenith, 117
Zilverui, 155
Zittauer Riesen, 154
Zoete Westlandse, 100
Zomerkrop, 16
Zonneschijn, 142

Zucchetti, 105
Zuring, 171
Zwaan's Bicolor Half Rood
Half Wit Vollegrond, 112
Zwaan's Columbia Groot Wit-
punt Broei, 112
Zwart Broeidunsel, 127
Zwart Duits, 84
Zwart Dunsel, 127
Zwijndrechtse (Radijs), 113
Zwijndrechtse (Savoye Kool),
122
Zwijndrechtse Groot Witpunt,
114
Zwijndrechtse Lange Gele, 68
Zwijndrechtse Pootui, 153
Zwijndrechtse Volhart, 16
Zwijndrechtse Witkiem, 146
Zwolse, 80
Zwolse Krul, 127

MEDEDELINGEN 1)
VAN HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN

1. **Hubbeling, N.** Vatbaarheid van stamslabonenrassen voor ziekten, welke met het zaaizaad overgaan. 2e druk. Maart 1946 f 0.10
2. **Banga, O.** Onderzoek naar de cultuurwaarde van enige nieuwe tuinbonenrassen. September 1945 Uitverk.
3. **Banga, O.** Sluitkoolproblemen in Amerika. September 1946 f 0.50
4. Algemene Veredelingsdagen 1946. Verslag van voordrachten en discussies. Maart 1947 f 0.50
5. **Banga, O.** Rassenkeuze en rassenveredeling bij groentegewassen in Oostenrijk. November 1947 Uitverk.
6. **Banga, O.** Krotenstudies. Nov./Dec. 1947 f 0.25
 - I. Invloed van de zaaitijd op de productiviteit van de krotten.
 - II. Invloed van de zaaitijd op de loofontwikkeling van krotten.
7. **Banga, O.** De veredeling van de aardbei in de V. S. van Amerika. December 1947 f 0.60
8. Algemene Veredelingsdagen 1947. Verslag van voordrachten en discussies. Juli 1948 f 1.15
9. **Banga, O.** De veredeling van tuinbouwgewassen in de V. S. van Amerika. Juli 1948 Uitverk.
10. **Banga, O.** Krotenstudies. November 1948 f 0.25
 - III. Vernalisatie en devernalisisatie van bieten.
 - IV. Verschillen in schiet-neiging bij verschillende rassen en selecties van platte of ronde krotten.
11. Algemene Veredelingsdagen 1948. Verslag van voordrachten en discussies. December 1948 f 1.05
12. **Banga, O.** Het kweken van nieuwe vruchtboomonderstammen in Engeland. Maart 1949 f 0.20
13. **Banga, O.** en **Hester G. Kronenberg.** Teelt en veredeling van aardbeien in België. Juni 1949 f 0.20
14. **Banga, O.** Krotenstudies. Juli 1949 f 0.50
 - V. De inwendige vleeskleur van krotten. Haar beoordeling bij rassenvergelijking en selectiewerk.
15. **Andeweg, J. M.** Veredelingsdoeleinden en -resultaten bij de tomaat. September 1949 f 0.20
16. **Hubbeling, N.** Veredelingsdoeleinden bij slabonen. September 1949 f 0.20
17. Algemene Veredelingsdagen 1949. Verslag van voordrachten en discussies. Mei 1950 f 1.40
18. Zeventien korte artikelen voor boomkwekers. Juni 1950 Uitverk.
19. **Banga, O.** Krotenstudies. September 1950 f 1.50
 - VI. De invloed van het loof op de groeisnelheid van de knol.
 - VII. Classificatie van platte en ronde krotten naar knolindex, niveau van loofprestatie en groeisnelheid.
20. **Andeweg, J. M.** en **M. Keuls.** Practijkproeven tomaten 1948—1949. October 1950 f 0.75
21. **Banga, O.** Krotenstudies. November 1950. VIII. Veredelingsmethodiek bij de rode biet f 0.25
22. **Kronenberg, H. G.** Teelt en veredeling van fruitgewassen in Zwitserland. December 1950 f 0.25
23. **Banga, O.** en **J. Sneep.** Veredeling van tuinbouwgewassen in Denemarken. December 1950 f 0.25
24. **Floor, J.** Het enten van noten. Januari 1951 f 0.35
25. **Floor, J.** De vermeerdering van onderstammen voor fruitgewassen. Augustus 1951 f 0.75
26. **Banga, O.** Bescherming van kwekerseigendom. September 1951 f 0.40
27. **Sneep, J.** Selectie op het juiste tijdstip. September 1951 f 0.35
28. **Floor, J.** Onderstammenonderzoek. September 1951 f 0.40
29. **Gerritsen, C. J.** Walnotenteelt. September 1951 f 0.35
30. **Kronenberg, H. G.** (I.V.T.) en **H. J. de Fluiter** (I.P.O.). Resistentie van frambozen tegen de grote frambozenluis *Amphorophora rubi* Kalt. October 1951 f 0.40
31. **Sneep, J.** De betekenis van de andromonoecische planten voor de veredeling van *Asparagus officinalis* L. November 1951 f 0.35
32. Algemene Veredelingsdagen 1951. Verslag van voordrachten en discussies. Maart 1952 f 2.50
33. **Banga, O.** Protection of the breeder's work. April 1952 Uitverkocht
34. **Sonnville, P. de.** De mirabellenteelt. April 1952 f 0.40
35. **Kronenberg, Hester G.** Nieuwe aardbeirassen in West-Europa. Juni 1952 Uitverkocht
36. **Hofstra, R.** en **M. Keuls.** Onderzoek naar de opbrengst van nicotine van *Nicotiana rustica* L. over de jaren 1949—1950. Juli 1952 Uitverkocht
37. **Banga, O.** en **M. Keuls.** Practijkproeven wortelen Amsterdamse Bak 1949—1950. Juli 1952 Uitverkocht

38. **Banga, O. en M. Keuls.** Practijkproeven zomerwortelen 1949—1950. Juli 1952 Uitverkocht
39. **Kronenberg, H. G.** Veredelingswerk met de aardbei op het I.V.T. October 1952 f 1.25
40. **Floor, J.** Proeven met vermeerdering door entstekken. October 1952 f 1.25
41. **Banga, O.** Some factors in the growth rate of red garden beets. November 1952 f 0.45
42. **Sneep, J.** Practijkproeven met Westlandse Boerenkool 1949—1950 en 1950—1951. December 1952 f 1.—
43. **Een bos enthoutjes.** Januari 1953 f 1.35
44. **Banga, O.** Practijkproeven met Ronde Rode Radijs 1951—1952. Februari 1953 f 0.65
45. **Gerritsen, C. J.** De rassenkeuze bij de Walnoot. Maart 1953 f 1.15
46. **Kronenberg, H. G.** De veredeling van Klein-Fruit in de Ver. Staten van Amerika f 0.65
47. **Banga, O. en M. Keuls.** Practijkproeven met Berlikumer Wortel 1949. April 1953 f 0.65
48. **Gerritsen, C. J.** Welke kersen moeten we planten. April 1953 f 0.45
49. **Banga, O., M. Keuls en M. Wattel.** Practijkproeven met Flakkeese Winterwortel 1950—1951. Mei 1953 f 0.90
50. **Algemene Veredelingsdagen 1952.** Verslag van voordrachten en discussies. Juni 1953 f 1.50
51. **Sneep, J.** Practijkproeven met Spitskool 1949—1950 en 1950—1951. Juli 1953 f 0.65
52. **Boom, B. K.** Internationaal reglement voor de naamgeving van gekweekte planten f 0.75
53. **Kronenberg, H. G. en F. Garretsen.** Opbrengstproeven met aardbeiklonen. November 1953 f 0.35
54. **Veredelingsdag Groentegewassen 1953.** Verslag van voordrachten en discussies. December 1953 f 1.—
55. **Floor, J.** Planten in plastic. Januari 1954 Uitverkocht
56. **Banga, O.** Taproot-problems in the breeding of root vegetables f 0.25
57. **Jensma, J. R. en A. Kraai.** Practijkproeven met Rode Kool 1950—1951. Juni 1954 f 1.10
58. **Jensma, J. R. en A. Kraai.** Practijkproeven met Spruitkool 1950—1951. Juli 1954 f 0.85
59. **Veredelingsdag Fruitgewassen 1954.** Verslag van voordrachten en discussies. Augustus 1954 f 0.95
60. **Kraai, A.** The use of Honey-bees and Bumble-bees in breeding work. September 1954 f 0.45

PERSBERICHTEN UITSLAGEN PRACTIJKPROEVEN

- 18- 1-'50. Uitslag Practijkproeven Tomaten 1948—1949.
- 10- 3-'50. Uitslag Practijkproeven Wortel Berlikumer 1949.
- 4-10-'50. Uitslag Practijkproeven Tuinbonen 1949—1950.
- 29-11-'50. Uitslag Practijkproeven Bak- en Zomerwortelen 1949—1950.
- 29-11-'50. Uitslag Practijkproeven Platronde en Ronde Kroten 1949—1950.
- 12-12-'50. Uitslag Practijkproeven Pronkbonen 1950.
- 21- 3-'51. Uitslag Practijkproeven Westlandse Boerenkool 1949—1950 en 1950—1951.
- 3- 9-'51. Uitslag Practijkproeven Spitskool 1949—1950 en 1950—1951.
- 7-12-'51. Uitslag Practijkproeven Flakkeese Winterwortel 1950—1951.
- 23- 1-'52. Uitslag Practijkproeven Vroege en Herfst Rodekool 1950—1951.
- 31- 3-'52. Uitslag Practijkproeven Spruitkool 1950—1951 en 1951—1952.
- 4-11-'52. Uitslag Practijkproeven Ronde Rode Radijs 1951—1952.
- 4-11-'52. Uitslag Practijkproeven Vroege Rijspeulen 1951—1952.
- 25-11-'52. Uitslag Practijkproeven Lange Kroten 1951—1952.
- 13- 1-'53. Uitslag Practijkproeven Radijs Ronde Scharlakenrode Extra Kortloof 1951—1952.
- 10- 9-'53. Uitslag Practijkproeven Vroege Witte Kool 1952—1953.

Zijn geplaatst in diverse tuinbouwbladen.

RASSENLIJSTEN ¹⁾ UITGEGEVEN DOOR HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN

- Eerste Beschrijvende Rassenlijst voor Griendhout. 1940. Redacteur Ir W. D. J. Tuinzing. (Uitgegeven door de N.A.K., maar verkrijgbaar bij het I.V.T.) f 0.17
- Tweede Beschrijvende Rassenlijst voor Populieren, Wilgen en Iepen 1947. Redacteur Prof. Dr G. Houtzagers f 0.50
- Zevende Beschrijvende Rassenlijst voor Groentegewassen 1955. Redacteur Dr O. Banga f 1.75

- #### JAARVERSLAGEN ¹⁾ VAN HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN
- Jaarverslag 1950. 1 (1951) Uitverkocht
- Jaarverslag 1951-1952. 2 (1954) f 3.50

**PUBLICATIES VAN HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN
TUINBOUWGEWASSEN IN ANDERE ORGANEN OF IN BOEKVORM
EVENTUEEL IN SAMENWERKING MET ANDERE INSTELLINGEN 2)**

Van de artikelen, waarbij de prijs genoemd is, zijn in beperkte mate overdrukken beschikbaar. Overigens wende men zich tot de opgegeven bronnen of tot de bibliotheek van het I.V.T.

- Boom, B. K.** *Campanula garganica* en verwante soorten. De Boomkwekerij 8, no 9 (Juli 1953), p. 144.
- Kronenberg, H. G.** Ervaringen met aardbeirassen in 1953. De Fruitteelt 43, no 32 (Aug. 1953), p. 618—620. Groenten en Fruit 9, no 6 (Aug. 1953), p. 144—145. De Tuinderij 33, no 31 (13 Juli 1953).
- Elzenga, G.** Zaadteelt van *Digitalis purpurea*. Herba 12, no 7/8 (Juli/Aug. 1953), p. 59—60.
- Elzenga, G.** De teelt van *Taraxacum officinale*. V.N.K. Nieuws, Aug. 1953, p. 2—3.
- Elzenga, G.** Teeltproef *Valeriana officinalis*. V.N.K. Nieuws, Aug. 1953, p. 3—5.
- Floor, J.** Wat er op de proeftuin van het I.V.T. te zien is. De Boomkwekerij 8, no 20 (Aug. 1953), p. 154—155.
- Elzenga, G.** Het oliegehalte van *Angelica*. V.N.K. Nieuws, Sept. 1953, p. 8.
- Elzenga, G.** De kruidenteelt in België. V.N.K. Nieuws, Sept. 1953, p. 11—12.
- Bruyne, A. S. de.** Enkele vroege appelrassen. De Fruitteelt 43, no. 37 (Sept. 1953), p. 697.
- Bruyn, J. W. de.** Een jaar exportcontrôle. Herba 12, no 9/10 (Sept./Oct. 1953), p. 69—70.
- Boom, B. K.** *Eryngium yuccifolium* en *pandanifolium*. De Boomkwekerij 9, 1953: 30.
- Andeweg, J. M.** Vruchtvuurresistentie bij platglaskomkommers. Zaadbeplantingen 7, 1953: 252—253.
- Reinders-Gouwentak, C. A.** en **L. Smeets.** Growth hormone relations on the tomato. Proc. Kon. Ned. Akad. van Wetensch.-A'dam. Serie C, 56, no. 3, 1953: 354—358.
- Sneep, J.** The significance of andromonoecy for the breeding of *Asparagus officinalis* L. I en II. Euphytica 2, 1953: 89—95, 224—228.
- Banga, O.** Inleiding tot de plantenveredeling, speciaal van tuinbouwgewassen. N.V. Uitg. Mij Tjeenk-Willink, Zwolle 1953, 635 p. f 27.90.
- Kronenberg, H. G.** Selection and certification of clonal stocks of strawberry varieties. Euphytica 2, 1953: 147—148.
- Elzenga, G.** De Nederlandse Kruidenteelt. De Zaad-, Bloem- en Bollenwereld, November 1953, no. 11.
- Bruyne, A. S. de.** Het onderzoek in appel, peer en pruim bij het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen. Groenten en Fruit 9, 1953: 583—584.
- Bruyne, A. S. de.** Enkele Herfstappels. De Fruitteelt 43, 1953: 874.
- Banga, O.** en **J. P. L. A. Burg.** De Kruidenteelt in Yogo-Slavië. Herba 12, 1953: 77—86.
- Boom, B. K.** De drie rode Acers. De Boomkwekerij 9, 1953: 47—48.
- Elzenga, G.** De teelt van Mierikswortel. (*Armoracia rusticana* G. M. S.) V.N.K.-Nieuws, Dec. 1953: 2/4.
- Bruyn, G. de.** Waar komt onze *Mentha* vandaan? V.N.K.-Nieuws, Dec. 1953: 5—7.
- Bruyn, J. W. de.** Het insnijden van wortelgewassen voor het drogen. V.N.K.-Nieuws, Dec. 1953: 7.
- Elzenga, G.** Practische wenken voor de Nederlandse kruidenteler. Leidraad voor het Land- en Tuinbouwonderwijs. Serie C no 11. N.V. Uitg. Mij Tjeenk Willink, Zwolle 1954, 89 p. f 2.65.
- Boom, B. K.** *Ficus nekhudu*. Vakbl. v. d. Bloemisterij 9, 1954: 22.
- Boom, B. K.** *Cotoneaster wardii* en *Cotoneaster franchetti*. De Boomkwekerij 9, 1954: 55.
- Sneep, J.** Selection and breeding of some brassica plants. Rep. 13th Int. Hort. Congress London 1952, p. 422—426.
- Banga, O.** Denomination and evaluation of varieties of vegetables. Rep. 13th Int. Hort. Congress London 1952, p. 329—335.
- Banga, O.** New varieties of fruit and vegetable introduced in Holland in recent years. Rep. 13th Int. Hort. Congress London 1952, p. 624—631.
- Schaap, A. A.** De opkweek en de selectie van appelzaailingen bij het I.V.T. Groenten en Fruit 9, 1954: 739.
- Wassenaar, L. M.** Doordragende of remonterende aardbeien. Groenten en Fruit 9, 1954: 766—767.
- Gerritsen, C. J.** De walnoot als fruitgewas. Groenten en Fruit 9, 1954: 788 en 834—835.
- Bruyn, J. W. de.** Jaaroverzicht exportcontrôle. V.N.K.-Nieuws, Januari 1954: 3—4.

- Elzenga, G. *Digitalis lanata*-teelt. V.N.K.-Nieuws 1954: 17—19.
- Andeweg, J. M. Kan Paprika in Nederland in de volle grond geteeld worden? *Zaadbelangen* 8, 1954: 68.
- Boom, B. K. Amstelflora en nomenclatuur. *Vakbl. v. d. Bloemisterij* 9, 1954: 127.
- Banga, O. Regel in de rassenbenaming. *Zaadbelangen* 8, 1954: 75.
- Jensma, J. R. Broccoli, een nieuwe groente. *Floralia* 74, 1954: 135—136.
- Floor, J. Plastic, een materiaal voor de toekomst, ook voor de boomkwekerij. *De Boomkwekerij* 9, 1954: 123.
- Kronenberg, H. G. Two-crop strawberry production in Holland. *American Fruitgrower* 74, no 4, 1954: 13, 36.
- Elzenga, G. Het uitdrogen van *Angelica*-wortels. V.N.K.-Nieuws 1954: 48—49.
- Jensma, J. R. De proeftuin, trefpunt van praktijk en onderzoek. *Zaadbelangen* 8, 1954: 113—114.
- Kraai, A. Het gebruik van bijen bij het veredelingswerk. (I) *Zaadbelangen* 8, 1954: 121—122.
- Kraai, A. Het gebruik van hommels bij het veredelingswerk. (II) *Zaadbelangen* 8, 1954: 122—123.
- Kraai, A. Het gebruik van bijen bij het veredelingswerk (slot). *Zaadbelangen* 8, 1954: 144—146.
- Boom, B. K. *Populus canadensis* of *Populus euramericana*. *De Boomkwekerij* 9, 1954: 140—141.
- Jensma, J. R. en M. v. d. Vliet. Perspectieven van de spruitkoolteelt. *Groenten en Fruit* 9, 1954: 911—912.
- Jensma, J. R. Over praktijkproeven en over witte kool. *Groenten en Fruit* 9, 1954: 1213.
- Banga, O. Het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen. *Vakbl. v. d. Bloemisterij* 9, 1954: 271.
- Floor, J. en J. van Soest. Toepassingsmogelijkheden van plastic in tuinbouw en bosbouw. *Plastica* 7, 1954, no 4.
- Wassenaar, L. M. Determinatietabel en beschrijving van een aantal aardbeirassen. Uitgave I.V.T. 1954. f 1.50
- Boom, B. K. *Ficus benghalensis*. *Vakbl. v. d. Bloemisterij* 9, 1954: 337.
- Os, F. H. L. van, C. H. Galenkamp en A. R. Kliphuis. De verhouding tussen de van *Digitoxigenine* en *Gitoxigenine* afgeleide glycosiden in *folia digitalis*. *Pharmaceutisch Weekblad* 89, 1954: 429—433.
- Boom, B. K. *Ficus lyrata* en *Ficus cyathistipula*. *Vakbl. v. d. Bloemisterij* 9, 1954: 303.
- Bruyn, J. W. de, G. Elzenga en M. Keuls. Selection of living angelica-roots for volatile oil content. *Euphytica* 3, 1954: 147—153.
- Jensma, J. R. Rassenkeuze bij vroege bloemkool. *Groenten en Fruit* 10, 1954: 177.
- Jensma, J. R. Rand in witte kool. *Zaadbelangen* 8, 1954: 196.
- Floor, J. Wat er op de Proeftuin van het I.V.T. te zien is. *De Boomkwekerij* 9, 1954: 192.
- Jensma, J. R. Strijd om de groeistof. I. *Floralia* 74, 1954: 286—287.
- Bruyne, A. S. de. Stark Earliest, een aanvulling van het vroege sortiment. *De Fruitteelt* 44, 1954: 778.
- Boom, B. K. De toepassing van de nomenclatuurregels in de tuinbouw. *Med. Dir. v. d. Tuinbouw* 17, 1954: 607—614.
- Elzenga, G. Het drogen van *Digitalis lanatablad*. Het drogen van *Rheum palmatum* L. (Chinese rabarber). V.N.K.-Nieuws 1954: 79—81.
- Bruyne, A. S. de. Het probleem der nieuwe appelrassen. *De Fruitteelt* 44, 1954: 822—823.
- Boom, B. K. *Ficus pumila*. *Vakbl. v. d. Bloemisterij* 9, 1954: 381.
- Elzenga, G. Teeltproef met *Angelica archangelica* L. V.N.K.-Nieuws 1954: 91—97.
- Elzenga, G. Verslag van het onderzoek naar het verloop van het gehalte aan werkzame stoffen (glycosiden) in het blad van *Digitalis lanata* en de bladproductie. V.N.K.-Nieuws 1954: 98—99.
- Kronenberg, H. G. Autumn crop by short day treatment. *The Grower* 42, 1954: 729—731.
- Boom, B. K. *Berberis thunbergii* en *ottawensis*. *De Boomkwekerij* 10, 1954: 9.

1) Zolang de voorraad strekt kunnen deze publicaties franco worden toegezonden, na ontvangst van het vermelde bedrag op giro no. 425340 van het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, S. L. Mansholtlaan 15 te Wageningen onder vermelding van wat verlangd wordt; ook bestaat de mogelijkheid deze publicaties uit de bibliotheek van het I.V.T. te lenen.

2) Eerder verschenen publicaties zijn vermeld achterin in de Mededelingen nos 1 t/m 54 en in de jaarverslagen van het I.V.T.